

ΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 890
Παρασκευή
9 Μαρτίου 2007
Τιμή: 4 ευρώ

Κλείνουν το **αντί**
για 80.925,88 ευρώ...

Τα λογοκριμένα σκίτσα
του Ηλία Μακρή

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Μια ζωή δυο ζωές

Ένας άνδρας στο σταυροδρόμι της ωριμότητάς του. Ανατρέχει στην πορεία της ζωής του, σε καταστάσεις και επιλογές που επηρέασαν τη διαμόρφωσή της. Ανιχνεύει την ταυτότητά του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Νιώθει μάλλον ικανοποιημένος. Όμως και αμφιβάλλει.

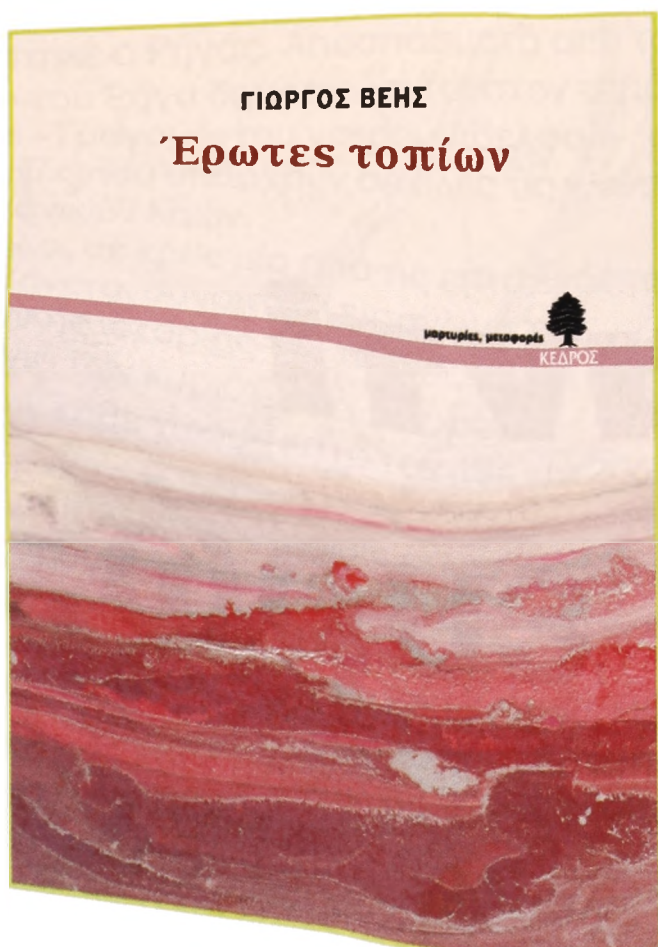

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ 19 ΜΑΡΤΙΟΥ

www.kedros.gr
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Έρωτες τοπίων

Μνήμες και φωνές από το Αρχιπέλαγος της Ινδονησίας και τις θάλασσες της νότιας Κίνας. Γλώσσα ζωντανή που αποκαλύπτει την περιηγητική αλήθεια και συγκίνηση.

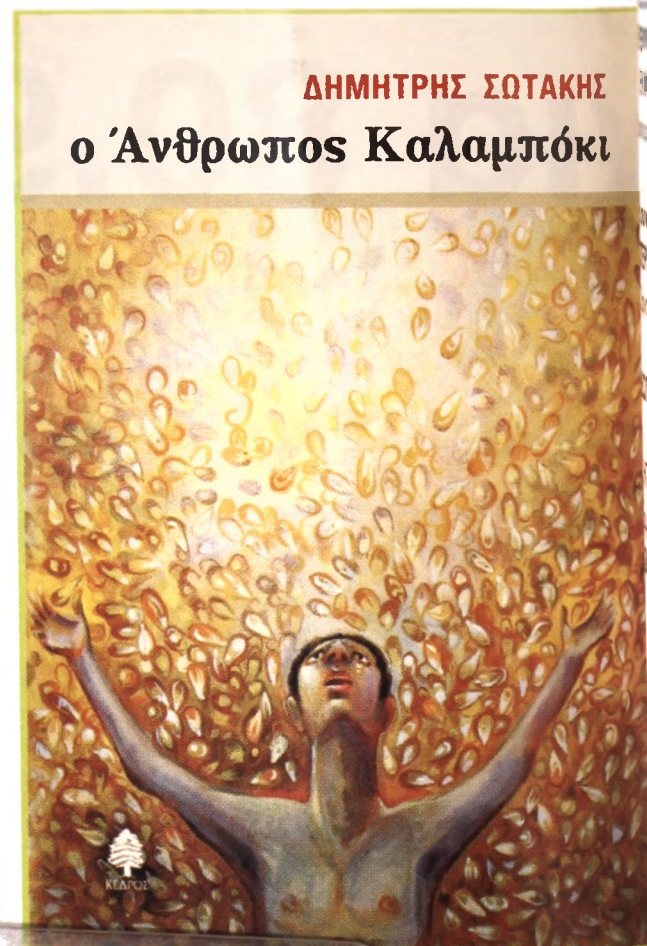
Σελίδες 264 / Τιμή 16,00€

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΩΤΑΚΗΣ

Ο Άνθρωπος Καλαμπόκι

Η παράδοση περιπέτεια ενός ανθρώπου με φόντο το όνειρο, την τρέλα, το απόλυτο χάος, και δεκάδες ερωτήματα για το τι ακριβώς γυρεύουμε πάνω σ' αυτόν τον κόσμο...

Σελίδες 232 / Τιμή 14,00€

890

Περίοδος Β' • Έτος 34ο • Τεύχος 890

Παρασκευή 9 Μαρτίου 2007

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Ελευθερία Παπουτσάκη

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 100 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 200 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Ο κ. Φρουσίρας και ο ανόητος	4
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ιράν και Β. Κορέα μάλλον δεν απειλούν την Ελλάδα	8
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	10
• E-mail	15
• ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	16
• Γιάννης Κουρταλιώτης: Το ΠΑΣΟΚ, ένα άχρηστο κόμμα;	18
• Βασίλης Ζήσης: Όταν ο Καραμανλής «κονταίνει» τη Ντόρα	20
• Γιάννης Ανδρουλιδάκης: Μύθοι και πραγματικότητα στο εκπαιδευτικό κίνημα	23
• Παντελής Κυπριανός: Ο μύθος για τους έλληνες φοιτητές του εξωτερικού	26
• Τ. Μ.: Η υπερθέρμανση της Κίνας καίει την παγκόσμια οικονομία	29
• Β. Οικονομικός: Όταν η κυβέρνηση κάνει... κοινωνική πολιτική	30
• Στρατής Μοσχονήσιος: Ποιος θα μας σώσει από τις κεραίες;	32
• Τ.Κ.Δ.: Τα «κομμένα» σκίτσα του Ηλία Μακρή	34
• Στρατής Μοσχονήσιος: Τουρκία - Ελλάδα - Κύπρος: Βίοι παράλληλοι	36
• Σήφης Φιτσανάκης: Αυξάνονται οι φόβοι για σύγκρουση Ιράν - ΗΠΑ	38
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	40
• Σάββας Παύλου: Στον κήπο του Ροντέν	42
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	43
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	44
• Γιάννης Καράς: Η πολιτική σκέψη κατά την περίοδο της Νεοελληνικής Αναγέννησης	47
• Δημήτρης Χαρίτος: Κλιντ Ίσγουντ: «Γράμματα από το Ίβο Τζίμα»	54
• Δημήτρης Χαρίτος: 9ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης	55
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Απόστολος Δοξιάδης: «Δέκατη έβδομη νύχτα» - Θέατρο Άνεσις	56
• Ειρήνη Μουντράκη: Λ. Προυσαλίδης: «Εφτά λογικές απαντήσεις» - Απλό Θέατρο	57
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Το σοκ της πολυχρωμίας	58
• Γ.Δ. Παγανός: Δημήτρης Ραυτόπουλος: «Αναθεώρηση Τέχνης. Η Επιθεώρηση Τέχνης και οι άνθρωποί της»	60
• Σωτηρία Σταυρακοπούλου: Το περιοδικό <i>Επιθεώρηση Τέχνης</i> (1954 - 1967)	61
• ΒΙΒΛΙΟ	64
• Κώστας Παπαγεωργίου: Κριτική βιβλίου	66

Ο κ. ΦΡΥΣΙΡΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΟΗΤΟΣ

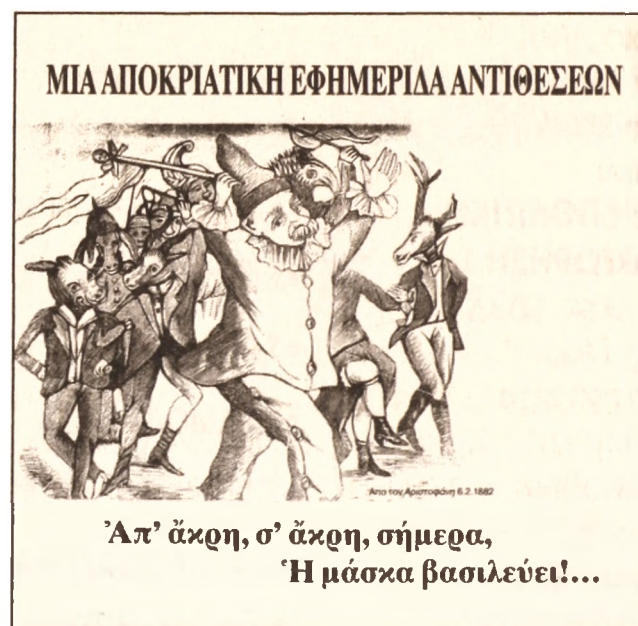
Ο κ. Βλάσης Φρυσίρας είναι ένας γνωστός συλλέκτης και ιδρυτής του ομώνυμου μουσείου της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία «Κέντρο Σύγχρονης Ευρωπαϊκής και Ελληνικής Ζωγραφικής» στην Πλάκα. Ο κ. Φρυσίρας απέκτησε τελευταία μια άλλη –και σπάνια, ομολογουμένως– ιδιότητα: Είναι ο πρώτος άνθρωπος στην 34χρονη ιστορία του Αντί που κατάφερε να κάνει αναγκαστική κατάσχεση σε βάρος του περιοδικού, εκμεταλλευόμενος τις διατάξεις του γνωστού «τυποκτόνου» νόμου Βενιζέλου.

Τις Απόκριες του 2004, στο τεύχος 810, το Αντί δημοσίευσε ένα χιουμοριστικό κείμενο συντάκτη του για το μουσείο του κ. Φρυσίρα, που δημοσιεύτηκε στη στήλη «Βομβίδια Καρναβαλικής Πολιτιστικής Αφασίας». Το κείμενο ανέφερε τα εξής: «• Άσχετος: ο Βενιζέλος, που κάθε Σαββατοκύριακο πηγαίνει στο Φρυσιρομάγαζο της Πλάκας και εγκαινιάζει εκδηλώσεις. • Σχετικός: ο Φρυσίρας, που χρηματοδοτείται από το ΠΑΣΟΚ χρηματοδοτώντας τους υποψηφίους του (π.χ. τον Σκανδαλίδη) ενώ παράλληλα περι-

Το σώμα του εγκλήματος

Το εξώφυλλο του τχ. 810:
Εκλογές ή καρνάβαλος;

Μια αποκριάτικη εφημερίδα αντιθέσεων:

Απ' άκρη, σ' άκρη, σήμερα,
Η μάσκα βασιλεύει!...

Η πρώτη σελίδα με την αποκριάτικη ύλη,
όπου δημοσιευόταν και το κείμενο από τα
«Βομβίδια καρναβαλικής πολιτιστικής
αφασίας».

Το κείμενο που προκάλεσε τον κ. Φρυσίρα

- Άσχετος: Ο Βενιζέλος, που κάθε Σαββατοκύριακο πηγαίνει στο Φρυσιρομάγαζο της Πλάκας και εγκαινιάζει εκδηλώσεις.
- Αν μη τι άλλο, ο άνθρωπος αυτός έχει συνέπεια και ήθος.
- Σχετικός: Ο Φρυσίρας, που χρηματοδοτείται από το ΠΑΣΟΚ χρηματοδοτώντας τους υποψηφίους του (π.χ. τον Σκανδαλίδη), ενώ

παράλληλα περιμένει τη ΝΔ για να υποβάλει καινούργια αιτήματα.

- Πώς λεγότανε η παλιά καλή ταινία; Άνθρωποι για όλες τις εποχές [αφιερωμένη στον Θωμά Μώρο (Thomas Moore)].

- Ή, καλύτερα, το σουξέ του Βέγγου Άνθρωπος για όλες τις δουλειές;

Μανωλάκης
ο Καρναβαλιστής

μένει τη ΝΔ για να υποβάλει καινούργια αιτήματα • Πώς λεγότανε η παλιά καλή ταινία; Άνθρωποι για όλες τις εποχές [αφιερωμένη στον Θωμά Μώρο (Thomas Moore)]. • Ή, καλύτερα, το σουξέ του Βέγγου Άνθρωπος για όλες τις δουλειές;».

Δεν μας αφορούσε εκείνη την εποχή ποιες ακριβώς ήταν οι σχέσεις του κ. Φρυσίρα με τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, ούτε διερευνήσαμε ενδελεχώς τις ενδεχόμενες σχέσεις του πρώην υπουργού Πολιτισμού κ. Ευ. Βενιζέλου με το μουσείο. Πλάκα κάναμε. Όμως ο κ. Φρυσίρας θεώρησε ότι η λέξη «Φρυσιρομάγαζο» θίγει την τιμή και την υπόληψή του, καθώς και την τιμή και υπόληψη του ίδιου του μουσείου, και ενήγαγε με δύο αγωγές –με το ίδιο ακριβώς κείμενο και οι δύο– το περιοδικό με τις δυνατότητες που παρέχει ο γνωστός «τυποκτόνος» νόμος που θεσμοθετήθηκε –τι σύμπτωση!– από τον κ. Ευ. Βενιζέλο.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του δικαστηρίου, που εκδόθηκαν δυστυχώς ερήμην του περιοδικού, η αποκατάσταση της θιγμένης τιμής και αξιοπρέπειας του κ. Φρυσίρα και του μουσείου του αξίζουν συνολικά 81.000 ευρώ, τα οποία καλείται τώρα να πληρώσει ο εκδότης του περιοδικού Χρήστος Παπουτσάκης. Επειδή όμως το ποσό αυτό είναι τεράστιο για τις δυνατότητες του περιοδικού και δεν μπορούμε προς το παρόν να το πληρώσουμε, ο κ. Φρυσίρας προχώρησε σε αναγκαστική κατάσχεση σε βάρος του περιοδικού.

Την Τετάρτη 21/2 δικαστικός επιμελητής θυροκόλλησε στα γραφεία του Αντί έκθεση αναγκαστικής κατάσχεσης δυο ακινήτων που ανήκουν στον εκδότη του Χρ. Γ. Παπουτσάκη και αποτελούν την έδρα και μοναδική «περιουσία» του περιοδικού. Την ημέρα που ο δικαστικός επιμελητής ήρθε για να επιδώσει τα σχετικά έγγραφα ο Χρ. Παπουτσάκης είχε εισαχθεί με βαρύτατης μορφής πνευμονικό νόσημα στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Δεν υπήρχε δηλαδή καμία πρακτική δυνατότητα διευθέτησης της υπόθεσης. Παρόλα αυτά ο ενάγων, που αρχικά είχε εκδώσει και αποδεχτεί πρόταση του δικηγόρου μας για τμηματική καταβολή της συνολικής οφειλής (με τόκους, έξοδα κ.λπ.) σε περισσότερες δόσεις, υπαναχώρησε και επέμεινε ανάλγητα στην εκτέλεση των καταδικαστικών ερήμην μας αποφάσεων και –σύμφωνα με την περίληψη κατασχετήριας έκθεσης που επιδόθηκε στις 5/3/2007– στις 18/4/2007 θα διεξαχθεί αναγκαστικός πλειστηριασμός του οικήματος όπου στεγάζεται το Αντί.

Το Αντί μετρά σήμερα 34 χρόνια συνεχούς παρουσίας στο πολιτικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι του τόπου και 890 τεύχη. Οι αριθμοί αυτοί αποτελούν ένα μοναδικό ρεκόρ στο προβληματικό τοπίο του ελληνικού Τύπου, δεδομένου ότι το Αντί στηρίζεται αποκλειστικά στους αναγνώστες του και δεν χρηματοδοτείται από κανέναν, ούτε από επιχειρήσεις, ούτε από κόμματα, ούτε από μυστικά κονδύλια. Παρά τις οικονομικές αντιξοότητες (συχνά ανυπέρβλητες) και τον πόλεμο εξόντωσης που αντιμετώπισε πολλές φορές από τα κατεστημένα συμφέροντα, το Αντί δεν σταμάτησε ούτε για ένα τεύχος του να λέει την αλήθεια και να διδάσκει ήθος και ευπρέπεια. Το Αντί δεν υπέκυψε ποτέ στον άγριο πόλεμο που εξαπέλυαν εναντίον του με μηνύσεις και αγωγές τα συμφέροντα που θίγονταν από τις αποκαλύψεις του. Το Αντί δεν διέκοψε την κυκλοφορία ακόμα κι όταν επανειλημμένα επιχειρήσαν να κάψουν τα γραφεία του και έβγαζαν εντάλματα σύλληψης για να σταματήσουν τις αποκαλύψεις για τα σκάνδαλα της «κυβέρνησης απατεώνων». Στα 34 χρόνια της ιστορίας του το Αντί διέκοψε μόνο μια φορά την κυκλοφορία του. Όταν το έκλεισε η Δικτατορία. Τώρα ο κ. Φρυσίρας επιδιώκει το ίδιο, εκμεταλλευόμενος τις διατάξεις του γνωστού τυποκτόνου νόμου.

Η επιδημία των αγωγών που υποβάλλονται πλέον για «ψύλλου πήδημα» κατά εντύπων και δημοσιογράφων απειλεί με εξόντωση τον Τύπο και στρέφεται ουσιαστικά εναντίον της ελευθεροτυπίας. Οι αγωγές υποβάλλονται σωρηδόν και απαιτούνται αποζημιώσεις εκατοντάδων χιλιάδων και εκατομμυρίων για δημοσιεύματα που «θίγουν την τιμή» του μηνυτή και που σε άλλες εποχές ούτε καν μήνυση για εξύβριση δεν θα μπορούσαν να προκαλέσουν. Οι διατάξεις του «τυποκτόνου» νόμου λειτουργούν καταχρηστικά και ασκούνται στην ουσία για εκφοβισμό, θωρακίζοντας με νομικό περίβλη-

μα ενέργειες αντιτιθέμενες στην ελεύθερη και ανεμπόδιστη πληροφόρηση της κοινής γνώμης. Ο στόχος είναι φυσικά να τρομοκρατηθούν οι δημοσιογράφοι για να μην ξαναγράψουν τίποτα εναντίον του «θιγόμενου» και να εξασφαλισθεί έτσι μια ιδιότυπη ασυλία στα σκάνδαλα και τους σκανδαλοποιούς. Στην προκειμένη περίπτωση ο κ. Φρυσίρας διευκολύνθηκε ίσως ανέλπιστα από την απουσία υπεράσπισης του περιοδικού.

Το Αντί θα αγωνιστεί με κάθε τρόπο εναντίον των συνεπειών του τυποκτόνου νόμου. Και είναι βέβαιο ότι στον αγώνα του αυτό θα βρει συμπαραστάτη κάθε ελεύθερα σκεπτόμενο άτομο, επειδή κάθε απειλή εναντίον της ελευθεροτυπίας είναι απειλή εναντίον της ελευθερίας όλων μας. Το Αντί μετρά αυτήν την ώρα τους φίλους του.

Το Αντί στηρίζεται μόνο στους φίλους του και τους αναγνώστες του. Καλούμε λοιπόν όλους όσοι στάθηκαν μαζί μας

αυτά τα χρόνια να συμβάλουν όσο μπορούν για να αντιμετωπίσουμε κι αυτήν την κατάσταση.

Ζητούμε να συμμετάσχουν όλοι οι φίλοι και αναγνώστες σε μια εκστρατεία εγγραφής νέων συνδρομητών. Για το σκοπό αυτό έχει ήδη ανοίξει στην Εθνική Τράπεζα λογαριασμός. Στη διπλανή σελίδα θα βρείτε τον σχετικό αριθμό και τις τιμές που αντιστοιχούν στις συνδρομές. Καλούμε όλους τους φίλους να βρουν νέους συνδρομητές και να κάνουν τις καταθέσεις τους στον τραπεζικό λογαριασμό ώστε να καλυφθεί το ποσό που απαιτεί ο κ. Φρυσίρας και να επιβιώσει το Αντί. Εμείς αυτό που μπορούμε να υποσχεθούμε είναι περισσότερη δουλειά.

Υ.Γ. για φευγάτους εις Κύριον:

Στην *Ελευθεροτυπία* της 28ης Φεβρουαρίου δημοσιεύθηκε κείμενο που το υπογράφει ο κ. Μάνος Στεφανίδης και αφορά την υπόθεσή μας και γι' αυτό οφείλουμε να σημειώσουμε μερικές παρατηρήσεις:

Ο κ. Μάνος Στεφανίδης ήταν, όπως δηλώνει και ο ίδιος, ο πρώτος Διευθυντής του Μουσείου Φρυσίρα όταν ιδρύθηκε το 2000. Αργότερα, όμως, ο Στεφανίδης διαφώνησε με τον Φρυσίρα και αποχώρησε από το μουσείο του. Οι λόγοι αυτής της διένεξης δεν μας είναι γνωστοί και ούτε μας αφορούν, δεδομένου ότι ο κ. Μ. Στεφανίδης έχει αποχωρήσει από το Αντί από τον Ιούλιο του 2006. Ασχολίαστη δημοσιεύσαμε στο τχ. 874-875 την επιστολή αποχώρησής του. Επομένως το κείμενό του στην *Ελευθεροτυπία* (28/2/2007) δεν μας αφορά και δεν μας εκφράζει καθώς και όποια συνέχεια δώσει αυτός.

Η συντακτική επιτροπή του Αντί

ΓΡΑΨΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΟ ΑΝΤΙ ΚΑΙ ΔΩΣΤΕ ΤΟΥ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΣΥΝΕΧΙΣΕΙ

Το Αντί κινδυνεύει να κλείσει. Δεν πρόκειται περί κινδυνολογίας, είναι μια μετριοπαθής περιγραφή της κατάστασης που δημιουργεί η βασισμένη στον περί Τύπου νόμο του Βενιζέλου δικαστική απόφαση και σύμφωνα με την οποία το Αντί έθιξε την τιμή και την υπόληψη του κ. Φρυσίρα και οφείλει να τον αποζημιώσει με περισσότερα από 80.000 ευρώ.

Στην Ελλάδα συνηθίζουμε να ζούμε με την αυταπάτη ότι κάτι θα συμβεί στο τέλος που θα αποτρέψει τις δυσάρεστες εξελίξεις. Ακόμα χειρότερα, συνηθίζουμε να ζούμε με την αυταπάτη ότι αυτό το «κάτι» θα το φροντίσει κάποιος άλλος ή κάποιοι άλλοι. Τέτοιο ενδεχόμενο, ωστόσο, δεν υπάρχει σε αυτήν την περίπτωση. Το Αντί δεν έχει 80.000 ευρώ να πληρώσει στον κ. Φρυσίρα και ούτε έχει τη δυνατότητα να τα βρει μόνο του έως τον Απρίλη, οπότε θα εκτελεσθεί η διαταγή κατάσχεσης.

Υπάρχει μόνο μια πηγή από την οποία μπορεί να αντλήσει τα χρήματα αυτά, για να συνεχίσει την 35ετή παράδοση της κυκλοφορίας του: οι αναγνώστες του. Και όχι μόνο οι σημερινοί αναγνώστες, αλλά και όλοι αυτοί που το στήριξαν και το ακολούθησαν κατά καιρούς σε αυτή την πορεία των 35 χρόνων και που αναγνωρίζουν ότι είναι ένα κομμάτι της ιστορίας του ελληνικού Τύπου, με τα καλά του και τα κακά του, που αξίζει να συνεχίσει να ζει.

Μια ετήσια συνδρομή στο Αντί κοστίζει 78 ευρώ για 24 τεύχη. Για οργανισμούς τράπεζες κ.λπ. το ποσόν είναι 200 ευρώ. Για τις ευρωπαϊκές και μεσογειακές χώρες 148 ευρώ και για τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Ασία, την Αυστραλία 200 αμερικανικά δολάρια. Η άμεση εγγραφή νέων συνδρομητών στο περιοδικό είναι αυτή τη στιγμή η μία και μόνη δυνατότητά του να ζήσει. Γραφτείτε συνδρομητές και ενημερώστε γνωστούς και οικείους σας που δεν θα επιθυμούσαν να σιγήσει κι αυτή η φωνή για την κρισιμότητα της στιγμής και καλέστε τους να γραφτούν κι αυτοί ή να καταθέσουν χρήματα στους λογαριασμούς ενίσχυσης. Πρέπει να συμπληρωθούν περισσότεροι από 1.000 νέοι συνδρομητές.

Για την Ελλάδα ο λογαριασμός είναι **172/400506-60** στην Εθνική Τράπεζα στο όνομα Χρήστος Παπουτσάκης και για τους φίλους στο εξωτερικό ο λογαριασμός IBAN είναι **GR98 0110 1720 0000 1724 0050 660** και η ένδειξη για την τράπεζα (BIC) είναι: **ETHNGRAA**.

Μην ξεχάσετε να γράψετε το ονοματεπώνυμο και την διεύθυνση του δικαιούχου της συνδρομής σε χωριστό γράμμα. Μπορείτε επίσης να μας ενημερώσετε σχετικά μέσω του e-mail του περιοδικού που είναι: chrapou@otenet.gr.

Γράψετε συνδρομητές τους φίλους σας και εμποδίστε να κλείσει εξαιτίας μιας αγωγής ένα ιστορικό έντυπο.

Άλλοι πόροι δεν υπάρχουν. Δώστε μας τη δυνατότητα να συνεχίσουμε κι εμείς υποσχόμαστε να κάνουμε λιγότερα λάθη.

Ονοματεπώνυμο	Διεύθυνση	Πόλη – Τ.Κ.	Χώρα

Μπορείτε να εμβάσετε το ποσόν της συνδρομής ταχυδρομικά ή μέσω του λογαριασμού στην Εθνική Τράπεζα.

Ιράν και Β. Κορέα μάλλον δεν απειλούν την Ελλάδα

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ συμπλήρωσε (προχθές Τετάρτη) τρία χρόνια παραμονής στην εξουσία... Και, φυσικά, την επέτειο δεν παρέλειψαν να σχολιάσουν ο πρωθυπουργός, οι αρχηγοί των κομμάτων της αντιπολίτευσης, λογής καθηγητές πανεπιστημίων (κατά προτίμηση του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών...), συνδικαλιστές, δημοσιογράφοι και, φυσικά, αναρίθμητο πλήθος «παραθυράτων»!

Ο κ. Καραμανλής εδράξατο της ευκαιρίας για να επαναλάβει ότι οι εκλογές θα γίνουν «στην ώρα τους», ότι η Νέα Δημοκρατία είναι η παράταξη που συγκρούστηκε –και θα εξακολουθήσει να συγκρούεται– με τα οργανωμένα συμφέροντα και ότι καμιά διαβολή δεν θα αλλοιώσει τη στρατηγική των μεταρρυθμίσεων που προωθεί η κυβέρνηση. Όσο για τις καταγγελίες του Γ.Α. Παπανδρέου (περί «παράγκας συμφερόντων» κλπ), ο πρωθυπουργός κάλεσε τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ να κατονομάσει τα συμφέροντα αυτά, άλλως...

ΤΗ ΓΑΛΑΖΙΑ επέτειο αποφάσισε να «τιμήσει» και ο Γ.Α. Παπανδρέου, με «πορεία προς τον λαό», αρχής γενομέ-

νης (αυτό το Σαββατοκύριακο) από την Καρδίτσα. Ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ πιστεύει ότι, σε αντίθεση με τα «γαλάζια παιχνίδια που παίζονται στις πλάτες των αγροτών», το ΠΑΣΟΚ ουδέποτε διανοήθηκε σχέδια για τον εκφυλισμό των αγροτικών κινητοποιήσεων!

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και παρά την οικονομική δυσπραγία που βαραίνει χαμηλόμισθους και μικροσυνταξιούχους, η Νέα Δημοκρατία εξακολουθεί να προηγείται σταθερά του ΠΑΣΟΚ, σε αντίθεση με το ΠΑΣΟΚ, το οποίο, σε όλες σχεδόν τις δημοσκοπήσεις, εμφανίζεται αδύναμο να προσφέρει «ικανή εναλλακτική κυβερνητική επιλογή».

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΕ ΚΛΕΙΣΤΑ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ...

ΩΡΑΙΑ τα «εορτολόγια», μόνο που τα πανεπιστήμια παραμένουν κλειστά, με τους φοιτητές στους δρόμους. Ήδη, χθες Πέμπτη, είχε προγραμματισθεί νέο πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο έξω από τη Βουλή, με πρωτοβουλία της Ομοσπονδίας των πανεπιστημιακών (ΠΟΣΔΕΠ), των συντονιστικών των συλλόγων των φοιτητών και άλλων εκ-

παιδευτικών ομοσπονδιών. Στόχος: Να μην ψηφισθεί το επίμαχο νομοσχέδιο για την εκπαίδευση, το οποίο ήδη συζητείται στη Βουλή.

ΩΣ ΤΗΝ ΩΡΑ που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές, όλα πείθουν ότι δεν θα υπάρξει οποιαδήποτε «αναβολή» στην επιψήφιση του νομοσχεδίου, παρά τις επικλήσεις του προέδρου του ΣΥΝ Αλ. Αλαβάνου, αλλά και του ΚΚΕ και του πρώην προέδρου της Βουλής Απ. Κακλαμάνη. [Το πιθανότερο: Όταν θα διαβάζεται το κείμενο αυτό, θα έχει ήδη ψηφισθεί το νομοσχέδιο]

ΠΑΝΤΩΣ, οι «ειδικοί» επί των κινητοποιήσεων υποστηρίζουν ότι πολλά θα εξαρτηθούν από την εκλογή του προεδρείου της ΠΟΣΔΕΠ, μέσα στις επόμενες οκτώ μέρες. Από την άλλη, γεγονός παραμένει ότι, σε ορισμένες σχολές των πανεπιστημίων Ιωαννίνων και Πατρών, οι φοιτητές αποφάσισαν το σταμάτημα των καταλήψεων.

ΜΕ ΤΗ ΜΟΣΧΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΠΑΜΕ ΚΑΛΑ –ΑΛΛΑ ΜΕ ΤΑ ΤΙΡΑΝΑ;

...ΚΑΙ ΠΑΝΩ που λέγαμε (έλεγε, για την ακρίβεια, το ΠΑΣΟΚ, αλλά και ο

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μian ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

ΣΥΝ...) ότι οι ελληνορωσικές σχέσεις -υπαιτιότητα της κ. Ντόρας Μπακογιάννη- δεν πάνε καλά, ξαφνικά ήρθε η είδηση ότι ο ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν «διάγεται ευνοϊκά στην προοπτική να επισκεφθεί εκ νέου την Αθήνα». Αν όλα κυλήσουν κατ' ευχήν, ο Πούτιν θα έλθει στην Αθήνα στις 14-15 Μαρτίου, για να σφραγίσει τη συμφωνία Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, ενώ το «παρών» αναμένεται να δώσει και ο βούλγαρος πρόεδρος Γκεόργκι Παρβάνοφ.

ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ γνωστό, στη διακρατική συμφωνία που έχει υπογραφεί μεταξύ των τριών χωρών για τον αγωγό, οι ρωσικές εταιρείες θα κατέχουν το 51%, οι βουλγαρικές το 24,5% και οι ελληνικές το 23,5%. Το έργο θα χρηματοδοτηθεί από τράπεζες, πράγμα που σημαίνει εγγυήσεις για τις ποσότητες πετρελαίου που θα διέλθουν στον αγωγό, ο οποίος θα έχει μήκος 288 χιλιόμετρα, από το λιμάνι του Μπουργκάς στη Βουλγαρία έως το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης.

ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ, «ανθελληνική θύελλα στην Αλβανία για το βίντεο της ντροπής»! Αφορμή ένα πραγματικά άθλιο βίντεο, όπου έλληνες καταδρομείς εμφανίζονται να τραγουδούν μισαλλόδοξα εμβατήρια εναντίον Αλβανών και... Οθωμανών! Πλην, το κακό έμελλε να έχει συνέχεια, όταν θερμόαιμοι έλληνες «ποδοσφαιρόφιλοι» («φανατικοί οπαδοί του Ηρακλή» -όπως περιγράφονται...) σκέφθηκαν πως έπρεπε να επιτεθούν σε συγγενείς του αλβανού ποδοσφαιριστή της Καλαμαριάς Μπούσι! Κάποιοι θα πουν -και σε ό,τι αφορά τους «φανατικούς του ποδοσφαίρου»- ότι αυτά συμβαίνουν και εις Παρισίους. Έστω! Αλλά αυτούς τους έλληνες «καταδρομείς» ποιος τους «διαπαιδαγωγεί», ποιος τους «φρονηματίζει»; Και γιατί ποτέ κανείς υπουργός ή υφυπουργός Άμυνας ή επιτελάρχης δεν βγήκε στο μейντάνι για να μας εξηγήσει τα «πριν και τα μετά»; Επιτέλους, ποιος κάνει «κουμάντο» στον στρατό;

ΠΟΛΥ ΠΕΡΑ, όμως, από την πορεία των σχέσεών μας με την Αλβανία ή την Τουρκία ή τη Βραζιλία, η επίσκεψη του Πούτιν στην Αθήνα θα συμβάλει στο να κατανοήσουμε καλύτερα το είδος της «αντιπυραυλικής ασπίδας» που θα

εγκαταστήσουν οι Αμερικανοί στην Πολωνία και την Τσεχία... Αλλά τον ρώσο πρόεδρο πρόλαβαν οι ίδιοι οι Αμερικανοί: Η αντιπυραυλική ασπίδα, μαζί με την «προεκτεταμένη βάση» της στον Καύκασο -μας εξηγούν τώρα- αποτελεί βήμα «στοιχειώδους αυτοάμυνας, σε πυραυλική επίθεση εναντίον της Ευρώπης.» Ποιοι, όμως, θα εξαπολύσουν την επίθεση αυτή; Απάντηση: Το Ιράν ή η Βόρειος Κορέα. Μόνο που ούτε το Ιράν ούτε η Β. Κορέα διαθέτουν διηπειρωτικούς πυραύλους. Και είναι αμφί-

βολο αν ποτέ αποκτήσουν -κατά τις εκτιμήσεις των ειδικών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Αν κάτι εντυπωσιάζει είναι η ετοιμότητα χωρών του «άλλοτε» υπαρκτού να αποδεχθούν οτιδήποτε φέρει την υπογραφή «Made in USA». Όσο για την προθυμία του εκπροσώπου του δικού μας Υπουργείου Εξωτερικών να «κυνηγήσει» την αμερικανική αυτή «ασπίδα»... Εντάξει, όλοι διδασκόμαστε από τη λήθη μας.

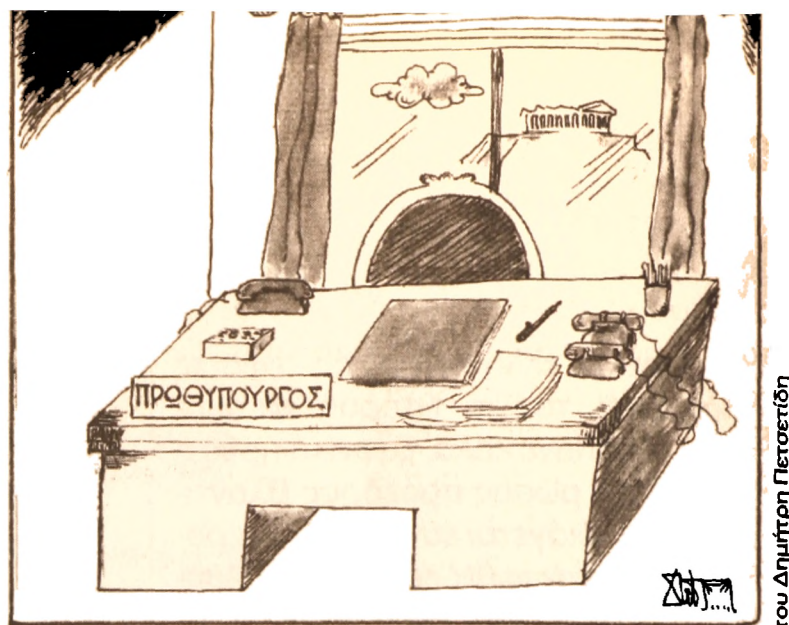
ANTHΝΩΡ

του Κ. Κουφογιώργου

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Το πρόγραμμα των προγραμμάτων.
- Οι προτάσεις των προτάσεων.
- Οι ιδέες των ιδεών.
- Οι καινοτομίες των καινοτομιών.
- Έτσι, υποτίθεται, θέλουν να κυβερνήσουν.
- Georgos by PASOK.
- Αν αυτό δεν είναι επιθεώρηση, τότε τι είναι;
- Το Μεγάλο Παζάρι του Μικρούτσικου στον Άλφα ίσως;
- Πάντως τείνουμε να πιστέψουμε ότι η πολιτική μηχανικός κ. Άννα Σιγκολέν πήρε σκονάκι από τον οικονομολόγο κ. Φερρεντίνο.
- Ξέρετε, από το DEAL του ANT-1.
- Μιλάμε για πολύ γέλιο.
- Μέχρι δακρύων.
- Είναι δυνατόν τέτοιοι που είναι να θέλουν την ψήφο μας;
- Και μάλιστα χωρίς τον μονίμως χαμογελαστό κ. Παπαντωνίου και τον ήρωα των λαϊκών αγορών Κίμωνα;
- Με Μπίστη, Δαμανάκη και Ανδρουλάκη προβλέπουμε, συναγωνιστές, να είστε αγκυροβολημένοι για πολλά χρόνια στην αντιπολίτευση.
- Το μόνο που σας ξεγελά είναι η τορκοειδής κατάσταση των γαλάζιων εταίρων σας.
- Βύρωνας, Μαριέττα, Μανώλος, ό,τι αγγίζουν το κάνουν μπάχαλο.
- Όσο για πάγκο, τι να περιμένει ο Κωστάκης;
- Τριτοκλασάτοι και βάλε.
- Σκέτη θλίψη.
- Ο Georgos, πριν το φάληρο, μίλησε στην Κοζάνη και την Καστοριά.

του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΟΛΑ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΠΑΛΙ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Το πρωί της Τετάρτης 7 Μαρτίου η Κοινοβουλευτική Ομάδα της Νέας Δημοκρατίας γιόρτασε την τρίτη επέτειο από την άνοδό της στην εξουσία με έναν απολογισμό του κυβερνητικού έργου από τον πρωθυπουργό. Κανονικά η ΝΔ θα έπρεπε να γιορτάσει μόνο την απομάκρυνση του ΠΑΣΟΚ από την εξουσία, επειδή, όπως όλοι αντιλαμβανόμαστε πλέον, δεν κέρδισε τις εκλογές του 2004. Απλώς τις έχασε το ΠΑΣΟΚ. Στην ομιλία του ο Κώστας Καραμανλής ξεκαθάρισε ότι οι μεταρρυθμίσεις θα συνεχιστούν «και μετά τις εκλογές του 2008». Ως γνωστόν άλλωστε, στη χώρα αυτή όλα γίνονται πάντα μετά τις επόμενες εκλογές.

Πάντως ολίγον ενδιαφέρει πια αν οι εκλογές θα γίνουν κανονικά το 2008 ή νωρίτερα. Ούτως ή άλλως μέχρι τότε κανείς υπουργός δεν θα ασχολείται με το έργο του και κανένας βουλευτής με το κοινοβούλιο. Όλοι θα έχουν ξεθεωθεί να κόβουν «προεκλογικές» πίτες ή να γυρνούν στις γειτονιές της περιφέρειάς τους και να χαιρετούν διά προσωπικής χειραψίας όσο το δυνατόν περισσότερους ψηφοφόρους. Τους ίδιους ακριβώς με τους οποίους όλα αυτά τα χρόνια δεν είχαν χρόνο να ασχοληθούν. Μέχρι τότε όλα τα ωραία και μεγάλα που υποσχέθηκε πριν από τρία χρόνια η ΝΔ θα παραμένουν προεκλογικές υποσχέσεις.

Π.Π.

ΝΕΑ ΣΕΛΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Ως κεραυνός εν αιθρία έπεσε η παραίτηση, την περασμένη Τετάρτη, του Σεραφείμ Φυντανίδη από την διεύθυνση της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*. Μέχρι τη στιγμή που γράφονταν οι αράδες αυτές δεν είχε γίνει γνωστός ο λόγος της παραίτησης, είναι γεγονός όμως ότι μετά τον πρόσφατο θάνατο του ιδρυτή και εκδότη της εφημερίδας Κίτσου Τεγόπουλου, στην *Ελευθεροτυπία* φάνηκε να αλλάζει το παλιό γνώριμο κλίμα. Αιτία το ότι τα ηνία πέρασαν πλέον στην κόρη και τον ανιψιό του Τεγόπουλου, οι οποίοι, όπως λέγεται, έχουν άλλη –και διαφορετική μεταξύ τους– αντίληψη για την πο-

ρεία της εφημερίδας, ενώ φήμες που κυκλοφορούν αναφέρουν ότι η εφημερίδα έχει ήδη πουληθεί στον Βαρδινογιάννη, για αυτό το λόγο ετοιμάζεται και η εφαρμογή σχεδίου εθελούσιας εξόδου για άγνωστο αριθμό μελών του συντακτικού και του άλλου προσωπικού της.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η *Ελευθεροτυπία* –καλύτερη, όπως εύχονται όλοι, ή χειρότερη– δεν πρόκειται να είναι η ίδια με εκείνη που έστησε αρχικά ο μακαρίτης Αλέκος Φιλιππίδης και συνέχισε επάξια ο Σεραφείμ Φυντανίδης, ο οποίος την κράτησε επί 29 χρόνια στην πρώτη γραμμή της ενημέρωσης.

Τ.Κ.Δ.

ΔΕΝ ΔΙΚΑΙΟΥΝΤΑΙ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ ΔΙΑ ΝΑ ΟΜΙΛΟΥΝ

Δεν περνάει ούτε μια εβδομάδα πλέον χωρίς να αποκαλυφθεί και ένα νέο, μικρό ή μεγάλο σκάνδαλο της ΝΔ. Τελευταίες στη σειρά οι συναλλαγές της διοίκησης του ΤΕΑΔΥ με τη χρηματιστηριακή εταιρία «Ακρόπολις» που ζημίωσαν, όπως καταγγέλλεται, το Ταμείο και τους ασφαλισμένους του Δημοσίου κατά τουλάχιστον 5 εκατομμύρια ευρώ. Το ΠΑΣΟΚ εμπλέκει στην ιστορία αυτή την οικογένεια του πρώην γενικού διευθυντή της

ΝΔ Κ. Σημαιοφορίδη και τους «συνήθεις υπόπτους» του Υπουργείου Υγείας. Βέβαια, το ΠΑΣΟΚ δεν δικαιούται διά να ομιλεί, όπως θα έλεγαν και οι ιδρυτές του. Άλλωστε κανείς δεν το πιστεύει, όσες καταγγελίες κι αν κάνει για τη «διαφθορά της ΝΔ». Αλλά ούτε και η ΝΔ δικαιούται πλέον να απαντά στις κατηγορίες, υπενθυμίζοντας το παρελθόν του ΠΑΣΟΚ. Από τη στιγμή που έθαψε τη δικαστική διερεύνηση του μεγάλου σκανδά-

λου του Χρηματιστηρίου, προς όφελος συγκεκριμένων γαλάζιων διαπλεκόμενων, ούτε αυτή δικαιούται διά να ομιλεί. Εμείς το μόνο που έχουμε να παρατηρήσουμε είναι ότι προς το παρόν οι γαλάζιοι σκανδαλιάρηδες είναι ψιλικάτζίδες μπροστά στους πράσινους –και επιπλέον τσαπατσούληδες. Μόλις κάνουν κάτι, τους πιάνουν αμέσως επ' αυτοφώρω. Υπομονή, ρε παιδιά. Θα κάνει πολλά χρόνια να ξαναδεί εξουσία το ΠΑΣΟΚ.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕ ΤΗ ΔΙΑΠΛΟΚΗ

Και τι δεν είπε στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ για να καλύψει επικοινωνιακά την ιδεολογική και πολιτική γύμνια του κόμματός του και την έντονη αμφισβήτησή του από τον απόντα Βενιζέλο και τους άλλους. Εκεί, βεβαίως, που έπεσε μεγάλο γέλιο ήταν όταν κατήγγειλε τα μεγάλα εκδοτικά και οικονομικά συμφέροντα ότι επιχειρούν να απαξιώσουν τον ίδιο και να χειραγωγήσουν το ΠΑΣΟΚ. Σε ό,τι αφορά τον ίδιο προσωπικά, δεν νομίζουμε ότι χρειάζεται δα και καμιά μεγάλη συνωμοσία για να απαξιωθεί. Τα καταφέρει πολύ καλά και μόνος του. Όσο για τη χειραγωγή του ΠΑΣΟΚ από συγκεκριμένα ΜΜΕ, τώρα την πήρε χαμπάρι; Τόσα χρόνια τι έκαναν; Κατά τα άλλα, είναι βέβαιο ότι μετά το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας το ΠΑΣΟΚ εισέρχεται σε νέα φάση. Κάθε φορά που κάποιος θα αμφισβητεί τον κ. Παπανδρέου, αυτός θα τον πετάει έξω ως «όργανο συμφερόντων». Να, λοιπόν, που η διαπλοκή μπορεί να φανεί ακόμα χρήσιμη στον κ. Παπανδρέου.

ΘΕΛΟΥΜΕ ΟΝΟΜΑΤΑ

Απέφυγε φυσικά ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ να αναφερθεί ονομαστικά στα έντυπα και τα συγκροτήματα που τον υπονομεύουν και θέλουν να διασπάσουν το ΠΑΣΟΚ. Μήπως εννοεί, μεταξύ άλλων, εκείνο το παραπαίον σήμερα «δημοσιογραφικό συγκρότημα» που κατηγορήθηκε επανειλημμένως στο παρελθόν από τη ΝΔ για τις σχέσεις του με τη διαπλοκή; Το ίδιο που, όταν η ΝΔ ανέβηκε στην εξουσία, διάφοροι υπουργοί της άρχισαν να διαγωνίζονται για το ποιος θα του διαρρεύσει το καλύτερο θέμα, ποιος θα προσλάβει τον καλύτερο «σύμβουλο επικοινωνίας» από τις τάξεις του, ποιος θα του κάνει τις ευγενικότερες και μακρύτερες υποκλίσεις και ποιος θα του δώσει την καλύτερη συνέντευξη;

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΟ ΡΕΚΟΡ...

Από το 1974 και μετά, καμία ελληνική κυβέρνηση δεν εξασφάλισε την επανεκλογή της με αυξημένη διαφορά από το δεύτερο κόμμα. Η κυβέρνηση της ΝΔ επανεξελέγη το 1977 με διαφορά 14,5 μονάδων από το ΠΑΣΟΚ, έναντι 35 μονάδων που προπορευόταν της Ένωσης Κέντρου – Νέες Δυνάμεις το 1974. Η επανεκλογή του ΠΑΣΟΚ το 1985 έγινε με διαφορά 5 μονάδων από τη ΝΔ, έναντι 14 το 1981. Το 1996 η διαφορά υπέρ του ΠΑΣΟΚ συρρικνώθηκε από τις 8 μονάδες στις 4 και το 2000 υποχώρησε στη 1,2. Σε όλες

τις υπόλοιπες περιπτώσεις (1981, 1989, 1993, 2004) η αξιωματική αντιπολίτευση κέρδισε τις εκλογές.

Με εξαίρεση την αλλαγή φρουράς μεταξύ ΠΑΣΟΚ – Ένωσης Κέντρου το 1977, η μόνη φορά που αξιωματική αντιπολίτευση υποχώρησε σε εκλογές ήταν το 1996 – η Νέα Δημοκρατία υπό τον Μιλτιάδη Έβερτ. Ακόμα και τότε όμως, η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ μειώθηκε στο μισό. Οι σημερινές δημοσκοπήσεις, στην ανάλυσή τους, παρουσιάζουν τη διαφορά μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ σε ενδεχόμενες εκλογές

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ: ΠΡΑΣΙ-
ΝΑ ΑΛΟΓΑ! ΚΑΙ ΤΗΣ
Ν.Δ.: ΑΛΟΓΟΣΚΟΦΗΣ!

του Δημήτρη Πετσετίδη

ΠΕΡΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ

Πολυσήμαντος αποδεικνύεται τελικά ο όρος «ανανέωση» που επί χρόνια σηματοδοτεί –και παράλληλα ταλαιπωρεί– την πορεία ενός σημαντικού κομματιού της Αριστεράς. Από τα μέχρι τώρα στοιχεία, άλλη σημασία δείχνει να έχει για τον πρόεδρο του κόμματος Αλ. Αλαβάνο και το Αριστερό Ρεύμα, το οποίο δεν συμφωνεί σε όλα μαζί του, και άλλη για τις συνιστώσες της μειοψηφίας. Τελευταία στη σειρά έρχεται και μια ακόμα, του πρώην προέδρου Ν. Κωνσταντόπουλου, όπως την περιέγραψε ο ίδιος σε πρόσφατη συνέντευξή του στο *Metro*, στην οποία ρίχνεται η ιδέα ενός νέου πολιτικού σχήματος που θα κινηθεί στο πλαίσιο της περίφημης Κεντροαριστεράς...

Τ.Κ.Δ.

στις 3,6 – 5,1 μονάδες. Εάν τελικά η διαφορά των δύο κομμάτων ξεπεράσει το 4,9 στο οποίο βρέθηκε το 2004, ο Γιώργος Παπανδρέου θα έχει επαναλάβει ένα κατόρθωμα που μέχρι σήμερα μονοπωλούσε ο αείμνηστος Γιάννης Ζίγδης και η ΕΔΗΚ. Με τη διαφορά ότι ο συμπαθής Γιωργάκης εκπροσωπεί έναν χώρο του οποίου η πολιτική υπόσταση δεν αμφισβητείται –μέχρι νεωτέρας– ούτε στην Ελλάδα ούτε στην Ευρώπη.

Αν το καταφέρει και αυτό τελικά, θα του αξίζει βραβείο ευρεσιτεχνίας...

Γ. Κουρ.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Με το ζόρι μάζεψε 1.000 δημοσίους υπαλλήλους και ρετιρέ από τις ΔΕΚΟ.
- Όσο για ενθουσιασμό;
- Κάτι ανάλογο με το τραγούδι του Δάντη στη Γιουροβίζιον.
- Από την άλλη οι δημοσκοπήσεις, ακόμα και του Μεγάλου καναλιού, με το σχετικό ρετουσάρισμα, μόνο αισιοδοξία δεν αποπνέουν.
- Αφήστε που η ομάδα «σούμο» του «κινήματος» πλαγιοκοπεί συνεχώς τον αρχηγό.
- Ψάχνουν για Εφιάλητη στη Χ. Τρικούπη, για τις διαρροές του προγράμματος πριν τις διαβάσει ο Georgos στους οπαδούς.
- Μα τα καρφώματα και παρόμοιες συμπεριφορές είναι το εθνικό τους σπορ.
- Μέχρι και ντέντεκτιβ να προσλάβουν, εισηγήθηκαν οι συμβούλatores του Georgos.
- Το ξανασκέφτηκαν όμως, γιατί αν εντοπιστούν οι κατά καιρούς διαρροείς θα αδειάσει το Πολιτικό Συμβούλιο.
- Καθένας από τα παλικάρια έχει δυο τρία δημοσιογραφικά γιουσουφάκια στη δούλεψή του.
- Μια προσεκτική ανάλυση στα παραπολιτικά των απογευματινών φύλλων, Georgos, και θα τους εντοπίσεις παραπάνω από εύκολα.
- Μην μπαίνεις και σε έξοδα, μέρες που είναι.
- Καλά, οι θέσεις σας για την Παιδεία σε τι ακριβώς διαφέρουν από τις αντίστοιχες της Μαριωρής;
- Ίδια γεύση.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Παρόμοιες κατεβάζει η ΔΑΠ στα αμφιθέατρα.
- Ένας λεβέντης του Βύρωνα πυροβόλησε στον αέρα την προηγούμενη βδομάδα στην φοιτητική πορεία.
- Άδικο κατηγορήθηκε όμως από την εκπαιδευτική κοινότητα.
- Δεν είχε τίποτα με τους φοιτητές.
- Νταλκαδιασμένος ήταν, άκουγε το ραδιοσταθμό Ντέρτι, μεράκλωσε κι έριξε μια μπαταριά!
- Οι εξηγήσεις καμιά φορά είναι πολύ πιο απλές απ' ό,τι νομίζουμε.
- Οι εκπρόσωποι των 1.000 που «εξαφανίστηκαν» στο συνέδριο της ΠΟΣΔΕΠ, ένας συνταξιούχος καθηγητής (περιφερειακού πανεπιστημίου και τ. βουλευτής του ΠΑΣΟΚ) κι ένας τ. πρόεδρος ΠΑΣΟΚ (που δεν ξανάβαλε, γιατί ο τοπικός Τύπος στην περιοχή του τον είχε πάρει στο μεζέ).
- Πού 'ναι οι χίλιοι, ο-ε-ο, που 'ναι οι χίλιοι;
 - Μιλάμε για π(χ)ιοιτικές (που 'σαι, τ. καταλληλότερε) εκπροσωπήσεις!
 - Να γιατί στα μάτια πολλών τηλεθεατών ακόμα κι ο Βερέμης καμιά φορά φαντάζει συμπαθής (μπρρρ).
 - Νίκη των αριστερών δυνάμεων στο συνέδριο της ΠΟΣΔΕΠ, νίκη του Παναθηναϊκού στον Ολυμπιακό.
 - Κι οι καταλήψεις συνεχίζονται παρά την αγωνία του κ. Πρετεντέρη.
 - Το κίνημα βρίσκεται σε τροχιά ανόδου.

N. Μολ.

του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΠΟΙΟΙ ΣΠΕΥΔΟΥΝ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ;

Οπως συνέβη με το διεφθαρμένο και διαπλεκόμενο κράτος, έτσι συνέβη και με την Παιδεία. Η πολυδιαφημισμένη «εκπαιδευτική μεταρρύθμιση» μόνον την «επανάδρυση» της Παιδείας δεν θα επιφέρει. Όχι βέβαια ότι περίμενε κανείς από την οϊανδήποτε κυβέρνηση, είτε της ΝΔ είτε του ΠΑΣΟΚ, να «σπάσει αυγά» και να αντιμετωπίσει στα σοβαρά τα μεγάλα προβλήματα αυτού του νευραλγικού τομέα της ελληνικής κοινωνίας. Ουδείς το έπραξε τα τελευταία τριάντα χρόνια και ούτε θα ήταν η ΝΔ εκείνη που θα έκανε «επανάσταση» στην εκπαίδευση. Όλη η προσπάθεια της κυβέρνησης

αναλώθηκε στη δημιουργία των ιδιωτικών Πανεπιστημίων. Λες και αυτό είναι το μείζον πρόβλημα. Πάντως, η σπουδή που επέδειξε για το ζήτημα αυτό γεννά σοβαρά ερωτηματικά, όταν οργιάζουν οι πληροφορίες, σύμφωνα με τις οποίες μεγάλα ελληνικά συμφέροντα, σε συνεργασία με ξένα, σκοπεύουν να δημιουργήσουν ιδιωτικά πανεπιστήμια. Σειρά δημοσιευμάτων φέρουν τους κ. Λαμπράκη και Κόκκαλη να πρωτοστατούν προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ, από την άλλη πλευρά, κατά καιρούς δημοσιεύματα του Συγκροτήματος του ΔΟΛ εμφανίζουν ως ενδιαφερόμενους εφοπλιστές και τραπεζίτες.

ΝΕΟΛΑΙΑ ΠΑΣΟΚ

Ποιος είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός του ΠΑΣΟΚ για το μέλλον; Από πού διαφαίνεται ότι ξεπερνά τις εμμονές και τα λάθη του παρελθόντος; Για την ώρα συζητούν σοβαρά το ενδεχόμενο επανάδρυσης της νεολαίας ώστε να κατέλθει το κόμμα πιο ισχυρό στις εκλογές! Δηλαδή θα δώσουν ελεύθερο πεδίο για νέα ανδραγαθήματα σε ένα

κομματικό παραμάγαζο, όπου πρωταγωνίστησαν οι προσωπικές ιδιοτέλειες, η ασύστολη ικανοποίηση ρουσφετιών και η έλλειψη πολιτικών θέσεων και ήθους; Μήπως για ορισμένους ο ιστορικός και πολιτικός αναχρονισμός αναδεικνύεται ως το μοναδικό προτέρημα σε ένα κόσμο που έχει πλέον καταδικάσει τις μεθόδους τους;

Σως

του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΤΟ «ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΘΑΠΑΤΕΡΟ»

Το «σύνδρομο Θαπατέρο» πλανάται πάνω από το Μαξίμου. Αν υπάρχει κάτι που φοβάται αυτή την περίοδο η κυβέρνηση, είναι να μην συμβεί η «στραβή». Τουτέστιν, να μην ξεφύγει ο έλεγχος και υπάρξει μια νέα «περίπτωση Τεμπονέρα» ή ένας σοβαρός τραυματισμός διαδηλωτή. Γι' αυτόν τον λόγο η εντολή που έχει δοθεί στα ΜΑΤ είναι... αυτοσυγκράτηση. Πάντως, το πρόσφατο περιστατικό στο Υπουργείο Αιγαίου, όπου ο ειδικός φρουρός που βρισκόταν εκεί έχασε την ψυχραιμία του και πυροβόλησε στον αέρα, δείχνει ότι τα πάντα κινούνται σε τεντωμένο σκοινί. Στο Μαξίμου άπαντες απεύχονται το χειρότερο. Επειδή, από τη στιγμή

μή που η κυβέρνηση κάνει πολιτικό περίπατο ενόψει των εκλογών, ένα «χοντρό» συμβάν, είτε από τους «φουσκωτούς» της ΔΑΠ είτε από τα ΜΑΤ, θα κατέστρεφε τα πάντα. Εκτός αυτού, κάτι τέτοιο θα σημάνει ραγδαία επιτάχυνση των εξελίξεων και πιθανώς πρόωρες εκλογές, με τσαλακωμένο το προφίλ του «μεσαίου χώρου» που οικοδομεί ο Καραμανλής. Υπενθυμίζουμε ότι η επίθεση στο μετρό της Μαδρίτης και η αφελής διαχείρισή της από τον δεξιό Αθναρ (έριξε την ευθύνη στην ΕΤΑ), που στάθηκε αφορμή να πέσει ο ίδιος, προκάλεσε στην ευρωπαϊκή Δεξιά το «σύνδρομο Θαπατέρο».

Π.Φ.

ΨΗΛΟΣ ΨΗΛΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ, ΕΧΕΙ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑ...

Κοιτάζαμε τη φωτογραφία που έστειλε το γραφείο Τύπου του κ. Παπαθεμελή τη μέρα της ανακοίνωσης της εκλογικής καθόδου της Δημοκρατικής Αναγέννησης στις εκλογές, με τον ιδρυτή της να στέκει ευθυτενής μπρος στις κολώνες του Ζαππείου, και σκεφτόμασταν ότι όσα κι αν συμβούν, όσα κι αν αλλάξουν, ένα πράγμα αποκλείεται να σταματήσει να παράγει η Ελλάδα: τα ψώνια.

Αλλά πάλι, αν πράγματι τον πετάξει τον Καρατζαφέρη και τους φασίστες του έξω από τη βουλή, χαλάλι του του Στυλιανού...

Γιαν. Ανδρ.

ΤΗΛΕ-ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Δεν αντέχεται αυτή η αγωνιώδης αναμονή. Τα χρηματιστήρια έχουν πάθει νευρική κρίση και το κραχ είναι προ των πυλών, οι υπουργοί νιώθουν ότι δεν έχουν κίνητρο να εμφανισθούν στα πάνελ, τα προβλήματα της χώρας παραμένουν στάσιμα. Θα πάει τελικά στο ΑΛΤΕΡ ο Χατζηνικολάου ή όχι; Πότε θα τελειώνει αυτό το σίριαλ; (Μια άλλη σοβαρή εκκρεμότητα πάντως έκλεισε ευνοϊκά. Η «ανοικονόμητη» σε ιδέες και ταλέντο Άννα συμφώνησε με την ΕΡΤ και θα εισπράττει μόνο 2.521.780 ευρώ έως το τέλος του χρόνου. Εις υγείαν των κορόιδων!) **Σως**

ΜΕΓΚΑ-ΛΗ ΑΓΝΟΙΑ

Ο θίασος που στελεχώνει τα έδρανα του τηλεδικαστηρίου στο δελτίο του ΜΕΓΑ απορούσε για την έκταση των επεισοδίων ανάμεσα στους φοιτητές της Νομικής. Πρωτοφανή τα χαρακτήριζε η Τρέμη, ανεπίτρεπτα ο Πρετεντέρης. Ως οικογενειάρχες είχαν ένα λόγο παραπάνω να ανησυχούν και για τα δικά τους παιδιά. Μα, καλά, οι μεγαλύτεροι της παρέας δεν έχουν ακούσει ποτέ για την δράση της ΕΚΟΦ και των άλλων παρακρατικών στα χρόνια του '60 ή όλοι έχουν σπουδάσει στην αλλοδαπή; **Σως**

ΟΜΗΡΟΙ ΤΩΝ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΑΔΩΝ

Τι ουσιαστικό έκανε η ελληνική Αριστερά στην περίπτωση των πρόσφατων μέτρων για την Παιδεία; Απλώς τίποτα. Ούτε μια νέα, ρηξικέλευθη και προοδευτική πρόταση.

Ως συνήθως, οχυρώθηκε πίσω από το γνωστό τροπάρι της υπεράσπισης των κεκτημένων, ευελπιστώντας ότι έτσι θα δημιουργηθεί ένα νέο φοιτητικό κίνημα. Όμως, με ξεπερασμένες αμυντικές λογικές, ούτε φοιτητικό κίνημα δημιουργείται ούτε τα συμφέροντα της δημόσιας Παιδείας προασπίζονται. Προτίμησε η Αριστερά να καθορίσουν την πολιτική της οι εκπρόσωποι του συμβιβασμένου με το σύστημα –και εν πολλοίς εξαγορασμένου από το κράτος και τις εταιρείες– διακομματικού καθηγητικού κατεστημένου, αντί να παλέψει κατά του υπάρχοντος σάπιου μοντέλου στην Παιδεία και γύρω από αυτόν τον στόχο να συσπειρώσει και να κινητοποιήσει την κοινωνία. Έτσι, είναι βέβαιο ότι θα είχε και άμεσα και μακροπρόθεσμα πολι-

τικά οφέλη. Δεν πειράζει όμως. Μια τέτοια Αριστερά θέλει και το σύστημα. Απλώς να υπάρχει και δήθεν να διαμαρτύρεται, για να δίδει άλλοθι στο κατεστημένο να πετύχει τους στόχους του.

ΘΗΤΕΙΑ

Με τους δεξιολογικούς ελιγμούς της ηγεσίας του Άμυνας εξαγοράζει χρήσιμο πολιτικό χρόνο. Αποφεύγει να δώσει απαντήσεις περί μείωσης της στρατιωτικής θητείας –για το οποίο έχει προεκλογικά δεσμευθεί– και καλλιεργεί μέσω διαρροών την πρόθεση για υποχρεωτική στράτευση στα 18. Ακόμη και εάν δεν θεσμοθετηθεί κάτι τέτοιο, δημιουργείται ένα κλίμα εκφοβισμού στη κοινωνία. Σε μια περίοδο όπου η νεολαία αυθαδιάζει στους δρόμους και συντάσσεται με ένα πνεύμα ανυπακοής, ας τους τρομάξουμε επισείοντας την επαναφορά ενός στρατοκρατικού κλίματος. Ο εξ Ανατολών κίνδυνος εξάλλου συνεχίζει να τροφοδοτεί τις εθνικοπατριωτικές μας ψευδαισθήσεις.

ΣΩ.ΛΕ

ΝΙΝΗΣ

Την ώρα που πολλοί υπουργοί της ΝΔ στριμώχνονται και δίνουν χρησμούς περί εκλογών ο άρχοντας του θεσσαλικού κάμπου δείχνει με απαρέσκεια την προτίμηση για άλλα πιο ταπεινά. Ο Γιώργος Σουφλιάς βαπτίζει «Νίνης» το νέο μετροπόντικα εκφράζοντας θαυμασμό προς το νέο ποδοσφαιρικό αστέρι του ΠΑΟ. Η στωικότητα του ανδρός τον φέρνει σε πλεονεκτική θέση; Ή επιδεικνύει σκόπιμη νωχελικότητα αναμένοντας να γλυστρίσει ο Καραμανλής στο «γρασίδι» των εκλογών;

ΣΩ.ΛΕ

ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΑ

Για ποια επανίδρυση του κράτους θέλουν κάποιοι να κομπορρημονούν δημοσίως όταν οι πολίτες καθημερινά υφίστανται φοβερή ταλαιπωρία στα αστυνομικά τμήματα; Πριν από λίγες ημέρες ουρά περίπου 1.000 ατόμων είχε συγκεντρωθεί έξω από αστυνομικό τμήμα της Θεσσαλονίκης ώστε να πάρει σειρά για έκδοση ταυτότητας. Τα ίδια και χειρότερα για τα διαβατήρια. Ξενυχτάνε στα αστυνομικά τμήματα προκειμένου να κερδίσουν προτεραιότητα. Το μεγαλύτερο δράμα διαδραματίζεται στα προξενεία του εξωτερικού όπου απαιτούνται μήνες για αντικατάσταση του παλαιού διαβατηρίου. Τα προληπτικά μέτρα κατά της «τρομοκρατίας» πέτυχαν τον στόχο τους. Με τέτοιο σπάσιμο νεύρων άντε μετά να διεκδικήσεις τα δικαιώματά σου ως πολίτης.

Σως

ΝΑΤΑΣΑ

«Νατάσα, κάνε κάτι». Με αυτό τον τίτλο η εφημερίδα *Το Άρθρο* μας πληροφορούσε για την έκκληση των απατημένων συζύγων του Υπουργικού Συμβουλίου να παρέμβει η σύζυγος του πρωθυπουργού για να μην κλείσουν σπίτια. Και όχι μόνο αυτό, ζητάν από τη Νατάσα να τους ξηλώσει από το Υπουργικό Συμβούλιο «για να μαζευτούν στο σπίτι» (sic). Έφθασε λοιπόν η ώριμη στιγμή να αποκτήσει και η Νατάσα τον θεσμικό ρόλο που της αρμόζει...

Σως

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

Πέρυσι τον Μάιο οκτώ ιδρύματα ισχυρών κύκλων του πολιτικο-οικονομικού κατεστημένου, τα Ιδρύματα Λαμπράκη, Μποδοσάκη, Ωνάση, Νιάρχου, Κωστόπουλου, Λεβέντη, Ευγενίδου και της Εθνικής Τράπεζας, ανακοίνωσαν ότι συνασπίζονται, προκειμένου να δραστηριοποιηθούν στο χώρο της εκπαίδευσης.

Βεβαίως, τυπικώς επρόκειτο για εκπαιδευτικά «προϊόντα» για μαθητές, φοιτητές, αποφοίτους και εκπαιδευτικούς. Πολλούς από αυτούς τους τομείς, μάλιστα, τους γνωρίζει πολύ καλά ο κ. Λαμπράκης, δεδομένου ότι επί κυβερνήσεων Σημίτη είχε πάρει σειρά μεγάλων «έργων». Πίσω από αυτή την πρωτοβουλία των ιδρυμάτων του κατεστημένου αλλά και κινήσεις άλλων επιχειρηματιών, πολλοί διαβλέπουν το αυξημένο ενδιαφέρον για ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Πολύ περισσότερο, δεν είναι λίγοι

εκείνοι που θεωρούν ότι η κυβέρνηση Καραμανλή δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να ικανοποιήσει ένα ρουσφέτι των ισχυρών κύκλων της διαπλοκής. Μπορεί, βεβαίως, κάτι τέτοιο δύσκολα να αποδεικνύεται, αλλά πολύ δυσκολότερα αποδεικνύεται και το αντίθετο. Ιδιαίτέρως τη στιγμή που η κυβέρνηση, αντί να καταπιάνεται με τα πρωτεύοντα προβλήματα της εκπαίδευσης, ασχολείται με τα δευτερεύοντα.

Πολύ καλή η ομιλία του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή προς τους βουλευτές της ΝΔ για τα τρίτα γενέθλια της κυβέρνησής του. Ένα ερώτημα, όμως: Τελικά ο Καραμανλής έχει στο μυαλό του κάποια άλλη χώρα, κάπου μεταξύ Ρηγίλλης και Ραφίνας, ή εμείς ζούμε σε άλλη χώρα από αυτήν που περιγράφει;

T.K.A.

ΜΟΝΟ ΕΝΑ ΑΠΛΟ ΡΟΥΣΦΕΤΑΚΙ;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΠΑΔΩΝ

Στην περιρρέουσα συζήτηση για τα χάλια της ελληνικής εκπαίδευσης (τα οποία εσχάτως αμφισβητούνται από κάποιους πανεπιστημιακούς) δίνει ορισμένες σαφείς απαντήσεις ο θόρυβος που έχει ξεκινήσει με αφορμή το νέο βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού.

Ένα βιβλίο με πολλά ελαττώματα (κακή χρήση της ελληνικής, άκριτη αποδοχή του επιστημονικού μεταμοντερνισμού στη μεθοδολογία κ.ά.), το οποίο ωστόσο αποτελεί ένα πρώτο βήμα για να πάψουν τα σχολικά εγχειρίδια της Ιστορίας να αποτελούν μηχανές κατασκευής θρησκευτικοπατριωτικής συνείδησης (ή ασυνείδησης). Μάλλον ελάχιστα κολακεύει την ελληνική εκπαίδευση ότι στις μέρες μας τα παιδιά εξακολουθούν να διδάσκονται ακατάσχετα ψεύδη σχετικά με έναν φανταστικό σημαντικό ρόλο της Εκκλησίας στην εξέγερση του 1821, σε βιβλία που βαφτίζουν «Τούρκους» τους προύχοντες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας –που όπως όλες οι αυτοκρατορίες ήταν υπερεθνική– ή που υποστηρίζουν ότι η συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους υπήρξε αποτέλεσμα του ηρωισμού του Παπαφλέσσα και του Οδυσσέα Ανδρούτσου, περισσότερο από ό,τι

των κοινωνικών δομών και εξελίξεων που την κατέστησαν αναγκαία.

Προφανώς αυτή την αντίληψη θέλουν να τη συντηρήσουν και οι παπάδες, που βγαίνουν έξαλλοι στα κανάλια, και οι διάφοροι δεξιοί ψάλτες τους, που βγήκαν από τα ρούχα τους με το «αντεθνικό» περιεχόμενο του βιβλίου –επιχείρημα που κάνει όσους από εμάς σπουδάσαμε Ιστορία να σκίζουμε τα πτυχία μας, ντροπιασμένοι που ως σήμερα δεν ξέραμε ότι υπηρετούσαμε μια επιστήμη που με τη σειρά της οφείλει να υπηρετεί το «έθνος». Δυστυχώς, στο πλευρό τους στάθηκαν και όχι λίγοι νεοφώτιστοι στον εθνικισμό αριστεροί.

Το ερώτημα είναι πότε οι παπάδες και η κομπανία τους θα σταματήσουν να έχουν λόγο στο περιεχόμενο επιστημονικών βιβλίων που προορίζονται για τη μόρφωση των παιδιών. Όταν απαντηθεί, θα έχει απαντηθεί και ένα μεγάλο κομμάτι των ερωτημάτων που γεννιούνται σχετικά με την αγραμματοσύνη που ενδημεί στην ελληνική πολιτεία και κάποιοι παριστάνουν ότι θα την καταπολεμήσουν με κατασταλτικά μέτρα στα πανεπιστήμια.

Γιαν. Ανδρ.

του Δημήτρη Πετσετίδη

ΜΑΡΞ

Βρισκόμαστε σε φάση δύσκολη, αλλά ας μην χάνουμε την ψυχραιμία μας. Ας παραδειγματιστούμε από τον Γιώργο, ο οποίος άρχισε νέο Ανένδοτο, εναντίον της παράγκας. Αλλά πολιτική χωρίς παράγκα είναι φαγητό χωρίς αλάτι. Αν τα κόμματα αποκτήσουν αρχές, δεν θα ξαναπατήσει κανένας. Τα κόμματα πρέπει να έχουν πάντα ως οδηγό τη φράση του αμερικανού κωμικού Γκρούτσο Μαρξ: «Αυτές είναι οι αρχές μου. Αν δεν σας αρέσουν, έχω άλλες».

ΣΤΕΛΙΟΣ

Πήγα Τετάρτη μεσημέρι στο Ζάππειο να δω την έναρξη της Δημοκρατικής Αναγέννησης του Παπαθεμελή. Εξεπλάγην από τις ωραίες παρουσίες στη γραμματεία. Δεν το περίμενα. Ο Στέλιος έγινε πολύ μοντέρνος. Θα πάω να γραφτώ.

ΟΤΣΑΛΑΝ

Ήταν εκεί ο Ναξάκης και μου λέει: «Τον άκουσες τον Καλεντερίδη τι είπε εχθές; Ότι ο Σημίτης παρέδωσε τον Οτσαλάν στους Τούρκους! Όταν εγώ τα 'λεγα πριν χρόνια, με βρίζανε». Ό,τι θυμάται, χαίρεται ο Ναξάκης. Ποιος Οτσαλάν τώρα; Τώρα δεν υπάρχει κίνδυνος. Τώρα έχουμε την Ντόρα.

ΔΗΑΝΑ

Βέβαια αυτό το κόμμα του Στέλιου μοιάζει στον τίτλο με την ΔΗΑΝΑ του Στεφανόπουλου. Τώρα αντί για Ανανέωση έχουμε Αναγέννηση. Είναι κι αυτό μια πρόοδος. Πάντως ένα είναι βέβαιον. Ο Στέλιος δεν θα συνεργαστεί με την ΝΔ. Πάει να κόψει απ' το ΠΑΣΟΚ κυρίως κι απ' τον ΛΑΟΣ.

ΚΙΜΩΝ

Πότε θα γίνουν εκλογές; Λένε τον Μάιο. Εγώ δεν το πιστεύω. Νομίζω Οκτώβριο, γιατί ο Καραμανλής θέλει να δείξει ότι ελέγχει τον ρυθμό του αγώνα. Ποιος θα κερδίσει; Μα φυσικά ο Γιώργος. Θα κερδίσει ένα ταξίδι στο Αμέρικο, μαζί με τη μαμά και τα παιδιά, τζάμπα, πληρωμένα όλα από τον Κίμωνα και τον Βενιζέλο.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Αν θα μπει ο ΣΥΝ στη Βουλή; Θα μπει. Γιατί πήρε τα πάνω του με τις καταλήψεις. Εκτός και αρχίσουν πάλι να τσακώνο-

νται. Τώρα βρήκανε νέο κοσκινάκι, την ελληνική ιστορία. Αφήστε, παιδιά, την ιστορία και πιάστε τίποτα άλλο. Ξέρω κι εγώ, τη γεωγραφία. Την γεωπονία. Η ιστορία είναι του λαού.

ΛΑΟΣ

Είδα στην τηλεόραση τον Κακαουνάκη να βάζει στη θέση του μια ταλαίπωρη ιστορικό, που υπεράσπιζε το βιβλίο ιστορίας! Εκεί έχουμε φτάσει ως επιστήμονες. Να μπορεί να μας επαναφέρει στην τάξη ο Νίκος. Αλλά αυτό δεν πρέπει να μας ξενίζει. Πάντα ο λαός είναι σοφότερος. Και ο εκπρόσωπός του επίσης. Ο Νίκος.

ΒΡΙΣΙΕΣ

Ξέρετε ποιο είναι το απαύγασμα του ελληνικού κινηματογράφου; Αυτό το ανελέητο βρισίδι του έργου «Με την ψυχή στο στόμα», το οποίο τρέχουν να δουν όλα τα αθηναϊκά ψώνια. Τέτοια κατάντια. Να εκλαμβάνουμε το χυδαίο ως ρεαλιστικό.

ΑΕΙ

Το τι θα γίνει στα πανεπιστήμια είναι άδηλο. Ξέρετε ποιο είναι το θέμα και γιατί τα παιδιά τα σπάνε; Διότι δεν έχουν σε καμία εκτίμηση ούτε το πανεπιστήμιο ούτε τους δασκάλους τους. Το γιατί είναι άλλη ιστορία. Ας την ψάξουν πρώτα απ' όλα οι ίδιοι οι πανεπιστημιακοί. Και ας δούνε τι έργο παρά-

γουν. Και μετά να τα βάζουν με τους φοιτητές.

ΣΑΡΜΠΕΛ

Πήγα στην Γιουροβίζιον να κάνω ρεπορτάζ, διότι είμαι δεινός ρεπόρτερ. Λοιπόν σας δηλώνω ευθαρσώς ότι ακόμη και το χάρτινο το φεγγαράκι να φέρνανε, εγώ θα ψήφιζα Τάμτα. Από Φαραντούρη είναι καλύτερη, πιο ποιητική. Είναι και μετανάστρια. Αλλά έχασε από το γιουσουφάκι, τον Σαρμπέλ. Ο οποίος είναι μέσα στη μόδα, ταιριάζει με την εξωτερική μας πολιτική.

ΖΟΣΠΕΝ

Πήγα και στον Ζοσπέν, διότι, όπως γνωρίζετε, είμαι σοσιαλιστής από κούνια. Πήγε να μιλήσει ο άθεος ο άνθρωπος για την Αριστερά και είχε μπροστά του, φάτσα κάρτα, τον αρχιμανδρίτη του Γηροκομείου Αθηνών. Έπαθε την πλάκα του, που λέμε. Αλλά εδώ είναι Ελλάδα, όπου χωρίς παπά δεν πας ούτε στη γωνία. Αριστεροί, κεντρώοι και δεξιοί, όλοι θέλουμε τον παπά μας.

ΓΙΑΝΝΟΣ

Προφανώς τον έφερε εκεί ο Βενιζέλος για του δείξει ότι κάνει κουμάντο αυτός. Ήταν και στην πρώτη σειρά και η πλάκα έγινε όταν μίλησε ο Γιάννος για τον σοσιαλισμό, που είναι, λέει, δεξαμενή σκέψης. Άσε, ρε Γιάννο, τις δεξαμενές. Κάνε μας τη χάρη, σε παρακαλώ.

ΠΕΜΠΤΗ 22.2.2007 – ΤΕΤΑΡΤΗ 7.3.2007

ΠΕΜΠΤΗ 22.2.2007

• Νέο σκηνικό διαμορφώνεται στις ελληνοκυπριακές σχέσεις μετά τις έρευνες για πετρέλαιο. Ο Τάσος Παπαδόπουλος και ο Κ. Καραμανλής συζήτησαν χθες στη Ραφήνα τη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται και συμφώνησαν να καταθέσουν κοινή πρόταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το εμπόριο με τους Τουρκοκυπρίους. Φαίνεται όμως ότι πλέον οι δύο χώρες θα πορεύονται χωριστά!

• Γνωρίζαμε ότι το σύγχρονο ελληνοχριστιανικό κράτος έχει αλλεργία σε οτιδήποτε έχει σχέση με το αρχαίο πνεύμα. Με τη λογική αυτή το Υπουργείο Παιδείας έφτασε να απαγορεύσει την παρακολούθηση από μαθητές του Γυμνασίου εν ώρα σχολικού μαθήματος του έργου «Το Χάσμα», που πραγματεύεται τις σχέσεις γονέων και παιδιών και στηρίζεται σε κείμενα αρχαίων και σύγχρονων ελλήνων συγγραφέων. Όλοι στην τηλεόραση!

• Ψηφίζεται από την κυβερνητική πλειοψηφία η αναθεώρηση των άρθρων 16 και 24 του Συντάγματος.

• Μεγάλη πορεία κατά του νόμου-πλαίσιο από την πανεπιστημιακή κοινότητα στην Αθήνα. Και πάλι κτύπησαν χωρίς λόγο οι πραίτωρες του Βύρωνα. Δεν βάζουν μυαλό εκεί στη Ρηγίλλης.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 23.2.2007

• Ανακοινώνονται οι νέες αντικειμενικές αξίες των ακινήτων. Οι αυξήσεις φτάνουν το 87%. Ακριβότερη περιοχή της χώρας ο Λαιμός της Βουλιαγμένης.

Ο κ. Κώστας Καραμανλής αναπτύσσει στην Κοινοβουλευτική Ομάδα της Νέας Δημοκρατίας τα επιτεύγματα της τριετίας. Λέτε να μην τα ξέρουν και προσπαθεί να τους τα μάθει;

• Πολλές «ιδέες» έχει ο κ. Γ. Αλογοσκούφης για να μπορέσει να μαζέψει χρήματα και να υποστηρίξει ότι εξυγίανει την ελληνική οικονομία. Μερικές από αυτές έχουν σχέση και με τα ακίνητα. Σκέφτηκε, λοιπόν, να επιβάλει ετήσιο τέλος σε κάθε ακίνητο καταργώντας τον φόρο μεταβίβασης που πληρώνεται άπαξ. Κυκλοφορούν και άλλοι υπουργοί στη Νέα Δημοκρατία τόσο έξυπνοι;

• Οι Γερμανοί έκαναν πρόταση με την οποία οι μαθητές στην Ευρωπαϊκή Ένωση να

διδάσκονται ένα κοινό βιβλίο ιστορίας. Κοίτα πώς κάποιοι προσπαθούν να αποκτήσουν ιστορία από το πουθενά!

• Τα κόμματα της Κεντροαριστεράς στην Ιταλία αποφάσισαν να υποστηρίξουν ξανά την κυβέρνηση Πρόντι.

ΣΑΒΒΑΤΟ 24.2.2007

• Σύγκρουση μέχρι τέλους για τον νόμο-πλαίσιο, καθώς η κυβέρνηση αρνείται να δεχθεί οποιαδήποτε πρόταση πανεπιστημιακών και φοιτητών. Το κρίμα επάνω της.

• Νέα επίθεση του Νικολά Σαρκοζί κατά της Τουρκίας. Υποστήριξε ότι δεν είναι ευρωπαϊκή χώρα και δεν έχει

νται τόσο;

• Σε συνέντευξή του στο *Βήμα* ο Επίτιμος δηλώνει ότι «Δυστυχώς η εκλογική μας νίκη είναι βέβαιη». Τι άλλο να πει, ως πατέρας, καθώς βλέπει να απομακρύνεται η περίπτωση να γίνει η Ντόρα πρωθυπουργός;

ΔΕΥΤΕΡΑ 26.2.2007

• Την πλάτη τους σε κόμματα και κυβέρνηση στρέφουν οι Έλληνες σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο. Επικίνδυνες καταστάσεις!

• Την κατάσταση του πληθυσμού λόγω της ακρίβειας μπορούμε να την κρίνουμε από την παρακάτω είδηση: Τα σούπερ μάρκετ θα δίνουν καταναλωτικά δάνεια στους πελάτες τους. Δηλαδή θα θέλουμε δάνειο για να ψωνίσουμε; Ωραία οικονομία έχουμε!

• Αθώα τη Σερβία για τη σφαγή της Σρεμπρένιτσα έκρινε το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Δεν συμφέρει φαίνεται τώρα τις ΗΠΑ και τους ευρωπαίους συμμάχους τους να έχουν απέναντί τους τη Σερβία και άλλαξαν πολιτική.

ΤΡΙΤΗ 27.2.2007

• Κάτω από τη βάση η Ελλάδα στον τομέα των μεταρρυθμίσεων, σύμφωνα με έκθεση του «Κέντρου για τη μεταρρύθμιση» που εδρεύει στο Λονδίνο. Καλά δεν χρειαζόταν να μας το πουν από τη βρετανική πρωτεύουσα, το βλέπουμε καθημερινά.

• Πρόταση του Συνασπισμού για ελεύθερη πρόσβαση των φοιτητών στα Πανεπιστήμια. Ενδιαφέρουσα πρόταση, αλλά δεν λύνει το πρόβλημα της εκπαίδευσης. Κάτι με το οποίο κανένας δεν ασχολείται.

• Κίτρινος πυρετός κτυπά τις χρηματιστηριακές αγορές με αφορμή τα μέτρα που εξήγγειλε η κυβέρνηση της Κίνας

θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΚΥΡΙΑΚΗ 25.2.2007

• Πόλεμος δημοσκοπήσεων στις εφημερίδες σχετικά με την Παιδεία, ενώ πολλοί καθηγητές κρίνουν ως αντισυνταγματικό τον νόμο-πλαίσιο που ετοιμάζεται να ψηφίσει η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας.

• Κίνημα έχουν δημιουργήσει μέσα στην κυβέρνηση υπουργοί που θέλουν να γίνουν άμεσα οι εκλογές. Τι φοβούνται άραγε και βιάζο-

για πάταξη της διαφθοράς και την επακόλουθη κατακρήμνιση του Χρηματιστηρίου της Σαγκάης.

ΤΕΤΑΡΤΗ 28.2.2007

- Νέες ιδέες περί Αιγαίου έχει η Αγκυρα. Πιέζει το ΝΑΤΟ να θεωρήσει τον Άγιο Ευστράτιο ως γκρίζα ζώνη και να μην διεξάγονται εκεί γυμνάσια της Συμμαχίας. Για να δούμε και την αντίδραση των φίλων μας των Αμερικάνων, που τρώνε ζωτικό χώρο της Τουρκίας στα ανατολικά και τον δίνουν στα δυτικά.

- Και πάλι αυξήσεις στα φάρμακα. Και μετά λένε γιατί μπαίνουν μέσα τα Ταμεία και πλουτίζουν οι φαρμακοβιομήχανοι!

- Τουριστικές επενδύσεις μαμούθ στην Κρήτη, και μάλιστα σε κτήματα της Εκκλησίας στη Σητεία. Να κάνω μία αφέλη ερώτηση; Πού βρήκε η Εκκλησία τόσες εκτάσεις; Μήπως της τις χάρισε ο Σουλτάνος;

- Οριακή ψήφο εμπιστοσύνης παίρνει η κεντροαριστερή κυβέρνηση Πρόντι στην Ιταλία.

ΠΕΜΠΤΗ 1.3.2007

- Δίνεται το Πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ στη δημοσιότητα. Ξέρετε τι νομίζουν ότι ξεχνάμε εκεί στη Χαριλάου Τρικούπη; Ότι κυβερνούσαν επί 20 χρόνια τη χώρα. Εμείς όμως δεν το ξεχνάμε, και κυρίως δεν ανεχόμαστε να μας κοροϊδεύουν τόσο άγαρμπα. Έτσι;

- Πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο κατά του νόμου-πλαίσιο. Τα παιδιά του Βύρωνα και πάλι σε δράση. Μάλιστα κάποιος πυροβόλησε στον αέρα για εκφοβισμό. Κάποιος να τους πει ότι δεν είμαστε στο Φαρ Ουέστ!

- Ο κόσμος το 'χει τούμπανο και μεις κρυφό καμάρι. Ακόμα και ο Αλμούνια εκτιμά ότι θα γίνουν γρήγορα εκλογές. Μό-

νο οι περί τον Κώστα Καραμανλή υποστηρίζουν το αντίθετο. Να δούμε ποιος τελικά θα έχει δίκιο!

- Όταν ένας υπουργός προειδοποιεί για το περιβάλλον, τότε τα πράγματα είναι δύσκολα. Όταν μάλιστα αυτός είναι ο αρμόδιος υπουργός ΠΕΧΩΔΕ, ο οποίος τονίζει σε όλους τους τόνους ότι εκατοντάδες χιλιάδες τόνοι από επικίνδυνα απόβλητα θάβονται ή αποθηκεύονται χωρίς άδεια, τότε τα πράγματα έχουν φτάσει στο απροχώρητο. Αλλά ποιος ασχολείται τώρα με τέτοια μπανάλ πράγματα;

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2.3.2007

- Συνεχίζονται οι αντιδράσεις για το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ, το οποίο θα κοστίζει πάνω από 10 δις ευρώ. Λέτε να τα βάλουν από όσα περίσσεψαν από την προηγούμενη θητεία τους;

- Το ασφαλιστικό ξανά στη δημοσιότητα. Όλοι στην κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι θα λυθεί κατά την δεύτερη τετραετία της κυβέρνησης Καραμανλή, χωρίς να δεσμεύονται όμως για τίποτα. Βλέπω να παίρνουμε σύνταξη στα 80. Που δεν θα τα φτάσουμε!

- Συνεχίζονται οι πιέσεις στην παγκόσμια χρηματιστηριακή αγορά. Διόρθωση εκτιμά ότι είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Χιλιάδες επενδυτές όμως χάνουν τα λεφτά τους.

- Νέα κρίση στις σχέσεις Εντοργάν - στρατηγών. Οι δεύτεροι τον κατηγορούν για ενδοτικότητα στο θέμα τους Κουρδιστάν.

- Μεγάλες απεργίες σε Γαλλία και Γερμανία κατά των απολύσεων στην Airbus.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3.3.2007

- Καθώς εκτραχύνεται η κατάσταση στην Παιδεία, οι πρυτάνεις πέντε μεγάλων Πανεπιστημίων καλούν την κυ-

Σε μία προσπάθεια να παραμείνει τετρακομματική η επόμενη Βουλή βάζουν τον κ. Παπαθεμελή να δημιουργήσει κόμμα. Ήμαρτον, Κύριε!

βέρνηση να μην ψηφίσει τώρα τον νόμο-πλαίσιο. Αλλά, φωνή βοώντος εν τη ερήμω.

ΚΥΡΙΑΚΗ 4.3.2007

- Πρόκληση για τη νεολαία αποτελεί το σχέδιο του Υπουργείου Άμυνας για στράτευση στα 18 ακόμα και για τους φοιτητές. Ούτε η χούντα δεν το είχε προσπαθήσει αυτό!

- Τραγική η εμφάνιση του Γιωργάκη στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας για την παρουσίαση του προγράμματος του ΠΑΣΟΚ. Δεν έπεισε κανέναν η δικαιολογία για την απουσία του Βενιζέλου, ενώ και ο Σημίτης δεν έδειξε και πολύ ενθουσιασμένος.

- Νικήτριες στην ΠΟΣΔΕΠ οι παρατάξεις που τάσσονται υπέρ της συνέχισης της απεργίας των πανεπιστημιακών.

ΔΕΥΤΕΡΑ 5.3.2007

- Θύελλα έχει ξεσπάσει με τα λεφτά των Ταμείων και το πώς τα διαχειρίζονται οι διάφοροι καρεκλοκένταυροι της κυβέρνησης. Οι εφημερίδες δημοσιεύουν πληροφορίες

ότι τα Ταμεία χάνουν 600 εκατ. ευρώ το χρόνο από κακή διαχείριση. Γιατί, δικά τους είναι τα χρήματα να τα νοιάζονται;

ΤΡΙΤΗ 6.3.2007

- Δημόσια εκδήλωση της μειοψηφίας του Συνασπισμού. Η ανανεωτική πτέρυγα επισφράγισε, ενόψει του διαρκούς συνεδρίου του κόμματος, την απόσταση που τη χωρίζει από τις πολιτικές κατευθύνσεις της ηγεσίας.

- Μπλόκο στα Τέμπη από τους αγρότες, που βλέπουν το κράτος να απομακρύνεται συνεχώς από αυτούς μην μπορώντας να δώσει λύση στα χρονίζοντα προβλήματά τους.

ΤΕΤΑΡΤΗ 7.3.2007

- Απολογισμό για τα τρία χρόνια της διακυβέρνησης της χώρας από τη Νέα Δημοκρατία κάνει στην Κοινοβουλευτική Ομάδα ο κ. Κ. Καραμανλής. Τίποτα καινούριο, τα ίδια και τα ίδια.

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Δ'
Ο ΑΝΑΝΕΩΤΗΣ

ΠΑΣΟΚ, ένα άχρηστο κόμμα;

του Γιάννη Κουρταλιώτη

Τα κατώτερα του αναμενόμενου αποτελέσματα που είχε για το ΠΑΣΟΚ η κατάθεση της πρότασης μομφής εναντίον της κυβέρνησης, η επιθετική παρουσία του Γιώργου Παπανδρέου στη Βουλή κατά τη διάρκεια της συζήτησής της και το συνακόλουθο αίτημα για τη διεξαγωγή πρόωρων εκλογών, δεν απέτρεψαν την αξιωματική αντιπολίτευση από το να ξεκινήσει την εκστρατεία της για αυτές τις τελευταίες. Στην πραγματικότητα δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά, δεδομένου ότι οποιαδήποτε υπαναχώρηση δικαίως θα γινόταν κατανοητή ως ομολογία αποτυχίας του σχεδιασμού.

Το μενού της περασμένης εβδομάδας περιελάμβανε την παρουσίαση μιας προγραμματικής διακήρυξης (υπό την αφηρημένη μορφή των δεσμεύσεων αρχής), καθώς και την ανοιχτή συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου στο ΣΕΦ, που αποτέλεσε στην ουσία την πρώτη προεκλογική συγκέντρωση του κόμματος.

Το αποτέλεσμα ήταν το ΠΑΣΟΚ να βρεθεί σε ακόμα πιο δυσχερή θέση. Γιατί, στην πραγματικότητα, όσο περνά ο καιρός και αυξάνονται οι πυροβολισμοί με άσφαιρα πυρά, τόσο περισσότερο μη αναστρέψιμη καθίσταται και η εκλογική συντριβή του σε λίγους μήνες. Μια συντριβή που με τη σημερινή φορά των πραγμάτων δεν αποκλείεται να λάβει ιστορικές διαστάσεις. Για πρώτη φορά στα χρονικά της μεταπολίτευσης, μοιάζει πολύ πιθανό να διευρυνθεί η διαφορά μεταξύ του κυβερνώντος κόμματος και της αξιωματικής αντιπολίτευσης (το 2004 ήταν 4,8 εκατοστιαίες μονάδες) και μάλιστα αυτό παρά τη βέβαιη διαφαινόμενη μείωση του ποσοστού της Νέας Δημοκρατίας. Κάτι που, αν συμβεί, θα είναι πρωτοφανές στη σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδας.

Η ανακοίνωση του «προγράμματος»

του ΠΑΣΟΚ ήταν μια μεγαλοπρεπής φούσκα που ανέδειξε με πολύ καθαρό τρόπο την αδυναμία του να εκφέρει έναν λόγο που θα κινήσει κάποιο ενδιαφέρον, έστω και σε συγκεκριμένα στόματα. Ο Παπανδρέου επιβεβαίωσε

**Η απώλεια του τίτλου
του «καλού
διαχειριστή» καθιστά
απαγορευτική την
άντληση ψήφων είτε
από δεξιά είτε από
αριστερά.**

τη σταθερή του προσήλωση στις αρχές του νεοφιλελευθερισμού και την αποσάθρωση της αγοράς εργασίας, διανθίζοντάς την με ένα πακέτο παροχών. Αυτό έδωσε την ευκαιρία στην κυβέρνηση, και δη στον υπουργό Οικονομικών, να απαντήσει με το κλασικό «να

μας πούνε πού θα βρούνε τα λεφτά» –ένα σαφές υπονοούμενο ότι επίκειται φορολογική αφαίμαξη της (πραγματικής ή φανταστικής) μεσαίας τάξης, η οποία κατά κανόνα κρίνει και τις εκλογές. Είναι ακριβώς το ίδιο σχόλιο που έκανε η γαλλική Δεξιά την επομένη της δημοσιοποίησης του προγράμματος της Σεγκολέν Ρουαγιάλ –του οποίου άλλωστε το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ αποτελεί μια σύντμηση. Ένα σχόλιο που δεν ευσταθεί στην πραγματικότητα, αλλά που καθίσταται εξαιρετικά πειστικό χάρη στον ίδιο τον λόγο των σοσιαλδημοκρατών –εν προκειμένω των Ελλήνων.

Δεν είναι αληθές ότι η ελληνική οικονομία «δεν αντέχει παροχές». Αυτά τα λέει εδώ και 15 χρόνια ο Μητσοτάκης, κρατώντας το ίσο στους ψαλμούς των εργοδοτών, και εσχάτως και κάποιοι άλλοι, μέχρι τελικά να πεισθεί κι ο τελευταίος εργαζόμενος ότι αυτός είναι ο βασικός υπεύθυνος για το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας. Το αντίθετο συμβαίνει. Οι μισθοί και οι συντάξεις είναι προκλητικά χαμηλοί στην Ελλάδα, ειδικά αν αναλογισθεί κανείς την κερδοφορία του ελληνικού κεφαλαίου. Το πρόβλημα ωστόσο βρίσκεται αλλού. Η ελληνική οικονομία έχει σε τέτοιο βαθμό βυθιστεί στη νεοφιλελεύθερη δίνη, ώστε οποιαδήποτε αύξηση μισθών μοιάζει και αποτελεί σταγόνα στον ωκεανό της αναδιανομής εισοδήματος που πραγματοποιείται υπέρ των ισχυρών, μέσω των πιο παρασιτικών λειτουργιών του καπιταλισμού: των τραπεζών και του χρηματιστηρίου. Το ΠΑΣΟΚ φυσικά και δεν λέει κουβέντα για αυτά –αντίθετα εξακολουθεί να υπερασπίζει την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων– με αποτέλεσμα

η παροχολογία να μοιάζει με μαύρο αστείο για τους καταχρεωμένους ψηφοφόρους.

Η ΣΙΩΠΗ ΤΟΥ «ΑΜΝΟΥ»

Το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να του δώσει μια στοιχειώδη έστω δυναμική, εάν απαντούσε έστω και σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα κάποιου κοινωνικού στρώματος. Εάν, για παράδειγμα, πρότεινε μέτρα για την προστασία του αγροτικού εισοδήματος. Εάν απαντούσε στο ζήτημα των νέων συμβάσεων εργασίας. Εάν πρότεινε κάποιας μορφής έλεγχο του κυνηγητού των οφειλετών από τις τράπεζες ή θέσπιζε κάποια κίνητρα για την είσοδο των νέων εργαζομένων στην αγορά εργασίας. Τίποτα από αυτά δεν κάνει. Το ΠΑΣΟΚ καλεί τον κόσμο να κολυμπήσει στα κύματα του νεοφιλελεύθερου ωκεανού, αντιμετωπίζοντάς τα με μια κουλούρα 900 ευρώ. Είναι προφανές ότι υπό αυτές τις συνθήκες οι εργαζόμενοι έχουν δύο λύσεις: είτε να ψάξουν τη σωτηρία τους ατομικά (κάτι που ως επί το πλείστον κάνουν), είτε να ακολουθήσουν πολιτικές που δεν τους κοροϊδεύουν και αναζητούν δομική αλλαγή πλεύσης. Το τελευταίο σημαίνει και ψήφο στην Αριστερά (η οποία εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένη), αλλά κυρίως σημαίνει συμμετοχή και διεκδίκηση, κάτι το οποίο στην Ελλάδα μοιάζει ξεχασμένο.

Υπάρχει ωστόσο και ένα κοινωνικό στρώμα στην Ελλάδα που οργανώνει συλλογικά τις διεκδικήσεις του κι αυτό είναι οι φοιτητές. Το ΠΑΣΟΚ συνειδητά επέλεξε να μην έχει και να μην διεκδικεί καμία σχέση μαζί τους. Η μία όψη του νομίσματος λέει ότι ορθώς πράττει, γιατί οι φοιτητικές κινητοποιήσεις έχουν μειοψηφική απεύθυνση στην κοινωνία. Σχεδόν 40% τάσσεται κατά του νόμου-πλαίσιο (έναντι 50% που τάσσεται υπέρ) και μόλις 30% υπέρ των καταλήψεων (έναντι 60% υπέρ). Υπάρχει όμως και η άλλη όψη, η οποία έχει επίσης δύο πλευρές. Η μία λέει ότι τα ποσοστά αυτά διαμορφώνονται με δεδομένη την επιλογή του ΠΑΣΟΚ να μην συμπαρασταθεί στον αγώνα των φοιτητών. Επομένως, το 40% και το 30% αντίστοιχα είναι μια δυναμική που συγκροτείται απέναντι και ενάντια στο 95% του κοινοβουλίου –άρα θα μπο-

Νίκος Αθανασάκης (αριστερά) και Πέτρος Ευθυμίου περιεργάζονται τη «μαύρη βίβλο» για τη ΝΔ που παρουσίασαν μαζί με τον Δημ. Ρέππα σε συνέντευξη τύπου την Τετάρτη.

ρούσε να είναι πολύ πάνω από 50% εάν το ΠΑΣΟΚ έπαιρνε διαφορετική θέση. Υπό αυτή την έννοια το ΠΑΣΟΚ χάνει μια ευκαιρία να φέρει την κυβέρνηση σε θέση μειοψηφίας σε ένα κοινωνικό ζήτημα, και φυσικά δεν θα βρεθεί άλλη τέτοια ως τις εκλογές. Αλλά ακόμα και αν δεχτούμε ως σταθερή βάση το 60% που αποδοκιμάζει τις καταλήψεις, τότε ξανά το ΠΑΣΟΚ βρέθηκε εν μέσω κινητοποιήσεων με το 1/3 της κοινωνίας να δηλώνει ανοιχτά ότι τοποθετείται στα αριστερά του; Αν οι μισοί μόνο από αυτούς διατηρήσουν τη στάση αυτή και στην κάλπη, η συντριβή που θα υποστεί στις εκλογές θα είναι απερίγραπτη: το 38-39% θα είναι το ταβάνι του.

Η «ΚΑΜΙΑ» ΔΥΝΑΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Η ίδια η τακτική της πόλωσης, που το ΠΑΣΟΚ επιχειρεί να αξιοποιήσει για να συσπειρώσει τον κόσμο του, ακυρώνεται από την προφανή αδυναμία του να διαφοροποιηθεί επί του συγκεκριμένου από τη Νέα Δημοκρατία έστω και κατά ένα «και». Ποια μπορεί λοιπόν να είναι η στρατηγική του ΠΑΣΟΚ στην προεκλογική περίοδο; Η απάντηση εί-

ναι: καμία. Έχοντας χάσει –και μάλιστα σαρωτικά– τον τίτλο του «καλού διαχειριστή» που απέκτησε επί Σημίτη, το ΠΑΣΟΚ απομένει γυμνό από επιχειρήματα. Δεν υπάρχει λόγος να αντλήσει ψήφους ούτε από τα αριστερά του ούτε από τα δεξιά του. Μοιάζει με άχρηστο κόμμα, σαν την Ένωση Κέντρου του 1977. Ένα πρόβλημα που καθίσταται πολύ πιο δομικό από μια απλή ανεπάρκεια του Γιωργάκη και αγγίζει άλλωστε και το σύνολο της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας αυτή τη στιγμή. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τόσο οι εκσυγχρονιστές όσο και ο Βενιζέλος αποφεύγουν ολοένα και περισσότερο τις επιθετικές πρωτοβουλίες, γνωρίζοντας ότι, όσο τακτικά οργανωμένες και αν είναι, δύσκολα θα αποφύγουν την κενότητα του περιεχομένου. Το ερώτημα για το ΠΑΣΟΚ είναι κατά πόσο η έκταση της ήττας θα του επιτρέψει να αντιμετωπίσει τα επόμενα 4 χρόνια –οπότε λογικά η φθορά της ΝΔ θα είναι μεγαλύτερη– έξω από φαινόμενα οργανωτικής διάλυσης.

Στο μεταξύ, ιδού πεδίων δόξης λαμπρόν για την Αριστερά! Πότε, αν όχι τώρα;

Όταν ο Καραμανλής «ΚΟΝΤΑΪΝΕΙ» την Ντόρα

του Βασίλη Ζήση

Πριν από ένα χρόνο, όταν στον ανασχηματισμό της κυβέρνησης η Ντόρα ανέλαβε το υπουργείο Εξωτερικών, πολλοί έσπευσαν να χειροκροτήσουν (ή να ανησυχήσουν) επειδή ο Πρωθυπουργός της έδωσε τάχα το «δακτυλίδι της διαδοχής». Το Αντί κράτησε τότε τις επιφυλάξεις του, επειδή στη σημερινή Ελλάδα «δακτυλίδια διαδοχής» δίνονται μόνο στα παραμύθια για μικρά παιδιά. Στην πραγματική ζωή, δωράκια αυτοϋπονόμευσης στους πολιτικούς αντιπάλους δεν γίνονται. Στην πραγματική ζωή, οι πολιτικές διαφορές που χωρίζουν τον Καραμανλή από την Ντόρα ήταν και είναι αγεφύρωτες και μοναδική επιδίωξη του καθενός είναι να κερδίσει όλες τις πολιτικές παρτίδες που παίζονται και θα παιχθούν και όχι να κάνει «δωράκια» στον αντίπαλό του.

Δίνοντας στην Ντόρα το Υπουργείο Εξωτερικών, ο Καραμανλής της έσκαβε στην πραγματικότητα έναν πολιτικό λάκκο, επειδή αργά ή γρήγορα θα ερχόταν αντιμέτωπη με τη σκληρή πραγματικότητα του Κυπριακού, του Σκοπιανού και των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Ήταν επίσης βέβαιο εκ των προτέρων ότι ο σαφής φιλοαμερικανικός προσανατολισμός της Ντόρας θα την έφερνε αργά ή γρήγορα σε αντιπαράθεση όχι μόνο με γενικότερα αντιαμερικανικά αισθήματα της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και με τη γραμμή στην εξωτερική πολιτική που ακολουθεί ο Καραμανλής. Όσο λοιπόν εκείνη περιόδευε στις μεγάλες πρωτεύουσες, το Μαξίμου περίμενε να κάνει το λάθος, επειδή γνώριζε ότι η Ντόρα δεν συνηθίζει να ασχολείται σε βάθος με το αντικείμενό της και επιπλέον είναι πολύ ισχυρογνώμων για να ακούει τους άλλους. Παγιδευμένη έτσι αφενός στον βασικό στρατηγικό της στόχο που είναι η εύνοια του αμερικανικού παράγοντα και αφετέρου σε έναν στενό κύκλο συνεργατών που της έλε-

γαν μόνο όσα εκείνη ήθελε να ακούει, δεν έκανε τελικά ένα λάθος –έκανε πολλά: στα ελληνοτουρκικά, στο Κυπριακό και κυρίως στις ελληνοσοβιετικές σχέσεις, στις οποίες ποντάρει πολύ ο Καραμανλής.

ΤΗΣ ΤΑ ΠΗΡΕ ΟΛΑ

Διαμορφώθηκε έτσι μια πολύ περίεργη κατάσταση, ιδιαίτερα για μια χώρα που αντιμετωπίζει συνεχώς κρίσιμα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Ο Καραμανλής κράτησε κάτω από τον απόλυτο έλεγχό του το Κυπριακό, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Σκοπιανό, αυτά δηλαδή που μπορούν να γκρεμίσουν κάθε κυβέρνηση. Και άφησε στη Ντόρα τα υπόλοιπα, δηλαδή «τίποτα» επί της ουσίας, αν υπολογίσουμε ότι το επίσης κρίσιμο θέμα του αγωγού το χειρίζεται ο Δ. Σιούφας.

Αυτό που απέμενε στην Ντόρα ήταν να παίξει το φιλοαμερικανικό χαρτί μπας και κερδίσει τουλάχιστον υπερατλαντικούς πόντους στο παιχνίδι της διαδοχής. Γι' αυτό και έβγαине κάθε τόσο και υποστήριζε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, ακόμα κι όταν δεν

της το ζητούσαν, όπως η απαράδεκτη δήλωση του Υπουργείου Εξωτερικών εναντίον της ρωσικής αντίδρασης στην εγκατάσταση αμερικανικών πυραύλων στην Πολωνία και την Τσεχία. Εκ των πραγμάτων η δήλωση αυτή τορπιλίζει όχι μόνο την ελληνορωσική προσέγγιση με αφορμή τον αγωγό αλλά και την επιχειρούμενη προσέγγιση της Αθήνας προς τις χώρες του πρώην σοβιετικού στρατοπέδου που αναδύονται σιγά σιγά στη διεθνή σκηνή και προσπαθούν να επιλέξουν ανάμεσα στη Μόσχα και την Ουάσιγκτον. Το ερώτημα είναι φυσικά γιατί η Ντόρα ευθυγραμμίστηκε τόσο άτσαλα με την αμερικανική πολιτική. Προσδοκά σε κάποια άγνωστα ανταλλάγματα ή το έκανε μόνο και μόνο για ένα καλό φωτογραφικό ενσταντάνέ με την Κοντολίζα Ράις, ενόψει της επικείμενης επίσκεψής της στην Ουάσιγκτον;

Το μόνο βέβαιο προς το παρόν είναι πως έκανε έξαλλο τον Καραμανλή, επειδή του δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στο παιχνίδι με τον ρωσικό αγωγό. Αλλά δεν ήταν μόνο «η προσωπική εξωτερική πολιτική της Ντόρας»

που ενοχλούσε τον Καραμανλή. Ήταν και το γεγονός ότι μερικές φορές η υπουργός Εξωτερικών έδειχνε να ασχολείται περισσότερο με τα εσωτερικά θέματα, στην προσπάθειά της να κατοχυρωθεί ως «διάδοχος». Έφτασε έτσι να καλεί σε «φιλικές κουβεντούλες» και κατ' ιδίαν γεύματα ακόμα και γνωστά στελέχη της «καραμανλικής πτέρυγας». Όλα αυτά μέσα σε ένα κλίμα γενικευμένης εκλογολογίας και... διαδοχολογίας στη ΝΔ, κυρίαρχο μοτίβο των οποίων ήταν «η αναβλητικότητα και η διστακτικότητα» του Καραμανλή και το «περιβάλλον του Μαξίμου».

Τα αποτελέσματα είναι γνωστά. Ο Καραμανλής πρώτα την «άδειασε» ρίχνοντάς της πόρτα στο δείπνο που είχε στη Ραφήνα με τον Πρόεδρο της Κύπρου Τάσσο Παπαδόπουλο και ύστερα, ενώ η Ντόρα προσπαθούσε ακόμα να συνέλθει, ακολούθησε (την περασμένη Κυριακή) ένα μπαράζ πανομοιότυπων σχεδόν δημοσιευμάτων που εδραίωσαν την πεποίθηση περί «ρήξεως» Μαξίμου – Ντόρας. Την επόμενη ημέρα (Δευτέρα) η κρίση στις σχέσεις Καραμανλή – Μπακογιάννη επιβεβαιώθηκε όταν στο πρεσ ρούμ ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Θ. Ρουσόπουλος δεν κάλυψε ουσιαστικά την υπουργό Εξωτερικών στα βασικά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής. Το χαριστικό πλήγμα δόθηκε την Τρίτη, όταν ο Καραμανλής κάλεσε τη Ντόρα μαζί με τον... υπουργό Εθνικής Άμυνας Βαγγέλη Μεϊμαράκη για να συζητήσουν την ελληνοτουρκική πολιτική.

ΕΚΛΟΓΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ... ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Έτσι στην επέτειο από τη συμπλήρωση τριών χρόνων της κυβέρνησης Καραμανλή, η Νέα Δημοκρατία οδεύει προς τις εκλογές με ανοικτά όλα τα μέτωπα. Και το εξωτερικό, αλλά κυρίως το εσωτερικό, επειδή στην πραγματικότητα το ΠΑΣΟΚ του Γιώργου Παπανδρέου δεν είναι σε θέση να την απειλήσει ακόμα. Άλλωστε, το θέμα που δημιουργήθηκε εδώ και ένα χρόνο με την προκήρυξη πρόωρων εκλογών δεν είχε καθόλου σχέση με το πότε ακριβώς θα ήταν σε θέση η ΝΔ να νικήσει καλύτερα το ΠΑΣΟΚ. Αυτό που απασχολεί τους αυτοθεωρούμενους δελφίνους δεν είναι αν η ΝΔ θα κερδίσει ή όχι κι αυτές

τις εκλογές, δεδομένων των δυνατοτήτων της αντιπολίτευσης. Είναι το «μετά» που τους απασχολεί και συγκεκριμένα το πότε ακριβώς θα αρχίσουν οι διαδικασίες διαδοχής του Καραμανλή.

Μετά τις ερχόμενες εκλογές θα ακολουθήσουν οι ευρωεκλογές του 2009 και στη συνέχεια πάλι βουλευτικές εκλογές, το 2010, για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας. Αυτό σημαίνει για ορισμένους ότι αν οι τωρινές βουλευτικές εκλογές διεξαχθούν πρόωρα, τότε θα μείνει λιγότερος χρόνος μέχρις ότου ο Καραμανλής κάνει και τη δεύτερη θητεία του, οπότε θα πρέπει πια να ορίσει διάδοχο ή να ξεκινήσουν οι διαδικασίες διαδοχής. Συνεπώς, όσο πιο γρήγορα γίνουν οι εκλογές για τους δελφίνους, τόσο πιο γρήγορα θα μπορέσουν κι αυτοί να μας κυβερνήσουν. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο και η Ντόρα ήταν όλο αυτό το διάστημα θερμός οπαδός της διεξαγωγής πρόωρων εκλογών, τη μια επειδή «η πολιτική συγκυρία είναι η ιδανικότερη που μπορεί να επιτύχει η κυβέρνηση, όχι απλώς για μια εκλογική νίκη αλλά για άνετη επικράτηση που θα διαλύσει το αντίπαλο στρατόπεδο» και την άλλη επειδή η υπόθεση της Παιδείας «αποτελεί ευκαιρία για πρόωρη προσφυγή στις κάλπες», επειδή «η απάντηση της κυβέρνησης στην απόφαση του ΠΑΣΟΚ να τορπιλίσει τη συνταγματική διαδικασία θα πρέπει να είναι ηχηρή και σθεναρή».

Έτσι, η πρόσφατη αντεπίθεση του Μαξίμου έναν σκοπό είχε: Να επιβεβαιώσει ότι ο Καραμανλής παραμένει ο κυρίαρχος του παιχνιδιού και ότι αυτός είναι που θα αποφασίσει αν και πότε θα ορίσει διάδοχο. «Η ανάγκη ιστορικών συμβιβασμών και διατήρησης εσωκομματικών ισορροπιών παύει να υφίσταται τη δεύτερη τετραετία», έγραψε για παράδειγμα η Καθημερινή, διερμηνεύοντας τις σκέψεις του Μαξίμου. Και προειδοποίησε ότι θα βρεθούν εκτός κυβέρνησης όσα «στελέχη δεν κατόρθωσαν να εκφράσουν την αντίληψη του πρωθυπουργού για την άσκηση της εξουσίας».

ΜΙΑ ΚΑΧΕΚΤΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Όλα αυτά συμπίπτουν βεβαίως με την τρίτη επέτειο της ΝΔ στην εξουσία, η οποία βρήκε την κυβερνητική

παράταξη σε θέση μεγάλης οπισθοχώρησης. Όλες οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις και οι γενναίες πρωτοβουλίες έχουν καταχωνιασθεί στα συρτάρια των επικοινωνιολόγων. Όλες οι «μεγάλες ανατροπές» αναβάλλονται και πάλι για μετά τις εκλογές, επειδή αφενός δεν υποστηρίζονται και τόσο φανατικά από την κοινή γνώμη (και κυρίως τον «μεσαίο χώρο») και αφετέρου πυροδοτούν κοινωνικές εκρήξεις, όπως η εν εξελίξει για την Παιδεία. Την ίδια στιγμή, η κυβέρνηση δεν παρουσιάζει και την καλύτερη εικόνα με τον πόλεμο αλληλοεξόντωσης στον οποίο επιδίδονται κορυφαία στελέχη της, τα διάφορα σκάνδαλα και σκανδαλάκια που αποκαλύπτονται καθημερινά και τις ατέλειωτες γκάφες ορισμένων.

Ύστερα από τρία χρόνια πτωχών κυβερνητικών επιδόσεων, ο πρωθυπουργός έχει ανάγκη να διατηρήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων και να δείξει ότι ο ίδιος παραμένει ασυμβίβαστος σε όσα υποσχέθηκε επανειλημμένως στον ελληνικό λαό, ανεξάρτητα από τις επιδόσεις του κόμματός του και της κυβέρνησής του. Έτσι πέραν του εσωκομματικού ξεκαθαρίσματος λογαριασμών, διάφορα προσκείμενα στο Μαξίμου ΜΜΕ καλλιεργούν τελευταία την εικόνα των «μεταρρυθμίσεων της επόμενης τετραετίας» που θα υλοποιηθούν με «νέα πρόσωπα που θα καλέσει ο πρωθυπουργός να εφαρμόσουν τις επιλογές του». Είναι γεγονός ότι η είσοδος νέων προσώπων, όπως του Αντώνη Σαμαρά, θα προσδώσει νέα δυναμική στην κυβέρνηση Καραμανλή. Θα ανοίξει όμως και ένα νέο κύκλο αντιπαραθέσεων και ενδοκομματικών συγκρούσεων, είτε με τη Ντόρα είτε με άλλους επίδοξους δελφίνους.

Δεν μας ενδιαφέρει να μάθουμε τα ονόματα των στελεχών που δεν κατάφεραν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες του πρωθυπουργού. Όλοι ξέρουμε πια ποιοι τα έκαναν μαντάρα, ποιοι ενεπλάκησαν σε δύσσομες υποθέσεις και ποιοι γίνονταν ρεζίλι καθημερινά. Αυτό που θέλουμε να μάθουμε όμως είναι τι ακριβώς έγινε με τη διαπλοκή. Υπάρχει ή δεν υπάρχει;

Έχουμε ξαναγράψει ότι ο ελληνικός λαός μπορούσε να ανechθεί πολλά από

την κυβέρνηση Καραμανλή. Ήταν τόση η αγανάκτηση από την εικοσάχρονη διεφθαρμένη διακυβέρνηση του τόπου από το ΠΑΣΟΚ που οι ψηφοφόροι της ΝΔ μπορούσαν να δώσουν ακόμα και από το υστέρημά τους για να στηρίξουν αυτήν την κυβέρνηση, προκειμένου να κάνει έστω και μια αρχή στην καταπολέμηση της διαπλοκής και της διαφθοράς. Κανείς δεν παραγνωρίζει τη δυσκολία του εγχειρήματος. Κανείς

δεν ήλπιζε ότι η διαπλοκή και η διαφθορά θα εξαλείφονταν ως διά μαγείας μέσα σε μια τριετία, ούτε περίμενε ότι ο Άκης ή ο Γιάννος θα πήγαιναν φυλακή.

Αυτό όμως που δεν μπορεί να ανεχθούν όσοι στήριξαν και στηρίζουν τη ΝΔ είναι το δούλεμα και η κοροϊδία. Και κυρίως αυτοί οι «ιστορικοί συμβιβασμοί» που γίνονται στο παρασκήνιο με εκείνους που η ΝΔ κατηγορούσε προεκλογικά ως «διαπλεκόμενους»

και τώρα τους βρίσκει πολύ χρήσιμους επειδή υπονομεύουν τον Γιώργακη –λες και δεν μπορεί να υπονομευτεί μόνος του. Αυτά τα μεγάλα deal που κλείνονται πίσω από τις πλάτες του λαού, την ίδια στιγμή που κάποιοι ψιλικατζήδες κουμπάροι οδηγούνται σιδηροδέσμιοι στον Κορυδαλλό για να πέσει στάχτη στα μάτια του ανήμπορου και αποχαυνωμένου λαού.

Επικείμενη επίσκεψη Πούτιν, κόλαφος για τη Ντόρα

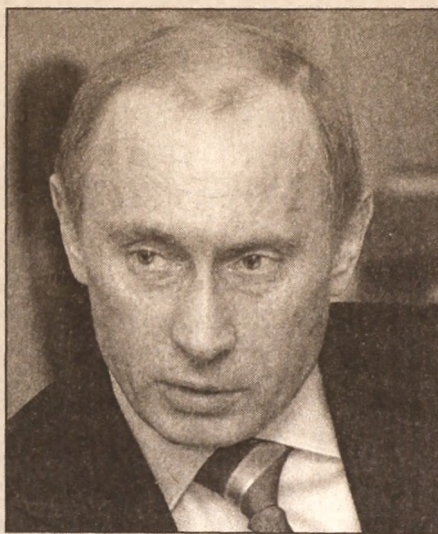
Στις 15 του μήνα θα έλθει τελικά στην Αθήνα, προερχόμενος από τη Ρώμη, ο ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν, προκειμένου να παραστεί στην υπογραφή της επίσημης συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας και Ρωσίας για την κατασκευή και λειτουργία του πετρελαιαγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης.

Η υπογραφή της συμφωνίας αυτής, μετά από μια ανώμαλη πορεία περισσότερων από δέκα χρόνων, αποτελεί αναμφίβολα ένα σημαντικό γεγονός. Ένα γεγονός, στο οποίο λογικά θα παρίσταται ο ρώσος πρόεδρος, αφού ήταν εκείνος που ανέλαβε τον περασμένο Σεπτέμβριο την πρωτοβουλία να έλθει προσωπικά στην Αθήνα, για μια αποφασιστικής σημασίας συνάντηση με τον έλληνα πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή και τον βούλγαρο πρόεδρο Γκεόργκι Πρβάνοφ, προκειμένου να λύσει μια και καλή την εκκρεμότητα που υπήρχε.

Πέρα από τον τυπικό αυτό λόγο, όμως, η επίσκεψη Πούτιν έρχεται και σε μια άλλη κρίσιμη στιγμή, κατά την οποία βρίσκεται σε εξέλιξη μια έντονη κόντρα ανάμεσα στη Ρωσία από τη μια και τις ΗΠΑ με το ΝΑΤΟ από την άλλη, με αφορμή το αμερικανικό σχέδιο δημιουργίας αντιπυραυλικής ζώνης πάνω από την Ευρώπη και την εγκατάσταση σχετικών ραντάρ και αντιπυραυλικών συστημάτων στην Τσεχία και την Πολωνία. Μια κόντρα, στην οποία ανακατεύτηκε χωρίς κανέναν ουσιαστικό λόγο και η Ελλάδα, με μια αντιρωσική δήλωση που έγινε την περασμένη εβδομάδα από το υπουργείο Εξωτερικών.

Η δήλωση αυτή, όπως ήταν φυσικό, προκάλεσε τις έντονες διαμαρτυρίες από την ρωσική πλευρά, ταυτόχρονα, όμως, προκάλεσε και τριβές στο εσωτερικό της ίδιας της ελληνικής κυβέρνησης και συγκεκριμένα ανάμεσα στον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή και την υπουργό Εξωτερικών Ντ. Μπακογιάννη.

Βεβαίως, η αμερικανορωσική κόντρα δεν είναι καινούρια. Ουσιαστικά έχει ξεσπάσει εδώ και μερικά χρόνια, με αφορμή τις έγχρωμες επαναστάσεις σε μια σειρά πρώην σοβιετικών Δημοκρατιών, σε μερικές από τις οποίες οι ΗΠΑ φρόντισαν να εγκαταστήσουν στρατιωτικές βάσεις

με δικαιολογία τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», στη συνέχεια με την διαφορετική στάση που τηρούν Ρωσία και ΗΠΑ σε θέματα όπως του Ιράν ή του Κοσσυφοπεδίου και τώρα με την αντιπυραυλική ζώνη στην Ευρώπη.

Είναι γνωστό, όμως, ότι, πίσω από τις διάφορες αιτιάσεις που προβάλλει η κάθε πλευρά και τις διάφορες

«εκρήξεις», όπως η πρόσφατη επίθεση του Πούτιν κατά της πολιτικής της Ουάσιγκτον σε ομιλία του στο Μόναχο και η αντίστοιχη επίθεση των ΗΠΑ κατά της διακυβέρνησης του Πούτιν, η κόντρα αυτή έχει ως κύριο αντικείμενο την επιβολή μιας νέας τάξης στον κόσμο και παράλληλα την διασφάλιση από την κάθε πλευρά μιας κεντρικής θέσης στον πόλεμο της ενέργειας που κλιμακώνεται συνεχώς.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, ήλθε η αναπάντεχη δήλωση του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, η οποία, πέρα από τον αρνητικό αντίκτυπο στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έθεσε σε σοβαρό κίνδυνο τις ελληνορωσικές σχέσεις. Μια δήλωση που, ασφαλώς, δεν έγινε από απειρία ή κακή εκτίμηση, αντίθετα, όπως φάνηκε, έγινε σκόπιμα, για τις προσωπικές ανάγκες της ίδιας της υπουργού Εξωτερικών, γεγονός που αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για την εξωτερική πολιτική της χώρας.

Παράλληλα, με την ενέργεια αυτή, η κ. Μπακογιάννη μπήκε στα «χωράφια» του πρωθυπουργού, ο οποίος θέλει να διατηρεί για λογαριασμό του την διαχείριση ορισμένων κρίσιμων θεμάτων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Έτσι, όπως αποκαλύπτεται σε διπλανές στήλες, απομακρύνεται κάθε δυνατότητα να παίξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που επιθυμεί στην πορεία της ΝΔ μετά τον Κ. Καραμανλή.

Τ.Κ.Δ.

Μύθοι και πραγματικότητα στο εκπαιδευτικό κίνημα

Πώς παραχαράζει την κατάσταση στα πανεπιστήμια η κυβέρνηση και πού στοχεύει ο νόμος της

του Γιάννη Ανδρουλιδάκη

Η κατάθεση από τη Γιαννάκου του νόμου-πλαίσιο για την εκπαίδευση στην Κυβερνητική Επιτροπή στις 25 Φλεβάρη και η σχεδόν άμεση προώθησή του στη Βουλή (όπου ακόμα συζητιόταν τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές) αποτέλεσε δίχως αμφιβολία μια προσπάθεια της κυβέρνησης να ξεπεράσει την κρίση στην Παιδεία μέσω μιας επιτυχημένης επίδειξης πυγμής. Ανεξάρτητα από το τι θα συμβεί από εδώ και πέρα, η προσπάθεια αυτή απέτυχε παταγωδώς. Αφενός γιατί, μετά από μια αρχική κάμψη, το κίνημα των καταλήψεων ανέκαμψε δριμύτερο και μάλιστα μέσα από πιο μαζικές γενικές συνελεύσεις (παραμένει ασφαλώς άγνωστο και κρίσιμο τι θα συμβεί μετά την ψήφιση του νόμου). Αφετέρου γιατί η κατάθεση του νομοσχεδίου και η αντίδραση που ξεσήκωσε προκάλεσαν εκ των πραγμάτων μια τέτοια δημοσιοποίηση του ζητήματος ώστε ήταν πλέον αδύνατον για την κυβέρνηση να συντηρήσει ένα κλίμα κοινωνικής ανοχής βασισμένο στην απόλυτη άγνοια και την «ενημέρωση» από τα τηλεπαράθυρα των δελτίων ειδήσεων.

Το βασικό πρόβλημα που προκάλεσε στην κυβέρνηση η δημοσιοποίηση του νόμου ήταν ότι κατέστη σαφές ακόμα και στον πλέον αδαή ότι ο νόμος επ' ουδενί αποτελεί μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα, επιχειρεί απλώς να διευθετήσει μέσω της καταστολής ζητήματα που σχετίζονται με την «ελευθεριότητα» που (υποτίθεται ότι) βασιλεύει στα ελληνικά πανεπιστήμια. Έστω και έτσι, η κυβέρνηση απολαμβάνει τη χαρά να βλέπει στις δημοσκοπήσεις ότι η πλειοψηφία της κοινής γνώμης θεωρεί ότι ο νόμος κινείται «στη σωστή κατεύθυνση». Μια αντίληψη την οποία ωστόσο η κυβέρνηση χρωστά στην ανοιχτή κάλυψη που έχει από τα ΜΜΕ και τη συγκαλυμμένη από το ΠΑΣΟΚ και η οποία είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν θα διατηρηθεί αλώβητη από πιθανή όξυνση και διαιώνιση της κατάστασης. Ας μην υποτιμούμε το γεγονός ότι ήδη οι φοιτητές και οι πανεπιστημιακοί που αντιδρούν στο νόμο έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη ενός μεγάλου κομματιού της ελληνικής κοινωνίας, παρά την παντελή σχεδόν απουσία μηχανισμών δημοσιοποίησης των θέσεών τους.

ΤΙ ΛΕΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ

Ο νόμος της Γιαννάκου είναι ένα τυπικό δείγμα αντιδραστικής μεταρρύθμισης. Δεν επεμβαίνει σε κανένα από τα προβλήματα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και προσπαθεί να δαιμονοποιήσει επιλεκτικά ορισμένα από τα συμπτώματά τους, επικαλούμενο την συνήθη αγάπη της άμορφης μάζας για τον «νόμο και την τάξη» –κυρίως όταν δεν αφορά την ίδια. Το νομοσχέδιο προβλέπει την αποβολή των λεγόμενων «αιώνιων» φοιτητών, με τη συμπλήρωση του διπλάσιου από τον επι-

τρεπόμενο χρόνο φοίτησης. Όπως έχουμε ξαναγράψει στο Αντί, το ζήτημα των αιώνιων φοιτητών είναι ένα αστείο θέμα που υποκριτικά ανακινούν κάθε τόσο οι κυβερνήσεις. Φοιτητικά επιδόματα δεν προβλέπονται στην Ελλάδα, ενώ οι διάφορες βοηθητικές προσφορές που τους παρέχονται (δωρεάν σίτιση, φτηνά εισιτήρια κ.ο.κ.) αφορούν μόνο όσους βρίσκονται στα 4 πρώτα έτη της φοίτησης. Κατά συνέπεια, οι «αιώνιοι» φοιτητές δεν στοιχίζουν απολύτως τίποτα στο ελληνικό κράτος και τους «φορολογούμενους», όπως υποκριτικά υποστηρίζουν κάποιοι. Εάν τα ίδια τα ιδρύματα θεωρούσαν ότι «υποβαθμίζονται» από την παρουσία τους, αυτό θα μπορούσε να λυθεί μέσω εσωτερικών κανονισμών των σχολών. Ωστόσο, κανένα ίδρυμα δεν εντοπίζει το πρόβλημά του στην παρουσία φοιτητών μεγάλων ετών.

Στο ζήτημα του ασύλου πάλι, έχουμε να κάνουμε με μία ξεκάθαρη επίθεση σε ένα πολιτικό δικαίωμα. Διότι τέτοιο είναι το άσυλο και όχι ακαδημαϊκό, όπως όψιμα ανακάλυψαν η κυβέρνηση και κάποιοι μεγαλοδημοσιογράφοι της κακιάς ώρας. Η αντίληψη ότι το άσυλο αφορά την προστασία της ελεύθερης διδασκαλίας και μόνο, εκτός από το να προκαλεί τη νοημοσύνη καθενός που ως σήμερα θεωρούσε την επέμβαση των τανκς στο Πολυτεχνείο το 1973 ως κατάλυση του ασύλου (με τα δεδομένα του νόμου της Γιαννάκου αποτέλεσε

αποκατάσταση του ασύλου το οποίο είχαν παραβιάσει οι φοιτητές), αποτελεί και απόδειξη της εξαιρετικά περιορισμένης αντίληψης της κυβέρνησης για το πόσο σύνθετη διαδικασία είναι η μόρφωση και τι περιλαμβάνεται μέσα στην έννοια πέρα από τις διδακτικές ώρες. Το επιχείρημα ότι «τότε ήταν Χούντα, σήμερα έχουμε Δημοκρατία» είναι φυσικά αστείο, αφού ουδέποτε η εξουσία υπήρξε ο κατάλληλος κριτής της αντίδρασης που προκαλεί.

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΝ

Ο νόμος, ωστόσο, στοχεύει κάπου αλλού. Οι διατάξεις του για τους «αιώνιους» φοιτητές και για το άσυλο αποτελούν στην πραγματικότητα ένα είδος ποινικοποίησης και απαγόρευσης των συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων στα πανεπιστήμια. Αφενός, γιατί με βάση τις ρυθμίσεις για το άσυλο η κατάληψη των σχολών μετατρέπεται σε αδίκημα που επισύρει 10μηνη φυλάκιση, ρύθμιση που ξεσήκωσε τις διαμαρτυρίες των νομικών και η συνταγματικότητα της όχι απλά ελέγχεται αλλά αποκλείεται, δεδομένου ότι δεν υπάρχει αναφορά σε σαφές αδίκημα. Αλλά ακόμα κι αν αυτή η ρύθμιση ουδέποτε εφαρμοστεί –κάτι εξαιρετικά πιθανό– η ρύθμιση για τους «αιώνιους» φοιτητές σε συνδυασμό με την θέσπιση υπερβολικών ορίων διδακτικών ωρών προκειμένου να θεωρηθεί περατωθέν το ακαδημαϊκό εξάμηνο και οι περιορισμοί

στη μεταφορά μαθημάτων από εξάμηνο σε εξάμηνο σημαίνουν ότι στην πραγματικότητα οι φοιτητές έχουν να επιλέξουν ανάμεσα στις κινητοποιήσεις και το εξάμηνο. Με έναν απλό υπολογισμό το 2ν που θεσπίζει η κυβέρνηση ως επιτρεπόμενο όριο ολοκλήρωσης των σπουδών μετατρέπεται σε $v/2$. Ένας απλά μέτριος ή ακόμα ένας εργαζόμενος φοιτητής μπορεί να αποβληθεί από το πανεπιστήμιο μέσα σε 2 χρόνια, αν στο μεταξύ υπάρξουν κινητοποιήσεις, αφού με βάση τον νόμο δεν θα έχει τη δυνατότητα να πάρει πτυχίο στον επιτρεπόμενο χρόνο.

Θα υπάρξει το αντεπιχείρημα ότι οι κινητοποιήσεις και οι διεκδικήσεις δεν μπορούν να μετέρχονται του «παράνομου» μέσου της κατάληψης και της διακοπής της ακαδημαϊκής διαδικασίας. Μπα, από πότε; Ποια διεκδίκηση δεν συνεπάγεται κάποιου είδους μπλοκάρισμα της διαδικασίας στην οποία αναφέρεται; Η κατάληψη των πανεπιστημίων είναι –όχι μόνο στην Ελλάδα– η απεργία των φοιτητών. Και ακριβώς όπως οι απεργοί περιφρουρούν την απεργία τους, οι φοιτητές περιφρουρούν τον χώρο της απεργίας τους, που είναι το Πανεπιστήμιο. Μπορεί ο καθένας να έχει τις αντιρρήσεις του επί των διεκδικήσεων των φοιτητών, επί της συχνότητας των κινητοποιήσεών τους και οτιδήποτε άλλο. Πλην όμως, αποτελεί κατοχυρωμένο συνδικαλιστικό δικαίωμα οι κοινωνικοί χώροι να επιλέγουν οι ίδιοι γιατί και πότε κινητοποιούνται. Πιθανότατα ένα κομμάτι της κοινής γνώμης και δημοσιογραφικοί κύκλοι να απεχθάνονται οποιαδήποτε απεργία, πλην των εθιμοτυπικών που διοργανώνει η ΓΣΕΕ και που κανέναν δεν δεσμεύουν και κανέναν δεν απειλούν, έτσι ώστε να κάνουν με άνεση τις δουλειές τους και να μην ταλαιπωρούνται στον δρόμο. Για την ώρα όμως το δικαίωμα της απεργίας δεν έχει ανακληθεί. Και όποιος επιθυμεί να το ανακαλέσει, θα ήταν πιο τίμιο να το πει καθαρά.

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ

Η κυβέρνηση αμφισβητεί ευθέως τη δημοκρατικότητα των αποφάσεων των γενικών συνελεύσεων, προκειμένου να καταδείξει ότι ακόμα κι αν αυτές θα μπορούσαν να είναι υπό προϋποθέ-

σεις ανεκτές, στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελούν μειοψηφία. Για να το αποδείξει αυτό χρησιμοποιεί δύο ειδών επιχειρήματα. Το πρώτο είναι ότι η ΔΑΠ αποτελεί την πλειοψηφούσα φοιτητική παράταξη στα Πανεπιστήμια. Κάτι το οποίο είναι και ψευδές και άτοπο. Η ΔΑΠ ψηφίζεται από ένα 40% των φοιτητών (λιγότερο από 30% δεδομένης της αποχής), άρα καταψηφίζεται από ένα 60-70% αντίστοιχα. Αλλά ακόμα και αν η ΔΑΠ ψηφιζόταν από το 100% των φοιτητών στις εκλογές, αυτό σε τίποτα δεν θα εμπόδιζε τους τελευταίους να την καταψηφίζουν στις γενικές συνελεύσεις των σχολών, μια που αυτές αποτελούν το ανώτατο όργανο των φοιτητικών συλλόγων. Το δεύτερο επιχείρημα αφορά τη μαζικότητα των γενικών συνελεύσεων.

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος παρουσίασε πρόσφατα αποτελέσματα γενικών συνελεύσεων, όπου συγκρίνονταν οι συμμετέχοντες σε αυτές με τους εγγεγραμμένους στις σχολές. Αυτό είναι πραγματικά χαριτωμένο. Η κυβέρνηση από τη μία χαρακτηρίζει τους «αιώνιους» φοιτητές πληγή για τα πανεπιστήμια και από την άλλη τους καταμετρά για να αποδείξει ότι οι γενικές συνελεύσεις δεν έχουν κόσμο.

Φυσικά, η ίδια η ΔΑΠ, που κινείται στα πανεπιστήμια και γνωρίζει και τη γνωρίζουν, δεν τόλμησε να θέσει τέτοιο θέμα. Το έθεσε όμως η κυβέρνηση για λαϊκή κατανάλωση. Είναι, ωστόσο, σαφές ότι πλέον η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών συμμετέχει στις συνελεύσεις. Άλλωστε, τις τελευταίες εβδομάδες, ο αριθμός των φοιτητών που ψηφίζουν ενάντια στις κινητοποιήσεις αυξήθηκε σχεδόν κατά 100%. Μόνο που ο αριθμός εκείνων που ψηφίζουν υπέρ τους αυξήθηκε ακόμα περισσότερο. Το πρόβλημα είναι λοιπόν με εκείνους που έχοντας εθιστεί βαθιά στη δράση δι' αντιπροσώπων, δεν αντιλαμβάνονται τη δημοκρατική σημασία της απόφασης από όλους μαζί.

Άλλωστε, δεν έχει περάσει παρά ελάχιστος καιρός από τότε που κυβέρνηση και ΜΜΕ υποστήριζαν ακριβώς το ίδιο για τους πανεπιστημιακούς λέγοντας ότι η ΠΟΣΔΕΠ αντιδρά στον νόμο εκπροσωπώντας μια μικρή μειοψηφία.

Μόνο που η πολυδιαφημισμένη αντιπθεση των «νουνεχών» πανεπιστημιακών, που θα άλλαζαν τους συσχετισμούς της, κατέληξε σε έναν θρίαμβο της «Συσπείρωσης» (επιρροής του Συνασπισμού και της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς) στο πολύ πρόσφατο συνέδριο, με παράλληλη άνοδο των δυνάμεων του ΚΚΕ, που πολλαπλασία-

Από το να συζητούν ειλικρινά τα προβλήματα της Παιδείας, τα ΜΜΕ προτιμούν να καλούν κραυγάζοντες ελληνόψυχους για να κατακεραυνώσουν το πρώτο επιστημονικά τεκμηριωμένο βιβλίο Ιστορίας που παρουσιάστηκε στο Δημοτικό.

σαν τις ψήφους τους. Φυσικά, αυτό πέρασε στα ψιλά των ειδήσεων, που συνεχίζουν να παρουσιάζουν ως εκπροσώπους των καθηγητών τον Γρυσπολάκη, τον Λουλούδη και την Παναγιωταρέα. Εάν αυτό δεν είναι η αποθέωση της προπαγάνδας, τότε τι είναι;

Ή ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ Ή ΤΡΑΜΠΟΥΚΟΣ

Ασφαλώς και μπορεί να ασκηθεί κριτική στα αιτήματα και στις μορφές πάλης των φοιτητών. Μόνο που αυτό μπορεί να γίνει μόνο σε συνθήκες πραγματικής συζήτησης, κάτι που η κυβέρνηση αποφεύγει επιμελώς να

κάνει και έχει σε αυτό και την υποστήριξη των ΜΜΕ. Διότι είναι προφανές ο παραλογισμός να κατηγορείς κάποιον ως παρανομούντα, καταπατητή της δημοκρατίας και τραμπούκο και παράλληλα να τον επιπλήτεις ότι δεν προσέρχεται σε διάλογο. Ή τραμπούκος είναι ή συνομιλητής. Αλλά η κυβέρνηση δεν τολμά να παραδεχτεί ότι δεν έχει καμιά διάθεση να συνομιλήσει με το φοιτητικό κίνημα (κατά το παλαιότερο «δεν συζητώ με απεργούς») και απλά ελπίζει ότι οσονούπω θα εκφυλιστεί. Και υπό αυτές τις συνθήκες είναι απόλυτα λογικό οι φοιτητές να παίρνουν θέσεις άμυνας που περιορίζονται στην άρνηση των ρυθμίσεων και δεν προχωρούν σε προτάσεις.

Υπήρξαν ωστόσο προτάσεις για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση το τελευταίο διάστημα και αποσιωπήθηκαν. Το πρόγραμμα που παρουσίασε ο Συνασπισμός για την εκπαίδευση ήταν ένα καλό βήμα στην κατεύθυνση του στοιχειώδους (αστικού) εξορθολογισμού της εκπαίδευσης. Προέβλεπε την αποσύνδεση του σχολείου από το πανεπιστήμιο, τον περιορισμό της μέγγυνης της βαθμοθηρίας και συντελούσε στην απομυθοποίηση της εισόδου στο πανεπιστήμιο κάτι εξαιρετικά σημαντικό. Άλλωστε, το σημερινό πανεπιστήμιο εκ των πραγμάτων δεν απευθύνεται σε επιστημονικές ελίτ, μπορεί να είναι προσβάσιμο σε όλους.

Η πρόβλεψη ενός προκαταρτικού πανεπιστημιακού έτους γενικής εκπαίδευσης είναι επίσης μια ενδιαφέρουσα ιδέα, αν και μάλλον λειτουργεί καλύτερα ως προκαταρκτικό έτος έξω από το πανεπιστήμιο, όπως το γαλλικό Μπακαλορεά. Φυσικά κανένα κανάλι δεν ασχολήθηκε με αυτές τις προτάσεις για να τις συζητήσει και να τις κριτικάρει. Τα κανάλια προτιμούν καθώς φαίνεται να καλούν τους παπάδες και τους ελληνόψυχους για να κραυγάζουν στα παράθυρα εναντίον του πρώτου επιστημονικά τεκμηριωμένου βιβλίου Ιστορίας για το Δημοτικό σχολείο, που αρνείται να εμπλέξει την ιστορική καταγραφή με την εθνικιστική μυθολογία. Και μετά να αναρωτιούνται τι φταίει και δεν έχουμε καλή εκπαίδευση. Ουαί υμίν, γραμματείς και φαρισαίοι.

Ο μύθος για τους έλληνες φοιτητές του εξωτερικού

του Παντελή Κυπριανού

Συχνά στη χώρα μας ανακαλύπτονται, ετεροχρονισμένα συνήθως, προβλήματα. Κατόπιν οι κυβερνώντες, για να τα «λύσουν», τους δίνουν διαστάσεις αναντίστοιχες με την πραγματικότητα. Έτσι έγινε με τους περίφημους «αιώνιους» φοιτητές, ζήτημα που δημιουργήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '80 και τις αρχές του '90, και μέσα από την ανιστόρητη ανάγνωση των προβληματικών στατιστικών δαιμονοποιήθηκε. Κάτι ανάλογο γίνεται σήμερα με τη λεγόμενη «φοιτητική μετανάστευση», όρος που επικαλύπτει μια πολύ πιο σύνθετη πραγματικότητα.

1. Γνώση και διάκριση: Οι Έλληνες στα πανεπιστήμια του εξωτερικού (1870–1940).

Μετά την ίδρυσή του, το 1837, οι ελληνικές αρχές επιδιώκουν να αναδείξουν το Πανεπιστήμιο της Αθήνας σε πυλώνα συγκρότησης του έθνους. Απευθύνονται στους απανταχού Έλληνες για να γραφτεί ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός. Το εγχείρημα τελεσφορεί ως το 1870. Έκτοτε αρκετοί Έλληνες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Αρμένιοι και Βούλγαροι επίσης) στρέφονται στα εκεί αμερικανικά κολέγια. Στο εσωτερικό του Βασιλείου, οι ανάγκες σε εξειδικευμένο, τεχνικό και εκπαιδευτικό προσωπικό οδηγούν το Κράτος και κάποιους ημι-επίσημους φορείς να στείλουν υποτρόφους στα πανεπιστήμια του εξωτερικού, κυρίως τα γερμανόφωνα.

Ως το 1890 οι Έλληνες στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια ανέρχονται σε λίγες δεκάδες. Το 1900 προσεγγίζουν τους 200, το 1910 τους 300 και το 1930 τους 1.000. Η οικονομική κρίση του 1929 και η ανάδυση ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη οδηγούν στη δραστική μείωσή τους. Λιγοστοί μέχρι το 1900 (η μεγαλύτερη κοινότητα ξένων

φοιτητών είναι οι Αμερικανοί), οι Έλληνες συγκαταλέγονται έκτοτε, μαζί με τους Ρώσους, τους Ρουμάνους και τους Βουλγάρους στις πιο πολυπληθείς κοινότητες ξένων φοιτητών. Το 1930 ανέρχονται στο 10% των φοιτητών του εσωτερικού.

Μέχρι το 1900 οι περισσότεροι έλληνες φοιτητές σπουδάζουν σε γερμανικά πανεπιστήμια. Αρκετοί είναι υπότροφοι, σταλμένοι από κρατικούς φορείς, με στόχο να εισαγάγουν γνώση και τεχνογνωσία. Οι περισσότεροι καταλαμβάνουν, κατόπιν, υψηλά κρατικά πόστα και βαραίνουν στους ιδεολογικούς προσανατολισμούς της χώρας.

Μετά το 1900, οι έλληνες φοιτητές, χάρη και στην κυριαρχία των γαλλικών, στρέφονται στη Γαλλία, πρώτη χώρα προσέλκυσης ξένων φοιτητών από το 1900 έως το 1940. Λίγοι συγκριτικά από αυτούς είναι υπότροφοι, οι περισσότεροι προέρχονται από εύπορες οικογένειες. Σπουδάζουν κυρίως νομικά και ιατρική και ασκούν ελεύθερα επαγγέλματα, γεγονός που μεταφράζεται στη μειωμένη θεσμικά επιρροή του γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά στη μεγάλη απήχηση του γαλλικού πολιτισμού στην ελληνική κοινωνία.

2. Το κλείσιμο των ελληνικών ΑΕΙ και η μαζική έξοδος (1945–1981).

Ο νόμος G.I. Bill στις ΗΠΑ, το 1944, που επιτρέπει στους αμερικανούς φαντάρους να γραφτούν στα αμερικανικά πανεπιστήμια, εγκαινιάζει μια περίοδο μαζικοποίησης των ΑΕΙ σε πολλές χώρες του κόσμου. Η Ελλάδα αποτελεί εξαίρεση. Πρυτανεύουν προπολεμικές απόψεις, εκπορευόμενες κυρίως από γερμανοσπουδαγμένους πολιτικούς και καθηγητές, που θέλουν τα ΑΕΙ χώρο των «λίγων εκλεκτών».

Παρά τα δειλά ανοίγματα στη δεκαετία του 1960 από τις κυβερνήσεις Γ. Παπανδρέου και αργότερα από τη Δικτατορία, ο αριθμός των φοιτητών στα ελληνικά ΑΕΙ αυξάνει συγκριτικά αργά. Ανέρχονται σε 20.855 το 1955, σε 25.658 το 1960, σε 72.269 το 1970 και σε 85.718 το 1980, που σημαίνει λιγότερο από το 15% των νέων της δεδομένης ηλικιακής ομάδας.

Στο ίδιο διάστημα, η ανάπτυξη των πανεπιστημίων διεθνώς δημιουργεί μια τεράστια αγορά πτυχιών, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της οποίας είναι η «φοιτητική μετανάστευση». Τώρα η μεγαλύτερη αγορά ξένων φοιτητών είναι οι ΗΠΑ, μπροστά από τη Γαλλία.

Σε ό,τι αφορά τους Έλληνες, η «μετανάστευση» παίρνει πρωτόγνωρες διαστάσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΟΥΝΕΣΚΟ, ανέρχονται σε 8.717 το 1960, σε 14.147 το 1970 και σε 31.509 το 1980, σχεδόν όλοι προπτυχιακοί. Με το χρόνο, ελλείψει μεταπτυχιακών στην Ελλάδα, αυξάνει ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών. Από 793 το 1962 φτάνουν το 1970 τους 1.368 και το 1976 τους 4.551. Οι μεταπτυχιακοί

Πίνακας
Οι βασικές χώρες προορισμού των ελλήνων φοιτητών εξωτερικού 1960-2001

Χώρα	Έτος					
	1960	1970	1980	1990	1997	2001
Σύνολο	8.717	14.147	31.509	32.184	53.999	55.064
Ηνωμένο Βασίλειο	180	795	1.993	3.115	17.073	28.860
Ιταλία	1.096	6.752	12.435	5.432	6.994	8.874
Γερμανία	2.834	1.942	5.417	6.434	8.283	8.017
ΗΠΑ	1.200	1.968	4.220	3.904	3.365	2.401
Γαλλία	435	528	4.037	2.659	2.931	2.566
Αυστρία	2.258	1.075	661	423	354	310
Ελβετία	299	409	406	401	300	262
Βέλγιο	77	220	305	1.103	928	616
Γιουγκοσλαβία		60	556	3.168		
Βουλγαρία				1.960	5.173	
Ρουμανία		19		1.517	4.865	
Τουρκία					430	1.304
Ουγγαρία					967	457
Τσεχία					430	426
Σλοβακία					235	262

αντιπροσωπεύουν, ως το 1970, το 7 με 9% των φοιτητών εξωτερικού και το 1976 το 18%.

Με βάση τους προαναφερθέντες αριθμούς, οι φοιτητές εξωτερικού ανέρχονταν στο 33% των φοιτητών εσωτερικού το 1960, στο 20% το 1970 και στο 35% το 1980. Για να γίνουν πιο εύληπτοι οι αριθμοί, η Ελλάδα είναι μακράν η πρώτη χώρα, με βάση τον πληθυσμό της, σε «μετανάστες» φοιτητές.

Επιπλέον, αλλάζει και ο προορισμός των φοιτητών. Όπως φαίνεται στον πίνακα, η Γαλλία προσελκύει λίγους. Η Δυτική Γερμανία αποτελεί έναν υπολογίσιμο προορισμό, γεγονός που οφείλεται και στη μετανάστευση Ελλήνων στη χώρα αυτή. Το ίδιο διάστημα εμφανίζονται τρεις νέοι τόποι προορισμού, οι ΗΠΑ, η Ιταλία και οι Βαλκανικές χώρες.

Η κυριαρχική παρουσία των ΗΠΑ μεταπολεμικά αποτυπώνεται και στην προσέλκυση ξένων φοιτητών. Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, οι φοιτητές αντλούνται κυρίως από τα αμερικανικά κολέγια, γεγονός που μαρτυρά και την

κοινωνική τους σύνθεση. Στην προσέλκυση βοηθά και η θέσπιση υποτροφιών, κυρίως από το κρατικό πρόγραμμα Fulbright: από το 1949 ως τα τέλη της δεκαετίας του '60, πάνω από 1.000 Έλληνες, φοιτητές και ερευνητές, βρέθηκαν στις ΗΠΑ χάρη στο πρόγραμμα αυτό.

Στη δεκαετία του 1960 ανοίγει μια νέα αγορά πτυχίων, η ιταλική. Προσελκύει τα λιγότερο εύπορα παιδιά, τα οποία, σε μία συγκυρία οικονομικής ανάπτυξης και δομικής κινητικότητας, επενδύουν σε «χρηστικά», κυρίως, πτυχία όπως του πολιτικού μηχανικού και του γιατρού. Ανάλογες είναι η κοινωνική σύνθεση και οι προσδοκίες ενός μεγάλου αριθμού νέων που κατευθύνονται από τη δεκαετία του 1970 σε Βαλκανικές χώρες.

3. Το άνοιγμα των ΑΕΙ και η ανάσχεση της «μετανάστευσης (1981-1995).

Μετά το 1981, οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ ακολουθούν μια πολιτική ανοίγματος των πανεπιστημίων. Σε μια δεκαετία ο αριθμός των φοιτητών δι-

πλασιάζεται. Το άνοιγμα, ωστόσο, γίνεται πρόχειρα. Μια από τις αθέλητες συνέπειες είναι η διόγκωση των «αιώνιων» φοιτητών, οι οποίοι το 1994 ξεπερνούν τις 90.000 –το 2004 ήταν 117.500. Ασφαλώς, οι αριθμοί είναι παραπλανητικοί, γιατί πολλοί από τους «αιώνιους» ξαναδίνουν εισαγωγικές εξετάσεις.

Σε κάθε περίπτωση, με το άνοιγμα των ΑΕΙ η ροή των Ελλήνων στα πανεπιστήμια του εξωτερικού ανακόπτεται για 15 χρόνια. Με τα στοιχεία της ΟΥΝΕΣΚΟ, το 1990 ανερχόταν σε 32.184 και, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 1994 σε 28.879. Η μείωση είναι πιο αισθητή από ό,τι φαίνεται γιατί, εν τω μεταξύ, μειώνονται οι προπτυχιακοί και πληθαίνουν οι μεταπτυχιακοί. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι μεταπτυχιακοί ήταν το 1994 5.610 σε σύνολο 28.879.

Όσον αφορά την κοινωνική σύνθεση των φοιτητών και τις χώρες προορισμού, τα δεδομένα δεν αλλάζουν πολύ. Η Γερμανία προσελκύει όλο και περισσότερους, η Μεγάλη Βρετανία προβάλλει, για πρώτη φορά, ως χώρα προορισμού και η Ιταλία χάνει φοιτητές από τις νέες φθηνότερες αγορές, κυρίως τις βαλκανικές.

Η προαναφερθείσα διαπίστωση κρύβει, ωστόσο, μία βαθύτερη εξέλιξη: οι φτηνές αγορές προσελκύουν περισσότερους προπτυχιακούς και οι ακριβές μονοπωλούν τους μεταπτυχιακούς. Από τους 5.610 μεταπτυχιακούς το 1994, 4.834 κατευθύνονταν σε τρεις χώρες: 3.476 στο Ηνωμένο Βασίλειο, 714 στις ΗΠΑ και 644 στη Γαλλία. Ακόμη πιο ψηλή είναι η αναλογία των υποψηφίων διδακτόρων-ερευνητών στις τρεις αυτές χώρες. Ενδεικτικά, 597 Έλληνες εκπόνησαν διδακτορικές διατριβές σε πανεπιστήμια των ΗΠΑ από το 1985 ως το 1989 και 1.223 από το 1990 ως το 1996, αλλιώς, περισσότεροι απ' ό,τι στα ελληνικά ΑΕΙ το ίδιο χρονικό διάστημα.

4. Η κατάσταση σήμερα.

Το παιχνίδι των αριθμών.

Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των φοιτητών στα ελληνικά ΑΕΙ μετά το 1998, χάρη στα χρηματοδοτούμενα

από την Ευρωπαϊκή Ένωση τμήματα, δεν ανέκοψε τη διογκούμενη, μετά το 1995, «μετανάστευση». Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, οι Έλληνες στις χώρες μέλη του (καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των χωρών που «φιλοξενούν» έλληνες φοιτητές) ανέρχονταν το 1995 σε 36.638. Το 1999 έφτασαν τους 57.825 και το 2001 τους 55.074.

Το 2002, οι φοιτητές εξωτερικού σε όλο τον κόσμο υπολογίζονταν σε 1,9 εκ., από τους οποίους 1,78 εκ. φοιτούσαν στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το 4,4% από τους φοιτητές στις χώρες του ΟΟΣΑ ήταν Κορεάτες, 3,3% Ιάπωνες, 3% Γερμανοί, 2,7% Γάλλοι, 2,6% Έλληνες και 2,5% Τούρκοι. Αναλογικά με τον πληθυσμό τους, η Ελλάδα και η Κορέα είναι οι χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών στο εξωτερικό.

Όσον αφορά τις χώρες προορισμού, μετά το 1994 όλο και περισσότεροι κατευθύνονται στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο παραδοσιακά δεν προσέλκυε Έλληνες. Από τους 28.879 έλληνες φοιτητές στο εξωτερικό το 1994 10.929 σπούδαζαν στη χώρα αυτή και 28.860 το 2001 από τους 55.064. Η εκρηκτική αυτή αύξηση έδωσε αληθοφάνεια στο μύθο που κυκλοφορεί για τις στρατιές των ελλήνων φοιτητών στα βρετανικά πανεπιστήμια.

Κι όμως. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ελλήνων φοιτητών στη Μεγάλη Βρετανία μειώνεται. Σύμφωνα με τις επίσημες βρετανικές αρχές, το 2004 ανερχόταν σε λιγότερο από 23.000, από τους οποίους 14.000 είναι μεταπτυχιακοί. Η μείωση αναμένεται να συνεχιστεί μετά την αύξηση, το 2005, των ετήσιων διδάκτρων στη χώρα αυτή σε περισσότερα από 4.500 ευρώ.

Συνοψίζοντας, τρεις ομάδες Ελλήνων στρέφονται στα ξένα πανεπιστήμια. Η ανάγκη σε γνώση και τεχνογνωσία οδήγησε το ελληνικό κράτος, από τη σύστασή του μέχρι σήμερα, και διάφορους φορείς να στέλνουν υποτρόφους σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Σήμερα, κυρίως μεταπτυχιακοί, ξεπερνούν τους 1.500.

Η δεύτερη και πιο μεγάλη ομάδα συντίθεται από εκείνους που τα ελληνικά ΑΕΙ είτε τους ήταν απαγορευμένα ή, σήμερα, μένουν έξω από τα «καλά»

τμήματα. Τελευταία προστέθηκε στην κατηγορία αυτή μια μεγάλη ομάδα. Οι αλλαγές στην αγορά εργασίας, η αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων και η τσαπατσούλικη ίδρυση νέων τμημάτων οδηγούν αρκετούς νέους στην αναζήτηση πτυχίων και μεταπτυχιακών τίτλων στο εξωτερικό. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, από την άλλη πλευρά, επέβαλε την αγγλική σε lingua franca. Πολλοί προτιμούν να σπουδάσουν στη Βρετανία απ' ό,τι στην ελληνική επαρχία: το κέρδος είναι διπλό, τα αγγλικά κι ένα βρετανικό πτυχίο. Αυτό ισχύει σήμερα ιδιαίτερα για τα μεταπτυχιακά. Η μικρή διάρκεια τους ωθεί πολλούς αποφοίτους των ελληνικών ΑΕΙ να στραφούν σ' αυτά.

Η τρίτη ομάδα συντίθεται από τους γόνους των «καλών» οικογενειών, οι οποίοι από τα τέλη του 19ου αιώνα, στο όνομα της αναζήτησης του «καλύτερου» (γνώση, πολιτισμός), στρέφονται στα ιδρύματα του εξωτερικού. Η ομάδα αυτή ήταν αριθμητικά πάντα αξιόλογη και η επιλογή της είναι καθοριστική για τη συγκρότηση των ιθυνουσών ομάδων στη χώρα μας.

Η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων δύσκολα θα αλλάξει κάτι από τα παραπάνω. Θα μπορούσαν να προσελκύσουν δυνητικά εκείνους που στρέφονται στις φτηνές αγορές του εξωτερικού για «καλά» πτυχία, με τον όρο να φτιαχτούν αντίστοιχα τμήματα. Κάτι τέτοιο φαντάζει έως ανέφικτο, γιατί θα ανατρέψει επιστημονικές, επαγγελματικές και κοινωνικές ισορροπίες. Το πιθανότερο είναι ότι τέτοια ιδρύματα θα προσελκύσουν Αθηναίους που δεν θέλουν να πάνε στην επαρχία και οι οποίοι, στη συνέχεια, θα κάνουν και ένα μεταπτυχιακό στο εξωτερικό.

Σε κάθε περίπτωση, οι σπουδές στο εξωτερικό δεν είναι κάτι κακό. Η γνώση ωφελεί τον κάτοχό της και, ενδεχόμενα, τη χώρα του. Είναι τυχαίο ότι πολλές χώρες που διακρίνονται στον τομέα της γνώσης (οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία παλιότερα, η Κίνα και η Κορέα σήμερα) υπήρξαν ή είναι χώρες με μεγάλη φοιτητική «μετανάστευση»; Το ερώτημα, συνεπώς, είναι τι απογίνονται αυτοί που σπουδάζουν ή σπούδασαν στο εξωτερικό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, Ιδεολογία
και Πολιτική
στο Μεσοπόλεμο

Κείμενα:
Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Η. ΗΛΙΟΥ
Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

Ένας συλλογικός τόμος που αναδεικνύει τη μοναδική προσωπικότητα του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Ο πολιτικός που σφράγισε με την προοδευτική παρουσία και δράση του την εποχή της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους.

Γράφουν: Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Αναστασιάδης, Τούλα Αποστολοπούλου, Ευ. Βενιζέλος, Θ. Βερέμης, Θ. Διαμαντόπουλος, Η. Ηλιού, Δ. Κοντόγιωργα, Γ. Κοντογιώργης, Γ. Κουκιάδης, Γ. Μαυρογορδάτος, Δ. Νικόπουλος, Ν. Πανταζόπουλος, Χ. Παπαστάθης, Π. Πετρίδης, Αλ. Ρήγος, Χρ. Ροζάκης, Κ. Σβολόπουλος, Αλ. Σβώλος, Αν. Τάχος.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση:
τηλ.: 210-72.32.819

Η υπερθέρμανση της Κίνας «καίει» την παγκόσμια οικονομία

Σε κατάσταση πλήρους ανισορροπίας έχουν περιέλθει οι παγκόσμιες αγορές εδώ και μία εβδομάδα, με αφορμή το μίνι κραχ την περασμένη εβδομάδα στο χρηματιστήριο της Σαγκάης.

Βέβαια για την αστάθεια αυτή δεν ευθύνεται, φυσικά, μόνο η κινεζική κομματική νομενκλατούρα που προσπάθησε με μία σειρά μέτρων να ελέγξει την κερδοσκοπία που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια στην καλπάζουσα κινεζική οικονομία.

Στις παγκοσμιοποιημένες πλέον κεφαλαιαγορές, η πιθανότητα μιας οικονομικής ύφεσης στις ΗΠΑ, που ουσιαστικά προανήγγειλε ο πρώην διοικητής της Fed Άλαν Γκρίνσπαν, η συνεχής αποδυνάμωση του δολαρίου έναντι του ευρώ και του ιαπωνικού γεν, και βέβαια η βεβαιότητα για μια νέα ραγδαία άνοδο της τιμής του πετρελαίου, που θα είναι το αποτέλεσμα μιας πιθανής αμερικανικής επίθεσης κατά των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν, αποτελούν σαφώς μεγαλύτερες απειλές από την πτώση στο χρηματιστήριο της Κίνας.

Φυσικά και ανησύχησαν οι μεγάλοι επενδυτές και τα διεθνή funds για την πτώση κατά 8,8% της προηγούμενης Τρίτης, αλλά κανένας δεν θεώρησε ότι πρόκειται για κραχ. Μετά από συνεχή ρεκόρ ανόδου, η πτώση αυτή μπορεί να εκληφθεί ως φυσιολογική διόρθωση μιας αγοράς που -ας σημειωθεί- αποτελεί ένα κλειστό κλαμπ των κινεζικών κρατικών τραπεζών, καθώς είναι αποκλεισμένοι όλοι οι ξένοι επενδυτές.

Ο ουσιαστικός προβληματισμός αυτών που κατευθύνουν την παγκόσμια οικονομία είναι η βεβαιότητα ότι το μεγάλο πάρτι της παγκόσμιας ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων οδεύει προς το τέλος της. Ακόμα και τα κομ-

ματικά στελέχη του κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν μπορούν παρά να παραδεχτούν ότι η τρελή πορεία του δείκτη της κινεζικής ανάπτυξης δεν μπορεί παρά να σταματήσει. Το τεράστιο πρόβλημα που δημιουργήθηκε στην κινεζική κοινωνία και το οποίο σε καμία περίπτωση δεν είχαν προβλέψει στο Πεκίνο ήταν η συνεχώς αυξανόμενη μεγέθυνση των αντιθέσεων μεταξύ των κοινωνικών ομάδων της χώρας.

Με το ΑΕΠ της Κίνας να αυξάνεται με σταθερά διψήφιο ετήσιο ρυθμό, εδώ και μία ολόκληρη γενιά, και τις εξαγωγές της να αυξάνονται κατά 25% σχεδόν κάθε χρόνο, η αναπτυξιακή δυναμική της κινεζικής οικονομίας είναι τέτοια, ώστε όλοι οι οικονομολόγοι αναγκάζονται να παραδεχθούν πως ο 21ος αιώνας δεν μπορεί παρά να της ανήκει.

ΟΙ «ΜΑΝΔΑΡΙΝΟΙ»

Καθώς οι αριθμοί της κινεζικής οικονομίας προκαλούν δέος, κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει πως είναι το αποτέλεσμα μιας πολυετούς διαπλοκής ανάμεσα στο ξένο κεφάλαιο και την κομματική νομενκλατούρα, θύμα της οποίας είναι τα πάνω από 200 εκατομμύρια εσωτερικοί μετανάστες που κατέκλυσαν τις νέες βιομηχανικές πόλεις από την πάμφτωχη επαρχία.

Το κομμουνιστικό-καπιταλιστικό σύστημα που εφαρμόζει το ΚΚΚ στηρίζεται στη στυγνή εκμετάλλευση αυτών ακριβώς των ανθρώπων, που ουσιαστικά συμμετέχουν στην μεγαλύτερη μετανάστευση πληθυσμών της ιστορίας.

Στις αγροτικές περιοχές της Κίνας, όπου η μεγάλη πλειοψηφία των κινέζων πολιτών ζει με μισθούς κάτω από 150 δολάρια το χρόνο και που το ΙΧ αυτοκίνητο παραμένει όνειρο, τα αποτελέσματα των τεράστιων εξαγωγών, που αναμένεται να φτάσουν φέτος το ένα τρισεκατομμύριο δολάρια, δεν επιστρέφουν ποτέ σε αυτούς.

Η τελευταία έκθεση της Διεθνούς

Αμνηστίας είναι καταπέλτης για τους κομματικούς ιμπρεσάριους, καθώς καταδεικνύει ότι το θαύμα που πιστεύουν ότι συντελείται στην Κίνα δεν είναι παρά αποτέλεσμα της χειρότερης μεταχείρισης που μπορεί κανείς να φανταστεί και έχει τρομακτικό ανθρώπινο κόστος.

ΤΟ «ΚΙΝΕΖΙΚΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ»

Η αλήθεια για το κινεζικό οικονομικό θαύμα δεν είναι καθόλου καλή για το Πεκίνο. Αλλά για τους δυτικούς το πρόβλημα δεν είναι αυτό. Ο μεγαλύτερός τους προβληματισμός έγκειται στο πώς ελέγχεται αυτή η τεράστια υπερθέρμανση της οικονομίας. Το Πεκίνο κάνει ότι μπορεί, «παίζοντας» με την ισοτιμία του νομίσματος και ελέγχοντας αυστηρά την εσωτερική ρευστότητα του συστήματος, επανεπενδύοντας μεγάλο μέρος των εσόδων σε έργα υποδομής και σε νέες βιομηχανικές ζώνες. Ταυτόχρονα κάνει κάτι το οποίο πριν από μερικά χρόνια θα ακουγόταν ως ανέκδοτο. Δανείζει με τεράστια ποσά τις ΗΠΑ, αγοράζοντας κρατικά ομόλογα και μετοχές μεγάλων επιχειρήσεων αξίας εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Η κερδοσκοπία όμως караδοκεί. Και μην ξεχνάμε ότι είναι κρατική κερδοσκοπία, καθώς το παιγνίδι παίζεται από τους επικεφαλής των κρατικών κινεζικών τραπεζών.

Είναι πλέον αποδεκτό από όλους ότι το κινεζικό μοντέλο έχει φτάσει στα όριά του. Δεν μπορεί άλλο να αναπτυχθεί, καθώς, στηριζόμενο στις εξαγωγές, έχει στομώσει όλες τις αγορές της Αμερικής και της Ευρώπης.

Όλοι πλέον φοβούνται την κατάρρευση της κινεζικής οικονομίας και τις τεράστιες επιπτώσεις που θα έχει στις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Δύσης, που τα τελευταία χρόνια έχει μάθει να ζει με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, με χαμηλό κόστος δανεισμού και μικρές αυξήσεις στο κόστος ζωής. Τ.Μ.

Όταν η κυβέρνηση κάνει... κοινωνική πολιτική

του Β. Οικονομικού

Με πυροτεχνήματα για στήριξη των ασθενών και με διαφημιστικές εκστρατείες ενάντια στη φτώχεια και τη φοροδιαφυγή, η κυβέρνηση, με το βλέμμα στραμμένο στις κάλπες, επιχειρεί να θολώσει τα νερά και να εμφανίσει κοινωνικό πρόσωπο, αποκρύπτοντας την ουσία της οικονομικής της πολιτικής, που επιφέρει αναδιανομή του εθνικού πλούτου σε βάρος του κόσμου της εργασίας.

Στο οικονομικό επιτελείο μύρισαν εκλογές και ο υπουργός Οικονομίας Γ. Αλογοσκούφης, μαζί με τους συνεργάτες του, ανασχεδιάζουν τη στρατηγική και τις κινήσεις τους, παραπέμποντας στις ελληνικές καλένδες τα επώδυνα μέτρα και προβάλλοντας φραστικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους προς άγραν ψήφων.

Το κυβερνητικό σχέδιο προβλέπει ότι όσο θα περνάει ο καιρός και θα πλησιάζουμε στις εκλογές τόσο θα εντείνεται ο επικοινωνιακός βομβαρδισμός της κοινής γνώμης για ανάληψη πρωτοβουλιών υπέρ των φτωχών και των αδυνάτων. Παράλληλα, με συντονισμένες και πυκνές δηλώσεις, οι οικονομικοί υπουργοί θα καθησυχάζουν τους πολίτες ότι με τις προωθούμενες μεταρρυθμίσεις στην επόμενη τετραετία δεν θα υπάρξουν ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις και δεν θα θιγούν ώριμα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα.

Κεντρικός στόχος του προεκλογικού αγώνα της κυβέρνησης είναι η συσκότιση της πραγματικότητας και η παραπλάνηση των εργαζομένων για τα αποτελέσματα της ακολουθούμενης δημοσιονομικής πολιτικής με την επιστροφή στατιστικών δεικτών και μακροοικονομικών μεγεθών που θα εμφανίζουν βελτιωμένη την εικόνα της οικονομίας.

Η ρητορική για ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης, ενίσχυση της εξωστρέφειας, ένταση της ανταγωνιστικότητας, εισροή ξένων επενδυτικών κεφαλαίων και «αριθμητική» πρόοδος στην πραγματική σύγκλιση θα αποτελέσουν το βασικό προεκλογικό χαρτί που θα παίξει δυνατά η κυβέρνηση στην προσπάθεια να πείσει την κοινή γνώμη για τους καρπούς της πολιτικής της και να καλλιεργήσει προσδοκίες για καλύτερες μέρες.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Με τη μέθοδο της μετατροπής της οικονομίας σε δείκτες αλλά και του λογιστικού εξωραϊσμού των δημοσιονομικών μεγεθών, το οικονομικό επιτελείο, που κατακεραύνωνε την προηγούμενη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για αριθμολαγνία, αδιαφάνεια και «τραβεστί» εξυγίανση της οικονομίας, επιχειρεί να αποκρύψει ότι με την πολιτική της κυβέρνησης διευρύνονται οι κοινωνικές ανισότητες, ανοίγει η ψαλίδα φτωχών και πλούσιων, συμπιέζεται το πραγματικό εισόδημα των μισθοσυντήρητων και συρρικνώνεται το μερίδιο της εργασίας στον παραγόμενο πλούτο.

Πέραν αυτού, οι πολίτες καλούνται να «πληρώσουν τα σπασμένα» της απογραφής και της στατιστικής αύξησης του εθνικού πλούτου με την αναθεώρηση του ΑΕΠ κατά 25%. Η απογραφή κόστισε πάνω από 3 δις ευρώ,

με την μορφή των έκτακτων εισπρακτικών μέτρων και της αναιμικής εισοδηματικής πολιτικής, και τώρα, εξαιτίας της λογιστικής διόγκωσης του ΑΕΠ, έρχεται νέο χαράτσι ύψους τουλάχιστον 6,5 δις ευρώ. Ο λογαριασμός που θα αποσταλεί σύντομα από τις Βρυξέλλες προβλέπει ότι το Δημόσιο, δηλαδή οι φορολογούμενοι, θα πρέπει να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Ένωση 3,5 δις ευρώ για αυξημένες εισφορές στον κοινοτικό προϋπολογισμό, ενώ η χώρα θα χάσει 1,5 δις ευρώ από το Ταμείο Συνοχής, ποσό που αφορά τη χρηματοδότηση ευαίσθητων τομέων, όπως είναι το περιβάλλον και οι μεταφορές.

Αποκαλυπτικά των κυβερνητικών επιλογών στην οικονομία είναι τα στοιχεία του προϋπολογισμού που δείχνουν ότι μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής φέτος θα δοθούν 2,7 δις ευρώ για αποδοχές και κοινωνικά κονδύλια και θα εισπραχθούν από φόρους 3,2 δις ευρώ.

Οι αυξήσεις στις αμοιβές των εργαζόμενων και των συνταξιούχων είναι χαμηλότερες από την ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ, πράγμα που σημαίνει ότι αυτοί δεν έχουν οφέλη από την ανάπτυξη και ότι το μερίδιο τους στην οικονομία μειώνεται.

Για μισθούς και συντάξεις στο Δημόσιο προβλέπεται αύξηση δαπανών κατά 6,4%, όταν το ονομαστικό ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί κατά 7,1%, με αποτέλεσμα το 2007 οι συνολικές δαπάνες για αποδοχές και συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕΠ να παραμείνουν κατηλωμένες στο 10% και να είναι μειωμένες σε σχέση με το 2004, οπότε αντιστοιχούσαν στο 10,4%.

Οι χαμηλόμισθοι θα έχουν για μια ακόμη χρονιά απώλειες στα πραγματικά εισοδήματα, δεδομένου ότι οι αυξή-

σεις που θα λάβουν, σε συνδυασμό με τις αλλαγές στη φορολογία εισοδήματος, θα είναι χαμηλότερες από τον πληθωρισμό, ενώ επιδείνωση της οικονομικής τους κατάστασης θα προέλθει και από τη μεγάλη αύξηση των φόρων κατανάλωσης για την αγορά αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

Χαμένοι από την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης είναι και οι ευαίσθητοι τομείς της Υγείας και της Παιδείας, καθώς τα κρατικά κονδύλια μειώνονται ως ποσοστό του ΑΕΠ, πράγμα που σημαίνει ότι το κοινωνικό μέρισμα από την ανάπτυξη συρρικνώνεται. Το ίδιο ισχύει και για την κοινωνική ασφάλιση, αφού η κυβέρνηση δεν εκπληρώνει τις θεσμοθετημένες υποχρεώσεις της και αφήνει στα ασφαλιστικά ταμεία «μαύρη τρύπα» 2,3 δις ευρώ λόγω ελλειπών χρηματοδότησης.

ΕΥΝΟΙΑ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ευνοημένες είναι οι μεγάλες επιχειρήσεις, λόγω της περαιτέρω πτώσης του συντελεστή φορολογίας για τα κέρδη του 2007 στο 25% και της αυτοτελούς φορολόγησης των αποθεματικών τους με χαμηλό συντελεστή 6% και 12%, καθώς και τα εισοδήματα πάνω από 23.000 ευρώ.

Ουσιαστικά η κυβέρνηση παίρνει από τους πολλούς και δίνει στους λίγους, συρρικνώνει το κοινωνικό κράτος, επιτείνει τις φορολογικές αδικίες, μεταφέροντας το βάρος στους έμμεσους φόρους, και επιδεινώνει την οικονομική κατάσταση των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και των ΔΕΚΟ.

Οι αυξήσεις που θα λάβουν οι εργαζόμενοι στο Δημόσιο θα κυμανθούν στο 3,4%, δηλαδή οι ονομαστικές τους αποδοχές θα αυξηθούν από 21 μέχρι 52 ευρώ ανάλογα με την κατηγορία εκπαίδευσης και τα χρόνια προϋπηρεσίας. Οι αναπροσαρμογές στους μισθούς είναι ελαφρώς μεγαλύτερες σε σχέση με πέρυσι, αλλά, με τις αλλαγές στην φορολογική κλίμακα και τους συντελεστές, ένα σημαντικό κομμάτι τους ροκανίζεται από την αύξηση του φόρου. Μάλιστα, αυτό ισχύει κυρίως για όσους δεν έχουν παιδιά και λαμβάνουν μηνιαίες αποδοχές από 900 μέχρι 1.700 ευρώ, με αποτέλεσμα για αυτήν την συγκεκριμένη κατηγορία εργαζο-

μένων το ποσοστό αύξησης να πέφτει κάτω από τον πληθωρισμό και να μειώνεται το πραγματικό τους εισόδημα.

Η αύξηση της φορολογίας είναι απόρροια της μη τιμαριθμοποίησης της φορολογικής κλίμακας και της φορολόγησης του τμήματος του εισοδήματος από 12.000 έως 13.000 ευρώ με συντελεστή 29%, αντί 15% που ισχύει σήμερα, αλλαγές που εξουδετερώνουν την ωφέλεια από την αύξηση του αφορολόγητου ορίου στα 12.000 από 11.000 ευρώ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο προϋπολογισμός προβλέπει αύξηση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά 652 εκ. ευρώ, από τα οποία τα 385 εκ. ευρώ θα προέλθουν από την αύξηση της παρακράτησης φόρου στις μηνιαίες αποδοχές που θα καταβάλλονται από την 1η Ιανουαρίου του 2007.

Η άλλη πλευρά της φορολογικής μεταρρύθμισης είναι ότι με τις αλλαγές στα κλιμάκια και τους συντελεστές φορολογίας για τους μισθωτούς και συνταξιούχους εκτιμάται ότι το Δημόσιο θα χάσει περίπου 150 εκ. ευρώ, απώλειες που θα προκύψουν από μείωση της φορολογίας για όσους λαμβάνουν μηνιαίες αποδοχές πάνω από 1.785 ευρώ. Με αυτόν τον τρόπο η κυβέρνηση χρηματοδοτεί μέσω της φορολογίας κυρίως τα υψηλά εισοδήματα και, για να αναπληρώσει τις απώλειες πόρων, αυξάνει τον φόρο στα χαμηλά και τα μεσαία, εισπράττοντας επιπλέον 652 εκ. ευρώ.

ΟΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ

Η άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών γίνεται και με την αύξηση των έμμεσων φόρων, που θεωρούνται η επαχθέστερη μορφή φορολογίας αφού επιβαρύνουν κυρίως τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα.

Από τους επιπλέον φόρους ύψους 3,2 δις ευρώ που θα εισρεύσουν στα δημόσια ταμεία το 2007, τα 2,3 δις ευρώ θα προέλθουν από τους φόρους κατανάλωσης, ενώ η σχέση έμμεσων και άμεσων φόρων επιδεινώνεται και από 1,29 που ήταν το 2005 φέτος διαμορφώνεται στο 1,41. Επισημαίνεται ότι οι άμεσοι φόροι αυξάνονται το 2007 κατά 4,8% ενώ οι έμμεσοι κατά 8,8%.

Μια ακόμη διάσταση της φορολογι-

κής πολιτικής της κυβέρνησης είναι ότι εργαζόμενοι πληρώνουν τις ελαφρύνσεις των επιχειρήσεων. Στα 100 ευρώ που θα εισπράξει το κράτος το 2007 από άμεσους φόρους, τα 50 ευρώ θα πληρώσουν τα φυσικά πρόσωπα και τα 23 οι επιχειρήσεις, όταν το 2005 τα φυσικά πρόσωπα κατέβαλαν 45 ευρώ και οι επιχειρήσεις 26.

Παράλληλα, στη διετία 2005-2007 οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι πλήρωσαν επιπλέον φόρους 1,42 δις ευρώ, ενώ οι επιχειρήσεις κατέβαλαν 110 εκ. ευρώ λιγότερα και η κυβέρνηση εισέπραξε 7 δις ευρώ από την φορολόγηση των φυσικών προσώπων και από αυτά επέστρεψε μόνο το 1 δις ευρώ μέσω παροχών.

Σε αντίθεση με τις κυβερνητικές διακηρύξεις, το κοινωνικό κράτος δέχεται ακόμη ένα πλήγμα, καθώς οι αυξήσεις των κονδυλίων που θα διατεθούν φέτος για την Παιδεία και την Υγεία αυξάνονται με ρυθμό χαμηλότερο από τον μέσο όρο των συνολικών δαπανών του Δημοσίου.

Αθетώντας την υπόσχεσή της για αύξηση των δαπανών της Παιδείας στο 5% του ΑΕΠ, η κυβέρνηση παγώνει στα φετινά επίπεδα την χρηματοδότηση του υπουργείου Παιδείας στο 3,5% του ΑΕΠ, με τις σχετικές πιστώσεις να αυξάνονται μόλις κατά 6,1%, έναντι 9,5% το 2006, ενώ κατά μέσο όρο οι δαπάνες του προϋπολογισμού αυξάνονται κατά 6,7%.

Την ίδια ώρα, «μαύρη τρύπα» 2,35 δις ευρώ δημιουργείται στα ταμεία καθώς το κράτος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του στο ασφαλιστικό σύστημα. Ειδικότερα:

Στο ΙΚΑ θα καταβληθεί το ποσό του 1,8 δισεκατομμυρίου ευρώ, ενώ έπρεπε να διατεθούν 2,2 δισεκατομμύρια ευρώ (δηλαδή λείπουν 400 εκατομμύρια). Στα άλλα ταμεία και στον κλάδο υγείας του ΙΚΑ καταβάλλονται 950 εκατομμύρια ευρώ λιγότερα (από τριμερή χρηματοδότηση και άλλες υποχρεώσεις του κράτους).

Στον ΟΓΑ -κλάδο σύνταξης και υγείας- λείπει το ποσό των 500 εκατομμυρίων ευρώ.

Στο NAT έπρεπε κανονικά να καταβληθεί ένα επιπλέον ποσό της τάξης των 120 εκατομμυρίων ευρώ.

Ποιος θα μας σώσει από τις κεραίες;

του Στρατή Μοσχονήσιου

Ο θόρυβος που έχει ξεσπάσει εδώ και αρκετό καιρό αναφορικά με τις σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία των χρηστών της κινητής τηλεφωνίας φαίνεται ότι δεν είναι αρκετός για να ιδρώσουν τα αυτιά των αρμοδίων στην Ελλάδα. Ιδιαίτερα καθώς ανεξάρτητες επιστημονικές έρευνες αποδεικνύουν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι τελικά δεν υπάρχει καμία αθώα ακτινοβολία. Οι επιστήμονες κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, προειδοποιώντας ότι, αν η ακτινοβολία του κινητού τηλεφώνου είναι επικίνδυνη, η ακτινοβολία των κεραιών, που «φυτρώνουν» ανεξέλεγκτα, αποτελεί μια βραδυφλεγή βόμβα σε βάρος του πληθυσμού των αστικών περιοχών.

Η επιστήμη «τρέχει» με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, με συνεχώς νέα επιτεύγματα, τα οποία, όπως υποστηρίζεται, με την εφαρμογή τους διευκολύνουν τη ζωή μας. Έτσι, αναπτύσσονται νέες τεχνολογίες, που περνούν στην παραγωγή, δημιουργώντας ένα τεράστιο πλέγμα μεγάλων οικονομικών συμφερόντων, ενώ από τη φύση τους εισβάλλουν αναπόφευκτα στην εθνική οικονομία και κατ' επέκταση στην πολιτική.

Ταυτόχρονα, όμως, οι νέες αυτές τεχνολογίες είναι βέβαιο ότι, όσο εξυπηρετικές και αν είναι, υποβάλλουν τον άνθρωπο σε άπειρους κινδύνους, τους οποίους, ωστόσο, όταν διαπιστώνονται, τα διάφορα οικονομικά αλλά και πολιτικά συμφέροντα σπεύδουν να αποκρύψουν ή τουλάχιστον να τους «ρίξουν στα μαλακά», με σκοπό να διασκεδάσουν τους φόβους που εκδηλώνονται.

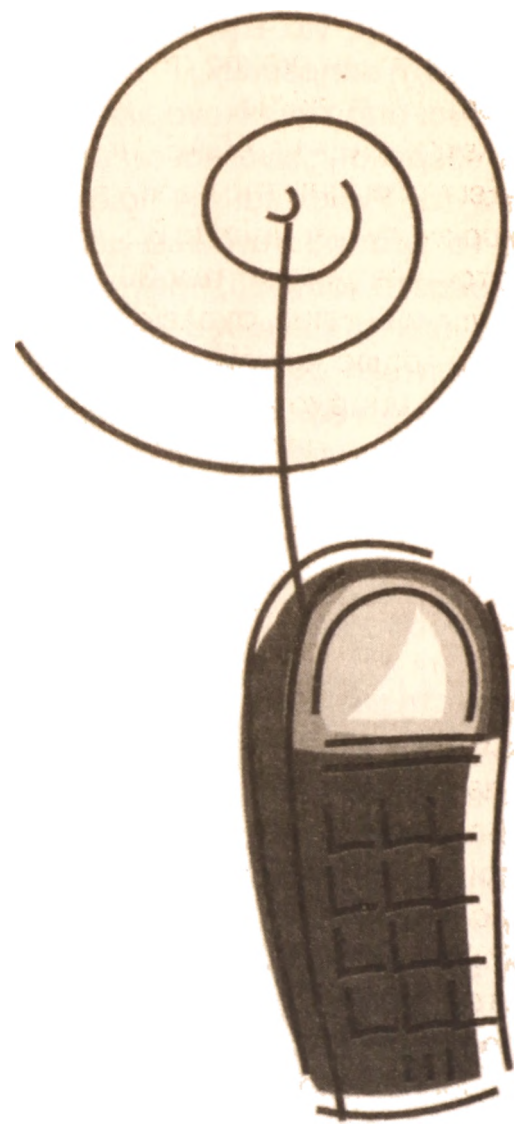
Για το λόγο αυτό κατά καιρούς διεξάγονται διάφορες έρευνες, οι οποίες κατά κανόνα χρηματοδοτούνται από τις άμεσα ενδιαφερόμενες εταιρείες και σχεδόν πάντα καταλήγουν σε καθυστερημένα συμπεράσματα, που είτε δημιουργούν σκόπιμες συγχύσεις είτε ελαχιστοποιούν τους κινδύνους.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το θέμα της κινητής τηλεφωνίας· εδώ και αρκετά χρόνια δημοσιεύονται έρευνες αναφορικά με την επικινδυνότητα που κρύβουν για τους χρήστες οι τηλεφωνικές συσκευές. Όμως, εκτός από τις συσκευές, τον τελευταίο καιρό έχει επανέλθει επιτακτικότερα και το πρόβλημα με τις κεραίες που εγκαθιστούν οι διάφορες εταιρείες.

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ακριβώς εξαιτίας των φόβων που άρχισαν να διαφαίνονται από πολύ νωρίς, ήδη από την αρχή της περασμένης δεκαετίας, όταν η κινητή τηλεφωνία εμφανίστηκε και στην Ελλάδα, το κράτος, έχοντας και την εμπειρία χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θέσπισε μια σειρά από νόμους, στόχος των οποίων ήταν βεβαίως να μπει μια τάξη στον ανταγωνισμό που θα προκαλούσε το άνοιγμα μιας τέτοιας αγοράς, αλλά και να τεθούν κάποιοι συγκεκριμένοι όροι προστασίας των πολιτών. Οι νόμοι αυτοί, μάλιστα, αναθεωρούνται κατά διαστήματα, ώστε να εναρμονίζονται με τις συνθήκες που διαμορφώνονται κάθε φορά.

Κύριος άξονας των όρων αυτών είναι

φυσικά η προστασία των πολιτών από την ακτινοβολία των κεραιών. Για τον λόγο αυτό η αρμοδιότητα για τον καθορισμό των όρων και την τήρησή τους δόθηκε από την αρχή σε πολλούς φορείς, και συγκεκριμένα σε τέσσερα υπουργεία: Ανάπτυξης, Υγείας, ΠΕΧΩΔΕ, Μεταφορών και Επικοινωνιών και σε τρεις κρατικές υπηρεσίες, την Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ), την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) και σε ορισμένες περιπτώσεις την Πολεοδομία. Και όλα αυτά υπό την στενή παρακολούθηση του Συμβουλίου της Επικρατείας και ακόμα των αρμόδιων υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και άλλων διεθνών οργανισμών, τις οδηγίες των οποίων είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί και η Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό, με την υφιστάμενη νομοθεσία, ο ενδιαφερόμενος για την εγκατάσταση κεραίας υποβάλλει μια αίτηση στην ΕΕΤΤ, η οποία, όμως, πρέπει πριν από την χορήγηση της σχετικής άδειας να έχει λάβει από την ΕΕΑΕ γνωμάτευση για τις περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής στην οποία θα τοποθετηθεί η κεραία.

Συγκεκριμένα, η ΕΕΑΕ πρέπει να ελέγξει τη δόμηση της περιοχής αυτής και κυρίως αν η κεραία θα βρίσκεται σε απόσταση μικρότερη των 300 μέτρων από νηπιαγωγεία, σχολεία, νοσοκομεία κ.ά., όπως και ότι «στην περιοχή αυτή δεν υπάρχουν χώροι ελεύθερα προσπελάσιμοι από τον γενικό πληθυσμό».

Ειδικά για το θέμα αυτό, απόφαση του ΣτΕ που εκδόθηκε το 2006 αναφέρει ότι «της χορήγησης άδειας εγκατάστασης κεραίας κινητής τηλεφωνίας από την ΕΕΤΤ, πρέπει να προηγείται συνολική εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον και έγκριση σχετικών περιβαλλοντικών όρων», εκτίμηση που γίνεται κυρίως από την ΕΕΑΕ. Σημειώνει, μάλιστα η ίδια απόφαση ότι «είναι προδήλως παράνομες άδειες για την εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας, οι οποίες εκδόθηκαν χωρίς να έχει δοθεί έγκριση των περιβαλλοντικών όρων». Μια σημείωση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αφορά εκείνους που βιάζονται να τοποθετήσουν κεραίες μετά την υποβολή της σχετικής αίτησης και εν όψει της απάντησης της ΕΕΑΕ.

Προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία των πολιτών, μάλιστα, ο νόμος επιβάλλει συγκεκριμένα όρια εκπομπής ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας από τις τοποθετούμενες κεραίες, η οποία για την Ελλάδα είναι μέχρι 70%, ή 23 βολτ ανά μέτρο (την ίδια στιγμή σε άλλες χώρες, όπως η Γαλλία, η Ιταλία, η Αυστρία κ.ά., το όριο έκθεσης σε ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία περιορίζεται στα 0,2 βολτ).

Για την τήρηση της εφαρμογής των νόμων στον τομέα αυτόν, ιδιαίτερος ρόλος έχει δοθεί στην ΕΕΑΕ, η οποία έχει την υποχρέωση να διεξάγει αυστηρούς ελέγχους, ώστε να διαπιστώνεται αν οι κεραίες κινητής τηλεφωνίας πληρούν τα προβλεπόμενα. Ο νόμος

επιβάλλει, μάλιστα, στους παραβάτες ποινές φυλάκισης δύο χρόνων και χρηματικά πρόστιμα 7.500–38.000 ευρώ. Το ερώτημα, όμως, είναι αν γίνονται έλεγχοι μετά την τοποθέτηση των κεραιών και επίσης πότε πραγματοποιούνται αυτοί και από ποιους.

ΕΝΑ ΠΑΡΑΝΟΜΟ... ΔΑΣΟΣ

Η ραγδαία εξάπλωση της χρήσης κινητών τηλεφώνων, σε συνδυασμό με την αύξηση των εταιρειών κινητής τηλεφωνίας, έχει προκαλέσει τεράστια προβλήματα στα τηλεφωνικά δίκτυα και ιδιαίτερα στο λεκανοπέδιο της Αττικής, στο οποίο ήδη βρίσκονται εγκατεστημένες περίπου 6.000 κεραίες, που όμως δεν επαρκούν. Για το λόγο αυτό, οι τηλεφωνικές εταιρείες σχεδιάζουν την επέκταση του δικτύου κεραιών όσο το δυνατό περισσότερο, ώστε να καλύψουν τη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση των υπηρεσιών που προσφέρουν στους καταναλωτές τους.

Έσπευσαν μάλιστα να παρουσιάσουν πορίσματα νέων ερευνών, σύμφωνα με τα οποία η τοποθέτηση περισσότερων και μικρότερων κεραιών μειώνει κατά πολύ τους κινδύνους από την έκθεση στην ακτινοβολία. Πορίσματα που έχουν υιοθετηθεί και από τις αρμόδιες υπηρεσίες, όπως φαίνεται από ενημερωτικό φυλλάδιο που έχει εκδώσει η ΕΕΤΤ, παρά τις έντονες προειδοποιήσεις ανεξάρτητων επιστημόνων ότι δεν είναι έτσι ακριβώς και ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν υπάρχει καμία αθώα ακτινοβολία, πράγμα που παραδέχονται και πηγές της ίδιας της ΕΕΤΤ.

Είναι γεγονός, πάντως, ότι από τις αρχές αυτού του χρόνου δεν έχει εκδοθεί καμία άδεια εγκατάστασης κεραίας κινητής τηλεφωνίας. Αυτό, όμως, δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα στις εταιρείες, οι οποίες έτσι κι αλλιώς έχουν αρχίσει εδώ και καιρό να απλώνουν όλο και περισσότερο το... δάσος των παράνομων κεραιών τους.

Τις εγκαθιστούν, ακόμα και στο κέντρο της Αθήνας, σε ταρατσες σπιτιών, σε δώματα ή σε μπαλκόνια πολυκατοικιών, όπου τις «φυτεύουν» σε γλάστρες με λουλούδια για να μη διακρίνονται, οπουδήποτε βρίσκουν πρό-

θυμους αποδέκτες, στους οποίους, σύμφωνα με πληροφορίες, πληρώνουν ενοίκιο που φτάνει και τις 3.000 ευρώ το μήνα, αδιαφορώντας πλήρως για τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στον περιβάλλοντα χώρο, στους ενοίκους των πολυκατοικιών ή στους περαστικούς, ενώ πολύ περισσότερο αδιαφορούν αν οι κεραίες αυτές βρίσκονται κοντά σε κλινικές, σε νηπιακούς σταθμούς ή σχολεία.

ΠΟΛΛΟΙ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ, ΑΛΛΑ...

Το τραγικό στην ιστορία αυτή είναι ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι αρμόδιοι, αν δεν κάνουν τα στραβά μάτια, επιδεικνύουν μια εγκληματική ολιγωρία στην αντιμετώπιση της εκτεταμένης παρανομίας· πηγή της ΕΕΤΤ παραδέχεται ότι υπάρχουν πολλές περιπτώσεις παράνομης τοποθέτησης κεραιών, αλλά δεν μπορούν να κάνουν τίποτα.

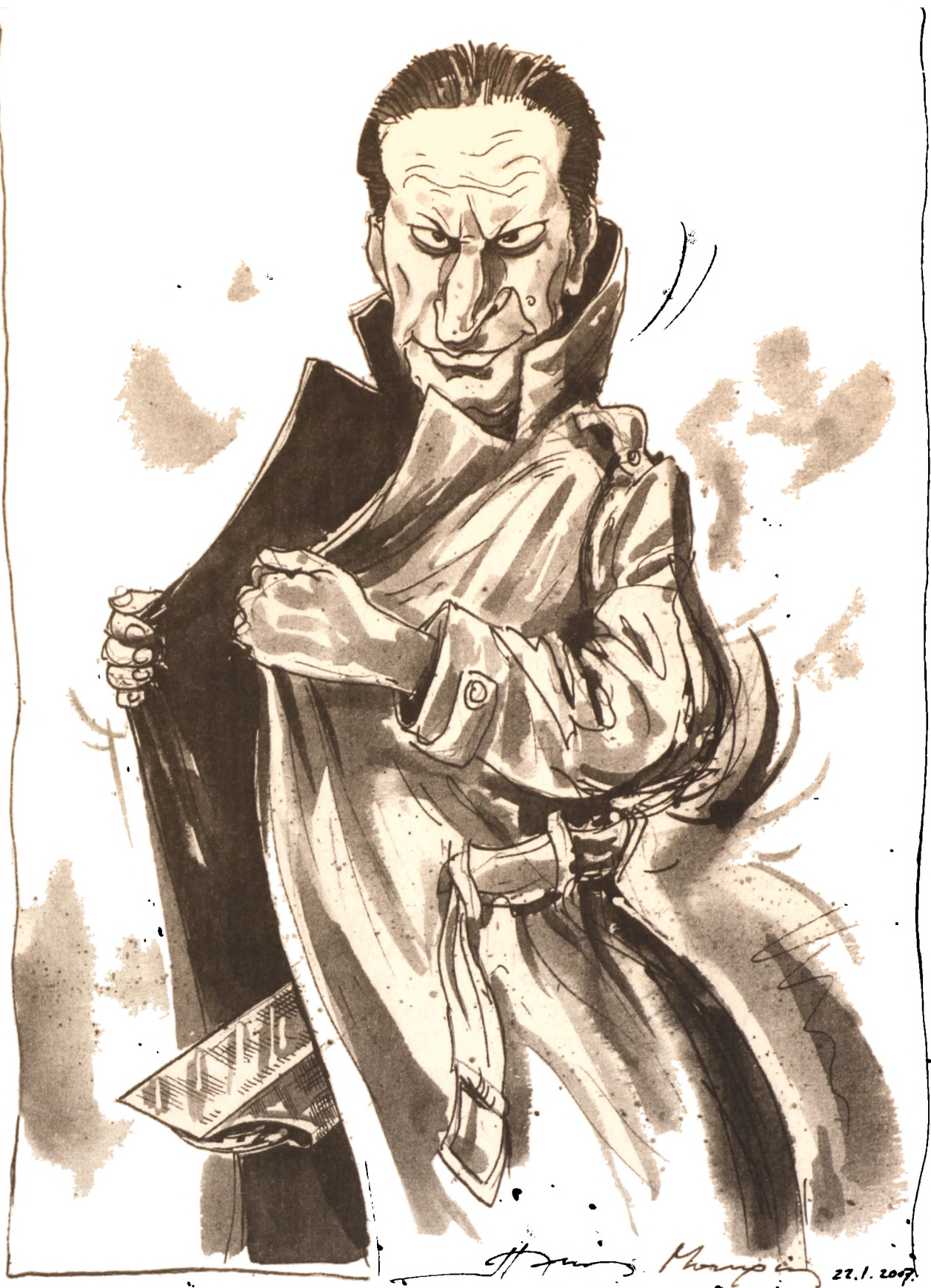
Από την άλλη πλευρά, έχει θεσπισθεί μια χρονοβόρα, δαιδαλώδης και συνήθως ατελέσφορη διαδικασία για την προσφυγή στις Αρχές εκ μέρους πολιτών που πλήττονται από τις παράνομες κεραίες.

Μία, μοναδική ίσως, περίπτωση καταδικαστικής απόφασης σε βάρος εταιρείας κινητής τηλεφωνίας σημειώθηκε πέρυσι, από το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο εξέτασε την καταγγελία 34 πολιτών, κατοίκων του Δήμου Γαλατσίου, για μια κεραία που είχε τοποθετηθεί παράνομα στην περιοχή τους.

Όμως, η αντιμετώπιση μιας μόνο περίπτωσης δεν λύνει το πρόβλημα, το οποίο πλέον παίρνει τεράστιες διαστάσεις, αποτελώντας, όπως τονίζεται από ανεξάρτητους επιστήμονες, μια βραδυφλεγή βόμβα που απειλεί την υγεία των πολιτών (ίσως δεν είναι τυχαίες ορισμένες φήμες για «περίεργες ασθένειες» που εμφανίζονται σε περιοχές, όπου βρίσκονται κεραίες παλαιότερης γενιάς). Αντίθετα, μέχρι τώρα, φαίνεται ότι στο θέμα αυτό όλοι και όλα λειτουργούν, αμέσως ή εμμέσως, υπέρ των εταιρειών και βεβαίως κατά των πολιτών, που θα πληρώσουν το κόστος αργά ή γρήγορα, με μοναδικό γνώμονα την αρχή ότι δεν πρέπει να διαταράσσεται η αγορά.

Τα «κομμένα» σκίτσα του Ηλία Μακρή

Ο Ηλίας Μακρής είναι ένας γνωστός και καταξιωμένος πολιτικός γελοιογράφος, σκίτσα του οποίου φιλοξενούνται καθημερινά στις σελίδες της *Καθημερινής*. Αυτό, όμως, δεν «μέτρησε» για τους οργανωτές της πρώτης διεθνούς έκθεσης «Greekartoon» του Οργανισμού Προβολής Γελοιογραφίας, που εγκαινιάσθηκε την περασμένη εβδομάδα στην Τεχνόπολη του Δήμου Αθηναίων στο Γκάζι.

Έτσι, τη βραδιά των εγκαινίων, ο Ηλίας Μακρής διαπίστωσε έκπληκτος ότι από την έκθεση έλειπαν τέσσερα από τα σκίτσα που είχε στείλει για να περιληφθούν στην έκθεση και τα οποία, όπως πληροφορήθηκε στη συνέχεια, είχαν «κοπεί» από τους οργανωτές. Σκοπός της έκθεσης, όπως αναφέρει το σχετικό δελτίο Τύπου, είναι να καταγράψει «πρόσωπα από τις πολιτικές, κοινωνικές και άλλες εκφάνσεις του δημόσιου βίου της χώρας μας» και σ' αυτόν το σκοπό ανταποκρίνονταν τα σκίτσα του Μακρή, τα οποία παριστούσαν, με το γνωστό χιούμορ του γελοιογράφου, τον Κ. Καραμανλή, τον Δ. Αβραμόπουλο, τον Β. Πολύδωρα, τον Πρ. Παυλόπουλο, τον Βαγγ. Μείμαράκη και τη Ντ. Μπακογιάννη. Οι οργανωτές, όμως, αποφάσισαν να αποκλείσουν τα σκίτσα αυτά, περιορίζοντας την συμμετοχή του Μακρή σε ένα μόνο, που έδειχνε τον... αμερικανό πρόεδρο Τζορτζ Μπους.

Από την πλευρά των οργανωτών προβλήθηκε η δικαιολογία ότι αποκλείστηκαν όσες γελοιογραφίες είχαν λεζάντες, καθώς από την αρχή είχε τεθεί ο όρος ότι η έκθεση αφορούσε «προσωπογραφίες-καρικατούρες, μη ομιλούντα πρόσωπα». Η έκθεση, όμως, περιελάμβανε σκίτσα του Σπύρου Ορνεράκη που είχαν λεζάντες, πράγμα για το οποίο δόθηκε η εξήγηση ότι επρόκειτο για μια εξαίρεση, καθώς αυτά παρουσιάστηκαν ως ειδικό αφιέρωμα «σε ένδειξη αναγνώρισης της πολύχρονης προσφοράς του στην τέχνη του σκίτσου και της συμβολής του στην ανάδειξη νέων καλλιτεχνών».

Από την άλλη πλευρά, στα σκίτσα του Μακρή υπήρχαν και κάποια που δεν είχαν λεζάντες κι όμως αποκλείστηκαν από την έκθεση. Κατόπιν όλων αυτών, ο Ηλίας Μακρής αποχώρησε από την έκθεση, παίρνοντας μαζί του και το ένα σκίτσο που είχε αναρτηθεί σε αυτήν. Όπως δήλωσε ο ίδιος, είχε θεωρήσει ότι συμμετείχε σε μια έκθεση που προβάλλει τη γελοιογραφία και όχι τους διοργανωτές.

Τ.Κ.Δ.

Τουρκία – Ελλάδα – Κύπρος: Βίοι παράλληλοι

του Στρατή Μοσχονήσιου

Οι τελευταίες εξελίξεις στο ζήτημα των ελληνοτουρκικών σχέσεων (ή μάλλον των διαφορών), περιλαμβανομένου και του Κυπριακού, είναι αλήθεια ότι σημειώνονται μέσα σε ένα περίεργο όσο και αντιπαραγωγικό κλίμα, καθώς και οι δυο χώρες βρίσκονται ενώπιον εκλογών, που θα διεξαχθούν μέσα σ' αυτό τον χρόνο, ενώ σε πορεία προεδρικών εκλογών, για το 2008, βρίσκεται και η Κυπριακή Δημοκρατία. Ωστόσο, η κάθε πλευρά αντιμετωπίζει το θέμα με εντελώς διαφορετικό τρόπο και έτσι κινούνται σε παράλληλους δρόμους που δεν συναντώνται πουθενά.

Η Ελλάδα, όπως επιμένουν να μας θυμίζουν σε κάθε ευκαιρία οι πολιτικοί και των δυο κομμάτων εξουσίας (η Αριστερά έχει ήδη ξεκαθαρισμένες θέσεις, που όμως λαμβάνονται υπόψη μόνο όταν βολεύει, περιστασιακά), παραμένει εδώ και δέκα τουλάχιστον χρόνια προσκολλημένη σε μια κατευναστική στάση έναντι της Τουρκίας, ακόμα και όταν η Άγκυρα προβαίνει σε κατάφορα προκλητικές ενέργειες ή καλλιεργεί την ένταση.

Το σκεπτικό της στάσης αυτής, όπως μας έχει εξηγηθεί κατ' επανάληψη, τόσο από τη ΝΔ σήμερα όσο και από το ΠΑΣΟΚ παλιότερα, είναι ότι πρέπει η Ελλάδα να υποστηρίξει με κάθε τρόπο την πορεία ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την πεποίθηση –ή μάλλον την ελπίδα– ότι αυτό, εκτός των άλλων, θα συμβάλει και στην εναρμόνισή της προς το κοινοτικό κεκτημένο και τους κανόνες καλής γειτονίας, που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του πλέγματος αρχών που επιβάλλει η Ένωση.

Στο πλαίσιο αυτό, η Αθήνα εννοεί ότι πρέπει την κάθε πρόκληση της Άγκυρας να την αντιμετωπίζει «πολιτισμένα», με πνεύμα μετριοπάθειας, ώστε να μη φανεί ότι «ρίχνει λάδι στη φωτιά» και παράλληλα να προκαλέσει την συμπάθεια της διεθνούς κοινότητας, η

οποία έτσι θα δει ευνοϊκότερα τα ελληνικά δίκαια.

Η στάση αυτή, όμως, πίσω από το πρόσχημα του «πολιτισμού», κρύβει και έναν μεγάλο φόβο έναντι της γειτονικής χώρας, η οποία, εκμεταλλευόμενη στο έπακρο και τις διεθνείς συγκυρίες, προβάλλει με κάθε τρόπο τον εαυτό της ως μια περιφερειακή υπερδύναμη, υποχρεωμένη να ενεργεί και ως τέτοια. Γεγονός που της επιτρέπει να κινητοποιείται σε κάθε ευκαιρία, είτε αναλαμβάνοντας η ίδια πρωτοβουλίες είτε απαντώντας σε θεωρούμενες ως προκλητικές ενέργειες των γειτόνων της με δικές της προκλήσεις.

Οι περισσότερες από τις προκλήσεις αυτές, μάλιστα, στρέφονται εναντίον της Ελλάδας, όπως είδαμε πρόσφατα με το θέμα του Άι-Στράτη και προηγουμένως με τις διεκδικήσεις αναφορικά με τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, με το αιματηρό αεροπορικό επεισόδιο της Καρπάθου, με τις αξιώσεις στο θέμα των ερευνών στην περιοχή της Γαύδου, ακόμα με το θέμα των πετρελαίων τόσο στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου όσο και του Αιγαίου, στην περιοχή του Καστελόριζου, αλλά και άλλες, μεγαλύτερες ή μικρότερες.

Προκλήσεις όλες αυτές, που γίνονται εκ του ασφαλούς από την Άγκυρα, με δεδομένη τόσο την φοβική στάση της

Αθήνας όσο και την άμεση και αμέριστη υποστήριξη που παρέχει στην Τουρκία η «διεθνής κοινότητα» και στην προκειμένη περίπτωση οι ΗΠΑ, η Βρετανία, αλλά και χώρες της Ευρώπης που επηρεάζονται από την Κομισιόν και βεβαίως από μηχανισμούς του ΝΑΤΟ.

Κοντολογίς, η Τουρκία δεν πρόκειται, κάτω από τις παρούσες συγκυρίες, να κάνει πίσω ούτε στα θέματα των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Αιγαίο και τη Θράκη, ούτε, βεβαίως, στο Κυπριακό, ιδιαίτερα καθώς πιστεύει –ίσως όχι τυχαία– ότι με αυτά τα δύο θα ισοφαρίσει απώλειες που ενδεχομένως θα έχει από τις εξελίξεις που μεθοδεύονται στο άλλο τεράστιο ζήτημα που την απασχολεί, στο Κουρδικό.

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΣΤΑΣΗ

Στον αντίποδα της ελληνικής στάσης κινείται η Λευκωσία, η οποία, αντίθετα από την Αθήνα, προσπαθεί με κάθε τρόπο να δημιουργήσει συνθήκες βελτίωσης της δικής της θέσης έναντι της τουρκικής, έχοντας αναλάβει μια σειρά πρωτοβουλιών, με κορυφαίες α) τη σύναψη συμφωνιών με την Αίγυπτο και τον Λίβανο για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων που υποτίθεται ότι υπάρχουν στον υποθαλάσσιο χώρο ανάμεσα στις τρεις χώρες και β) τη συμφωνία για αμυντική συνεργασία μεταξύ της Κύπρου και της Γαλλίας.

Με δεδομένη την μόνιμα αρνητική στάση της Άγκυρας έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην οποία δεν αναγνωρίζει κανένα δικαίωμα υπογραφής διακρατικών συμφωνιών, με το επιχείρημα ότι δεν εκπροσωπεί το σύνολο των κατοίκων της μεγαλονήσου, η Τουρκία έχει ενοχληθεί τα μέγιστα με τις παραπάνω συμφωνίες. Γι' αυτό και προσπαθεί, με κάθε τρόπο, να κάνει αισθητή την παρουσία της και να διεκδι-

εί λόγο στα τεκταινόμενα στην περιοχή, προβάλλοντας είτε τη θέση της ως εγγυήτρια δύναμη υπέρ των Τουρκοκυπρίων είτε την ισχύ των όπλων της.

Παρ' όλα αυτά, ο πρόεδρος Παπαδόπουλος καταφέρνει, στηριζόμενος κατά κύριο λόγο στο διπλωματικό οπλοστάσιό του, να παίρνει πρωτοβουλίες, με στόχο τόσο την προαγωγή της θέσης της χώρας του όσο και τη δημιουργία συνθηκών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια τελική επωφελή λύση του Κυπριακού ζητήματος.

Κύριο επιχείρημά του, μάλιστα, στο πλαίσιο αυτό, είναι αυτό που αποδέχεται και ολόκληρη η διεθνής κοινότητα, ότι δηλαδή η Κυπριακή Δημοκρατία, ως χώρα μέλος τόσο του ΟΗΕ όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει το αναφαίρετο κυριαρχικό δικαίωμα να συνάπτει συμφωνίες με οποιοδήποτε άλλο κράτος.

Ένα άλλο επιχείρημα που χρησιμοποιεί είναι ότι οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει μπορούν να οδηγήσουν στην τελική λύση του Κυπριακού ζητήματος και στην επανένωση της μεγαλονήσου, αν φυσικά η τουρκοκυπριακή πλευρά λειτουργήσει αυτόνομα, χωρίς την στενή κηδεμονία της Άγκυρας.

Αυτό το τελευταίο, άλλωστε, είναι το κύριο επιχείρημα και στην επιδίωξη του ίδιου του Τ. Παπαδόπουλου να αυτονομηθεί κι εκείνος έναντι της Αθήνας, πράγμα που κατέστησε σαφές και κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στην ελληνική πρωτεύουσα, με την διπλωματική εξήγηση που έδωσε, ότι δεν ενημέρωσε την ελληνική κυβέρνηση για τη συμφωνία με Αίγυπτο και Λίβανο, διότι δεν ήθελε να τη φορτώσει με τα δικά του προβλήματα.

Μοναδικό αγκάθι στην πορεία Παπαδόπουλου αποτελεί η εμμονή της Κομισιόν να προχωρήσει στην υιοθέτηση του κανονισμού για το απευθείας εμπόριο των κατεχομένων της Κύπρου, ένα θέμα που μένει... υπόλοιπο από την εποχή της ένταξης της Κύπρου στην Ένωση και τα παιχνίδια που παίχτηκαν γύρω από το περίφημο δημοψήφισμα και το «όχι» των Ελληνοκυπρίων στη λύση του Κόφι Ανάν για το Κυπριακό. Ένα υπόλοιπο που κληροδότησε στον σημερινό Επίτροπο για τη

Ο αρχηγός του τουρκικού στρατού Μπουγιούκανιτ και ο υπουργός Εξωτερικών Αμπ. Γκιουλ, ο οποίος αναμένεται να επισκεφθεί την Αθήνα στο τέλος Μαρτίου.

διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Όλι Ρεν ο προκάτοχός του Γκίντερ Φερχόιγκεν.

ΦΟΒΟΙ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Ανάμεσα στην Αθήνα και τη Λευκωσία βρίσκεται η Τουρκία, η οποία εδώ και περισσότερο από ένα χρόνο έχει περάσει σε μια φάση έντονων κραδασμών, εξαιτίας α) των εσωτερικών τριβών που προκαλεί η διαμάχη μεταξύ του ισλαμιστή πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και του στρατιωτικοπολιτικού κεμαλικού κατεστημένου, τριβών που απειλούν να εξελιχθούν σε πραγματική σύγκρουση και β) των εξωτερικών πιέσεων που δέχεται στα νότια σύνορά της και συγκεκριμένα από το υπό διαμόρφωση ανεξάρτητο κράτος των Κούρδων, το οποίο προβάλλει ως ένας δυνάμει παράγοντας διαμελισμού της Τουρκίας.

Ήδη, σε περίπου δύο μήνες πρόκειται να διεξαχθεί η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας, μια θέση την οποία λέγεται ότι θα διεκδικήσει και ο ισλαμιστής πρωθυπουργός Ερντογάν –πιθανότητα που ήδη έχει ξεσηκώσει τους υποστηρικτές του κοσμικού κράτους από όλες τις πολιτικές παρατάξεις, από τους προοδευτικούς σοσιαλδημοκράτες μέχρι τους ακροδεξιούς της οργάνωσης Γκρίζοι Λύκοι, και φυσικά την ηγεσία του στρατού, που δεν παύει να θεωρεί εαυτόν ως τον αποκλειστικό θεματοφύλακα της πολιτικής κληρονομιάς που άφησε πριν από κοντά έναν αιώνα ο ιδρυτής του τουρκικού κράτους Κεμάλ Ατατούρκ.

Στο πλαίσιο αυτό, οι στρατηγοί και οι υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις της χώρας προσπαθούν με κάθε τρόπο να αποκλείσουν μια εκλογή του Ερντογάν στη θέση του προέδρου της Δημοκρατίας και κατόπιν, στις βουλευτικές εκλογές που θα διεξαχθούν το φθινόπωρο, να μειώσουν την κοινοβουλευτι-

κή δύναμη –ουσιαστικά την παντοδυναμία– του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης που βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην εξουσία.

Σε απάντηση των επιθέσεων που δέχεται, ο Ερντογάν προσπαθεί, πρώτον, να βελτιώσει τη θέση της χώρας του στο διεθνές πεδίο, συνάπτοντας διάφορες διακρατικές συμφωνίες με χώρες κυρίως της ευρύτερης περιοχής, με στόχο να την εντάξει ως σοβαρό παράγοντα στο διεθνές ενεργειακό δίκτυο και να την καταστήσει ισχυρό οικονομικό και στρατιωτικό παράγοντα και άρα σοβαρό συνομιλητή σε θέματα ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, αποκτώντας έτσι και το δικαίωμα να έχει αποφασιστικό λόγο σε διάφορα κρίσιμα θέματα, όπως για παράδειγμα οι μελλοντικές εξελίξεις στο Ιράκ.

Δεύτερον, προσπαθεί να περιορίσει την αποτελεσματικότητα της ηγεσίας του στρατού και παράλληλα να συγκρατήσει στο κόμμα του τους ψηφοφόρους του, εποδιδόμενος σε έναν συναγωνισμό έναντι των στρατηγών σε εθνικιστικές θέσεις, ελπίζοντας ωστόσο ότι μια θετική πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνέβαλλε στην πλήρη αποδυνάμωση της θέσης των στρατηγών στο πολιτικό σκηνικό της χώρας.

Πέρα από αυτά, όμως, τόσο οι στρατηγοί όσο και ο ίδιος ο Ερντογάν δεν παύουν να κινούνται με γνώμονα τα περασμένα μεγαλεία της μεγάλης και ισχυρής χώρας που παρέλαβε ο Κεμάλ Ατατούρκ από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Μια λογική που αναπτύσσεται όλο και περισσότερο στη συνείδηση πολλών Τούρκων και η οποία επιδιώκει τη δικαίωσή της. Μια λογική, η οσμή της οποίας διαχέεται κυρίως στο Αιγαίο αλλά και σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο.

Αυξάνονται οι φόβοι για σύγκρουση Ιράν - ΗΠΑ

του Σήφη Φιτσανάκη

Το *Ράδιο Φάρντα* δεν είναι ένας συνηθισμένος ραδιοφωνικός σταθμός. Τα προγράμματά του, που είναι στην περσική γλώσσα, ηχογραφούνται στην Ουάσιγκτον και εκπέμπονται από το κτίριο της αμερικανικής πρεσβείας στην Πράγα. Προορίζονται δε αποκλειστικά για το Ιράν. Σύμφωνα με τη σχετική εγκύκλιο του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών, που είναι και ο χρηματοδότης του σταθμού, το *Ράδιο Φάρντα* στοχεύει στην «ιδεολογική προσέγγιση της ιρανικής νεολαίας».

Το Σάββατο 3 Φεβρουαρίου του 2007 οι ιρανοί νεολαίοι, που έχουν «προσεγγίσει ιδεολογικά» τη συχνότητα του *Ράδιο Φάρντα*, έγιναν κοινωνοί μιας ενδιαφέρουσας είδησης. Το βραδινό ειδησεογραφικό δελτίο του σταθμού μετέδωσε πως ο πολυβραβευμένος ιρανός πυρηνικός φυσικός Αρτνεσίρ Χασανπούρ είχε βρεθεί νεκρός στο σπίτι του. Ο σταθμός, που διατηρεί στενές επαφές με την αμερικανική κυβέρνηση, επικαλέστηκε «ανώνυμες πηγές» που διαβεβαίωναν πως ο θάνατος του Χασανπούρ ήταν έργο των ισραηλινών μυστικών υπηρεσιών.

Την επόμενη ημέρα, οι *Τάιμς* του Λονδίνου αντέγραψαν εν συντομία την είδηση, σημειώνοντας ότι ο 44χρονος Χασανπούρ ήταν μέλος της επιστημονικής ελίτ του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος και κατευθυντήριο στέλεχος του υπό κατασκευή σταθμού πυρηνικής ενέργειας στο Ισπαχάν. Ο σταθμός αυτός βρίσκεται εδώ και καιρό στο επίκεντρο της διεθνούς διπλωματικής διαμάχης γύρω από το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Οι Αμερικανοί

υποπτεύονται πως η Τεχεράνη σχεδιάζει να χρησιμοποιήσει το σταθμό στο Ισπαχάν για τη μετατροπή ουρανίου σε εξαθόριο. Το τελευταίο αποτελεί βασικό συστατικό του εμπλουτισμού του ουρανίου, με πιθανό απώτερο στόχο την παραγωγή πυρηνικών όπλων.

ΑΝΑΞΙΟΠΙΣΤΕΣ ΔΙΑΨΕΥΣΕΙΣ

Μερικές ώρες αργότερα, η ιρανική κυβέρνηση ανακοίνωσε επίσημα το θάνατο του Χασανπούρ, σημειώνοντας πως ο επιστήμονας είχε δηλητηριαστεί στον ύπνο του από διαρροή φυσικού αερίου. Εκπρόσωπος της ιρανικής κυβέρνησης απέδωσε τον θάνατο του Χασανπούρ σε ατύχημα και απέρριψε οποιαδήποτε ανάμειξη ξένων μυστικών υπηρεσιών. «Οι φήμες [περί δολοφονίας] εξυπηρετούν προπαγανδιστικούς σκοπούς», είπε, και σημείωσε πως «οι ιρανοί πυρηνικοί επιστήμονες συνεχίζουν τις ερευνητικές τους προσπάθειες σε ασφαλές περιβάλλον, αφού οι ισραηλινές μυστικές υπηρεσίες δεν έχουν τη δυνατότητα να ενεργήσουν μέσα στο Ιράν». Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και διευθυντής του ιρανικού προγράμματος ατομικής ενέργειας Γκολάμ Ρέζα Αγκαζαντέ δήλωσε πως «ο Αλλάχ προστατεύει τους πυρηνικούς μας επιστήμονες».

Όμως, παρά τις διαψεύσεις της Τεχεράνης, οι περισσότεροι διεθνείς παρατηρητές δυσκολεύονται να πιστέψουν πως ο ουσιαστικός αποκεφαλισμός του σημαντικότερου τομέα του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος υπήρξε απόρροια απλής σύμπτωσης. Οι παλαιότεροι επισημαίνουν τον παραλληλισμό με τους μυστηριώδεις θανάτους τριών ιρακινών επιστημόνων στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν η κυβέρνηση του Σαντάμ Χουσεΐν φιλοδόξουσε να τροχοδρομήσει το δικό της πυρηνικό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, το 1981, λίγους μήνες πριν τον βομβαρδισμό από την ισραηλινή αεροπορία του πυρηνικού αντιδραστήρα στο Οσιράκ, τουλάχιστο τρεις ιρακινοί πυρηνικοί επιστήμονες δολοφονήθηκαν υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες –οι δύο από δηλητηρίαση και ο ένας από αλλεπάλληλες μαχαιριές στο λαιμό στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του στο Παρίσι.

ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΕΣ

Προτού κοπάσει η θύελλα γύρω από το σκάνδαλο του θανάτου του Χασανπούρ, το Ιρανικό Πρακτορείο Ειδήσεων μετέδωσε μια εξίσου πρωτοφανή είδηση. Στις 14 Φεβρουαρίου, 18 μέλη του σώματος της Ισλαμικής Επαναστατικής Φρουράς δολοφονήθηκαν από έκρηξη παγιδευμένου αυτοκινήτου στη νοτιοανατολική παραμεθόριο της χώρας. Το βράδυ της ίδιας ημέρας, το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων μετέδωσε από την Τεχεράνη πως η ένταση, αλλά και ο στόχος της έκρηξης (τα μέλη του πιο εκλεκτού σώματος των ιρακινών υπηρεσιών ασφαλείας) είναι δίχως προηγούμενο στην ιστορία της χώρας. Οι ιρανικές αρχές απέδωσαν τη βομβιστική ενέργεια σε αυτονομιστές σουνίτες που δρουν εδώ και χρό-

Ο Σήφης Φιτσανάκης
(www.monogramma.blogspot.gr) είναι
διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών. Ζει στις ΗΠΑ.

για στο Βαλουχιστάν, περιοχή του Ιράν που συνορεύει με το Πακιστάν και το Αφγανιστάν. Όμως στελέχη της κυβέρνησης σημείωσαν πως η βομβιστική επιχείρηση ήταν στημένη τόσο εντυπωσιακά που η συμμετοχή στον σχεδιασμό της «πρακτόρων από το εξωτερικό» θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Ο ιρανός υπουργός Ασφαλείας Γκολάμ Χουσεΐν Μοσενί Ετζεγιέ δήλωσε σε έκτακτη συνέντευξη Τύπου το ίδιο βράδυ πως η Τεχεράνη έχει εντοπίσει τους τελευταίους μήνες περισσότερους από εκατό ντόπιους συνεργάτες ξένων μυστικών υπηρεσιών στην περιοχή του Βαλουχιστάν.

ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, στις 9 Φεβρουαρίου «ανώνυμα στελέχη» του αμερικανικού Πενταγώνου κατηγορήσαν για πρώτη φορά το Ιράν πως προμηθεύει τις σιιτικές αντιστασιακές οργανώσεις στο Ιράκ με προηγμένα οπλικά συστήματα. Σύμφωνα με τους *New York Times*, τα συστήματα αυτά εξάγονται μυστικά στο Ιράκ υπό τις οδηγίες του Ισλαμικού Επαναστατικού Συμβουλίου, δηλαδή της ανώτατης ηγεσίας του ιρανικού κράτους. Όπως δήλωσε αργότερα ο στρατηγός Πήτερ Πέις, επικεφαλής του Μεικτού Επιτελείου Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ, από τις κατηγορίες του Πενταγώνου απουσιάζουν οι αποδείξεις. «Δεν υπάρχει αμφιβολία», είπε ο Πέις, «πως όπλα και εκρηκτικές ύλες ιρανικής προέλευσης χρησιμοποιούνται από αντάρτες στο Ιράκ. Αλλά αυτό δε συνεπάγεται τη συνενοχή της ίδιας της ιρανικής κυβέρνησης».

Παρά τις προσεκτικές δηλώσεις του Πέις, αρκετοί πολιτικοί αναλυτές επισημαίνουν ανήσυχτοι πως οι ανυπόστατες καταγγελίες της Ουάσιγκτον ενάντια στο Ιράν εμπεριέχουν πανομοιότυπα στοιχεία μ' εκείνες εναντίον του Ιράκ, το 2003. Μήπως λοιπόν η αμερικανική ηγεσία προετοιμάζει στρατιωτική επίθεση στο Ιράν; Το ερώτημα αυτό πλανάται πάνω από τις σελίδες των σημαντικότερων πολιτικών εντύπων της υφηλίου. Ένα πρόσφατο άρθρο στο περιοδικό *Newsweek* εξετάζει την πιθανότητα οι κατηγορίες των ΗΠΑ να εκτοξεύτηκαν ως διπλωματικό δόλω-

μα, ώστε να εξωθήσουν το Ιράν να προβεί σε κάποια ακραία πολιτική πράξη, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο αμερικανικό Πεντάγωνο ν' απαντήσει στρατιωτικά.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Εάν αυτό αληθεύει, τότε φαίνεται πως το Ιράν μάλλον απέφυγε την παγίδα. Όμως για πόσο καιρό ακόμα θα μπορέσει άραγε ν' αντισταθεί; Η απάντηση στο ερώτημα παραπέμπει στην ανάγκη μιας συνολικής εκτίμησης των πρόσφατων γεγονότων στο Ιράν, και ιδιαίτερα στην πιθανότητα η δολοφονία του Χασανπούρ, η δολοφονική έκρηξη στο Βαλουχιστάν, καθώς και οι βαριές κατηγορίες εναντίον της χώρας από τις ΗΠΑ να αποτελούν πτυχές ενός ενιαίου σχεδίου επέκτασης των αμερικανικών στρατιωτικών επιχειρή-

σεων από το Ιράκ στο Ιράν. Υπάρχει μάλιστα το ενδεχόμενο, που θα πρέπει να εξεταστεί σοβαρά, ο πραγματικός στόχος της αμερικανικής εισβολής στη Μέση Ανατολή να εκδηλωθεί με την επέκταση της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στο Ιράν. Συνεπώς, επιχειρείται η άμεση εξουδετέρωση του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος παράλληλα με την αποσταθεροποίηση της εύθραυστης φυλετικής συνοχής στο Ιράν. Ταυτόχρονα, εξαπολύονται δημόσιες κατηγορίες περί ανάμειξης της ιρανικής ηγεσίας στο Ιράκ. Όλες αυτές οι αλληλοσυνδεόμενες εξελίξεις ίσως να μαρτυρούν την αρχική αναδίπλωση μιας προσχεδιασμένης εισβολής των ΗΠΑ με ισραηλινή υποστήριξη στην κοιτίδα του σιιτισμού, που είναι και κοιτίδα αστείρευτων ενεργειακών αποθεμάτων.

Κάτι το «ωραίο»

Λεύκωμα με άρθρα, μελέτες και πάνω από χίλιες τετράχρωμες φωτογραφίες, που αποτυπώνει τη σύγχρονη νεοελληνική κακογουστιά. Αναλύει το κιτς, αναζητά τις ρίζες του και σχολιάζει με χιούμορ τις χιλιάδες περιπτώσεις του φαινομένου. Για την πολιτική, την κοινωνική συμπεριφορά, τη διακόσμηση, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, το αυτοκίνητο, το σπίτι, το γραφείο...

Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα,
τηλ.: 210-72.32.819

κοσμο δρομιο

ΙΡΑΚ ΦΕΥΓΟΥΝ, ΔΕΝ ΦΕΥΓΟΥΝ...

Η αδυναμία των Αμερικανών να διαχειριστούν την κατάσταση που δημιούργησαν στο Ιράκ ήταν δεδομένη. Τώρα, όμως, τα πράγματα γίνονται πολύ χειρότερα, παρά την αλόγιστη απόφαση του προέδρου Τζορτζ Μπους να αυξήσει τις στρατιωτικές δυνάμεις που έχει στείλει στη χώρα αυτή κατά 21.000 άτομα.

Την διαπίστωση αυτή κάνουν αμερικανοί στρατιωτικοί αναλυτές, μέλη μιας ειδικής επιτροπής που έχει συσταθεί στη Βαγδάτη, οι οποίοι, μάλιστα, τονίζουν ότι σε έξι μήνες οι αμερικανικές δυνάμεις που βρίσκονται στο Ιράκ, αν δεν έχουν πετύχει μέχρι τότε να επιβάλουν την τάξη, θα υποχρεωθούν να εγκαταλείψουν βίαια τη χώρα, επαναλαμβάνοντας το προηγούμενο που είχε γνωρίσει ο αμερικανικός στρατός στο Βιετνάμ πριν από 35 χρόνια.

Στην Ουάσιγκτον, πάντως, ο πρόεδρος Μπους και η υπουργός Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις σχεδιάζουν μια διεθνή διάσκεψη που θα πραγματοποιηθεί στη Βαγδάτη και στην οποία δήλωσε ότι μπορεί να συμμετάσχει και το Ιράν. Χαρακτηριστικό είναι ότι από το περιβάλλον του Λευκού Οίκου βιάζονται να διατυπώσουν την άποψη ότι ακόμα και αν

δεν υπάρξει καμία θετική έκβαση της διάσκεψης, τουλάχιστον οι ΗΠΑ θα έχουν κάνει ένα σοβαρό βήμα προσέγγισης με το Ιράν.

Από την άλλη πλευρά, ο πρωθυπουργός Μαλίκι του Ιράκ αντιμετωπίζει δυσκολίες στον ανασχηματισμό της κυβέρνησής του που έχει εξαγγείλει για πριν από τη διεθνή διάσκεψη, καθώς οι σίιτες υπουργοί, που ανήκουν στο στρατόπεδο του σείχη Μοκτάντα αλ Σαντρ, ξεκαθάρισαν ότι εκείνοι δεν πρόκειται να παραιτηθούν, αν προηγουμένως δεν παραιτηθούν όλοι οι άλλοι υπουργοί.

Και αυτά ενώ συνεχίζεται το αιματοκύλισμα της χώρας με τις καθημερινές συγκρούσεις και τις επιθέσεις των ιρακινών ανταρτών εναντίον των αμερικανικών και των ιρακινών δυνάμεων. Σύμφωνα, ωστόσο, με στοιχεία από τις «συμμαχικές» δυνάμεις, ο αριθμός των νεκρών αμάχων μειώθηκε τον περασμένο μήνα στους 1.646, έναντι 1.992 που ήταν τον Ιανουάριο.

ΙΤΑΛΙΑ ΠΟΣΟ ΘΑ ΑΝΤΕΞΕΙ Ο ΠΡΟΝΤΙ;

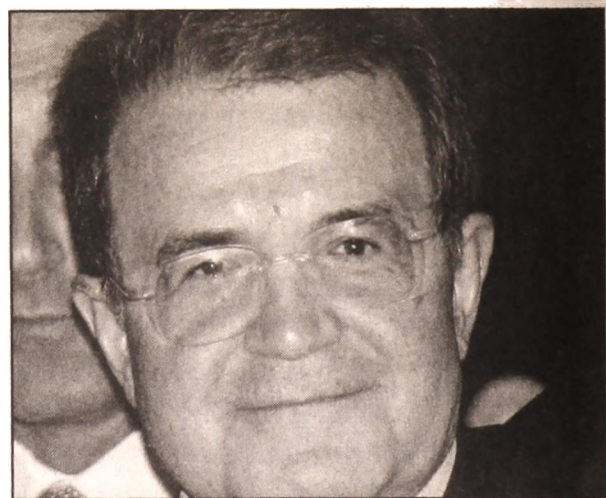
Ο ιταλός πρωθυπουργός Ρομάνο Πρόντι, ο οποίος είχε υποβάλει την παραίτηση της κυβέρνησής του μετά την αποτυχία του να πετύχει αποδοχή της πρότασής του για αποστολή πρόσθετων ιταλικών στρατιωτικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν, όπως ζητούν οι Αμερικανοί, ο ΟΗΕ και η Ευρωπαϊκή Ένωση, ξαναπήρε την εντολή, σχημάτισε νέα κυβέρνηση και πέτυχε να ξαναπάρει ψήφο εμπιστοσύνης στη Βουλή.

Το ερωτηματικό είναι, όμως, για πόσο διάστημα θα αντέξει η νέα αυτή κυβέρνηση, καθώς για πάρα πολλούς στην Ιταλία ο Πρόντι θεωρείται πρωθυπουργός με... ημερομηνία λήξης.

Η εξήγηση που δίνεται είναι ότι ο συ-

νασπισμός των πολλών κομμάτων που συγκροτούν την κυβέρνηση διακατέχεται από πολλές ιδεολογικές και πολιτικές διαφορές (αυτές που οδήγησαν και στην παραίτησης της προηγούμενης κυβέρνησης), οπότε είναι βέβαιο ότι και η νέα κυβέρνηση θα αντιμετωπίσει μεγάλες δυσκολίες και σε μελλοντικές ψηφοφορίες στη Βουλή.

Όπως λέγεται, μάλιστα, τα πράγματα θα είναι περισσότερο δύσκολα για τον Πρόντι, καθώς αναμένεται να αντιμετωπίσει σύντομα συζήτηση στη Βουλή για σοβαρά θέματα, όπως είναι το ασφαλιστικό και ο δημόσιος προϋπολογισμός, στην οποία όμως οι 157 έδρες που διαθέτει δεν είναι αρκετές.

Αυτή τη στιγμή, πάντως, η κυβέρνησή του, σε συνεννόηση με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας Ναπολιτάνο, ασχολείται με τη σύνταξη ενός νέου εκλογικού νόμου, για τον οποίο όλοι, πλην Σίλβιο Μπερλουσκόνι, συμφωνούν ότι πρέπει να αλλάξει.

ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ Η ΒΙΑ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ

Η αποτυχία του διαμεσολαβητή του ΟΗΕ Μάρτι Αχτισάαρι να φέρει σε συμφωνία τους Αλβανούς και τους Σέρβους για το τελικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου, στη βάση της πρότασης που έχει κάνει ο ίδιος, έδωσε την αφορμή για έναν νέο κύκλο βίας στην Πριστίνα, με ομάδες εξαγριωμένων Αλβανών που προκάλεσαν σοβαρά επεισόδια και ήλθαν σε σύγκρουση με τη διεθνή δύναμη ασφαλείας που βρίσκεται εγκατεστημένη εκεί, με αποτέλεσμα να σημειωθούν και ανθρώπινα θύματα.

Η διένεξη αυτή δείχνει ότι θα συνεχιστεί για πολύ καιρό ακόμα, καθώς οι Σέρβοι, κυρίως, δεν αποδέχονται τις εισηγήσεις Αχτισάαρι, ενώ στο μεταξύ το θέμα δεν φαίνεται ότι θα παραπεμφθεί σύντομα στο Συμβούλιο Ασφαλείας με δεδομένη την αρνητική στάση της Ρωσίας. Έτσι υπάρχουν πολλοί που δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο η

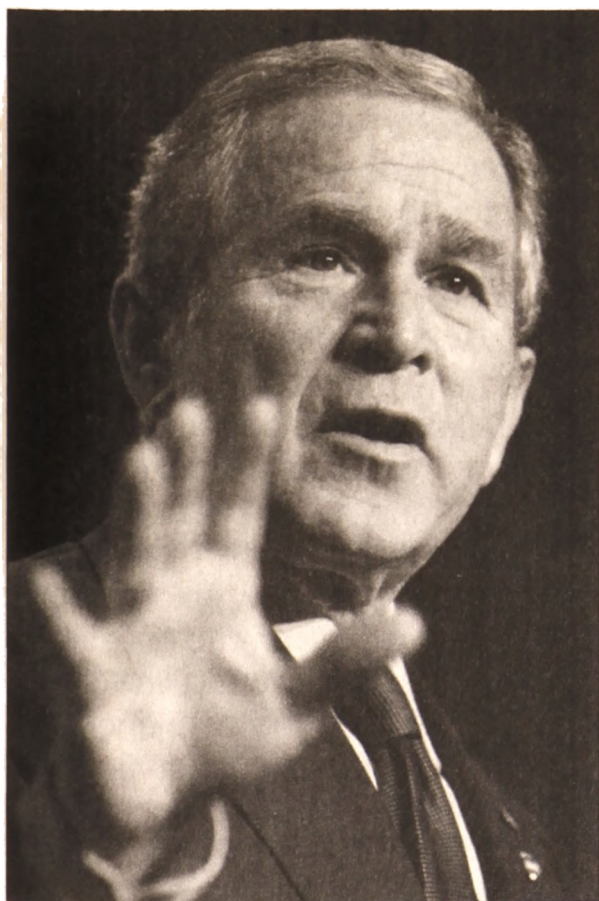
βία να κλιμακωθεί περισσότερο.

Για τους λόγους αυτούς, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε τις δυνάμεις που διαθέτει στη Βοσνία –τις οποίες θα απέσυρε έτσι κι αλλιώς, αφού η κα-

τάσταση στη χώρα αυτή θεωρείται πλέον ως βελτιούμενη –και να τις μεταφέρει στο Κοσσυφοπέδιο, όπου θα αντικαταστήσουν τις δυνάμεις του ΟΗΕ.

ΗΠΑ «ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ» ΜΠΟΥΣ-ΤΣΑΒΕΣ

Με σκοπό να αντιστρέψει το κλίμα που έχει δημιουργήσει το κύμα αριστερών προέδρων που έχουν εκλεγεί σε έναν αριθμό χωρών της περιοχής και οι οποίοι στρέφονται όλο και πε-

ρισσότερο εναντίον των αμερικανικών συμφερόντων, ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους πραγματοποιεί τις ημέρες αυτές περιοδεία στη Λατινική Αμερική.

Όπως έγινε, μάλιστα, γνωστό από κύκλους του Λευκού Οίκου, σκοπεύει να χρησιμοποιήσει «επαναστατική» φρασεολογία, παρμένη από λόγους του θρυλικού επαναστάτη Σιμόν Μπολιβάρ, για να συγκινήσει τους Λατινοαμερικανούς και να αποδιοργανώσει την συνθηματολογία που χρησιμοποιούν ο Ούγκο Τσάβες, ο Έβο Μοράλες και οι άλλοι επικριτές του.

Παρ' όλα αυτά, θεωρείται δεδομένο ότι η περιοδεία αυτή δεν θα είναι ένας απλός και ευχάριστος περίπατος για τον πρόεδρο Μπους. Κι αυτό γιατί, πέρα από το έντονο αντιαμερικανικό κλίμα που επικρατεί στις χώρες της περιοχής, ο πρόεδρος της Βενεζουέλας Τσάβες έχει σχεδιάσει μια παράλληλη περιοδεία σε χώρες με τις οποίες έχει δημιουργήσει στενούς δεσμούς, με σκοπό να αποδυναμώσει το εγχείρημα του ομολόγου του των ΗΠΑ.

Χαρακτηριστικά, σήμερα που ο

Μπους θα βρίσκεται στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης, ο Τσάβες θα ηγείται μιας αντιαμερικανικής διαδήλωσης στο Μπουένος Άιρες της Αργεντινής, όπου αναμένεται να συμμετάσχουν πάνω από 40.000 άτομα.

Στον κήπο του Ροντέν

του Σάββα Παύλου

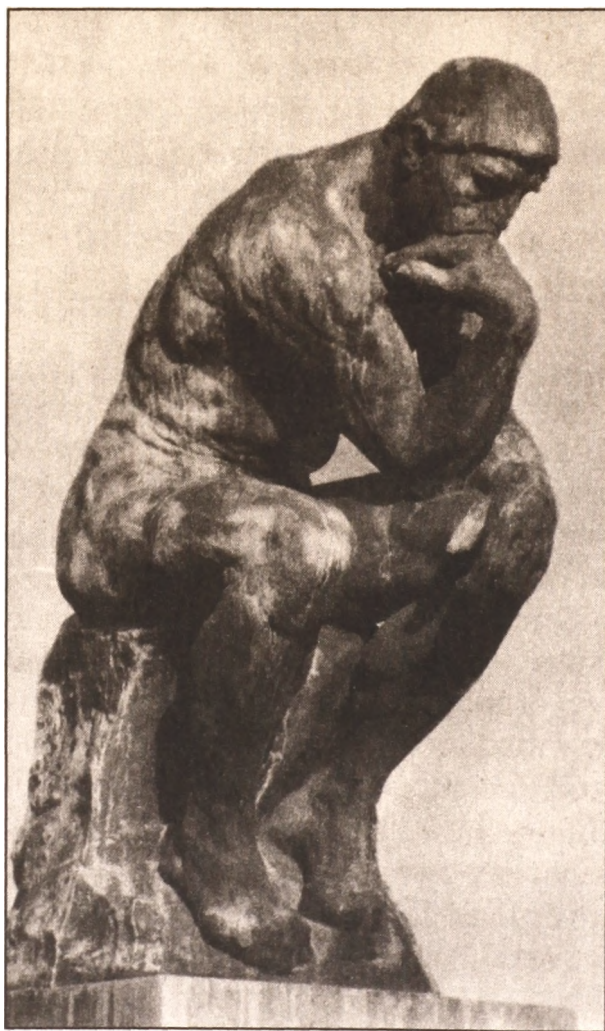
Παρασκευή 14, μεσημέρι. Στην ομορφιά του Παρισιού και πά-
λιν, στα βουλεβάρτα με τα κιτρι-
νωπά φύλλα και το σεπτεμβρια-
νό φως. Σήμερα Μουσείο Ρο-
ντέν. «Το φιλί» (αφίσα του φοιτητικού
μου δωματίου τα χρόνια 1973–1976),
«Αστοί του Καλαί», «Μπαλζάκ», «Ο δια-
νοούμενος». Μαγεμένος και έκθαμβος
οδεύω στα δρομάκια του κήπου, στις
αίθουσες, τις σκάλες και τους διαδρό-
μους του μουσείου.

Ο Ροντέν αποτελεί το τρίτο κύμα της
γλυπτικής. Μετά τους έλληνες κλασι-
κούς και τον Μιχαήλ Άγγελο ανορθώνει
το επίπεδο σε ύψη δυσθεώρητα. Οι άλ-
λοι, στο κυματογράφημα της οθόνης,
υπάρχουν, αλλά σε χαμηλότερες κυ-
μάνσεις, πολύ πιο κάτω. «Ο διανοούμε-
νος»! Δεν είναι μόνο η απίστευτη ποιό-
τητα της γλυπτικής τέχνης, η σύλληψη
του θέματος. Από κοντά αναλογίζομαι
το υπόγειο ανατρεπτικό μήνυμα του Ρο-
ντέν. Ο διανοούμενος είναι γυμνός.
Σκέφτεται, διανοείται, γυμνός. Βρίσκε-
ται εν απορία, στην ανώτερη λειτουργία
των συμπαντικών διαδικασιών, χωρίς να
έχει στο κεφάλι του τιάρα ή μίτρα, πη-
λήκιο ή πανεπιστημιακό σκούφο, χωρίς
να φορεί στολή, τήβεννο ή άμφια.

Η σκέψη, λοιπόν, πέρα από τα εγκαθι-
δρυμένα και καθιερωμένα, μακριά από
την κοινωνική ιεραρχία και τους θε-
σμοθετημένους εκπροσώπους της,
χωρίς τον ρόλο που επιβάλλουν τα
ρούχα και οι στολές. Η διάνοηση στον
βαθύτερο πυρήνα της, τον αδέσμευτο
και ανατρεπτικό, εκεί που ο άνθρωπος
έμπλεος από τη λιβιδώ του μυαλού, ει-
σχωρεί στο πεδίο όπου η γλύκα της
νοητικής απελευθέρωσης μοιράζεται
την πίκρα της γνώσης.

Οδεύω αλλού για να επιστρέψω στο
τέλος, ο «Διανοούμενος», έχει πια ξε-
καθαρίσει, θα είναι ο αποχαιρετισμός
του Μουσείου. Προχωρώ, «Περσέας
και Μέδουσα», «Ίρις» και τόσα άλλα, η

ελληνική μυθολογία πάντοτε παρού-
σα. Μια επικάλυψη του πρωινού κενού
που προκάλεσαν στην ελληνική μου
εμμονή οι πικρές σκέψεις, όταν η
ομορφιά του Παρισιού μου θύμιζε
αντιστικτικά την νεοελληνική ξιπασία,
που κατέστρεψε το ιστορικό κέντρο
της Αθήνας με τα παλιά και ωραία κτί-
ρια της πέτρας για να κτίσει ολιγόχρο-

νες και άοσμες πολυκατοικίες.

Προχωρώ. Μεθυσμένος από Ροντέν
ξαναβγαίνω στον κήπο. Πάνω από πε-
νήντα νεαροί σχεδιάζουν και αντιγρά-
φουν, μου είχαν πει ότι είναι καθημερι-
νό φαινόμενο να βρίσκονται εδώ πε-
ντέξι επίδοξοι ζωγράφοι, ερασιτέχνες
και ορκισμένοι, που θέλουν να σπου-
δάσουν το μεγάλο και υψηλό. Σήμερα
είναι τόσοι πολλοί που είναι εμφανές
ότι κάποια σχολή κατέβασε όλους
τους σπουδαστές της. Πλησιάζω κά-

ποτε κοντά, όλοι σχεδόν εικοσάχρονοι,
αντιγράφουν τα γλυπτά του Ροντέν
στον κήπο, στο κάδρο τους τα αγάλμα-
τα μόνον, σχεδιασμένα από διάφορες
 πλευρές. Κάποτε το σχέδιο του γλυ-
πτού πλαισιώνεται από τα δέντρα,
τους τοίχους του μουσείου, τα απένα-
ντι κτίρια.

Μόνο μια νεαρή έχει στρέψει τη ράχη
της σ' όλα αυτά και προσπαθεί με τα
χρωματιστά μολύβια της να ζωγραφί-
σει μian ανεμώνη φυτρωμένη κοντά
στο βάθρο ενός αγάλματος. Κάθεται
όμορφη και την κοιτάζει με τρόπο μανι-
κό, όχι μια ανεμώνη οποιαδήποτε, όχι
παρόμοια με αυτή που μεγαλώνει τώ-
ρα στη Σπάρτη ή στο Ιντζιρλίκ, ή όπως
αυτές που ξεφύτρωσαν πριν διακόσια
ή τρεις χιλιάδες χρόνια, αλλά αυτή και
μόνον αυτή, τη μία και μοναδική που εί-
ναι φυτρωμένη ειδικά σ' αυτόν τον χώ-
ρο σήμερα, που εκτοπίζει αυτόν το συ-
γκεκριμένο όγκο αέρα, που έχει τα δι-
κά της χρωματικά στίγματα και τις
εγκοπές του χρόνου της. Μέσα σ' αυτό
τον χώρο του Ροντέν και της μεγάλης
γλυπτικής του, στην οποία υποκλίνο-
νται τόσες δεκάδες ομότεχνοί της, που
προσπαθούν με τις αντιγραφές τους
να πάρουν από το τραπέζι της μεγαλο-
φυΐας του λίγα ψίχουλα, η επιμονή της
ζωγράφου στη μικρή ανεμώνη φαντά-
ζει προκλητική, αν όχι ιεροσυλία.

Την πλησιάζω ξανά, μια πανδαισία
χρωματική το σχέδιό της με την ανε-
μώνη, λιλά προς το ροζ, πράσινο βαθύ
και κίτρινο, γαλάζιο και πάλι πράσινο.
Σα γυμνή από στολές και καθιερωμέ-
νες αξίες της τέχνης, η νεαρή, εδώ
στον κήπο του Ροντέν, βρίσκεται στην
πρώτη και ιερή έφεση της ζωγραφικής
δημιουργίας. Αισθάνομαι ένα κύμα συ-
μπαράστασης και κατανόησης να με
κατακλύζει, συμπορεύομαι μαζί της.
Καλά κάνει. Οι διανοούμενοι με το πη-
λήκιο του Ροντενισμού ας καταβαρα-
θωθούν.

Ο Γ. Μαρίνος απαντά στο Αντί

Αγαπητέ κύριε Διευθυντά,

Διάβασα με βαθιά λύπη τα σε βάρος μου σχόλια του συνεργάτη του Αντί Γιαν. Ανδρ.(;) υπό τον τίτλο «Μαρίνος υπέρ... Ζαχαριαδικών ψυχιατρείων». Κι αυτά επειδή επικαλέσθηκα ένα οξύ σχόλιο της εφημερίδας Ανατολή, που ανήκει στην ζαχαριαδική (κατά δήλωσή της) Οργάνωση για την Ανασυγκρότηση του ΚΚΕ (ΟΑΚΚΕ), με το οποίο καταγγέλλει τους καταληψίες των πανεπιστημίων ως ψευτοσοσιαλιστές και ως διεπόμενους από φασιστική νοοτροπία. Το να κατηγορούμαι ως θαυμαστής των ζαχαριαδικών ψυχιατρείων, όταν σε όλη την πολύχρονη αρθρογραφία μου στηλιτεύω τον ερυθρό ολοκληρωτισμό, [...] μόνο ένας ψυχοπαθής ή αδιάτακτος συκοφάντης θα μπορούσε να το ισχυριστεί. Άλλωστε πουθενά από το άρθρο μου στο Βήμα (4/2/2007) δεν προκύπτει κάτι τέτοιο [...].

Δεν είμαι τακτικός αναγνώστης της Ανατολής, όπως προφανώς ο συνεργάτης σας, και συνεπώς δεν γνωρίζω αν υποστηρίζει ότι «η επανάσταση του 1821 ήταν "ρωσόδουλη" και έγινε για να αναχαιτισθεί ο φιλελευθερισμός στην Ευρώπη [...]» και άλλα παρεμφερή, αλλά πολύ συνηθισμένα στην συνωμοσιολογική γλώσσα της μαρξιστικής αριστεράς, με την οποία φυσικά με χωρίζει άβυσσος. Όμως είναι άραγε λιγότερο σχιζοφρενική η άρχουσα «προοδευτική» άποψη ότι είναι «δημοκρατικές δυνάμεις» το ΚΚΕ και οι ακροαριστερές ομάδες, οι οποίες επισήμως αγωνίστη-

καν και αγωνίζονται για να καταλύσουν τη δημοκρατία στη χώρα μας (ακόμα και ενόπλως) και τάσσονται υπέρ της μαζικής βίας προκειμένου να επιβάλουν το μονοκομματικό καθεστώς του υπαρκτού σοσιαλισμού (ολοκληρωτισμού), το οποίο ευθύνεται για τη δημιουργία των ψυχιατρικών στρατοπέδων Γκούλαγκ, για το λιντσάρισμα χιλιάδων διανοούμενων και εκπαιδευτικών από τους ερυθροφρουρούς του Μάο, για τις μαζικές σφαγές από τους ερυθρούς Χμερ, τη γενοκτονία κάθε αντίπαλου στην Αιθιοπία του Μεγκίστου Μαριάμ, την κληρονομική (!) απόλυτη μοναρχία του δικτάτορα Κιμ Γιονγκ Ιλ της Βόρειας Κορέας, που εξαφανίζει όποιους τολμούν να αμφισβητήσουν την υπέρτατη μοναδικότητά του επί γης; Ή είναι λιγότερο σχιζοφρενικό να αποδέχονται ουκ ολίγοι «προοδευτικοί» αριστεροί ότι συνιστά ελεύθερη διακίνηση ιδεών η διά της βίας φίμωση κάθε διαφωνούντος μέσα στα διαλυμένα πανεπιστήμιά μας; [...] Από πότε σ' ένα δημοκρατικό πολίτευμα μπορεί ατιμωρητί να αποφασίζεται με πλειοψηφία κάποιες οποιασδήποτε ομάδας η κατάργηση του οποιουδήποτε νόμου και πολύ περισσότερο του ποινικού; [...] Μόνο οι φασίστες κάθε χρώματος μπορούν να τα ισχυρίζονται αυτά και μόνο η παχυλή άγνοια και η προβληματική δημοκρατικότητα μεγάλης μερίδας της κατά κανόνα απληροφόρητης και εύκολα περιπλανώμενης νεολαίας μας. [...]

Έχω την αίσθηση ότι ο συνεργάτης σας, χωρίς να το θέλει ίσως, με καλεί να επιλέξω μεταξύ της σχιζοφρένειας

ας που αποδίδει στο ΟΑΚΚΕ και της σχιζοφρένειας που διέπει τους όχι λίγους φασίζοντες νεαρούς που θυμίζουν τα Τάγματα Εφόδου των Ναζί (σοσιαλισμό επαγγέλλονταν και αυτοί) και που κοντεύουν να διαλύσουν ό,τι έχει απομείνει όρθιο στο χώρο της εκπαίδευσης, με την ύπουλη υποστήριξη αριστερών μικροκομμάτων, που δεν έχουν ελπίδα να ανέλθουν ποτέ στην εξουσία με δημοκρατικές διαδικασίες, για να καταλύσουν αμέσως μετά τη δημοκρατία, όπως έκαναν πάντα και παντού όπου διά της βίας επιβλήθηκαν. Προτιμώ ασυζητητί την πρώτη μιας και είναι μάλλον ακίνδυνη, αφού δρα, αν κατάλαβα καλά, μόνο με διακίνηση των οποιωνδήποτε απόψεών της, πράγμα που είναι κατοχυρωμένο στις δημοκρατίες, αλλά όχι στον εφαρμοσμένο μαρξιστικό σοσιαλισμό.

Ελπίζω να συμφωνείτε και εσείς με την επιλογή μου, κύριε Διευθυντά και αγαπητέ φίλε Χρήστο, που πάντα αγωνιστήκατε για τις πραγματικές αξίες της δημοκρατίας και προ παντός για την ελευθερία του λόγου, έστω και αν διαφωνεί με τη δική σας άποψη. Είναι κρίμα να έχει λησμονηθεί, ακόμα και από τους θαυμάζοντες τον Γεώργιο Παπανδρέου (παππού), η περίφημη ρήση του: «Δεν κάνω επιλογή τυράννου. Αρνούμαι την κάθε χρώματος τυραννία».

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Γιάννης Μαρίνος

Απάντηση του συνεργάτη:

Ομολογώ ότι δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι ο κ. Μαρίνος απαντά στο δικό μου σημείωμα. Πιθανότατα δεν είναι σίγουρος ούτε και ο

ίδιος και υποθέτω ότι γι' αυτό προσθέτει ένα ερωτηματικό δίπλα στο όνομά μου, διότι δεν τολμώ να υποθέσω ότι επρόκειτο περί συνειδητής αλαζονικής απρέπειας. Και δεν είμαι καθόλου σίγουρος, καθώς στην απάντηση του αναφέρεται σε διάφορα εντελώς άσχετα με το σημείωμα ζητήματα, δίχως να αναφέρεται πουθενά στο ίδιο.

Η καταδίκη του μπολσεβίκικου ολοκληρωτισμού είναι κάτι που ρεύματα του εργατικού κινήματος έπραξαν από το 1920 και επέμεναν να το κάνουν και το 1945, όταν οι ομοϊδεάτες του κ. Μαρίνου σε όλον τον κόσμο έβλεπαν στο πρόσωπο του Στάλιν έναν «μεγάλο στρατηλάτη». Και μάλιστα, χωρίς να αποδεχθούν ότι μόνη εναλλακτική λύση στον ολοκληρωτισμό είναι η οικονομική βαρβαρότητα του ανταγωνισμού, της αγοράς και της εκμετάλλευσης.

Και εν πάση περιπτώσει, μπράβο στον κ. Μαρίνο που αντιτίθεται στο καθεστώς του Κιμ Γιονγκ Ιλ, μόνο που δεν είναι αυτό το θέμα μας. Το θέμα είναι ότι, προκειμένου να υποστηρίξει τις απόψεις του περί του άρθρου 16, ο κ. Μαρίνος –είτε αφελώς είτε προβοκατόρικα– επικαλείται τη συμφωνία κάποιων πατενταρισμένων κουζουλών σταλινικών. Επειδή δεν είναι μικρόνους, αποκλείεται να μην κατάλαβε ότι αυτό στηλίτευσα. Η σιωπή του για το θέμα επομένως συνιστά μια ιδιότυπη αυτοκριτική, την οποία και πρόθυμα αποδέχομαι. Τα περί «συκοφαντών» κ.ο.κ., είναι για να περνά η ώρα. Δεν πρόκειται τώρα να χαλάσουμε και τις καρδιές μας.

Γιάννης Ανδρουλιδάκης

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Σχετικά με τη βράβευση του Μάρτιν Σκορσέζε

Το βραβείο καλύτερης ταινίας σ' ένα φεστιβάλ κινηματογράφου σωστά απονέμεται στην παραγωγή της, αφού το τελικό προϊόν είναι αποτέλεσμα συλλογικής προσπάθειας. Όμως, αυτό της σκηνοθεσίας αφορά και ανήκει στον εμπνευστή (τον οραματιστή, στις πιο εξαιρετικές περιπτώσεις) και καθοδηγητή. Κάτι π.χ. σαν τον κόουτς (έστω και τραβηγμένο το παράδειγμα) μιας ομάδας, αφού είναι αυτός που κάνει τη σύνθεσή της, επιμελείται την προπόνηση των μελών της, σχεδιάζει την τακτική της και καθοδηγεί τον αγώνα της.

Ο μεγάλος σεναριογράφος και σκηνοθέτης Μάρτιν Σκορσέζε συνέβη να είναι 5 (!) φορές υποψήφιος για το Όσκαρ σκηνοθεσίας δίχως ποτέ να το κερδίσει, σκανδαλίζοντας τη διεθνή κριτική γνώμη, η οποία επανερχόταν στην άποψη ότι πρόκειται για τον πιο σημαντικό εν ζωή σκηνοθέτη του αμερικανικού κινηματογράφου. Με άλλη αφορμή, έχω υποστηρίξει την άποψη ότι οι (συντηρητικές) ψήφοι των Όσκαρ αρνούνται στον Σκορσέζε την διάκριση επειδή, στις περισσότερες ταινίες του, ταινίες βίας και αιματηρών συγκρούσεων – πάντοτε μέσα στο κοινωνικό «είναι»–, στο υπόστρωμά τους κατοικούν και περιγράφονται οι άγριες αναμετρήσεις των συστατικών ομάδων που δημιουργήσαν το «αμερικανικό όνειρο». Εθνικά μεταναστευτικά σύνολα, θρησκευτικά και πανίσχυρα οικονομικά λόμπι, συνδικάτα εγκλήματος, πολιτικές (διεφθαρμένες) συμμαχίες οι οποίες δρουν μέσα στα σπλάχνα των δύο μεγάλων κομμάτων και επιδίδονται σε εξοντωτικές αναμετρήσεις αναρρίχησης και διατήρησης ζωτικών πεδίων της εξουσίας. Αυτό ενοχλούσε και ενοχλεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ταινία του «Συμμορίες της Νέας Υόρκης», το 2003, στην 75η διοργάνωση, στη διάρκεια της σκιαμαχίας ΟΗΕ και Μπους για την ένοπλη επέμβαση –ή την αποτροπή της– στο Ιράκ. Δίχως καταγγελτικές (σε στιλ Μάικλ Μουρ) μεγαλοστομίες, αυτό το παιδί φτωχών σικελών μεταναστών επιχειρούσε με την ταινία του μια επική ιστοριογράφηση αυτής της όντως μεγάλης αλλά αντιφατικής δημοκρατίας. Φέτος ήρθε η αλλαγή, όχι η δικαίωση. Αυτή, από πλευράς της Ακαδημίας Κινηματογράφου και των κινηματογραφικών συνδικάτων, είχε αργήσει. Ήταν ιστορική η στιγμή της διοργάνωσης όταν τρία από τα ιερά τέρατα του παγκόσμιου κινηματογράφου: Στήβεν Σπύλμπεργκ, Τζωρτζ Λούκας και Φράνσις Φορντ Κόπολα περίμεναν στο βήμα να απονεύμουν στον σπουδαίο συνάδελφό τους την καθυστερημένη –τυπική– αναγνώριση. Ήταν η 7η Τέχνη που έβαζε την υπογραφή γνησιότητας στο γεγονός. Εκτός από τον βιομηχανικά τυποποιημένο κινηματογράφο που παράγει το Χόλιγουντ, ταυτόχρονα συνεχίζει η μεγάλη κινηματογραφική του παράδοση να ανανεώνει το είδος και να προσφέρει δημιουργικούς καρπούς. Και ήταν καταλυτικό το παράδειγμα που πρόσφερε η εικόνα του διαγωνιζόμενου Κλιντ Ίσγουντ να χειροκροτεί ανεπιφύλακτα τον νικητή συνάδελφό του. Όπως είχε κάνει και εκείνος όταν ο πρώτος θριάμβευε με το «Million Dollar Baby».

Στο ημεδαπό βασίλειο της μιζέριας ακούστηκαν απόψεις ότι η βραβευθείσα ταινία του Σκορσέζε «Πληροφοριοδότης» ήταν κατώτερη προηγούμενων ταινιών του αλλά και ότι η επίσης υποψήφια ταινία του Κλιντ Ίσγουντ «Γράμματα από το Ίβο Τζίμα» ήταν κατά πολύ καλύτερη από αυτήν του Σκορσέζε. Παρέλειψαν βέβαια να μας πουν τα «μέτρα και τα σταθμά» της απόφασής τους. Ασφαλώς το φετινό δίπτυχο πολέμου του Ίσγουντ ήταν πολλαπλά σημαντικό, όμως δεν είμαι καθόλου κατηγορηματικός ότι ο «Πληροφοριοδότης» ήταν καλύτερη (από κάθε εκτιμητική προσέγγιση) ταινία από το «Ίβο Τζίμα», ωστόσο έχω έντονη την αίσθηση ότι η σκηνοθετική βιρτουοζιτέ του Σκορσέζε ήταν εκτός συναγωνισμού. Ο σπουδαίος αφηγητής ανθρωπιστικών ταινιών Κλιντ Ίσγουντ είχε απέναντί του έναν μεγάλο μάστορα της κινούμενης εικόνας. Καλά κάνουν και υπάρχουν και οι δυο. Ο καθένας τους συμπληρωματικά οξύνει το «βλέμμα» και εμπλουτίζει τα αισθήματά μας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Συνέδριο με θέμα «Ελληνική Νεολαία 1956–2006: Αγώνες για την Παιδεία» διοργανώνουν, από την Παρασκευή 9 Μαρτίου ως την Κυριακή 11, η ΕΜΙΑΝ και το Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς στην ΕΣΗΕΑ (Ακαδημίας 20). Μεταξύ άλλων θα μιλήσουν οι Στέφανος Στεφάνου, Ηλίας Νικολακόπουλος, Βέρα Δαμόφλη, Τάσος Κωστόπουλος και Νίκος Κωνσταντόπουλος.

• Έκθεση φωτογραφιών του **Mario Vitti** με τίτλο «Γραφείο με θέα» διοργανώνει το MIET στο Μέγαρο Εϋνάρδου (Αγ. Κωνσταντίνου 20 και Μενάνδρου). Η έκθεση, που θα διαρκέσει ως τις 12 Απριλίου, περιλαμβάνει 224 φωτογραφίες του από το 1948 έως το 1981.

• Έκθεση γλυπτικής του **Βάσου Καπαντάη** στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς ως τις 6 Μαΐου 2007.

• Η θεατρική παράσταση «Εγώ είμαι το θείο βρέφος! 2» του **Γιάννη Καλαβριανού**, που ξεσήκωσε πέρυσι θύελλα αντιδράσεων, ανεβαίνει στο Club 22 (Ζωοδόχου Πηγής 3) με εμπλουτισμένο κείμενο, περισσότερα τραγούδια και νέους ρόλους.

• Η έκθεση «**Γιάννης Ψυχοπαίδης, Συνάντηση, Κική Δημουλά**» στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη (Πλατεία Κολωνακίου 20). Παρουσιάζονται περί τα 70 ζωγραφικά έργα του Γ. Ψυχοπαίδη εμπνευσμένα από το έργο της Κικής Δημουλά. Θα διαρκέσει ως τις 5 Απριλίου και συνδιοργανώνεται από τις εκδόσεις Ίκαρος, που κυκλοφόρησαν ομότιτλη ανθολογία ποιημάτων της Κ. Δημουλά.

• **Βιβλιοφιλικό παζάρι** οργανώνει το **ΕΛΙΑ** από την Παρασκευή 16 Μαρτίου ως και την Κυριακή 18, από τις 11.00 ως τις 16.00, στον εκθεσιακό του χώρο (Αγ. Ανδρέου 4 και 5, Πλάκα).

Σφίγγουμε θερμά το χέρι

Στις 28 του μήνα που πέρασε, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κάρολος Παπούλιας επέδωσε τιμητικές διακρίσεις σε Έλληνες και ξένους που με το έργο της ζωής τους υπερασπίστηκαν τα ιδανικά της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας.

Στον Τύπο υπάρχει μια αναγραφή όλων των ονομάτων αλλά και των τιμητικών διπλωμάτων που δόθηκαν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Εμείς, από τις στήλες αυτές, θέλουμε να κάνουμε ιδιαίτερη μνεία σε τρία ονόματα που τιμήθηκαν, τρεις ξεχωριστούς φίλους μας, και να τους σφίξουμε το χέρι.

Αναφερόμαστε πρώτα στην Σόνια Ιλίνσκαγια-Αλεξανδρούλου, την άξια καθηγήτρια

του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που με το πρωτότυπο, πλούσιο έργο της έκανε γνωστή, στο κοινό που μιλά τη ρωσική γλώσσα, τη νεοελληνική λογοτεχνία και συγχρόνως πληροφόρησε και εμάς για τις πολύριζες σχέσεις του πνευματικού κόσμου της Ρωσίας με την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό. Η Σόνια Ιλίνσκαγια τιμήθηκε πρόσφατα και από την Ένωση Συγγραφέων με το βραβείο «Διδώ Σωτηρίου» για τη συνολική προσφορά της στα ελληνικά γράμματα. Εμείς, στο Αντί, μοιραζόμαστε τη χαρά της Σόνιας, που είναι παλιά φιλή και συνεργάτιδα του περιοδικού.

Θα έπρεπε ίσως να αναφερθούμε πρώτα στο όνομα του Αντώνη Βρατσάνου (Αγγελο-

λη), του ηλικιωμένου πια πρωτοκαπετάνιου της Αντίστασης. Ο Αντώνης Βρατσάνος είναι μια υποδειγματική φυσιογνωμία της νεοελληνικής ιστορίας. Είναι ο θρυλικός σαμποτέρ που θα μνημονεύεται δίπλα στο όνομα του Άρη Βελουχιώτη. Ο καπετάν-Βρατσάνος είναι άνθρωπος με μοναδικό ήθος. Σήμερα φιλοξενείται σε ένα γηροκομείο στα Μελίσσια, ξεχασμένος από την Αριστερά που για τα οράματά της αγωνίστηκε, με τη συντροφιά ελάχιστων φίλων. Στην αξιοπρέπεια και τη λεβεντιά αυτού του αγωνιστή το Αντί έχει επανειλημμένα αναφερθεί, και ειδικά στο τεύχος 705 της 4/2/2000. Ευχόμαστε στον καπετάν-Βρατσάνο να ζήσει χρόνια πολλά, για να μας δίνει κουράγιο και να μας παραδειγματίζει με τη ζωή του.

Τέλος θα αναφερθούμε στον μαχητικό δημοσιογράφο που ζει σήμερα στις ΗΠΑ, τον Ηλία Δημητρακόπουλο. Η απαρίθμηση της δράσης και των δραστηριοτήτων του Ηλία Δημητρακόπουλου δεν είναι δυνατό να καταγραφεί αυτήν την ώρα. Θέλουμε να αναφερθούμε μόνον στα χρόνια της επταετίας, όταν δραστηριοποίησε

την δημοκρατική κοινή γνώμη στις ΗΠΑ και με τις καταθέσεις του στην Γερουσία και με τη δημοσιογραφική του εκστρατεία. Και ακόμα όσα έπραξε για να κυρωθεί η Τουρκία με εμπάργκο όπλων –προσωρινό έστω– μετά την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο. Ο Ηλίας Δημητρακόπουλος είναι πάντα δραστήριος και μαχητικός. Οι σελίδες του Αντί έχουν πολύ συχνά φιλοξενήσει άρθρα βασισμένα σε ντοκουμέντα του. Ας θυμήσουμε ως έσχατο έπαινο ότι η CIA έχει φακελώσει με πολλές εκατοντάδες σελίδες τον έλληνα δημοσιογράφο, μερικές από τις οποίες –λογοκριμένες– έχει αποκτήσει με βάση το νόμο για την αντιπληροφόρηση.

Έφυγε ο Gheorghe Crăciun (Γκεόργκε Κρατσιούν)

Ο ρουμάνος πεζογράφος, δοκιμογράφος και θεωρητικός λογοτεχνίας Gheorghe Crăciun (Γκεόργκε Κρατσιούν) απεβίωσε στις 28 Ιανουαρίου σε ηλικία 56 ετών έπειτα από 3 χρόνια πάλης με τον καρκίνο.

Ο Γκεόργκε Κρατσιούν γεννήθηκε στις 8 Μαΐου του 1950 στην κωμόπολη Tohanu Vechi, στο νομό Βραζον, στη Ρουμανία. Αποφοίτησε από τη Φιλολογική Σχολή του Βουκουρεστίου το 1973. Μετά από το ντεμπούτο του με το έργο πεζογραφίας *Acte originale/Copii legalizate* (Πρωτότυπα έγγραφα / Επικυρωμένες φωτοτυπίες, 1982), έγραψε μυθιστορήματα (*Pupa Russa / Πούπα Ρούσ-*

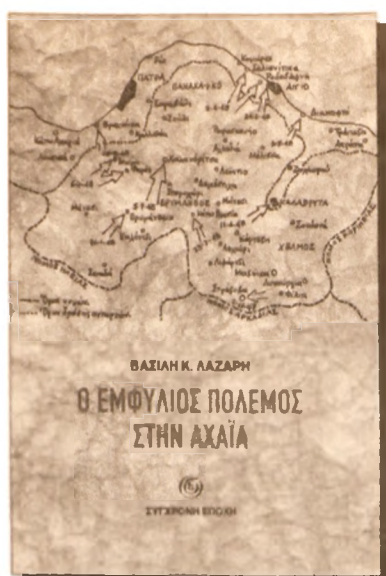
σα, Comrunere cu paralele inegale / Σύνθεση με ανώμαλα δίζυγα, Frumosa fără corp / Η ωραία χωρίς σώμα), άρθρα, δοκίμια, έργα θεωρίας της λογοτεχνίας (*Introducere în teoria literaturii / Εισαγωγή στην θεωρία της λογοτεχνίας, În căutarea referinței / Ψάχνοντας το νόημα, Aisbergul poeziei moderne / Το παγόβουνο της σύγχρονης ποίησης*). Στον Γκεόργκε Κρατσιούν απονεμήθηκε το βραβείο «Jean Francois Caille» της Εταιρείας των Γάλλων Μεταφραστών για την καλύτερη μετάφραση από το 2001 για το μυθιστόρημα *Comrunere cu paralele inegale / Σύνθεση με ανώμαλα δίζυγα*. Το 1983 βραβεύτηκε από την Ένωση Συγ-

γραφέων της Ρουμανίας για το έργο του ντεμπούτου του και το 2005 πήρε το Βραβείο για το καλύτερο μυθιστόρημα με το *Pupa Russa / Πούπα Ρούσσα*, το οποίο θα διασκευαστεί για την τηλεόραση.

Φίλος των Ελλήνων, τα τελευταία χρόνια ήταν κύριος συντάκτης της επιτροπής που συστήθηκε στη Ρουμανία για τη σύνταξη του τόμου *Ανθολογία Βαλκανικής Ποίησης* που εκδίδεται από τους Φίλους του Περιοδικού Αντί.

Έφυγε πολύ νωρίς, πριν να κυκλοφορήσει η *Ανθολογία Βαλκανικής Ποίησης* στη ρουμάνικη γλώσσα.

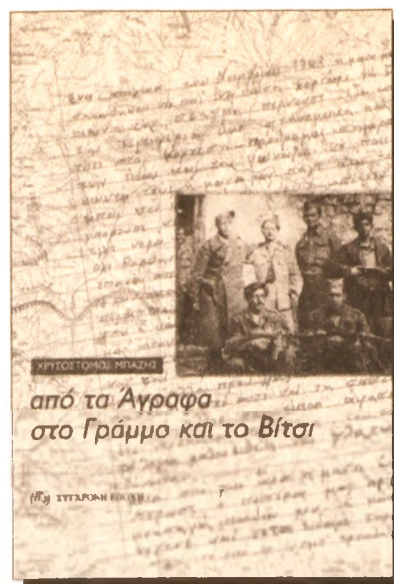
Αντωνία Βάντσα

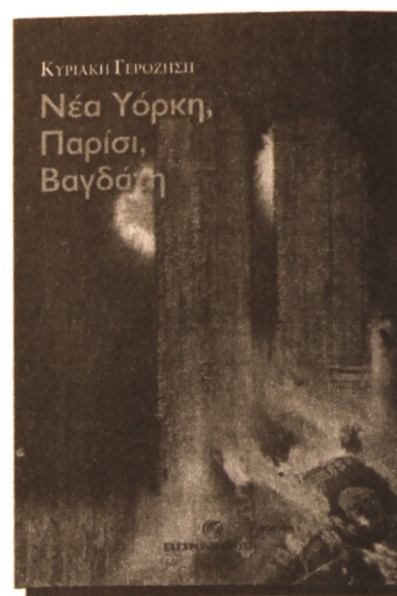
Β. Κ. Λάζαρη
Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ

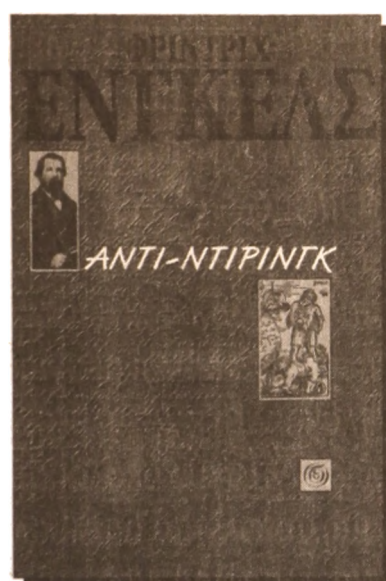
Ε. Κουνέο ντ' Ορνάνο
ΛΑΖΑΡΟΣ ΟΣ
1768-1797

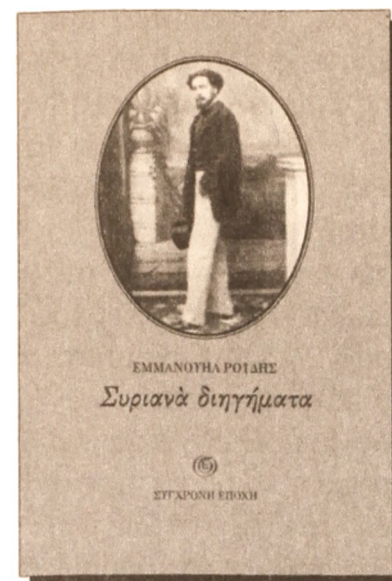
Χρ. Μπαζής
ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ
ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΤΣΙ

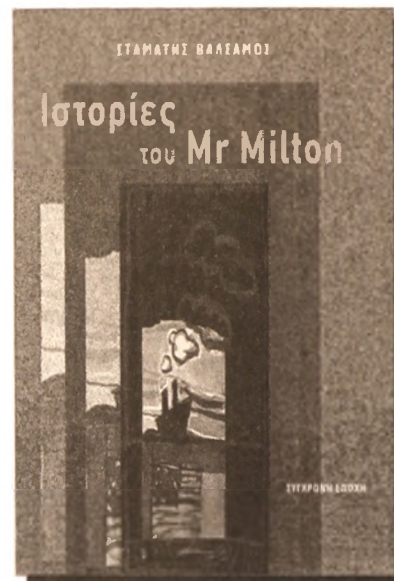
Κ. Γεροζήση
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, ΠΑΡΙΣΙ, ΒΑΓΔΑΤΗ

Φρ. Ένγκελς
ΑΝΤΙ-ΝΤΙΠΙΝΓΚ

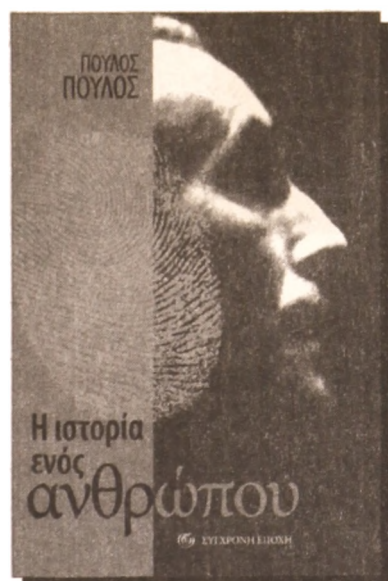
Εμμ. Ροΐδης
ΣΥΡΙΑΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

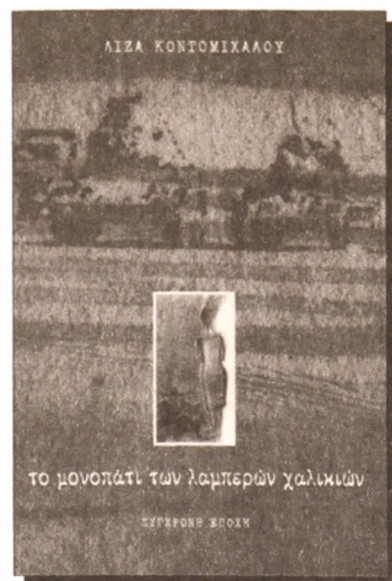
Σ. Βαλσάμος
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ Mr MILTON

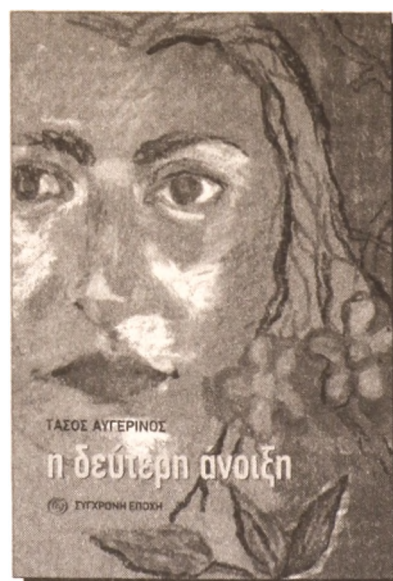
Χρ. Ρουπακιάτης
ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ ΔΥΣΚΟΛΟΥΣ

Π. Πούλος
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Λ. Κοντομιχάλου
ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΩΝ ΛΑΜΠΕΡΩΝ ΧΑΛΙΚΙΩΝ

Τ. Αυγερινός
Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΟΙΞΗ

Εύη Κοντόρα
ΠΕΝΤΕ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΑΣΚΕΣ
Ζωγραφιές: Εύα Μελά

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103320800, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Πλάτωνος 7, Τηλ.: 2310283810.

3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090. 4. Κύπρος, Γαβριήλ Παππάς, Λάρνακα, Τηλ.: 24423617.

Ἡ πολιτικὴ σκέψη κατὰ τὴν περίοδο τῆς Νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης

τοῦ Γιάννη Καρᾶ, δρ.Φ.*

Στὸ παρελθὸν ὅταν οἱ ἀντιπαλότητες καὶ ἀντιμαχίες μεταξὺ τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἦταν ιδεολογικὲς-πολιτικὲς καὶ δὲν περιορίζονταν στὴν τιμὴ τῆς πατάτας ἢ τῆς ντομάτας (χωρὶς νὰ ὑποτιμῶ καὶ αὐτὴν τὴν παράμετρο), ἀλλὰ καὶ σήμερα, ἀπὸ τὸ χῶρο κυρίως τῶν κομμάτων ποὺ παραδοσιακὰ καταλαμβάνουν τὰ ἀριστερὰ ἔδρανα τῆς Βουλῆς, διατυπώνονται ἀπόψεις σύμφωνα μὲ τις ὁποῖες τὶς νέες ιδέες περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης, δημοκρατίας, ἰσότητας, ἰσονομίας κ.λπ. τὶς μεταφέρουν ἀπὸ τὰ ἔξω οἱ «φωτισμένοι» ιδεολόγοι καὶ τὰ κόμματα ποὺ αὐτοὶ ἐκπροσωποῦν.

Εἶναι ἔτσι ἀκριβῶς;

Ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία μᾶς προσφέρει πολλὰ παραδείγματα περὶ τοῦ ἀντιθέτου. Παραδείγματα ποὺ δείχνουν ὅτι οἱ νέες ιδέες, ὅχι μόνον οἱ κοινωνικὲς ἢ πολιτικὲς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικὲς ἢ φιλοσοφικὲς, δὲν μπολιάζονται, δὲν μεταφυτεύονται, δὲν μετακενώνονται, δὲν δημιουργοῦνται ποτὲ μὲ ἀπλές, ἢ μᾶλλον ἀπλουστευτικὲς ἐκ τῶν ἔξω μεταγίσεις («τὸ ἀδοκίμαστο καὶ τὸ ἀπ' ἄλλου φερόμενο / δὲν τ' ἀντέχουν οἱ ἄνθρωποι», Ὁδ. Ἐλύτης) καὶ μάλιστα σὲ παρθένο ἔδαφος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνίσχυση στοιχείων προηγουμένων γνώσεων καὶ γνωστικῶν οἰκοδομημάτων ποὺ ἀνθοφοροῦν τότε ὅταν οἱ συνθήκες τὸ ἐπιτρέπουν. Ὅτι οἱ ὁποῖες νέες ιδέες, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ἐμβέλεια κοινωνικὴ, πρέπει νὰ ἐκφράζουν ἕναν προϋπάρχοντα, ἔστω λανθάνοντα, προβληματισμό, κοινωνικὲς ἀνησυχίες, μιὰ συνειδητὴ τάση

τῶν λαῶν πρὸς τὴ μία ἢ τὴν ἄλλη ἀντίληψη, δικές τους συνειδητὲς ζητήσεις καὶ μόνον τότε οἱ νέες ιδέες βρίσκουν ἀπήχηση σὲ εὐρύτερα κοινωνικὰ στρώματα. Καὶ μόνον τότε οἱ νέες ιδέες ἐνσωματώνονται, ἀφομοιώνονται, παύουν ν' ἀποτελοῦν ξένο στοιχεῖο, ταυτίζονται μὲ τοὺς λαούς, συνδέονται ἄρρηκτα μὲ τὸν νέο περιορῶντα χῶρο τῶν ιδεῶν, ἐντάσσονται στὴ δυναμικὴ τοῦ χῶρου αὐτοῦ, ἐνισχύουν, μορφοποιοῦν προϋπάρχοντες προβληματισμούς, δημιουργοῦν μιὰ νέα κοινωνικὴ δυναμικὴ. Καὶ συνεπῶς τὸ πρόβλημα δὲν ἔγκειται στὸ νὰ ἐντοπίσουμε τὴν παρουσία ἢ μὴ τῶν ὁποίων ἐπιδράσεων, ἀλλὰ στὸ νὰ ἀναζητήσουμε τὴν αἰτία τους, τὸ γιατί υἱοθετήσαμε τὶς συγκεκριμένες ἀντιλήψεις, ποιά ζήτηση αὐτὲς ἐξυπηρετοῦσαν.

Γενικότερα μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἢ μᾶλλον νὰ ἐπαναλάβουμε, ὅτι «ἐὰν οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις, ποὺ δέχεται ἕνας λαός, δὲν συνδυάζονται μὲ στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ του πολιτισμοῦ, ὁ λαὸς αὐτὸς παρακαμάζει, πεθαίνει ὅπως ξεραίνεται ἡ φλοῦδα τοῦ δένδρου ποὺ γέρασε, καὶ πεθαίνει [στὸ μέτρο ποὺ] δὲν τρέφεται ἀπὸ μέσα»¹.

Καὶ ὅσο γιὰ τοὺς ὁποίους «φωτισμένους» ιδεολόγους, ἀλλὰ καὶ τὰ κόμματα ποὺ αὐτοὶ ἐκπροσωποῦν, ὑποχρέωσή τους εἶναι νὰ ἀφουγκράζονται τὰ αἰτήματα τῆς κοινωνίας, νὰ δίνουν κατεύθυνση στὶς διάχυτες, λιγότερο εἴτε περισσότερο λανθάνουσες, κοινωνικὲς ἀνησυχίες, συμβάλλοντας στὴ διαμόρφωση νέ-

ων πνευματικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δομῶν. Καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἂν δὲν θέλουν ὡς ἄτομα νὰ περιθωριοποιηθοῦν καὶ τὰ κόμματα νὰ μὴν περιέλθουν σὲ κατὰσταση στασιμότητας (ἀπόλυτης ἢ σχετικῆς), νὰ μὴν παρακμάσουν, νὰ μὴ συρρικνωθοῦν, θὰ πρέπει συνεχῶς νὰ ἀνανεώνονται, νὰ συμβαδίζουν μὲ τὰ αἰτήματα τῆς κοινωνίας.

Ἀλλὰ ἂς κατεβοῦμε ἀπὸ τὸν ἑβδομο οὐρανὸ τῶν γνωστῶν αὐτῶν –ἂν καὶ δὲν βλάπτει, τουναντίον μάλιστα, νὰ τὶς ἐπαναλάβουμε– θεωρητικῶν τοποθετήσεων στὴ γῆνι, τὴ δική μας, τὴ (νεο)ελληνικὴ πραγματικότητα καὶ ἰδιαίτερα στὴν περίοδο τῆς Νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης² (περίοδος ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀντικείμενο τῶν ἱστορικῶν μου ἐρευνῶν), μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες περιόδους τῆς νεοελληνικῆς μας ἱστορίας.

Περιορίζομαι, πολὺ ἐπιλεκτικά, σὲ κείμενα, ἐπώνυμα καὶ μὴ (σὲ ὁρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ἔχω ἀναφερθεῖ καὶ παλαιότερα), μαρτυρίες ἀδιαφιλονίκητες τῆς πολιτικῆς σκέψης τῆς περιόδου ἐκείνης, σὲ κείμενα τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς ἀναζήτησαν, σύμφωνα μὲ μιὰ εὐστοχὴ ἔκφραση τοῦ Ἀδαμάντιου Κοραῆ (1748–1833), «τὴν ἀληθὴ αἰτίαν τῶν δυστυχημάτων τοῦ λαοῦ»· σὲ κείμενα ποὺ μᾶς δίνουν τὸ στίγμα τῆς παρουσίας τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων στὴ διαμόρφωση τῶν νέων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ πεποιθήσεων, στὴ διαμόρφωση μιᾶς νέας κοινωνικῆς συνείδησης, μιᾶς νέας πολιτικῆς σκέψης.

Ἡ ἔννοια λ.χ. τῆς ἐλευθερίας, ποὺ στηρί-

*Ὁ Γιάννης Καρᾶς εἶναι ἱστορικὸς τῶν ἐπιστημῶν, ὁμότιμος διευθυντὴς ἐρευνῶν στὸ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν.
1. Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος, *Τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας*, Ἀθήνα 1932, σ. 20.

2. Χρησιμοποιοῦ τὸν ὄρο Νεοελληνικὴ Ἀναγέννηση καὶ ὄχι τὸν ξενόφερτο, τὸν δάνειο ὄρο Νεοελληνικὸς Διαφωτισμός, γιατί πιστεύω ὅτι ἀνταποκρίνεται καλύτερα, πῶς σωστά στὴν τότε ἐλληνικὴ πραγματικότητα (γιὰ περισσότερα βλέπε

τὴ μελέτη «Νεοελληνικὸς Διαφωτισμός ἢ Νεοελληνικὴ Ἀναγέννηση;», στὸν τόμο Γιάννης Καρᾶς, *Ἡ ἐλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ ὁ βαλκανικὸς χῶρος (18ος-19ος αἰώνας)*, Δαίδαλος-Ι. Ζαχαρόπουλος, 2001, σ. 37–48.

ζεται στην αρχή των φυσικῶν δικαιωμάτων, δὲν ἔχει στή σκέψη τῶν πρωτοπόρων πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς περιόδου ἐκείνης μιὰ μονοσήμαντη διάσταση, τῆς ἀπελευθέρωσης ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, ἀλλὰ ἓνα εὐρύτερο κοινωνικὸ περιεχόμενο, τῆς ἀπελευθέρωσης ἀπὸ κάθε ζυγὸ, ἐθνικὸ καὶ κοινωνικὸ· ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς συνειδήσεως, τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐλευθερίας τῆς ἔκφρασης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων· συνδέεται μὲ τὰ ἰδανικά τῆς ἰσότητος, τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, μὲ τὴν ἐθνικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση, ὡς ἀξία πνευματικὴ ἀλλὰ καὶ ὡς βίωμα κοινωνικὸ, ἀποτελεῖ μέρος τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀφαίρεσή της θεωρεῖται ὅτι ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς νόμους τῆς φύσεως³.

Ἡ ἐλευθερία, σύμφωνα μὲ τὸν Ρήγα (1757–1798) –ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ ὁποίου συμπληρώνονται φέτος 250 χρόνια–, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πνευματικὸς ἀνθρώπους τῆς περιόδου ἐκείνης, δὲν εἶναι οὔτε μεταφυσικὴ ἄρνηση τῆς ἀναγκαιότητας, οὔτε τυφλὴ ὑποταγὴ τῇ ἀναγκαιότητι, ἀλλὰ συνειδητὴ κατανόηση, ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῇ ἀντικειμενικῇ ἀναγκαιότητι, ἀποτέλεσμα ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς εὐθύνης καὶ κοινωνικῆς συμμετοχῆς καὶ ἀνάγεται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς

ἀτομικότητας σὲ αὐτὸ τῆς συλλογικότητας, ἀποτελώντας στοιχεῖο τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς συνειδήσεως⁴· εἶναι πράξη, πράξη καθημερινή, ἡ ὁποία, πέραν ὅλων τῶν ἄλλων, καθορίζει τὴν ἀνθρώπινη δραστηριότητα, τὸ ἀνθρώπινο εἶναι, καὶ

ἐλεύθερος εἶναι αὐτὸς ποὺ μπορεῖ ἐλεύθερα μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινή του δραστηριότητα νὰ ἐπιλέγει τὴν ἐλευθερία του, νὰ προσδιορίζει ἐλεύθερα τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας του⁵.

Μέσα ἀπὸ μία ρήση ἢ μία φράση μπο-

ροῦμε νὰ καταλάβουμε τὸν τρόπο σκέψεως ἑνὸς συγγραφέα, τὸν πνευματικὸ του κόσμο γενικότερα. Καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια θεωρῶ ὅτι δὲν μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει δέοντως τὸ γιατί ὁ Ρήγας χρησιμοποιοῖ τὸ 1790, στὸ *Φυσικῆς Ἀπάνθισμα*, τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Haller «ὅποιος ἐλεύθερα συλλογᾶται, συλλογᾶται καλὰ», ἀπόφθεγμα τὸ ὁποῖο ἔχει ἓνα βαθὺ κοινωνικὸ περιεχόμενο, ἂν τὸ δοῦμε φυσικὰ στὴ σωστή του διάσταση. Μὲ τὸ ἀπόφθεγμα αὐτὸ ὁ Ρήγας θέλει νὰ ἐκφράσει τὸ κυρίαρχο πνεῦμα τῆς Νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης, φορέας τοῦ ὁποίου ἦταν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, μιὰ ἔννοια τὴν ὁποία ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τὴ διεύρυνε μὲ τὶς ἀρχές τῆς ἰσότητας, τοῦ δικαίου, τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, νὰ ἐκφράσει τὸ ὄραμα τοῦ ἀπελευθερωμένου ἀνθρώπου ποὺ ὁ εὐρωπαϊκὸς ριζοσπαστικὸς δημοκρατικὸς Διαφωτισμὸς εἶχε ἔντονα καλλιεργήσει· τὸ πνεῦμα, τέλος, τῆς ἐλεύθερης σκέψεως.

Διακατέχεται –ἐπαναστάτης αὐτός– ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ ἐλευθερία ἢ δική του ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων (ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο), γι' αὐτὸ καὶ ἀφοσιώνεται στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία⁶. Ἀναζητᾷ τὴν ἐλευθερία, ποὺ ἀποτελεῖ γι' αὐτὸν ἀρχὴ ἀναπαλλοτρίωτη, μέσα ἀπὸ μιὰ ἀσίγαστη πνευματικὴ ἀγωνία.

Ἡ γνώση, μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ

3. «Ἡ ἐλευθερία», γράφει ὁ Friedrich Engels, «δὲ βρίσκεται στὴν ἀνεξαρτησία ἀπέναντι στοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλὰ στὴ γνώση αὐτῶν τῶν νόμων [...] στὴ γνώση τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητας», *Anti-Düring*, ἐκδ. Ἀναγνωστίδη, σ. 171–172. Τὴ διάσταση αὐτὴν ἀκριβῶς ἀναλύει καὶ ὁ Ἰω. Ν. Θεοδωρακόπουλος. «Ὅταν λέμε ὅτι ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ φθάσει στὴν ἐλευθερία», γράφει, «δὲν ἐννοοῦμε μὲ αὐτὸ ποτὲ ὅτι μπορεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ φυσικοῦ νόμου [...] ἀλλὰ ἐννοοῦμε ὅτι γιὰ νὰ δημιουργήσει ὁ ἀνθρώπος ὅ,τι δημιουργεῖ [...] πρέπει νὰ ὑπερβάλλει τὸν φυσικὸ νόμο χωρὶς μ' αὐτὸ νὰ μπορεῖ νὰ διασπάσει τὸν φυσικὸ νόμο», *Τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας*, ὁ.π., σ. 6.

4. Σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα τῆς *Ἑλληνικῆς Νομαρχίας* (θὰ ἐπανέλθω σιγὰ στὸ κείμενο αὐτό, καθ' ὅσον

ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀντιπροσωπευτικὰ κείμενα τῆς σκέψεως τῆς περιόδου ἐκείνης), «ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία εἶναι τὸ νὰ ζῇ τινὰς εἰς πολλούς», καὶ αὐτὸ ἀποκτᾶται, σύμφωνα πάντα μὲ τὸν ἴδιο, μὲ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ τῇ κοινῇ προσπάθειᾳ γιὰ λευτεριά καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, *Ἑλληνικὴ Νομαρχία, ἥτοι Λόγος περὶ Ἑλευθερίας ... παρὰ Ἀνονίου τοῦ Ἑλλήνου*, Τεργέστη 1806, ἐπανέκδοση μὲ εἰσαγωγή, ἐπιμέλεια Τάσου Βουρνᾶ Ἀθήνα 1982, σ. 170.

5. Ἀπὸ τῆς γαλλικῆς *Ἑγκυκλοπαίδεια*: «La liberté réside dans la pounvoir qu' un être intelligent a de faire ce qu' il veut, conformément à la propre détermination». Friedrich Wilhelm Schelling: «Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἐλευθερία τοῦ δράν καὶ ἐνεργεῖν· τὸ ὑποκείμενο ἐλευθερώνεται ὄχι μέσω τῆς γνώσεως ἢ τῆς σοφίας, ἀλλὰ μέσα στὴ

δράση», *Ἡ οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας*, ἐκδ. Ἀναγνωστίδη, σ. 226–227. Καὶ ὁ J. Hyppolite θὰ συμπληρώσει, ἐρμηνεύοντας τὸν Φίχτε: «Δὲν δροῦμε ἐπειδὴ γνωρίζουμε· ἀντίθετα, γνωρίζουμε ἐπειδὴ εἴμαστε προορισμένοι νὰ δροῦμε· ὁ πρακτικὸς λόγος εἶναι ἡ ρίζα κάθε λογισμοῦ», ἀπὸ τὸν πρόλογό του στὸ: Johann Gottlieb Fichte, *Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου*, ἐκδ. Ἀναγνωστίδη, σ. 20.

6. Ὁ συγγραφέας τῆς *Νομαρχίας*, ἀφιερώνει τὸ ἔργο του «χάριν εὐγνωμοσύνης, εἰς τὸν τύμβον τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀειμνήστου Ἑλλήνου Ρίγα τοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος ἐσφαγιασθέντος», τὸν ἀνθρώπο ὁ ὁποῖος «ἐστάθη πρόδρομος μᾶς ταχείος ἐλευθερώσεως τῆς κοινῆς πατρίδος μας Ἑλλάδος καὶ ἐθυσίασε τὴν ζωὴν του δι' ἀγάπην της», ὁ.π., σ. 4.

ὄρου ὡς παιδεία, καὶ ἡ ἐλευθερία –ὄχι ὡς ἀφηρημένος ἀλλὰ ὡς πρακτικὸς προσδιορισμός, πού μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μέσα ἀπὸ κοινωνικὲς συλλογικότητες– εἶναι δύο διαλεκτικὰ ἀλληλοπροσδιοριζόμενες ἔννοιες. Ἡ πρώτη προσδιορίζει τὴ δεύτερη καὶ ἡ δεύτερη προσδιορίζει τὶς διαστάσεις, τὸ βάθος πού ἡ πρώτη μπορεῖ νὰ πάρει. Ἡ ἐλευθερία διαμορφώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ μόρφωση, ἡ παιδεία, ἀπ-ελευθερώνει τὸν ἄνθρωπο. Γνωρίζω σημαίνει ἀλλάζω, μέσα σὲ μιὰ συνεχή πορεία ἐσωτερίκευσης τῆς ἐξωτερικότητας καὶ ἐξωτερίκευσης τῆς (νέας) ἐσωτερικότητας.

Μὲ τὴν ἐπέκταση τῆς γνώσης, τῆς παιδείας, μεταβάλλεται, πλουτίζεται καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, ἡ συνειδηση τῆς ἐλευθερίας. Καὶ τὸ ἀντίθετο, ἡ διεύρυνση τῆς ἐλευθερίας ὁδηγεῖ σὲ αὐξηση τῆς γνώσης, τῆς παιδείας, τὴν ὁποία θεωρεῖ ζωοποιὸ ὄξυγόνο τῆς, δικό τῆς προαπαιτούμενο. Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια, ὁ ἄνθρωπος πού δὲν γνωρίζει, πού δὲν διαθέτει ἓνα ὀρισμένο ἐπίπεδο παιδείας, πού δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ χώρους ὅπου οἱ νέες γνώσεις ἔχουν διαδοθεῖ ἢ ἐπικρατήσῃ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποφύγει τὸν κίνδυνο νὰ γίνῃ βορὰ ἀνελεύθερων πρακτικῶν· δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐλεύθερος· δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτεξούσιος, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ρήγας τάσσεται κατηγορηματικὰ ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος στὴ μόρφωση, ὑπὲρ τῆς διάδοσης τῆς παιδείας ἢ ὁποία νὰ περιλαμβάνει ὑποχρεωτικὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι μόνο μιᾶς μερίδας, καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο «ἡ Πατρίς [θα πρέπει] νὰ καταστήσῃ σχολεῖα εἰς ὅλα τὰ χωρία διὰ τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ παιδιά» (*Σύνταγμα*, ἀρθρο 22)⁷. «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχη ἐλευθέραν [...] τὴν χρῆσιν τῶν νοητικῶν αὐτοῦ καὶ ἠθικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων [...], πῶς εἶναι

δυνατὸν νὰ αἰσθανθῇ ἀνάγκην παιδείας, ἢ νὰ συλλάβῃ πόθον τελειοποιήσεως ἑαυτοῦ;» διερωτᾶται ὁ Νεόφυτος Βάμβας (1776–1855), ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι «οἱ δεσπότες, συνειθισμένοι νὰ ἔχωσιν ὑπηκόους, δούλους», δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τῆς ὀρθῆς καὶ συστηματικῆς παιδείας⁸.

Ἡ δρώσα ἀτομικότητα, ἡ πάλῃ τοῦ ἀτόμου ὡς μέρος μιᾶς εὐρύτερης συλλογικότητας, γιὰ ἐλευθερία καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς σκέψης ἑνὸς νέου ἀνθρωπισμοῦ, ὡς ἀξία πνευματικὴ ἀλλὰ καὶ ὡς βίωμα κοινωνικό, πού ἐκδηλώνεται τῶρα μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὶς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας (ἡ ἀντικειμενικὴ ἀναγκαιότητα, ἡ κοινωνικὴ ἐλευθερία εἶναι αὐτὴ πού δημιουργεῖ καὶ συντηρεῖ τὴν ὑποκειμενικὴ ἐλευθερία), στὶς ιδέες τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας.

«Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀναγκαία εἰς τὴν ἀνθρώπινον εὐδαιμονίαν, καὶ ὅπως μὲν μεγάλων κατορθωμάτων πρόξενος, χωρὶς αὐτὴν δὲν ἡμποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχουν οὔτε δικαιοσύνην, οὔτε ὁμοιότητα, οὔτε ἀγάπην, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ οὐδεμίαν ἀρετὴν [καθ' ὅσον ἡ ἐλευθερία] εἶναι αὐτὴ ἡ ὁποία ἀποκαταστρεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐναρέτους [γι' αὐτὸ] ὅστις ἀγνοεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἀγνοεῖ τὸ εἶναι του», μᾶς λέει ὁ ἀνώνυμος συγγραφέας τῆς *Ἑλληνικῆς Νομαρχίας*, τοῦ περιήφημου ἐκείνου μαυροφύτου τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων (σ. 49–51, 53, 67).

Στὸ θέμα τῆς ἐλευθερίας ἐντάσσουμε καὶ τὶς διάχυτες, κατὰ τὴν ἴδια αὐτὴ περίοδο, ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδησης, μιὰ παρὰ μέτρος πού μαρτυρεῖ ἢ μᾶλλον ἐπιβεβαιώνει τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος τῆς νέας αὐτῆς περιόδου παρακολουθεῖ, ἐνστερνίζεται τὶς νέες, τὶς σύγχρονες ἀντιλήψεις, δὲν παρέμεινε σὲ παλιά,

σὲ παραδοσιακὰ σχήματα⁹. Περιορίζομαι σὲ ἓνα μόνον ὄνομα: Εὐγένιος Βούλγαρις (1716–1806) –ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους πού, στὰ νεανικά του χρόνια, θὰ διακηρύξει ὅτι δὲν ὑπηρετεῖ τὴν παράδοση– εἶναι αὐτὸς πού εἰσήγαγε τὸν ὄρο «ἀνεξιθρησκεία», τὸν ὁποῖο συνέδεσε ὄχι μόνο μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐλευθερία συνειδήσεως, θεωρώντας ἀκόμη καὶ αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ πίστη –ἱερωμένος αὐτός– ἐλεύθερη ἐπιλογή, προαιρετικὴ καὶ ἐθελούσια, «αὐτοθέλητο».

Τὴν ἰδέα ἐπίσης τῆς ἰσότητος μεταξὺ ὅλων τῶν πολιτῶν, ἰδέα πού ἠλέκτριζε τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἰδίως μετὰ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, τὴ συναντοῦμε σὲ πολλὰ κείμενα κορυφαίων Ἑλλήνων πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς καὶ μάλιστα μὲ μία χροιά πού θὰ ζήλευαν σήμερα καὶ τὰ πλέον προοδευτικὰ ἐπαναστατικὰ κείμενα. Συγκρατῶ ἐνδεικτικά: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι καὶ ὅλοι ἔχουν τὸ φυσικὸν δίκαιον τῆς ἰσότητος», μᾶς λέει ὁ Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος (1755–1830), ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι εἶναι «φοβερόν πράγμα καὶ νὰ τὸ φαντασθῇ τις ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τοὺς ὁμοειδεῖς του, τὸ φυσικὸν τῶν δίκαιον, καὶ νὰ ἐξουσιάσῃ αὐτὸς τὰ σώματά των, τὰς δυνάμεις των, καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των. Κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ἐγγίξῃ, ὅσα δίκαια ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν φύσιν»¹⁰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας (1777–1836), δάσκαλος καὶ συγγραφέας, ὅπως καὶ ὁ προηγούμενος, ἔργων τῶν φυσικῶν-θετικῶν ἐπιστημῶν ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας, συμπληρώνει: «πάντες οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι, καθότι ἔχουσιν ὅλοι ἴσον δικαίωμα νὰ προστατεύονται ἀπὸ τοὺς νόμους»¹¹, ἐνῶ ὁ βαθιὰ φιλελεύθερος Θεόφιλος Καΐρης (1784–1853), δάσκαλος καὶ αὐτὸς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας, καταδικάζει τὸ ἄδικο ἐκεῖνο

7. Πὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ἔργα τοῦ Ρήγα, βλ.

Λεάνδρος Βρανούσης (συναγωγή κειμένων, παρουσίαση), «Ρήγας Βελεστινλῆς-Φεραῖος», *Ἀπαντα τῶν Νεοελλήνων Κλασσικῶν*, Ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων, τόμ. 2. Ἐπίσης: Δημήτριος Ἀπ. Καραμπερόπουλος (ἐπιμ.), Ρήγας Βελεστινλῆς, *Τὰ Ἐπαναστατικά*, ἔκδ. 5η, Ἀθήνα 2005.

8. Νεόφυτος Βάμβας, *Σύντομος ὁμιλία ἐν*

τῇ διαδοχῇ τῆς πρυτανείας τὴν α' Ὀκτωβρίου 1844.

9. «Ἡ συνειδητὴ στροφὴ καὶ προσκόλλησις στὸ παρελθὸν ὑπῆρξε γιὰ λαοὺς πολλοὺς καὶ γιὰ αἰῶνες πολλοὺς τὸ νεκροσάβανο τῆς ζωῆς. Λαοὶ ἐξαντλημένοι, λαοὶ πρὸν ἔχασαν τὴ δημιουργικὴ τους δύναμη, ἔμειναν μὲ πείσμα προσκολλημένοι σὲ ἀποκρυσταλλωμένες ἀξίες, πού μιὰ

φορὰ δημιούργησαν οἱ ἴδιοι ἢ πῆραν ἐν μέρει ἀπὸ ἄλλους», μᾶς λέει ἓνας νεώτερος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ Δημήτρης Γληνός.

10. Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος, *Τὰ πρῶτα σχέδια τῶν παιδικῶν μαθημάτων*, Ὁδηγός 1830, σ. 400, 418.

11. Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας, *Σύνταγμα Φιλοσοφίας*, τόμ. Δ', Βιέννη 1820, § ΡΛΣΤ'.

καθεστώς (θύμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ἀργότερα κι αὐτὸς ὁ ἴδιος), ὅπου «ὁ δυνατὸς ἐν γένει καταδυναστεύει τοῦ ἀδυνάτου, ὁ ἄδικος κατακυριεύει τοῦ δικαίου καὶ βραβεύεται πολλάκις ἢ κακία, κατατρέχεται δὲ καὶ τιμωρεῖται ἢ ἀρετῇ»¹².

Ὁ Ἀδ. Κοραῆς, τέλος, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν ιδέα τῆς ἰσότητος μὲ τὴν ιδέα τῆς ἐλευθερίας¹³, πιστεύει πῶς «τίποτε ἄλλο δὲν τὸν ἐξευτελίζει τόσο τὸν ἄνθρωπο, τίποτε ἄλλο δὲν τὸν καταφέρει εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἀλόγων ζώων, ὅσον ἡ ἀδυναμία νὰ ζῇ μὲ τοὺς ἰδρώτας τοῦ προσώπου του, ἀλλὰ νὰ προσμένη τὴν τροφήν ἀπὸ τῶν ὁμοίων του τοὺς κόπους», καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο θὰ πεῖ: «Δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ὀνομάσῃς ἔθνος πλούσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται πενήκοντα ἢ ἑκατὸν ἄνθρωποι ἔχοντες τὸν πλοῦτον τοῦ Κροίσου καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἀποθνήσκουσι τῆς πείνας». Καὶ ἀμέσως μετὰ: «Ποῖον ἔθνος εἶναι καὶ λέγεται πλούσιον; τὸ ἔθνος εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται διακόσιοι ἢ τριακόσιοι πλουτισμένοι μὲ θησαυροὺς μεγάλους, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποθνήσκουσι τῆς πείνας, ἢ τὸ ἔθνος εἰς τὸ ὁποῖον τὸ χρυσίον εἶναι μοιρασμένον εἰς χεῖρας πολλὰς;», γράφει ὁ Κοραῆς, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ ἐπεκτείνει τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητος στὸ θέμα τῆς παιδείας: «Ἐθνος φωτισμένον δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται διακόσιοι ἢ τριακόσιοι σοφώτατοι ἄνδρες, ἀπὸ δὲ τοὺς λοιποὺς οἱ περισσότεροι δὲν ἐξεύρουν μήτε νὰ γράψωσι μήτε νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολήν. Τότε μόνον δύναται νὰ καυχηθῇ τὸ ἔθνος ὅτι ἔχει φῶτα, ὅταν τὰ φῶτα ἦναι σκορπισμένα καὶ διαμοιρασμένα εἰς ὅλους τοὺς πολίτας [...] ἢ πατρὶς δὲν πρέπει νὰ γίνεται Μήτηρ τῶν Ἀρχοντοπούλων καὶ μητρὶς τῶν πτωχούλων. Τοῦ πτωχοῦ τὸ τέκνον εἶναι

γνήσιον γέννημα τῆς πατρίδος, καθὼς καὶ τὸ τέκνον τοῦ πλουσιωτάτου», γράφει ὁ Ἀδ. Κοραῆς¹⁴, σὲ μιὰ ἐπισήμανση πολὺ εὐστοχη, πολὺ ἐπικαιρὴ γιὰ μᾶς σήμερα, ὅταν ἡ ἀνώτατη παιδεία, ἡ παιδεία γενικότερα, ὅταν ὁλόκληρη ἡ κοινωνία

**Τὰ διδάγματα τοῦ
πνευματικοῦ ἐκείνου
κινήματος πού προετοίμασε
τὸ '21 εἶναι πολὺ χρήσιμα
καὶ σήμερα, πού βιώνουμε
μιὰ κατάσταση ὅχι μόνον
ἔλλειψης ἱστορικῆς μνήμης
ἀλλὰ καὶ γενικῆς, πλήρους
ιδεολογικῆς πενίας καὶ
ἀλληθώρισης πρὸς διάφορα
κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, μιὰ
νοοτροπία ἐξάρτησης, μιὰ
ἀντίληψη πού ἐκφράζει
στασιμότητα σκέψης καὶ
πράξης, πού δὲν ὁδηγεῖ πρὸς
τὰ μπρὸς ἀλλὰ παραπέμπει
καὶ παραμένει στὸ χθές.**

μας ἰδιωτικοποιεῖται πρὸς ὄφελος μιᾶς μικρῆς κοινωνικῆς ομάδας.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, καθ' ὅσον «ἡ φύσις, ἡ ὁποία εἶναι μία, μᾶς ἔκαμεν ὅλους ὁμοίους [...], τὰ φυσικὰ χαρίσματα εἶναι κοινὰ» σὲ ὅλους, μᾶς λέει καὶ ὁ

Ἀνόνιμος Ἑλλήν (σ. 48–49), ἐνῶ καὶ πάλι ὁ Ἀδ. Κοραῆς θεωρεῖ πῶς «ἡ σύγχυσις τῶν νόμων τῆς φύσεως» ὁδηγεῖ στὸ νὰ «καταστήσωσιν ἀνίσους δύο ἴσους τὴν φύσιν ἀνθρώπους»¹⁵. Σύμφωνα, τέλος, μὲ τὰ *Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου* τοῦ Ρήγα (ἄρθρο 3), «ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, κατὰ φυσικὸν λόγον εἶναι ἴσοι». Ἐθνος, πάντα κατὰ τὸν Ρήγα (*Σύνταγμα*, ἄρθρο 21), «εἶναι τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι μόνον οἱ πλούσιοι ἢ οἱ προεστοὶ (οἱ κοτζαμπασῆδες)», ἐνῶ «ἡ γενικὴ δύναμις τῆς Δημοκρατίας συνίσταται εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος» (ἄρθρο 107) καὶ κατοχυρώνεται μόνον μὲ «τὴν κοινὴν ἐνέργειαν ὅλων τῶν πολιτῶν» (ἄρθρο 23).

Ἀξιοπρόσεκτη καὶ ἡ ἀντίληψη πού διατυπώνει ὁ Ρήγας στὸ *Φυσικῆς Ἀπάνθισμα*. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι», γράφει, «εἴμεθα μέσα εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ καράβι, ἡγουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Μὲ ὅλον τοῦτο ἐκεῖνοι ὅπου κάθονται εἰς τὴν πρῶραν, διαφέρουν ἀπ' ἐκείνους ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὴν πρύμνην», ἐνῶ τὶς διαφορὲς μεταξὺ «ξανθοῦ καὶ μακρομούτζουνου Λαπωνέζου, μαύρου καὶ πλατομύτη Ἀραβα, κόκκινου καὶ σπανοῦ Ἀμερικάνου, ἀσπροδεροῦ καὶ μακρογένη Εὐρωπαίου», τὶς θεωρεῖ ἐξωτερικὰ ἀπλῶς γνωρίσματα πού ὀφείλονται στίς κλιματολογικὲς καὶ μόνον ἐπιδράσεις, στὸν ἥλιο, στὴν ψύχρα καὶ τὴν εὐκρασία τοῦ ἀέρος (τὶς ἴδιες ἀπόψεις συναντοῦμε στοὺς Δημητρίους, στὸν Ἀνθιμο Γαζῆ (1758–1828)¹⁶ ἀλλὰ καὶ στὸν Ἀδ. Κοραῆ), ἀνατρέποντας ἔτσι κάθε ἰσχυρισμὸ περὶ ἀνωτερότητας τῆς λευκῆς φυλῆς ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη ιδέα φυλετικῆς διάκρισης.

Πρόκειται γιὰ ιδέες πού συγκλόνιζαν τὰ μυαλὰ τῶν πιὸ πρωτοπόρων στοχαστῶν τῆς ἐποχῆς, Εὐρωπαίων ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων, γιὰ ἀντιλήψεις καθαρὰ δημο-

12. Θεόφιλος Καΐρης, *Φιλοσοφικά καὶ Φιλολογικά*, § ΠΗ'. Τὸ ἔργο ἐκδόθηκε στὴν Πάτρα τὸ 1875.

13. Στὸ *Σάλπισμα Πολεμιστήριον*, ὁ Ἀδ. Κοραῆς τονίζει ὅτι «μόνη ἢ ἰσονομία εἶναι ἡ ἀσφαλεστάτη φυλακὴ τῆς ἐλευθερίας, αὐτὴ μόνη γεννᾷ τὴν εὐνομίαν», καὶ πῶς «ἡ ἐλευθερία εἶναι μητέρα, αὐτὴ μόνη γεννᾷ τὴν ἰσότητα».

14. Ἀδαμάντιος Κοραῆς, Ἐπιστολὴ πρὸς «Ἰωάννη Μαυροκορδάτο καὶ Δημήτριον Βαχατόρη, στὴ Σμύρνη, τὸ 1803,

Ἀλληλογραφία, τόμ. Β', ΟΜΕΔ, 1966, σ. 111–112 (ἡ ὑπογράμμιση στὸ κείμενο δική μας).

15. Τοῦ ἰδίου, Προλεγόμενα στὴν ἔκδοση τῶν «Πολιτικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους, *Προλεγόμενα στοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνες συγγραφεῖς*, τόμ. Β', Ἀθήνα, Μ.Ι.Ε.Τ., 1988, σ. 713.

16. Συγκρατῶ ιδιαίτερα τὶς ἀπόψεις τοῦ Γαζῆ, ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου ὡς μιὰ «μεγάλῃ πόλῃ τοῦ ἀνθρώπου, μιὰ οἴκησι κοινῇ», μέσα

σὲ ἓναν «πολυόροφο καὶ πολυάνθρωπο οἶκο», ὅπου ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἴδιος γενικὰ σὲ ὅλα τὰ μέρη καὶ ἔθνη τῆς γῆς, «ὅμοιος τοῖς λοιποῖς καθ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, πού ὅμως διαφέρει ὡς πρὸς τὸ χρῶμα καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ σώματός του, ἐξιστάμενος τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἐξ αἰτίας τῆς διαφορᾶς τοῦ κλίματος εἰς τὸ ὁποῖον κατοικεῖ, τῆς διαίτης καὶ ἄλλων τινῶν περιστατικῶν τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ σῶμα του».

κρατικές, που μᾶς δίνουν τὸ στίγμα τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος –ἐκφραστῶν τῶν πόθων καὶ προσδοκιῶν τοῦ λαοῦ, τῶν ἐπιταγῶν τῶν νέων κοινωνικῶν ἀναστρωματώσεων– στὴ διαμόρφωση τῶν νέων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ πεποιθήσεων, στὴ διαμόρφωση μιᾶς νέας κοινωνικῆς συνείδησης.

Μιὰ ἀντίληψη, πού κάλιστα θὰ μπορούσαμε, ἀκόμη καὶ μὲ σημερινὰ κριτήρια, νὰ θεωρήσουμε ἐπαναστατική, διακρίνουμε στὴν ἔννοια λαός. Μία ἔννοια ἢ ὁποία, στὴ σκέψη καὶ στὸ ἔργο τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔχει ἓνα καθαρὰ δημοκρατικὸ περιεχόμενο· περιλαμβάνει, ἰδίως στὸ ἔργο τοῦ Ρήγα, «ὅλον τὸν λαόν», ὅλους τοὺς πολίτες πού θεωροῦνται ἴσοι ἀνεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας ἢ ἐθνότητος, «χωρὶς ἐξαίρεσιν θρησκείας ἢ διαλέκτου, Ἑλληνες, Βούλγαροι, Ἀλβανοί, Βλάχοι, Ἀρμένηδες, Τούρκοι καὶ κάθε ἄλλο εἶδος γενεᾶς», στὴ βάση «τῶν φυσικῶν δικαίων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τὴν ἀδειαν νὰ τοὺς τὰ ἀφαιρέσῃ κανένας ἐπὶ τῆς γῆς». Στὴν «Ἑλληνικὴ Δημοκρατία», τὴν ὁποία ὀραματιζόταν ὁ Ρήγας «δὲν πρέπει νὰ εἶναι κανένας πρωτοστράτωρ, ἡγουν νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Δημοκρατίας εἰς τὸ χέρι του, ὅλες οἱ ἐξουσίες πηγάζουν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα λαό, [καθ' ὅσον] ὁ λαὸς μόνον ἡμπορεῖ νὰ προστάξῃ, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ αποφασίξῃ δι' ὅλα, χωρὶς κανένα ἐμπόδιον, καὶ ὄχι ἓνα μέρος ἀνθρώπων», ἐνῶ ἡ Διοίκησις πρέπει νὰ ἐξασφαλίζει «εἰς ὅλους τὴν ἰσοτιμίαν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν σιγουρότητα, τὴν ἐξουσίαν τῶν ὑποστατικῶν ἐκάστου» (*Σύνταγμα*, ἀρθρο 25, 33, 110, 122). «Ποῖοι ἀποτελοῦν τὸν λαόν;» διερωτᾶται ὁ Νεόφυτος Δούκας (1760–1845), «οἱ πεντακόσιοι πλούσιοι πού κυβερνοῦν τὴ χώρα μὲ τὴ βία καὶ τὴν τυραννικὴ ὁμότητα ἢ τὸ ἓνα ἑκατομμύριον ἀγρότες οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ ὑφίστανται ἀφόρητα βάρη; Ποῖοι λοιπὸν ἀποτελοῦν τὸ ἔθνος; Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἢ τὸ πᾶν πλῆθος; Ἐγὼ πιστεύω ὅτι τὸ πλῆθος», ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι συνεπῶς αὐτοῦ ἀκριβῶς «περισσότερα δικαιώματα ἔχουν οἱ πολλοὶ –στοὺς ὁποίους ἀνήκει ἡ γῆ πού δὲν τὴν

ὀρίζουν– νὰ ἐκδιώξουν τοὺς ὀλίγους παρὰ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλούς, καθ' ὅσον μόνον αὐτοὶ μποροῦν νὰ σώσουν τὸ ἔθνος. Λένε», συνεχίζει ὁ Νεόφυτος Δούκας, «ὅτι ὁ νόμος δίνει τὸ δικαίωμα στοὺς εὐγενεῖς ν' ἀπολαμβάνουν μόνον καὶ ποτὲ νὰ μὴν δίνουν τίποτα. Πῶς μποροῦμε νὰ ὀνομάσουμε νόμο τὴν ἐτερόζυγο αὐτὴ πλάστιγγα πού στοὺς πλουσίους δίνει μόνον τὸ διακαίωμα νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ σὲ κείνους πού στεροῦνται καὶ τὰ πρὸς τὸ ζεῖν ἀκόμη, μόνον νὰ δίνουν; Τὴν νόμος ἡμπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους σὲ δύο, σὲ καταπιεστές καὶ καταπιεζομένους, σὲ δυνάστες καὶ δυναστευομένους;», διερωτᾶται καὶ πάλι ὁ Δούκας, ὁ ὁποῖος σὲ ἄλλῃ ἐπιστολῇ τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Ἀγγελάκη οἱ ὁποῖοι δὲν τὸν πλήρωσαν γιὰ τὰ μαθήματα πού τοὺς ἔκανε, τοὺς γράφει ξεδιπλώνοντας κι ἐδῶ μιὰ σαφὴ ἀντίληψη ἀλλὰ καὶ μιὰ σαφὴ καταδίκη τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων: «Τὶ πρέπει νὰ κάνω; Νὰ σᾶς ἀναγάγω στὴ δικαιοσύνη; Τὸ ξέρετε ὅτι αὐτὸ εἶναι μάταιο γιατί ὁ δικαστὴς θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ ὅπως ἀπαντᾷ καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες περιπτώσεις: Δίκαιο ἔχεις δάσκαλε ἀλλὰ ὁ ἐναγόμενος εἶναι εὐγενὴς καὶ δὲν ἔχω τί νὰ τοῦ κάνω»¹⁷.

«Διατί τάχατες, νὰ βλέπωμεν ἓναν ἄνθρωπον νὰ ὀρίξῃ ἄλλους ἀνθρώπους;», διερωτᾶται καὶ ὁ Ἀνόνιμος Ἑλλήν καὶ συνεχίζει: «Διατί, διατί, ὁ πλούσιος νὰ τρώγῃ, νὰ πίνῃ, νὰ κοιμᾶται, νὰ ξεφαντώνῃ, νὰ μὴν κοπιᾷ καὶ νὰ ὀρίξῃ, ὁ δὲ πτωχὸς νὰ ὑπόκειται, νὰ κοπιᾷ, νὰ δουλεύῃ πάντοτε, νὰ κοιμᾶται κατὰ γῆς, νὰ διψῇ καὶ νὰ πεινᾷ;». Καὶ πάλι ὁ Ρήγας, στὰ *Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου* (ἀρθρο 35), ἓνα κείμενο τὸ ὁποῖο διατυπώνει ἀντιλήψεις παρόμοιες μὲ τὴν *Ἑλληνικὴ Νομαρχία*, ἓνα κείμενο πού ἐκφράζει, ὅπως καὶ ἡ *Νομαρχία*, τὴν ἐξαγγελίαν τῆς γαλλικῆς Ἐπανάστασης. «Ὅταν ἡ διοίκησις βιάζῃ, ἀθετῇ, καταφρονῇ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ καὶ δὲν εἰσακούῃ τὰ παράπονά του», γράφει ὁ Ρήγας, «τὸ νὰ κάμῃ τότε ὁ λαός, ἢ κάθε μέρος τοῦ λαοῦ, ἐπανάστασιν, νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς τυράννους του, εἶναι τὸ πλέον ἱερὸν ἀπὸ ὅλα τὰ δι-

καίᾳ του καὶ τὸ πλέον ἀπαραίτητον ἀπὸ ὅλα τὰ χρέη του».

Ὁ συγγραφέας τοῦ κειμένου αὐτοῦ ἀναγνωρίζει εὐθαρσῶς σὲ «κάθε πολίτη» τὸ δικαίωμα ἀντίστασης «ὅταν τὸν καταθλίβουν καὶ τὸν ἀδικοῦν», ἀκόμη καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπανάστασης «ὅταν ἡ Διοίκησις βιάζῃ, ἀθετῇ, καταφρονῇ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ καὶ δὲν εἰσακούῃ τὰ παράπονά του» καὶ καλεῖ (ἀρθρο 33, 35), «ὅλους, χριστιανούς καὶ τούρκους, ὅλους χωρὶς ἐξαίρεσιν θρησκείας ἢ διαλέκτου, Ἑλληνες, Βουλγάρους, Ἀλβανούς, Βλάχους, Ἀρμένηδες, Τούρκους καὶ κάθε ἄλλο εἶδος γενεᾶς», καὶ στὸν *Θούριό* του ὅλα τὰ ὑπόδουλα ἔθνη, «ἀράπηδες καὶ ἄσπρους», νὰ ἐνώσουν ἀδελφικὰ τὶς δυνάμεις τους, «νὰ ζώσωμεν σπαθί», σὲ κοινὴ συστράτευση, κινούμενοι ἀπὸ τὴν «κοινὴ ὁρμὴ» τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, κάθε ζυγοῦ, γιὰ ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση, γιὰ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἐλευθερίαν, κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀδ. Κοραῆς καταδικάζει, στὸ προοίμιο τοῦ *Βεκκαρία*, τὴν ἀνισότητα, ἢ ὁποία, ὅπως ὁ ἴδιος παρατηρεῖ, ὁδηγεῖ τοὺς λαοὺς «εἰς ἀγανάκτησιν, μὴν ὑποφέροντας νὰ βλέπωσι τὴν πατρίδα νὰ μεταχειρίζεται τοὺς εὐγενεῖς [=τοὺς πλουσίους] καὶ Μοναχοὺς [τοὺς κληρικοὺς γενικότερα] ὡς μήτηρ, καὶ αὐτοὺς ὡς μητριὰ. Ὅλα τὰ βάρη νὰ καταθλίβουσιν τὸν λαόν, ὅλα τὰ κέρδη, καρποὶ τῶν ἰδρώτων τοῦ λαοῦ, νὰ μοιράζονται εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἢ νὰ ἀρπάζονται ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς» καὶ προσθέτει: «πῶς δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀδικίαν ταύτην ὁ λαός; [σὲ ἐπιστολῇ του, βλ. σημ. 14, γράφει ὅτι «ἡ ἀδικία ποτὲ δὲν τελεσφορεῖ»] πῶς εἶναι δυνατόν ὁ λαός νὰ μὴν ἐξυπνίσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην;» διερωτᾶται ὁ Ἀδ. Κοραῆς¹⁸, ὁ ὁποῖος μὲ πολὺ νόημα ὑπογραμμίζει, σὲ ἄλλο τοῦ κειμένου, τὰ λόγια πού ἦταν γραμμένα στὴν ἁμαξα πού μετέφερε τὰ λείψανα τοῦ Βολταίρου στὴ Βαστίλλη: «Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη αὐτεξούσιος, πρέπει νὰ κυβερνᾶται καὶ νὰ δεσπόζεται μόνος του», καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ πλευρὰ τῆς ἁμαξας: «Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κολλάξῃ τοὺς τυράν-

17. *Ἐπιστολαὶ πρὸς τινὰς ἐν διαφόροις περιστάσεσιν ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα*, Αἴγινα 1835, ἐπιστολὲς 95 καὶ 109 (τὸ

κείμενο τῶν ἐπιστολῶν σὲ μιὰ προσπάθεια μεταγλωττισμοῦ).
18. Ἀδαμάντιος Κοραῆς, *Προλεγόμενα*

στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες συγγραφεῖς, τόμ. Δ', Ἀθήνα, Μ.Ι.Ε.Τ., 1995, σ. 82.

νους του»¹⁹. Ἐνῶ ὁ συγγραφέας τῆς *Ἑλληνικῆς Νομαρχίας* θεωρεῖ «χρέος τῶν ἐλευθέρων λαῶν τὸ νὰ διαυθεντεύσωσι τὴν πατρίδα των» καὶ καλεῖ τοὺς Ἕλληνες «νὰ συντρίψουν τὰς [παντὸς εἶδους] ἀλύτους των» (σ. 85· μιὰ προτροπή, ἓνα σύνθημα ποὺ θὰ τὸ συναντήσουμε ἀργότερα καὶ στὸν Ματχ).

Ἀντιλήψεις ποὺ ὠρίμασαν κατὰ τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο, ἐμφύχωσαν τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ '21 καὶ ὁ ἀπόηχός τους συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάσταση, ἀσχέτως ἂν δὲν βρῆκαν τὴν ὑλοποίησή τους (τὸ γιατί εἶναι θέμα μιᾶς ἄλλης ἀνάλυσης).

Σὲ ἄρθρο ποὺ δημοσιεύεται στίς 14 Φεβρουαρίου 1826 στὴν *Ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν*, ὁ ἀρθρογράφος Ἀναγνώστης Ἀωνυμίδης(!) διερωτᾶται: «Ποῖοι ποιοῦν τὴν πατρίδα;» καὶ ὁ ἴδιος ἀπαντᾷ: «τὰ πράγματα φωνάζουν. Ἄς ἐρευνήσωμεν εἰς ποίους ἢ πατρίς χρεωστεῖ, καὶ ποῖοι χρεωστοῦσιν εἰς τὴν πατρίδα; οἱ πτωχοὶ ἐργάζονται τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα πρὸς τὴν κοινότητα μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των· αὐτοὶ τὴν ὑπερασπίζονται κατὰ τῶν προσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ· αὐτοὶ εἶναι ὁ προμαχὼν τῆς πατρίδος, καὶ μὲ τὰ αἵματά των καὶ μὲ τὰς ἀγκαρίας των, καὶ μὲ τὰ δοσίματά των, μὴν ἀπολαμβάνοντες, παρὰ μικροτάτην ὠφέλειαν μὴ ἀνάλογον ὡς πρὸς τὰς θυσίας των. Οἱ πλούσιοι, ἀντιθέτως, ὡς τόσοι κηφῆνες, καθήμενοι εἰς τὰς ἀναπαύσεις των, ἀσωτεύουσι, αἰσχροκερδοῦσιν εἰς τὴν πατρίδα, θρέφονται καὶ θησαυρίζουσιν ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας τῶν ἄλλων, τῶν πτωχῶν, ἀφαιροῦντες τὴν περιουσίαν των καὶ κατασταίοντές τους ἔτι μᾶλλον πτωχοτέρους διὰ νὰ ἀποκαταστηθῶσιν αὐτοὶ ἔτι μᾶλλον πλουσιώτεροι καὶ τύραννοι, διαφθείροντες τὴν ἠθικὴν τοῦ λαοῦ μὲ τὰ κακά τους παραδείγματα, σφετερίζοντες τὰ πράγματα τοῦ ἔθνους».

* * *

Μέσα ἀπὸ τὰ χνάρια, ποὺ ἡ ἱστορικὴ μνήμη ἔχει ἀφήσει πάνω στὸν καμβὰ τῆς νεώτερης ἱστορίας, ἀναζητήσαμε μαρτυρίες μιᾶς ὁλόκληρης ἐποχῆς, μιὰ ἀπὸ τίς σημαντικότερες τῆς νεοελληνικῆς μας ἱστορίας. Ἀποδελτίωσαμε ἀπόψεις καὶ ἀντιλήψεις –ἐπιλεκτικὰ γιὰ νὰ μὴν κουράσουμε τὸν ἀναγνώστη–, τίς ὁποῖες οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου δὲν μετέφεραν ἀπὸ τὰ

ἔξω, δὲν μετακένωσαν, δὲν μεταφύτευσαν σὲ ἄγονο παρθένο ἔδαφος, ἀλλὰ ἀπλὰ κατέγραψαν, δίνοντάς τους ἰδεολογικὴ ὑπόσταση, ἐντάσσοντάς τους σὲ γνωστὰ θεωρητικὰ πλαίσια, προβληματισμοὺς καὶ καταστάσεις ποὺ ὁ ἑλληνισμὸς βίωνε δεκαετίες πρὶν.

Καταγράψαμε ἰδέες καὶ ἀντιλήψεις ποὺ ἀποδεικνύουν, πιστεύω, μὲ περίσσια πειστικότητα ὅτι τίς νέες κοινωνικὲς ἰδέες περὶ ἐλευθερίας, ὅχι μόνον ἐθνικῆς ἀλλὰ καὶ κοινωνικῆς ἀπελευθέρωσης, ἰσότητος, κοινωνικῆς δικαιοσύνης, περὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη κ.λπ., δὲν τίς μετέφεραν ἀπὸ τὰ ἔξω οἱ ὅποιοι «φωτισμένοι» ἰδεολόγοι ἢ ἔστω τὰ

**Μήπως θὰ πρέπει, μήπως
ἔφθασε ἡ στιγμή νὰ
(ξανα)δοῦμε, νὰ
(ξανα)διαβάσουμε τὸ ἔργο
τῆ σκέψης τῶν ἀνθρώπων τῶν
ἐπαναστατικῶν ἐκείνων
χρόνων καὶ μέσα ἀπὸ τὰ
διδάγματα τῆς περιόδου
ἐκείνης νὰ ξαναβροῦμε τὸν
χαμένο ἑαυτόν μας;**

κόμματα ποὺ ἰδρύνθηκαν τὸν 19ο αἰῶνα, μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ μικροῦ τότε ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ ὅτι οἱ ἰδέες αὐτὲς προϋπήρχαν, κυκλοφοροῦσαν –ἔστω καὶ σὲ λανθάνουσα, σὲ πρώτη φάση, κατάσταση–, ζυμώθηκαν καὶ ὠρίμασαν μέσ' ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ ἐνάντια στὸν Τούρκο κατακτητὴ («τὸν ἄγριο τύραννο τῆς Ἑλλάδας», κατὰ τὸν Ἀδ. Κοραῆ), ἐνάντια στοὺς ντόπιους κοτσαμπάσηδες καὶ φαναριῶτες –ὑπαλλήλους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (*Ἑλληνικὴ Νομαρχία*: «Ἐως πότε θὰ πλανώμεθα τόσον ἀστοχάστως [μὴ βλέποντες] ὅτι ὅσοι πατῶσιν εἰς θρόνον εἶναι ὅλοι τύραννοι;» (σ. 168–169), μὲ ἰδεολογικὸ στυλοβάτη ὅλων τῶν προηγούμενων τὸ πατριαρχεῖο («ὄργανο τῶν τυράννων», χαρακτηρίζει τὸ «ἀμαθέστατο ἱερατεῖο», ὁ συγγραφέας τῆς *Ἑλληνικῆς Νομαρχίας*, σ. 125 κ. ἐ.), τὸ ὁποῖο μὲ

τὸ «κρειπτότερόν ἐστιν εἰδέναι ἐν μέσει τῇ πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ...», εἶχε ἐπιχειρήσει, πολὺ πρὶν τὴν Ἀλωση, νὰ προλειάνει τὸ ἔδαφος ὑπὲρ τῆς «ἐκ Θεοῦ τεταγμένης κραταιᾶς βασιλείας» («Ἐξουσίες καὶ θρησκείες συμπορεύονται», ἔλεγε ὁ Κυριάκος Κουμανταρέας). Ἰδέες οἱ ὁποῖες, μὲ τὸν ἓναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἄσκησαν ἐπίδραση στὴν ἑλληνικὴ σκέψη καὶ ἀργότερα, καθ' ὅλο τὸν 19ο αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τίς ἡμέρες μας –ἐκφράζοντας ὅχι ἀφηρημένα ξενόφερτα συνθήματα ἀλλὰ συγκεκριμένες καταστάσεις, συγκεκριμένα κοινωνικὰ αἰτήματα διαφόρων κοινωνικῶν ὁμάδων. Καὶ ὅσο γιὰ τὰ λόγια τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη ὅτι «ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἔκαμε καὶ ἄνοιξαν τὰ μάτια μας καλύτερα», σὲ καμιὰ περίπτωση ὁ Γέρος τοῦ Μοριά δὲν ἐνοοῦσε ὅτι πρὶν δὲν βλέπαμε –οἱ διάφορες κατὰ καιροὺς τοπικὲς ἐξεγέρσεις μιλοῦν ἀκριβῶς περὶ τοῦ ἀντιθέτου–, ἀλλὰ ἀπλὰ ὅτι τώρα εἶδαμε καλύτερα. Ὅτι τώρα «συμπορευτήκαμε», «περπατήσαμε παράλληλα» (οἱ ὅροι ἀνήκουν στὸν Κ. Μ. Κούμα, τὸ 1818) μὲ τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ὅτι τώρα συναντήσαμε συνοδοιπόρους μέσα στὸ κλίμα ποὺ δημιούργησαν τὸ γαλλικὸ 1789, ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (ποὺ κατὰ τὸν Γερμανὸ φιλόσοφο Immanuel Kant διχοτόμησε τὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης), οἱ ἐξαγγελίες τῆς ὁποίας γιὰ ἰσότητα, ἐλευθερία καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, βρῆκαν ἰσχυρὴ ἀπήχηση σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη ὅπως καὶ στὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμό, στίς καρδιές καὶ στὰ συναισθήματα τοῦ λαοῦ μας, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ γαλλικοῦ 1789 ἔχει βάλει σταθερὰ τὴ σφραγίδα του στὴ σκέψη τῆς Νεοελληνικῆς Ἀναγέννησης, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀνταποκρίνονταν στὰ αἰτήματα τοῦ λαοῦ μας γιὰ ἐλευθερία, ἀνεξαρτησία καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς δημοκρατικῆς πολιτείας, αἰτήματα ποὺ ἀναγράφονταν ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὰ ἐπαναστατικὰ του λάβαρα.

Ὅμως, αὐτὸ ποὺ θεωρῶ ὅτι πρέπει ἰδιαίτερα νὰ συγκρατήσουμε, γιὰ τὴν σημασία του, εἶναι τὸ ὅτι στὴν ὅλη προβληματικὴ γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς ἰσότητας, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ

19. Τοῦ ἰδίου, Ἐπιστολὴ πρὸς Δημήτριο Λῶτο, στίς 15.11.1791, *Ἀλληλογραφία*, τόμ. Α', Ο.Μ.Ε.Δ., 1964, σ. 198.

ἐλευθεριῶν, τὰ ὅποια, ὅπως εἶδαμε, ἀπασχόλησαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἑλληνικὴ προεπαναστατικὴ σκέψη, μπορεῖ νὰ βρῇ-καμε «συνοδοιπόρους» στοὺς ἄλλους εὐρωπαίους λαοὺς μὲ τοὺς ὁποίους «συμπορευτήκαμε», «περπατήσαμε παράλληλα», ὅμως σ' ἐμᾶς ἡ ἀντιμετώπιση, ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων αὐτῶν συνδεόταν, ἐξαργύων κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο ἀπὸ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ. Τὸ στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης, τῆς ἐθνικῆς χειραφέτησης, ἀποτελεσε βασικὸ στοιχεῖο τοῦ κινήματος στὸν ἑλληνικὸ, ἀλλὰ καὶ στὸν εὐρύτερο βαλκανικὸ ὡρὸ, μὲ τοὺς λαοὺς τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτες εἶχαν συνδέσει τὰ πεπρωμένα τους. Ἕνας παράγοντας ἄγνωστος στοὺς Γάλλους λ.χ. ἐπαναστάτες ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν λύσει ἢ θεωροῦσαν πὺς εἶχαν λύσει τὰ ἐθνικὰ τους προβλήματα. Ἄλλες ἐκεῖ οἱ προτεραιότητες ἄλλες ἐδῶ.

Μιὰ διαφορετικὴ προβληματικὴ (ἡ διαφορὰ ὀρθοδοξίας καὶ καθολικισμοῦ δὲν εἶναι ἀμελητέα γιὰ τὴν περίπτωσή μας), ἡ συγκεκριμένη ἀντιμετώπιση τῆς ὁποίας, ἔστω καὶ θεωρητικά, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ μεταφερθεῖ, νὰ μετακινηθεῖ ἀπὸ τὰ ἔξω.

Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων, οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ '21, ἔχοντας στὴ φαρέτρα τους πλούσιο ἰδεολογικὸ ὄπλισμό, ποὺ διαμορφώθηκε, γαλουχήθηκε μέσα ἀπὸ τοὺς δικούς τους τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴν ἀταλάντευτὴ θέληση γιὰ λευτεριά, ἀγνόησαν παντελῶς τόσο τὶς ἀπαισιόδοξες, ἡττοπαθεῖς ἀπόψεις ὅτι οἱ συνθήκες δὲν εἶναι ὥριμες γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ καθυστερήσει ἕως ὅτου καλλιεργηθεῖ τὸ Γένος (ἕως πότε καὶ ποῖος θὰ τὸ ἀποφάσιζε;), ὅσο καὶ τὴν καταδίκη ἐκ μέρους τοῦ

Πατριαρχείου, προσωπικὰ ἀπὸ τὸν Γρηγόριο Ε' (1749–1821), ὃχι μόνον τῶν ἐπαναστατικῶν ἔργων τοῦ Ρήγα (ὡς «γέννημα τοῦ διαβόλου»), ἀλλὰ καὶ κάθε ἐπαναστατικῆς κίνησης κατὰ τῆς «ἐκ Θεοῦ τεταγμένης κραταιᾶς βασιλείας», τοῦ «Ὁθωμανικοῦ κράτους», τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε «ἵνα προστατεύῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν [καὶ] τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν», ἀγνόησαν τὸν ἀφορισμὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τὶς ὁποῖες ἀντιδράσεις²⁰ καὶ ἀδραξάν τὰ ὅπλα –λαὸς, πνευματικοὶ ἄνθρωποι, κατώτερος καὶ μεσαῖος κλῆρος, ὅλοι δηλαδὴ ὅσοι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας «στέναζαν ὑπὸ τὴν δυσφορωτάτην τυραννίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ βδελυρωτάτου δεσποτισμοῦ» (γιὰ νὰ θυμηθοῦμε καὶ πάλι τὸν Ρήγα, τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου ἦταν ἀναμφισβήτητα παρὸν στὶς ἐπαναστατικὲς ζυμώσεις ἀποτελώντας σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς), τῆς καταπίεσης καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ στὰ μυαλὰ τῶν ὁποίων εἶχαν ὠριμάσει οἱ νέες ἐπαναστατικὲς ἰδέες.

Εἶχαν πεισθεῖ ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν πείρα (Ναπολέων, ὀρλωφικά, ξανθὸ γένος κ.ἄ.), ὅτι ἡ ἐλευθερία κατακτιέται μὲ ἐγγενεῖς δυνάμεις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένουν καμιά ἐκ τῶν ἔξω βοήθεια καὶ πὺς ὅτι ἔκαναν θὰ τὸ ἔκαναν μόνοι τους –Κολοκοτρώνης: «ὅ,τι κάνομε θὰ τὸ κάμωμε ἐμεῖς μοναχοὶ μας», *Ἑλληνικὴ Νομαρχία*: «μόνοι μας ἡμποροῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν», ἐνῶ ὁ Ἀδ. Κοραῆς θεωρεῖ «πρᾶγμα ἄξιον νὰ σημειωθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἑαυτῆς ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν πτώσει της».

* * *

Τὰ διδάγματα τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου κινήματος ποὺ, στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας, προετοίμασε τὸ '21 εἶναι πολὺ χρήσιμα καὶ σήμερα, ποὺ βιώνουμε μιὰ κατάστα-

ση ὃχι μόνον ἑλλειψῆς ἱστορικῆς μνήμης ἀλλὰ καὶ γενικῆς, πλήρους ἰδεολογικῆς πενίας καὶ ἀλληθώρισης πρὸς διάφορα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ, μιὰ νοοτροπία ἐξάρτησης, μιὰ ἀντίληψη ποὺ ἐκφράζει στασιμότητα σκέψης καὶ πράξης, ποὺ δὲν ὀδηγεῖ πρὸς τὰ μπρὸς ἀλλὰ παραπέμπει καὶ παραμένει στὸ χθές.

Μήπως θὰ πρέπει, μήπως ἔφθασε ἡ στιγμή νὰ (ξανα)δοῦμε, νὰ (ξανα)διαβάσουμε τὸ ἔργο τοῦ Ρήγα, τὸ ἔργο τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ '21, τὴ σκέψη ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργο ἐκείνων, τὸ ὁποῖο, στὸ σημερινὸ κλίμα τῆς γενικῆς πνευματικῆς ἀνυδρίας, ἔχουμε ἀπονευρώσει ἀπὸ κάθε θετικὸ στοιχεῖο, ἀπὸ κάθε στοιχεῖο ἱκανὸ νὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἀπραξία, ἔχουμε διακωμωδήσει μὲ τοὺς διάφορους πανομοιότυπους, στερεότυπους «πανηγυρικούς» στὶς 25 Μαρτίου (λογίδια στα ὁποῖα οἱ διαφόρων βαθμῶν μυθοπλασίες περὶ κρυφοῦ σχολειοῦ καὶ περὶ τοῦ περιφερόμενου ἐδῶ κι ἐκεῖ λάβαρου τῆς Ἐπανάστασης ἔχουν τὴν τιμητικὴ τους), γιὰ νὰ ξεχάσουμε τὴν ἐπομένη ἀκόμα καὶ τὰ ὀνόματά τους;

Μήπως θὰ πρέπει, μήπως ἔφθασε ἡ στιγμή νὰ (ξανα)δοῦμε, νὰ (ξανα)διαβάσουμε τὸ ἔργο τῆς σκέψης τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπαναστατικῶν ἐκείνων χρόνων καὶ μέσα ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς περιόδου ἐκείνης νὰ ξαναβροῦμε τὸν χαμένο ἑαυτόν μας;

Μήπως χάσαμε τὸ πλοῖο τῆς γραμμῆς [=τῆς ἱστορίας], ὅπως λέει ἓνα δημοφιλὲς ἑλληνικὸ τραγούδι;

Νὰ θεωρήσουμε ὅτι πέθανε κάθε ἐλπίδα στὸν βωμὸ τῆς σημερινῆς παγκοσμιοποιημένης καταναλωτικῆς μας κοινωνίας;

Ἡ ἐλπίδα, λένε, πεθαίνει τελευταία. Εἶναι μία ἄποψη!

20. «Τὸ ἀνθρώπινο γένος», γράφει ὁ Βολταῖρος, «εἶναι φτιαγμένο ἔτσι ὥστε αὐτοὶ ποὺ βαδίζουν σὲ δρόμο πεπατημένο νὰ λιθοβολοῦν καὶ νὰ καταδικάζουν πάντα ἐκείνους ποὺ δείχνουν ἓναν καινούριο δρόμο». Ὅμως «ποῖος εἶναι ὁ διώχτης;», διερωτᾶται πάλι ὁ Βολταῖρος. «Εἶναι αὐτός», ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος, «ποὺ ὁ μανιακὸς του φανατισμὸς τὸν ἐξοργίζει ἐναντία σὲ ἀθώους ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο ἔγκλημα παρὰ μόνον ὅτι δὲν

συμφωνοῦν μὲ τὴ γνώμη του». Μιὰ ἰδέα ποὺ θὰ ἐπαναλάβει καὶ ὁ δικός μας, ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης (1758–1832). «Ὅταν θέλῃ τινὰς νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὴν πεπατημένην», γράφει, «προσκόπτει πολλαῖς φοραῖς [...] τέτοια εἶναι ἡ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων [...] ποῖος εἶπεν πρῶτος μίαν μεγάλην ἀλήθειαν καὶ δὲν ἐμισήθη ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του».

Πόσο εὐστοχῇ καὶ διαχρονικὰ ὀρθῇ εἶναι ἡ ἐπισήμανση τοῦ Δασκάλου: «Πρὶν

ἐπιχειρήσῃ τις νὰ συμβουλευῇ διόρθωσιν ἔργων στραβῶν, πρέπει νὰ προβλέπῃ καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαραιτήτως πόλεμον ἀπ' τοὺς ὅσων ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία κρέμεται καὶ τρέφεται ἀπὸ τὰ στραβά· καὶ ἀντὶ νὰ ἐλπίξῃ πρᾶγμ' ἀδύνατον, εἰρήνην, ἀπ' αὐτοὺς, χρεωστεῖ νὰ ἀκολουθῇ τὸ ἔργον του ἀτάραχα, ἀρκούμενος εἰς τὴν εὐνοίαν τῶν ὠφελουμένων ἀπ' αὐτόν», Ἀδ. Κοραῆ, «Αὐτοβιογραφία», Ἀπαντα, τόμ. 1, ἔκδ. Μπίρη, σ. 411.

κινη ματο γράφος

ΚΛΙΝΤ ΙΣΤΓΟΥΝΤ:
«ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΒΟ ΤΖΙΜΑ»

Ανεπίδοτα γράμματα...

Ταινίες οι οποίες αναπαριστούν σκηνές πολέμου δεν μπορεί να είναι αντιπολεμικές. Έχει τόσο πολύ εξυμνηθεί, αιώνες τώρα, ο πολεμικός ηρωισμός, το καθήκον προς την πατρίδα – ακόμα και προς τον βασιλιά (όποτε και όπου αυτός υπήρξε) – ώστε ούτε ο Διαφωτισμός ούτε ο ορθολογισμός μπόρεσαν να προσφέρουν καμιά «αντιπολεμική» βοήθεια. Η αποτροπή του πολέμου είναι ξένη προς την επιθετική φύση του ζώου (εννοείται και του ανθρώπου συμπεριλαμβανομένου). Αυτό δείχνει να το κατανοεί και, με ένα είδος προσωπικής μοιρολατρίας, να το αποδέχεται ο Κλιντ Ιστγουντ, ο σκηνοθέτης corpus όλης της μεγάλης, κλασικής κινηματογραφικής παράδοσης.

Ο ιάπωνας στρατηγός Τανταμίτσι Κουριμπαγιάσι, το «ανθρώπινο» πρόσωπο σ' αυτή την κόλαση και την άσκοπη θυσία χιλιάδων ανθρώπων, και από τις δύο πλευρές.

Τα «Γράμματα από το Ίβο Τζίμα», δεύτερο μέρος του πολεμικού δίπτυχου το οποίο πραγματοποίησε σχεδόν ταυτόχρονα με τις «Σημαίες των προγόνων μας», δεν είναι μια τυπικά εξυμνητική του πολέμου ταινία, όπως το πλήθος εκείνων

που κατασκεύαζαν οι αγγλοαμερικάνοι στη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, ούτε πολεμικές στο όνομα του αντιπολεμικού, όπως π.χ. ήταν το «Φουλ Μέταλ Τζάκετ» του Στάνλεϋ Κιούμπρικ ή ο «Στρατιώτης Ράιαν» του Στήβεν Σπήλμπεργκ ή η «Λεπτή κόκκι-

νη γραμμή» του Τέρενς Μάλικ. Στα «Γράμματα από το Ίβο Τζίμα» δεν υπάρχουν ήρωες. Υπάρχουν, σε απόλυτους αριθμούς, εθισμένοι, σαν από τον γενετικό τους κώδικα, υποταγμένοι άνθρωποι στην αυτονόητη στρατοκρατική πειθαρχία, σε ένα μεταφυσικής προέλευσης καθήκον προς την πατρίδα και τον θεοποιημένο αυτοκράτορα. Η ζωή τους δεν τους ανήκει. Ανήκει, ανεξέταστα, στον πιο πάνω παραλογισμό. Ο πόλεμος «πατήρ πάντων» παραμένει αναπότρεπτη πραγματικότητα. Τι συμβαίνει όμως με τον κάθε ένα, τον κάθε ένα μοναχικό άνθρωπο, που βρίσκεται θέλοντας και μη αναγκασμένος να πολεμήσει; Αυτό το τεράστιο μέγεθος, οντολογικά, ηθικά και υπαρξιακά, που ονομάζεται «ένας άνθρωπος», τι κάνει στο πολεμικό πεδίο; Φοβάται, ζητάει τη μάνα του, του λείπει η γυναίκα του, η ερωμένη του, το δικό του κρεβάτι, οι φίλοι του, οι δουλειές που άφησε στη μέση, οι πολύτιμες ρουτίνες της άγιας καθημερινότητάς του; Τι αισθάνεται ο μοναχικός άνθρωπος μπροστά στην ειμαρμένη;

Το Ίβο Τζίμα είναι ένα μικρό ηφαιστιογενές νησί, τοπίο σεληνιακό. Είναι όμως έδαφος ιαπωνικό και οχυρό φυλάκιο σημαντικής στρατηγικής σημασίας. Τέλη του Φλεβάρη του 1945 και η μεγάλη πολεμική αντεπίθεση των ΗΠΑ στον Ειρηνικό ορίζει την αρχή του τέλους. Στο νησί αναλαμβάνει τη διοίκηση ο στρατηγός Κουριμπαγιάσι, άνθρωπος –συγκριτικά με τους άλλους γιαπωνέζους αξιωματικούς στο νησί– ήπιος, με ευγενικούς (!) τρόπους, με χιούμορ και επίγνωση της εκεί πραγματικότητας. Αυτή η ανθρώπινη εξαίρεση οφείλεται στο ότι ο Κουριμπαγιάσι είχε διατελέσει στρατιωτικός ακόλουθος στην ιαπωνική πρεσβεία στην Αμερική. Οι φιλελεύθερες ιδέες και η πολιτιστική πραγματικότητα άσκησαν επίδραση στον χαρακτήρα του. Η αδυναμία του Τόκιο να ικανοποιήσει αίτημα του στρατηγού για ενίσχυση της οχύρωσης του νησιού διαμορφώνει και την γενική ψυχολογία. Ο Ιάπωνας δεν γνωρίζει τις έννοιες αιχμαλωσία ή παραδίδομαι. Ή θα σκοτωθεί στη μάχη ή, μπρος στο αδιέξοδο, θα αυτοκτονήσει. Το σενάριο της Άιρις Γιαμασίτα και η σκηνοθεσία του... «ιάπωνα» Κλιντ

Ίστουντ (και οι δυο βασισμένοι στα γράμματα που γράφανε οι άνδρες στους δικούς τους και τα οποία δεν φύγανε ποτέ απ' το νησί –βρέθηκαν θαμμένα 60 χρόνια αργότερα στις οχυρές σπηλιές του νησιού) έχουν διαμορφώσει αυτό το σαν ομιχλώδη διαίσθηση αποδοχής του τετελεσμένου. Διακριτικά, εξατομικευμένα περιστατικά σχολιασμού και αντίδρασης, ένας ελεγκτικός πόνος του γιατί, σιγοψιθυρίζονται. Φόβος και απορία συνταξιδεύουν στα μάτια τους.

Η απόβαση θα πραγματοποιηθεί. Φονικές μάχες, και από τις δυο πλευρές, που διαρκέσανε 35 μέρες, καταλήξαν, χάρη στη συντριπτική υπεροπλία

των Αμερικανών, σε κατάληψη του νησιού. Οι Ιάπωνες είχαν 20.000 νεκρούς και μόνο 216 (!) αιχμαλώτους. Τον ίδιο αριθμό νεκρών είχαν και οι Αμερικάνοι, αλλά και χιλιάδες τραυματίες. Στη διάρκεια των μαχών, ένας αμερικανός τραυματίας βρίσκεται στα χέρια των Γιαπωνέζων. Υποκύπτει στο τραύμα του και δυο στρατιώτες που τον φύλαγαν αποσπούν ένα γράμμα που κρατούσε στα χέρια του ο νεκρός. Ήταν γράμμα από τη μητέρα του. Το διαβάζει ο γνώστης της γλώσσας και μένουν έκπληκτοι και οι δυο γιατί και η δική τους μάνα τα ίδια λόγια τους έγραφε! Η κάθε πλευρά πίστευε ότι σκότωνε «άγριους και απολίτιστους» της άλλης.

Και όμως ο στρατηγός Κουριμπαγιάσι, καθώς το τέλος ερχόταν, ζήτησε από τον στρατιώτη ορντινάτσα του να τον αποκεφαλίσει, κι όταν εκείνος αρνήθηκε, αυτοπυροβολήθηκε. Δημιουργήματα –είμαστε– και του παραλογισμού και των ενστίκτων. Η κατασκευή της ταινίας, πέρα από το θαυμάσιο σενάριό της, σκηνοθετικά ακολουθεί την ευθύγραμμη παράδοση του κλασικού αμερικανικού κινηματογράφου: Ο Ίστουντ υπηρέτησε αυτό το Ρέκβιεμ μέσα σε μια μουντή μονοχρωμία (με δική του μουσική), συνεπικουρούμενος από τη σύγχρονη ψηφιακή τεχνολογία, και αυτή με μέτρο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

9ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

«Εικόνες του 21ου Αιώνα» (16–25 Μαρτίου 2007)

Για 10 ημέρες το 9ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης – «Εικόνες του 21ου Αιώνα» υποδέχεται το κοινό στο ετήσιο ραντεβού του με το ντοκιμαντέρ σε 6 αίθουσες στη συμπρωτεύουσα.

Η φετινή διοργάνωση αρχίζει την Παρασκευή, 16 Μαρτίου, στις 8.30 μ.μ., δυναμικά με την προβολή της ταινίας «**Dixie Chicks: Σκάστε και τραγουδήστε**». Σε συν-σκηνοθεσία της φετινής τιμώμενης του Φεστιβάλ Μπάρμπαρα Κοπλ και της συνεργάτιδός της Σεσίλια Πεκ, το εν λόγω ντοκιμαντέρ αφηγείται την ιστορία του δημοφιλούς γκρουπ κάντρι μουσικής «Dixie Chicks», το οποίο προκάλεσε αντίδραση όταν η τραγουδίστριά του, η Νάταλι Μπενς, δήλωσε σε μια συναυλία του συγκροτήματος, μια μέρα πριν την εισβολή στο Ιράκ, ότι ντρεπόταν που ο Τζορτζ Μπους κατάγεται από το Τέξας, την πατρίδα τους. Σωστά, λέμε εμείς.

Το κεντρικό αφιέρωμα –με 11 ταινίες– της φετινής διοργάνωσης θα έχει τον τίτλο: «**Κλωνισμένη Αθωότητα**» και θα εστιάζεται στο πλέον ζωντανό, ελπιδοφόρο, αλλά και πιο ευά-

λωτο κομμάτι της κοινωνίας μας, που είναι τα παιδιά. Άξονας του αφιερώματος, οι κρυφοί και οι φανεροί κίνδυνοι που απειλούν την παιδική ηλικία.

Νέα μόνιμα τμήματα καθιερώνει ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ **Δημήτρης Εϊπίδης**, τα οποία, όπως και τα γνωστά από το παρελθόν, στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση όσο γίνεται ευρύτερου κοινού σε ό,τι αφορά την παγκόσμια κοινότητα και τα μεγάλα προβλήματα που την απασχολούν, αναδεικνύοντας ζητήματα που τα Μέσα Ενημέρωσης βάζουν σε δεύτερη μοίρα ή και τα παρασιωπούν. Τα δύο νέα τμήματα είναι: α) **Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**, σε συνεργασία με τη **Διεθνή Αμνησία**, η οποία και καθιερώνει βραβείο που θα απονέμει κάθε χρόνο επιτροπή από ειδικούς, και β) **Βλέμμα στην Ασία**, ένα παράθυρο στον πολύμορφο κόσμο του ντοκιμαντέρ στην ασιατική ήπειρο, αυτή την πολυάνθρωπη και αναδυόμενη πολυδύναμη άλλη πλευρά του πλανήτη.

Στη διάρκεια των 10 ημερών είναι προγραμματισμένες να προβληθούν 236 ταινίες. Από αυτές, στα καθιερω-

μένα διεθνή τμήματα μετέχουν 94 ταινίες, απ' τις οποίες 12 είναι ελληνικές. Στα 6 αφιερώματα: Στην Μπάρμπαρα Κοπλ, στον Τζον Άλμπερτ, τους Τζούλια Ράιχαρτ και Στήβεν Μπόγκναρ, τα Ολλανδικά Ντοκιμαντέρ και τους Κανόνες του Παιχνιδιού, θα προβληθούν 37 ταινίες.

Το Ελληνικό Τμήμα, όπως πάντοτε, περιλαμβάνει: Το **Ελληνικό Πανόραμα** με 37 ταινίες, τα **Τηλεοπτικά Πορτρέτα** με 16 ταινίες, την **Ανοιχτή Οθονη** με 30 ταινίες και ένα αφιέρωμα με τον τίτλο: **Οι Μουσικοί του Κόσμου**, με 10 ταινίες.

Πλούσια τα ελέη (ειδικά στην ελληνική συμμετοχή) με εύλογο το ενδιαφέρον και την προσμονή για το τι περιέχει αυτή η παραγωγική «διέγερση» του ελληνικού ντοκιμαντέρ. Κινηματογράφος, και μάλιστα ειδικών προδιαγραφών και απαιτήσεων, είναι και το ντοκιμαντέρ, και όχι «λύση ανάγκης». Καλή επιτυχία σε όλους.

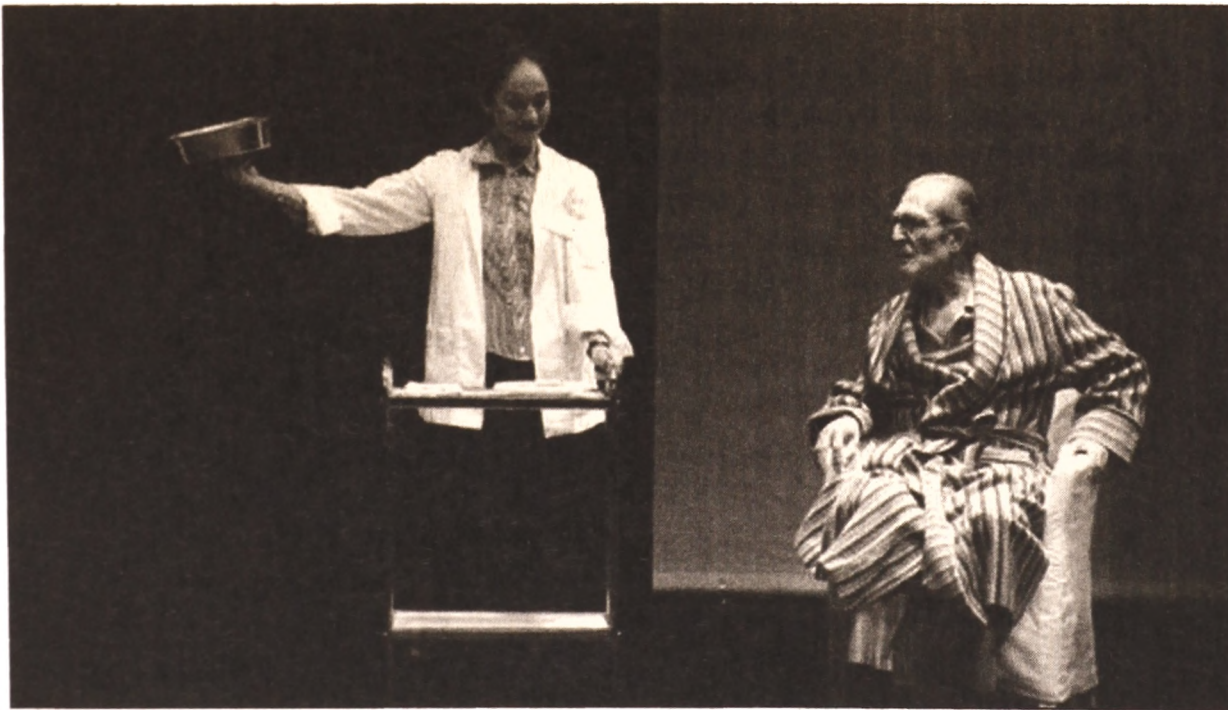
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

«ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ ΝΥΧΤΑ» ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΟΞΙΑΔΗ – ΘΕΑΤΡΟ ΑΝΕΣΙΣ

Θεατρο

Η απόδειξη της ανθρώπινης ατέλει

Μετά τις περσινές «Αποδείξεις του κυρίου Φάυνμαν», ο Γιώργος Κοτανίδης επανέρχεται φέτος με το νέο έργο του Απόστολου Δοξιάδη πάνω σε μια άλλη ιερή μορφή των δετικών επιστημών. Ευρέως γνωστός από το βιβλίο του *Ο θείος Πέτρος και η Εικασία του Γκόλντμπαχ*, ο έλληνας συγγραφέας προσπαθεί να ενώσει την έμφυτη κλίση του για το σύμπαν των αριθμών με την αγάπη του για την περιπέτεια των γραμμάτων. Για μια ακόμη φορά αποκαλύπτεται ως ιεραπόστολος της μαγείας των μαθηματικών, της ιστορίας τους αλλά και της μυστικής τους διενέργειας στον κόσμο.

Το τελευταίο έργο του «Δέκατη έβδομη νύχτα» καταπιάνεται με έναν βασικό διαμορφωτή της σύγχρονης σκέψης: τον Κουρτ Γκαίντελ. Η μαθηματική διάνοια του τελευταίου –το 2006 εορτάσαμε τα 100 χρόνια από τη γέννησή του– απέδειξε μεταξύ πολλών άλλων και το περίφημο «θεώρημα της μη πληρότητας», δηλαδή ότι κάθε προσπάθεια πλήρωσης ενός συνεκτικού συστήματος αποδείξεων το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει τη σκέψη μας με συνέπεια από τις πρώτες λογικές αρχές μέχρι τα πιο περίπλοκα μαθηματικά θεωρήματα είναι α

ριονι καταδικασμένη σε αποτυχία. Το σεντόνι των μαθηματικών και της λογικής, με το οποίο κάποιοι ήλπισαν στις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα να σκεπάσουν τον κόσμο όλο, αποδείχτηκε το 1931 –*annus mirabilis* για την λογική και τα μαθηματικά– πολύ στενό· όπως έδειχνε το θεώρημα, καθώς τραβάμε το σεντόνι για να σκεπάσουμε τον κόσμο μας από τη μια μεριά, κάποια άλλη μεριά θα χάσκει μοιραία ακάλυπτη στο μυστήριο και την απορία.

Ακόμη και αν το θεώρημα της μη πληρότητας του Γκαίντελ παραμένει ακατανόητο για τους πολλούς, η συμβολι-

κή του σημασία άσκησε και συνεχίζει να ασκεί ακατανίκητη γοητεία από τότε στους στοχαστές του καιρού μας, κυρίως ως σύγχρονη και απόλυτη απόδειξη της πάγιας μεταφυσικής θέσης ότι ο άνθρωπος είναι ον πεπερασμένο και τέτοιο θα παραμείνει εις τους αιώνες.

Όπως και να 'χει, είναι σίγουρα ευχάριστο να βλέπει κανείς έναν Έλληνα να καταπιάνεται με μια παγκόσμια προσωπικότητα αυτού του μεγέθους. Χωρίς αμφιβολία, το κύριο πρόβλημα του Δοξιάδη ήταν ότι, όσο και να αγαπά κανείς τα μαθηματικά, το θέατρο αφορά ανθρώπους και όχι θεωρήματα. Και από την άλλη, μια υπεραπλούστευση της μορφής του μεγάλου μαθηματικού στα μέτρα των πολλών θα διέτρεχε τον κίνδυνο να καταλήξει στην καταγραφή μιας ασήμαντης ιστορίας –πέρα εξάλλου από το γιγάντιο μαθηματικό του έργο και τον πλατύ αντίκτυπο της θεωρίας του, ο ίδιος ο Γκαίντελ ήταν, όπως φαίνεται, ένας ιδιαίτερα μη πλήρης άνθρωπος. Ο Δοξιάδης επέλεξε λοιπόν να στηρίξει το έργο του σε μια υποθετική, αν όχι ανεκδοτολογική ιστορία: στις τελευταίες δεκαεφτά μέρες της νοσηλείας του μαθηματικού σε νοσοκομείο του Πρίνστον τη δεκαετία του 1970· σύμφωνα με ένα μύθο, ο Γκαίντελ βασανιζόταν στο τέλος της ζωής του από έμμονες ιδέες πως θα τον δηλητηριάσουν. Δίπλα στον μαθηματικό μια άλλη μορφή, η διαιτολόγος Μαίρη Πίρσον, θα γίνει, με την ζωηράδα της και τον αντιπροσωπευτικό κοινό νου της, το αντίβαρο στην εκκεντρική παρουσία του Γκαίντελ και σκεύος μεταφοράς της θεωρίας του στον απτό κόσμο. Τρία ακόμη πρόσωπα ολοκληρώνουν το έργο: Η πρώτη κόρη της διαιτολό-

γου, που εμφανίζει και αυτή διατροφικά προβλήματα, η δεύτερη κόρη της, η οποία σε μια coup de théâtre εκτελεί και χρέη αφηγητή της ιστορίας, και, τέλος, το πρόσωπο του Νταϊνβιντ Χίλμπερτ, ενός μαθηματικού που οραματίστηκε κάποτε την πληρότητα των μαθηματικών και ευαγγελίστηκε την απειρίοριστη ικανότητα του ανθρώπινου να υπερβαίνει τα όριά του.

Εδώ ξεκινούν τα προβλήματα. Η πρώτη αδυναμία της «Δέκατης Έβδομης νύχτας» έχει να κάνει με την ελαττωματική και ελλιπή της στοχοθεσία: Η εστίαση μοιάζει να χάνεται ανάμεσα στην υπόθεση του Γκαίντελ, στο δράμα της διαιτολόγου που τον φροντίζει, στην χαρισματική αλλά προβληματική κόρη της, αλλά και στον Χίλμπερτ, η μορφή του οποίου πια μοιάζει εντελώς αποκομμένη από το υπόλοιπο έργο. Μια δεύτερη αδυναμία του έργου σχετίζεται με την προσπάθεια του Δοξιάδη να συνδυάσει την ούτως ή άλλως χαλαρή κεντρική υπόθεση με ολίγη από θεωρία μαθηματικών, ώστε το κοινό να βγει από την αίθουσα ενημερωμένο και για το τι τελικά είναι αυτό το περίφημο θεώρημα της μη πληρότητας του Γκαίντελ. Ευγενείς βέβαια οι προθέσεις του, ωστόσο το εγχείρημα αποπροσανατολίζει φανερά την παράσταση και την κάνει φορτικά διδακτική.

Ο Αντώνης Καφετζόπουλος, από τη θέση του σκηνοθέτη, προσπάθησε να καλύψει πολλά από τα προβλήματα προσδίδοντας στην παράσταση περίσσια θεατρικότητα σε αντιστάθμισμα του διδακτικού της χαρακτήρα. Είχε στα όπλα του τη σπουδαία μορφή του Γιώργου Κοτανίδη, ο οποίος απέδωσε το ρόλο του μαθηματικού μέσα σε μια αχλή ιδιοφυΐας και αναχωρητισμού. Η Σμαράγδα Σμυρναίου διέσωσε το ρόλο της από τους κινδύνους της ασάφειας και οδήγησε το «συμπαθητικό τύπο» της σε διδαχή ζωής. Από τους νεότερους ηθοποιούς, ας τονίσουμε την ικανοποιητική παρουσία της Εύας Κοτανίδης στο δύσκολο ρόλο του αφηγητή, την ουσιαστική παρουσία της Ιζαμπέλλας Κογεβίνα και, κυρίως, τη χαρισματική θεατρική προσωπικότητα του Θανάση Δήμου στο ρόλο του Χίλμπερτ.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

«ΕΦΤΑ ΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ» ΤΟΥ Λ. ΠΡΟΥΣΑΛΙΔΗ – ΑΠΛΟ ΘΕΑΤΡΟ

Α-πορίες και απαντήσεις

Το ερώτημα είναι αν για το θάνατο ενός νεαρού άνδρα υπάρχουν λογικές απαντήσεις. Αν για τη νεκρική ζωή των εναπομεινάντων υπάρχουν λογικές απαντήσεις. Αν για την οργή, την ευθύνη, την απογοήτευση, τα καταπιεσμένα συναισθήματα, την αδυναμία μπροστά στο πεπραγμένο υπάρχουν λογικές απαντήσεις. Αν για την παραίτηση υπάρχουν λογικές απαντήσεις.

Το έργο του Λεωνίδα Προυσαλίδη «Εφτά λογικές απαντήσεις» είναι μια απόδειξη πως δεν υπάρχουν απόλυτα λογικές απαντήσεις. Αυτό που φαίνεται λογικό για έναν άνθρωπο, αυτό που συνιστά τη δική του αλήθεια, τον δικό του τρόπο αντιμετώπισης των πραγμάτων και τις δικές του επιλεγμένες συμπεριφορές, για κάποιον άλλο αποτελεί ένα μανιφέστο του παράλογου και της άφευκτης σύγκρουσης. Σύγκρουσης που συχνά συντελείται σε έναν εύθραυστο συγκινησιακό χώρο και που μπορεί να οδηγήσει στη λιποταξία από τη ζωή.

Διαρθρωμένο με μονολογική ακολουθία, το βραβευμένο έργο του νεαρού συγγραφέα στο διαγωνισμό νεοελληνικού έργου του ΚΘΒΕ, παρακινεί σε μια συνθετική σκηνοθετική ανάγνωση. Οι μονόλογοι αυτοί αποτελούν το συναισθηματικό και διανοητικό απόσταγμα επτά ανθρώπων. Είναι όλα όσα θα ήθελαν να αδυνατούν να αρθρώσουν στους απέναντί τους. Είναι μια κατάβαση στο

μυαλό τους. Επτά άνθρωποι, επτά συνειδήσεις, επτά σύμπαντα που τέμνονται σε έναν θάνατο.

Η σκηνοθεσία του Αντώνη Αντύπα στηρίχθηκε σ' αυτήν την ανείπωτη ανάγκη εκμυστήρευσης: άνθρωποι που μονολογούν και βουβοί οι «θεμιτοί» ακροατές, ακούσιοι αποδέκτες τους. Παίζοντας με ράθυμους ρυθμούς, υποτάσσοντας τους τόνους στην καρτερική οδύνη και την αμηχανία μπροστά στο αναπόδραστο, δημιουργώντας μια ασφυξιογόνο ατμόσφαιρα και υποσκάπτοντας το κατασκευασμά του υποδορίως, με τη συσσώρευση αρνητικής ενέργειας και συναισθημάτων, έφτιαξε μια εύφλεκτη ύλη.

Ο σκηνικός χώρος που διαμόρφωσε ο Γιώργος Πάτσας επιτείνει την απειλητική ατμόσφαιρα. Αποσκευές, φώτα που αγγίζουν σχεδόν το έδαφος, φωτογραφίες ριγμένες άτακτα πάνω στο χώμα, καθρέπτες που προβάλλουν μια θαμπή όψη των πραγμάτων, καρέκλες που σημαίνουν την καθήλωση και ολόγυρα οθόνες που επιβάλλουν εφιαλτικά εικόνες

μνήμης (βίντεο Βουβούλα Σκούρα). Άνθρωποι καθηλωμένοι, αντιμέτωποι με το Εγώ και το Εμείς. Οι υποτονικοί, διαθλαστικοί φωτισμοί του Λευτέρη Παυλόπουλου περιχαράκωνουν το σκηνοθετικό σύμπαν.

Ο Γιώργος, που ερμήνευσε ο Γιάννης Τσορτσέκης με αμηχανία, είναι ένας άνδρας που έχει βγει από τα ναρκωτικά, έχει επανενταχθεί στην κοινωνία, αλλά έχει χάσει τον συνδετικό του κρίκο με τη ζωή. Η αυτοκτονία του θα έρθει να τρικυμώσει τα μυαλά των δικών του και να τους φέρει αντιμέτωπους με τον εαυτό τους. Η Ταμίλα Κουλίεβα, στον ρόλο της αδελφής του Χαράς, παλεύει με τις μνήμες της, τα θέλω που καταπίεσε από τους φόβους και τις αγωνίες της κι όλα αυτά συγκρούονται με τις επιλογές της ζωής της. Ο Άρης Λεμπεσόπουλος, στον ρόλο του συζύγου της Νίκου, κρατάει το τέμπο της μοναξιάς τους, αναζητώντας μια χαμένη εποχή αθωότητας. Ο Χρήστος (Γιώργος Μωρογιάννης) και η Δέσποινα (Ράνια Οικονομίδου), γονείς του Γιώργου και της Χαράς, επιζούν σε μια συμβατική σχέση που εξ αρχής δημιουργήθηκε για να καλύψει τα κενά της ζωής τους. Δύο άνθρωποι που επιδίωξαν να «αγαπηθούν» γιατί είχαν ανάγκη από κάποιον. Ένας αμφίδρομος συμβιβασμός και ένα αίσθημα εκτίμησης για τη διατήρηση της σιωπής. Η Οικονομίδου, με ηλεκτρισμένη δύναμη, επέτεινε τη σοβαροφανή εγκάρτηση που στηρίζεται σε ένα κίβδηλο συναίσθημα αξιοπρέπειας, ενώ ο Μωρογιάννης τη σωματοποίηση του μίσους και την παύση της ανοχής. Η Εύα Κοταμανίδου στον ρόλο της Άννας, της μητέρας της κοπέλας του Γιώργου που πέθανε από υπερβολική δόση, δίνει τη μάχη της συνέχειας και της αποδοχής μιας πραγματικότητας που αδυνατεί να εγγράψει στο συνειδητό της. Ο Κώστας Βασαρδάνης είναι ένας νεαρός άνδρας που έτυχε να είναι παρών τη στιγμή της αυτοκτονίας του Γιώργου. Η ζωή του Χ., οι αντιλήψεις του για τη ζωή, τα αισθητήρια και τα πιστεύω του κλονίζονται και τον υποβάλλουν σε διεργασίες άλλου τύπου, αφήνοντας και μια νότα αισιοδοξίας.

Η φωνητική διαμόρφωση έγινε από τη Μίρκα Γεμεντζάκη και η μουσική είναι της Ελένης Καραϊνδρου.

ΕΙΡΗΝΗ Μ. ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

αρχι ΤΕΚΤΟ ΝΙΚΗ

Το σοκ της πολυχρωμίας

Ετοιμαστείτε για ένα σοκ, έλεγε ο αρχαιολόγος κ. V. Brinkmann την ημέρα των εγκαίνιων, στις 29 Ιανουαρίου, στο πυκνό πλήθος που είχε μαζευτεί στο κεντρικό χολ του Αρχαιολογικού Μουσείου. Μας προειδοποιούσε, αν και η έκθεση που θα εγκαινιαζόταν σε λίγη ώρα, μετά τις ομιλίες των επισήμων, έχει γυρίσει τον κόσμο εδώ και δύο χρόνια –άρα, αν κάτι υπήρχε, έπρεπε να είχε ξεδυμάνει εδώ και καιρό. Όμως βρισκόμαστε στην Ελλάδα, και το σοκ του κ. Brinkmann αφορούσε όλα τα ιερά και τα όσια της φυλής.

Πολύχρωμοι θεοί; Πολύχρωμοι ναοί; Όσο και να προσπαθούν να μας πείσουν για τις επιστημονικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν, προσκομίζοντας φωτογραφίες που τραβήχτηκαν αμέσως μετά τις ανασκαφές, χρησιμοποιώντας πλάγιο ή υπεριώδη φωτισμό και ισχυρά μικροσκόπια, κάτι μέσα μας λέει πως όλα αυτά δεν είναι αλήθεια. Στην καλύτερη περίπτωση είναι μια υπόθεση εργασίας. Δεν θα μπορούσε να είναι αλήθεια, γιατί οι αρχαίοι ημών πρόγονοι ήταν σοβαροί, στιβαροί, αυστηροί, μινιμαλιστές –δεν έπαιζαν. Ασχολούνταν με τα σπουδαία και τα μεγάλα, φιλοσοφούσαν, δημιουργούσαν αριστουργήματα, και σίγουρα, δεν κάθονταν να βάφουν με τέτοια παραδαλά χρώματα τα πιο σεβάσμια έργα τους, τα λατρευτικά αγάλματα και τους ναούς τους. Ή, ακόμα κι αν το έκαναν, αυτό γινόταν εξαιρετικά διακριτικά, κάτι σαν υποδήλωση. Με τίποτα ένας τέτοιος καρνάβαλος!

Αυτή είναι η κληρονομημένη μας αλήθεια και σε αυτήν πιστεύουμε: ένας ολόκληρος νεοκλασικισμός, που σάρωσε τα εδώ ταμεία για έναν αιώνα και βάλε, μας πότισε επιπλέον με την πε-

ποίηση πως αυτό το όραμα της αρχαιότητας μπορεί κάλλιστα να αναβιώσει στον ίδιο τόπο που γέννησε εκείνο το αξεπέραστο κάλλος. Αυτή η επιμονή, που κρατά εδώ και δύο αιώνες, να αποκαλυφθεί μια άλλη «αλήθεια» για την αρχαιότητα, η πολυχρωμία, δεν

μπορεί παρά να είναι επιζήμια για τις αξίες και τις αρχές που πιστεύουμε. Στην καλύτερη περίπτωση είναι παραπαιστική: η γνώση για την αρχαιότητα δεν είναι αυτοσκοπός αλλά κάτι με αποδεδειγμένη ωφελιμότητα, ένας οδηγός για το παρόν και το μέλλον. Αυτό ήταν άραγε το ζητούμενο, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, στη μανία απόδειξης της πολυχρωμίας; Και τι κερδίσαμε τώρα που το μάθαμε;

Έχουμε συνηθίσει σε πολλές επιστροφές. Επιστροφή των Μουσών στον Παρνασσό, επιστροφή (λίγο αργότερα) στις ρίζες ή στον λαό. Κι αν, ξεχνώντας όλα τα άλλα, στραφούμε στην καθαυτό αρχιτεκτονική, έχουμε (για την ώρα) επιστροφή στο '30 και επιστροφή στο '60, με ενδιάμεσες (παντοδύναμες) επιστροφές στον κλασικισμό και στην αγνή παράδοση της Τουρκοκρατίας. Μια κοινωνία στην πλειοψηφία της στραμμένη προς τα πίσω –και με τι πάθος! Και όταν συμβαίνει αυτό, δεν υπάρχουν περιθώρια για παίγνια, για αμφισβήτηση, για διαφορετικές ερμηνείες που μπορεί να ανατρέψουν την «εικόνα» που έχουμε για τα πράγματα. Δεν θέλουμε να ξέ-

ρουμε· μας αρκεί αυτό που έχουμε ήδη εκλάβει ως «αλήθεια», όσο γίνεται απλή και ξεκάθαρη, χωρίς σκιές. Είναι η πολιτική του άσπρο-μαύρο σε όλο της το μεγαλείο. Λες και η φωτογραφία δεν έχει προχωρήσει στην έγχρωμη και τώρα στην ψηφιακή. Η αρχαιότητα (η όποια αρχαιότητα) ιδωμένη σαν υπερπαραγωγή τύπου Βαγγέλη Παπαθανασίου, όπως εκείνο το πομπώδες δρώμενο το 2004, με άφθονες χλαμύδες και γενειοφόρους που παρέλαυναν μεγαλόπρεπα ψέλνοντας γύρω από τις κολώνες του Ολυμπίου. Ένα κλίμα από το οποίο δεν ξέφυγε ούτε η τόσο δημοφιλής (ή γι' αυτό ακριβώς δημοφιλής;) τελετή έναρξης των Αγώνων του 2004.

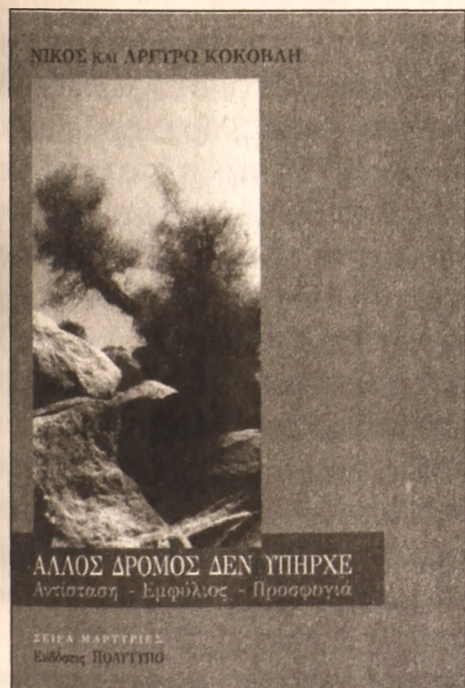
Δίκαια ίσως θα απορήσει κανείς: γιατί τόση υπερβολή, δεν υπάρχουν άραγε τόσα δείγματα αντίθετης νοοτροπίας; Υπάρχουν, αλλά ο ρόλος τους είναι επικουρικός: μας χρειάζονται όταν απαιτείται (τόσο σπάνια!) να δείξουμε πόσο σύγχρονοι είμαστε, αλλά όταν μας ζητηθεί ποιοι στην πραγματικότητα είμαστε, τότε τραβιέται η κουρτίνα και βγαίνει μπροστά το γνώριμο κυρίαρχο στοιχείο.

Με την πολυχρωμία μπλέκουν τα πράγματα. Εκείνος ο βάρβαρος (Πέρσης) τοξότης από το δυτικό αέτωμα της Αφαίας, που έχει κυριολεκτικά κεντηθεί με τόσο λεπτολόγο διακόσμηση, ο τόσο παλλόμενος, χαριτωμένος μάρτυρας μιας μείξης πολιτισμών, τι θέλει εδώ μέσα; Το σοκ, νομίζω, δεν είναι το πολύχρωμο ένδυμά του αλλά αυτή καθαυτή η ύπαρξή του. Το χρώμα και η περίοπτη θέση του στην έκθεση τον βάζουν σε πρώτο πλάνο και δεν μπορούμε να τον παραβλέψουμε: είναι ο εχθρός και την ίδια στιγμή μια ευκαιρία ανάδειξης της μεγάλης τέχνης.

Γινόμαστε μάρτυρες μιας εκπληκτικής γονιμοποίησης της τέχνης, νιώθουμε έντονα πως οι πρόγονοι δεν ζούσαν εν κενώ, στη γυάλα, όπως τους φανταζόμαστε, μοναδικοί κι απρόσιτοι. Έπαιρναν από παντού κι αυτή ήταν η δύναμή τους. Αποδέχονταν το διαφορετικό. Άραγε, μπορούμε να αισθανθούμε ανάλογη ελευθερία με όσα σήμερα υπάρχουν γύρω μας, χωρίς αναστολές; Μα φυσικά μιλάω για αρχιτεκτονική!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ε Ι

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία που πρέπει να γνωρίζει κάθε πολίτης. Ένα μάθημα εγκάρτερησης και ανθρωπιάς.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21

τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr

Βιωματική πεζογραφία

Η εποχή και οι άνθρωποι

Δημήτρης Ραυτόπουλος,
*Αναθεώρηση Τέχνης.
Η Επιθεώρηση Τέχνης και οι
άνθρωποί της*,
εκδ. Σοκόλη, 2006, σ. 239.

Στην ιστορία της λογοτεχνίας μας έχουν ανεξίτηλα αποτυπωθεί ορισμένες απαξιωτικές απόψεις κριτικών ή γραμματολόγων για έργα αξιόλογων συγγραφέων, απόψεις τις οποίες ακολούθησαν ανεξέλεγκτα αρκετοί νεότεροι, αφενός λόγω του κύρους που είχαν στα γράμματά μας οι πρώτοι και αφετέρου λόγω των σχέσεων εξαρτήσεως που ανέπτυξαν με αυτούς οι δεύτεροι. Τέτοιες απόψεις υποστήριξαν για παράδειγμα ο Κ.Θ. Δημαράς για τον Παπαδιαμάντη, ο Γ. Θεοτοκάς για την παλαιότερη πεζογραφία, ο Αιμ. Χουρμούζιος για μεταπολεμικούς συγγραφείς και ο Δημ. Ραυτόπουλος για συγγραφείς και έργα που συμπεριέλαβε στην ενότητα «μαύρη πολιτική λογοτεχνία»¹. Τα κριτήρια δεν ήταν πάντοτε αισθητικά. Συχνότερα ήταν ιδεολογικά, αν και κάποτε πίσω από το πρόσχημα της ιδεολογίας λάνθαναν ψυχολογικά και άλλου είδους κίνητρα.

Ο Δ.Ρ. σημάδεψε τα κριτικά μας πράγματα με τις θέσεις του, τις οποίες κανένας δεν μπορεί να αγνοήσει, είτε συμφωνεί είτε διαφωνεί με κάποιες από αυτές. Κατέχει όσο λίγοι τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς της Αρι-

στεράς –της ορθόδοξης και της ανανεωτικής– κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο, όχι μόνο της ελληνικής αλλά και της ευρωπαϊκής ευρύτερα μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Ήταν η εποχή ακριβώς που σοβούσε η αμφισβήτηση του αλάθητου του δογματισμού, όχι μόνο στο πολιτικό αλλά και στο πολιτιστικό επίπεδο, αμφισβήτηση που κατέληξε στη ρήξη και τη διάσπαση των ενιαίων Κομμουνιστικών Κομμάτων. Ο Δ.Ρ. δεν περιόρισε την κριτική του κατά του ταξικού αντιπάλου, αλλά την επεξέτεινε και εντός των χαρακωμάτων. Γνώστης της πολεμικής τέχνης, άσκησε μαχητική κριτική, με ιδιαίτερη έμφαση στο εσωτερικό μέτωπο.

Την επιθετικότητα της κριτικής του την καλλιέργησε, αν δεν τη διαμόρφωσε, το ευνοϊκό ψυχροπολεμικό κλίμα της μετεμφυλιακής εποχής. Σε ομιλία του για τον Δημ. Δεσποτίδη το 1981, αναφερόμενος στις συνέπειες του εμφυλιοπολεμικού κλίματος, ξεχωρίζει «τις δυο πιο βαριές»:

«Η μια είναι το κλείσιμο των προοδευτικών ιδεών σε γκέτο. Αυτό το γκέτο, στο οποίο στριμώχνει η κυρίαρχη ιδεολογία με τους θεσμούς της, το αποδέχεται και το περιχαράκωνει η επίσημη αριστερή διανόηση με το φανατισμό του ζντανοφισμού, που κηρύχνει και εφαρμόζει πραχτικά τον χωρισμό της τέχνης και της επιστήμης σε αστική και προλεταριακή. Έτσι εμείς μένουμε έξω από το πανεπιστήμιο, από τις πηγές της έρευνας, από την πλατιά ενημέρωση. Δεύτερη σοβαρή συνέπεια είναι ότι η μαρξιστική κριτική μένει δογματική, πλεχανοφική. Βασική αισθητική της ιδέα είναι ο πασίγνωστος δυϊσμός:

μορφή – περιεχόμενο και η προτεραιότητα, η καθοριστική σημασία του περιεχομένου».²

Ο φανατισμός ήταν ένα λουλούδι που ευδοκίμούσε σε όλους τους χώρους του θερμοκηπίου της εποχής.

Μετά την απαραίτητη, για τους απληροφόρητους, παραπάνω εισαγωγή, έρχομαι στο προκείμενο. Το βιβλίο του Δ.Ρ. *Αναθεώρηση Τέχνης. Η Επιθεώρηση Τέχνης και οι άνθρωποί της* (2006) δεν είναι κάτι καινούριο στην ως τώρα συγγραφική του πορεία. Αποτελεί συνέχεια των κριτικών του κειμένων που συμπεριέλαβε στο προγενέστερο βιβλίο του *Τέχνη και Εξουσία* (1985). Κορυφαίο έργο αυτής της κατηγορίας αποτελεί ασφαλώς η μονογραφία του: *Άρης Αλεξάνδρου, ο εξόριστος* (1996).

Το πρόσφατο βιβλίο εμφανίζεται με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την κυκλοφορία του πρώτου τεύχους της *Ε.Τ.*, του σημαντικού αυτού περιοδικού της Αριστεράς (1954–1967). Τα περισσότερα κείμενα που περιέχονται σ' αυτό ήταν ήδη γνωστά από παλαιότερα. Πρωτοδημοσιεύονται στο βιβλίο μόνο δύο μελέτες.³ Το βιβλίο διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Το πρώτο αναφέρεται στο περιοδικό *Ε.Τ.*, το δεύτερο στους εκλιπόντες από τη σταθερή συντακτική επιτροπή Κώστα Κουλουφάκο, Κ. Πορφύρη (Πορφύρη Κονίδη) και Γιώργο Πετρή (Σίμο), στους οποίους ο συγγραφέας αφιερώνει το βιβλίο, και το τρίτο (Επίμετρο) είναι η απάντηση του συγγραφέα στο βιβλίο της Αιμιλίας Καραλή *Μια ημιτελής Άνοιξη... Ιδεολογία, πολιτική και λογοτεχνία στο περιοδικό Επιθεώρηση Τέχνης (1954–1967)*.

Πρόκειται για μια σοβαρή μαρτυρία

1 Πρόκειται για τα έργα των Α. Κοτζιά, Ρ. Ρούφου, Θ.Δ. Φραγκόπουλου και Ν. Κάσδαγλη, στο βιβλίο *Οι ιδέες και τα έργα* (1965).

2 Δημήτρης Ραυτόπουλος, *Τέχνη και Εξουσία*, Καστανιώτης,

Αθήνα 1985, σ. 32–33.

3 Η πρώτη με τίτλο «Από την Επιθεώρηση στην Αναθεώρηση», σ. 51–62, και η δεύτερη με τίτλο «Απάντηση [σ' ένα βιβλίο για την Επιθεώρηση Τέχνης, αλλά όχι μόνο σ' αυτό]», σ. 169–223.

και αξιολόγηση των μελών της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού που δούλεψαν με πίστη στην ανανέωση και την αποδέσμευση από τις άνωθεν ντιρεκτίβες, αναζητώντας, μέσα από τις κομματικές συμπληγάδες, τον αέρα της πνευματικής ελευθερίας και της αξιοπρέπειας.

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει, μαζί με το πρωτοδημοσιευόμενο εδώ «Από την Επιθεώρηση στην Αναθεώρηση» (βασισμένο στις σημειώσεις του Δ.Ρ. για την ομιλία του σε εκδήλωση του περιοδικού *Μανδραγόρας* για την *E.T.* το 1995 στον Πειραιά), τα άλλα κείμενα (άρθρα, ομιλίες, συνεντεύξεις) από τη συμμετοχή του σε διάφορα αφιερώματα και εκδηλώσεις για το περιοδικό. Η ενότητα αυτή συγκροτεί συνεπώς το σώμα των καταθέσεων του Δ.Ρ. για το περιοδικό και θα αποτελέσει πηγή για την έρευνα.

Η δεύτερη ενότητα («Εκλιπόντες») μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ένα ρέκβιεμ για τους συναγωνιστές στον αγώνα για την απελευθέρωση του περιοδικού από τον δογματισμό. Ο συγγραφέας, αποδίδοντας την «τιμή της μνήμης» στους παλιούς συντρόφους, σκιαγραφεί με σεμνότητα το έργο και το ήθος τους. Ειδικότερα στη σκιαγράφηση του πορτρέτου του Κ. Πορφύρη εξάιρεται η καλλιέργεια και το συγγραφικό ήθος του διακεκριμένου εκείνου επανήσιου λογίου.

Στον επίλογο ο Δ.Ρ. αναιρεί την κριτική που άσκησε η Αιμ. Καραλή στις απόψεις του, αποκαλύπτοντας τη διαστρέβλωσή τους και, παράλληλα, συμπληρώνει τις δικές του καταθέσεις για το περιοδικό.

Πιστεύω ότι το βιβλίο είναι αξιοσύστατο για δύο κυρίως λόγους: πρώτον γιατί το έγραψε ένας διανοούμενος της Αριστεράς, ο οποίος άφησε το στίγμα του στα κριτικά πράγματα του μεταπολέμου, και δεύτερον γιατί αποτελεί μια σοβαρή μαρτυρία εκ των έσω, αφού ο συγγραφέας ήταν σταθερά μέλος της συντακτικής επιτροπής και ένας από τους πρωτεργάτες που

αγωνίστηκαν για την απεξάρτηση του περιοδικού από τον κομματικό έλεγχο και τον ζντανοφισμό. Το περιοδικό πέτυχε σε μεγάλο βαθμό να κάνει ανοίγματα προς την κατεύθυνση της κριτικής αναθεώρησης μιας παγιωμένης αντίληψης. Γι' αυτό και η προσωνυμία «Αναθεώρηση Τέχνης» που κόλλησε σ' αυτό η κομματική ορθοδοξία αποτέλεσε τίτλο τιμής για τους πρωτεργάτες της ανανέωσης.⁴

Τα δύο ανανεωτικά περιοδικά της Αριστεράς, η *E.T.* στην Αθήνα, και η βραχύβια *Κριτική* (1959-1961) του Μαν. Αναγνωστάκη στη Θεσσαλονίκη, συνέβαλαν ώστε να πνεύσει μέσα από τις χαραμάδες του σκοτεινού φρουρίου μια πνοή ελευθερίας. Αυτή η επιχείρηση, δύσκολη και επώδυνη για όσους την ανέλαβαν, οδήγησε στην κατάργηση της στράτευσης και στην οριστική ρήξη. Οι δραματικές συνέπειες του εγχειρήματος ήταν καταλυτικές. Ο Δ.Ρ. έχει συνείδηση του εσωτερικού δράματος των ανθρώπων που βίωσαν μια τραγική διάψευση και ανέτρεψαν μια αφόρητη κατάσταση. Θα μπορούσε κανείς να δει αυτά τα κείμενα σαν μια δραματική σύνθεση με πρωταγωνιστή έναν φανταστικό ήρωα παγιδευμένο από άτεγκτους μηχανισμούς. Τι άλλο μπορεί άλλωστε να είναι η αναμόχλευση των εμπειριών από τους ίδιους τους πρωταγωνιστές με τη μορφή απομνημονευμάτων παρά η ξεδίπλωση του δράματος, το οποίο παίχτηκε στους κόλπους της Αριστεράς σε πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο, που είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος;

Ο Δ.Ρ. κεφαλαιοποίησε αυτές τις εμπειρίες σε ένα υπαρκτό λογοτεχνικό πρόσωπο. Στη μονογραφία του για τον Άρη Αλεξάνδρου, ο συγγραφέας μοιάζει να βιώνει τα ηθικά διλήμματα του ήρωά του. Σημειώνω μια χαρακτηριστική κρίση του για *Το Κιβώτιο*:

«Κυρίως σκηνοθετούνται εκεί τα ηθικά διλήμματα του νέου ιδεολόγου και των φίλων του και συγκρούεται η ελεύθερη συνείδηση, η αυθόρμητη κρίση με την πολιτική σκοπιμότητα και το μακιαβελισμό των ιερατειών. Αυτό το έργο των κοινών συναισθημάτων, κοινών αιτημάτων θα έλεγα, έχει γνήσια πνευματική σφραγίδα».⁵

Με τέτοιους τρόπους η κριτική προ-

σεγγίζει τη δημιουργία. Γίνεται τέχνη πρώτης γραμμής.

Κλείνοντας θα προσθέσω δυο τρεις ακόμη παρατηρήσεις σχετικές με το ύφος του βιβλίου. Τα κείμενα που το απαρτίζουν είναι κατεξοχήν πολιτικά. Κείμενα αντιπαραθέσεων. Ανάλογο είναι και το ύφος τους. Δεν αρκεί η πειθώ του επιχειρήματος, η ισχύς του τεκμηρίου. Προεξάρχει η πολιτική ρητορεία, το επιθετικό στυλ. Γλώσσα σκληρή, γυμνή, με πλήθος πολιτικών όρων και μεταφορών. Σε πολλούς είναι απωθητική. Όμως είναι το ύφος που δημιούργησε μια συγκεκριμένη συγκρουσιακή εποχή. Η γλώσσα χρησιμοποιείται ως όπλο για την απελευθέρωση από ποικίλους καταναγκασμούς. Η ελευθερία δεν ήταν μονάχα ανάγκη εσωτερική. Ήταν κυρίως καθοριστικό αίτημα της εποχής.

Γ.Δ. Παγανός

Το περιοδικό Επιθεώρηση Τέχνης (1954-1967)

Ο σκοπός του βιβλίου είναι η συνεισφορά σε μια βαθιά ανατομία των αιτιών που προκάλεσαν τις τρομακτικές –όπως τονίζεται (σ. 12)– αντιθέσεις στον χώρο της *Επιθεώρησης Τέχνης* (1954-1967), ενός περιοδικού που ταυτίστηκε με την πνευματική άνοιξη της μετεμφυλιακής Αριστεράς. Τον κομματικό παράγοντα στις εξελίξεις από το 1959 (21ο Συνέδριο, υπόθεση Γκράνιν, δίκη του περιοδικού από έκτακτο κομματοδικείο) κ.ε. ο συγγραφέας τον θεωρεί υπεύθυνο όχι μόνο για την απομύθευση και την αποδόμηση της ανανεωτικής ορμής του περιοδικού, αλλά και για τη συνεχή προσπάθεια διαιώνισης της ιδιόρρυθμης εκείνης κατάστασης πραγμάτων, που γέννησε τον υποτιμητικό για τους συντάκτες του όρο, στο πλαίσιο μιας ηγεμονικής πολιτικής, δηλαδή ρεβιζιονιστές (=αναθεωρητές), μέσω του δογματισμού και του μεσσιανισμού, που απο-

4 Βλ. *Αναθεώρηση Τέχνης...*, σ. 15.

5 Άρης Αλεξάνδρου, *ο εξόριστος*, εκδ.

Σοκόλη, Αθήνα 1996, σ. 17.

σκοπούν στη δημιουργία κεντρόφυγων τάσεων μέσα στην πολιτική οργάνωση της Αριστεράς. Ο χαρακτηρισμός («παρὰ νόμι», σ. 15) αναθεωρητές, επισημαίνει ο συγγραφέας, φυσικά δεν διατυπώθηκε από τους ίδιους τους συντάκτες του περιοδικού για τον εαυτό τους αλλά τους επιβλήθηκε (ως «επιτίμιο», σ. 15) για να τον ανέχονται και να τον υπομένουν. Τον επέβαλαν οι πιστοί της κομματικής ορθοδοξίας («τότε για τους κατηχούμενους ρεβιζιονιστής ή φορμαλιστής ήταν κάτι σαν τον διάβολο των χριστιανών», σ. 78), που θεωρούσαν μη γνήσια μαρξιστικό το εσωτερικό πολιτικόπνευματικό κλίμα που διαμορφώθηκε στον χώρο της *Επιθεώρησης Τέχνης*.

Μετά από αυτές τις επισημάνσεις, ο συγγραφέας υπογραμμίζει την πολιτική και πολιτιστική σημασία της *Επιθεώρησης Τέχνης*, κάνει μια επιλογή –πράγμα φυσιολογικό, αφού το βιβλίο είναι μια συλλογή δοκιμίων– συγκεκριμένων πτυχών της ιστορίας του στην ψυχροπολεμική, μετεμφυλιακή περίοδο, και με τις παρατηρήσεις του προσπαθεί να τονίσει τα στοιχεία που στηρίζουν τις απόψεις του σχετικά με τον εξαιρετικά αρνητικό ρόλο της κομματικής εξουσίας. Παράλληλα, ασκείται αυστηρή κριτική στο βιβλίο της Αιμ. Καραλή *Μια ημιτελής Άνοιξη... Ιδεολογία, πολιτική και λογοτεχνία στο περιοδικό Επιθεώρηση Τέχνης (1954–1967)*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2005, που εξετάζει τις σχέσεις της αριστερής ιδεολογίας με τη λογοτεχνία και την κριτική, αλλά και τις διαφοροποιήσεις στρατευμένων διανοουμένων και κόμματος για δύο λόγους: πρώτον, επειδή ερμηνεύει από στενή, ιστορική, κομφορμιστική σκοπιά τα γεγονότα, τα πρόσωπα και τη συμβολή τους, και, δεύτερον, επειδή συχνά αγνοεί τη μη ελληνική, την ευρωπαϊκή πραγματικότητα του Ψυχρού Πολέμου, των τειχών και της ιδεολογικής πόλωσης, που υποβίβασε τη δημιουργική σκέψη και την αυτόνομη τέχνη σε προπαγάνδα. Η διάχυτη αντίθεση του Ραυτόπουλου προς τους σκοπούς και τις μεθόδους της Καραλή δικαιολογείται με πειστικά επιχειρήματα από τον ίδιο. Σποραδικές ακραίες διατυπώσεις σχετικά με τη δική του δραστηριότητα, που κρίνεται από τη

συγγραφέα ως μη δημιουργική και συσσωρευτική αλλά αποδιοργανωτική και καταστροφική, εξηγούνται από την άμεση γνώση των προσώπων και τη συμμετοχή στα γεγονότα που παρουσιάζονται. Ωστόσο, η αξία της προσφοράς του βιβλίου δεν αμφισβητείται εντελώς. Αντίθετα, ο Ραυτόπουλος, σε αρκετά σημεία, επικαλείται τον πνευματικό μόχθο της Καραλή, τη συστηματική επισκόπηση των παλαιότερων λογοτεχνικών περιοδικών του αριστερού χώρου, την αναλυτική παρουσίαση των ιδεολογικών και αισθητικών ρευμάτων Ανατολής και Δύσης, την φιλότιμη ανάπτυξη του αντιδογματικού μαρξιστικού προβληματισμού, όπως απηχείται στις σελίδες της *Επιθεώρησης Τέχνης*.

Το ενδιαφέρον του Ραυτόπουλου επικεντρώνεται κυρίως στην επισήμανση

των λαθών της ιεραρχίας του κόμματος (ΕΔΑ, ΚΚΕ) και στην παρουσίαση ιστορικών και λογοτεχνικών γεγονότων που, όπως αποδεικνύει, σκόπιμα αγνοήθηκαν ή παρερμηνεύτηκαν από παλαιότερους και σύγχρονους ιστορικούς και κριτικούς λόγω αγκυλώσεων, εμμονών και φαντασιώσεων του παρελθόντος. Στο σημείο αυτό, εκτιμούμε ότι η συμβολή του συγγραφέως είναι πολύτιμη, ειδικά σε ό,τι αφορά την παρουσίαση και ανάλυση ορισμένων θεμάτων στα κεφ. 1, 2, 3, 4 και 5 του πρώτου μέρους. Στο κεφ. 1 γίνεται μια εμβάθυνση σε τοπικά και διεθνή πολιτι-

κά γεγονότα των μέσων του 20ού αι., που καταδεικνύει, όπως τονίζει ο συγγραφέας (σ. 39), ότι η *Επιθεώρηση Τέχνης* γράφεται «στο νοητό διάστημα ανάμεσα σε πόλεμο και ειρήνη, ολοκληρωτισμό και δημοκρατία, ζτανοβισμό και αυτονομία», δηλαδή σε μια περίοδο μεταβατική (τέλος σταλινισμού, τέλος μακαρθισμού, κλονισμός της συμπίεσης της αριστερής διάνοησης στη Δυτική Ευρώπη). Στο κεφ. 5 επιχειρείται μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση γύρω από την ιδέα της ιδεολογικής «νομιμότητας», (που είτε ως «παρωχημένη» είτε ως «τρέχουσα», σύμφωνα με το γνωστό τσιτάτο του Μ. Λαμπρίδη, συνοδεύει πάντα τη συζήτηση περί Τσίρκα και κριτικής), η οποία δεν ταυτίζεται με τη νομιμοφροσύνη απέναντι σε μια εξουσία αλλά σημαίνει τη νομιμότητα των μέσων απέναντι στον σκοπό (σ. 88). Στο πρώτο μέρος, γενικά, τονίζεται η σημασία της *Επιθεώρησης Τέχνης*, η οποία δεν βγήκε έξω από την ιστορικο-υλιστική, μαρξιστική αντίληψη της τέχνης ως κοινωνικού φαινομένου, ούτε προσχώρησε στον μοντερνισμό ή τον φορμαλισμό –αντίθετα, καταδίκασε απερίφραστα αυτά τα ρεύματα· επομένως, είναι αβάσιμοι οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί.

Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται μια εκτίμηση και ένας απολογισμός των πεπραγμένων και του συγγραφικού έργου των Κώστα Κουλουφάκου, Κ. Πορφύρη (Πορφύρη Κονίδη) και Γιώργου Πετρή, που αποτέλεσαν τη σταθερή συντακτική ομάδα του περιοδικού. Σ' αυτούς αφιερώνεται τιμητικά το παρόν βιβλίο.

Γενικότερα, ο Ραυτόπουλος υποστηρίζει ότι η δογματική εκδοχή της μαρξιστικής θεωρίας για τη λογοτεχνία, η οποία ήταν κυρίαρχη στην κομματική νομενκλατούρα της Αριστεράς και εκφραζόταν από τους κριτικούς Μ. Παπαϊωάννου, Τ. Βουρνά, Μ. Αυγέρη και Λ. Σκλαβούνου, επιβράδυνε τις ανανεωτικές προσπάθειες και απομόνωνσε τον πνευματικό χώρο της *Επιθεώρησης Τέχνης* από τις εξελίξεις στη Δυτική Ευρώπη. Με αρκετά επιχειρήματα αποδεικνύεται, εξάλλου, ότι η *Επιθεώρηση Τέχνης* δεν υπήρξε ένας παράδεισος αθωότητας αλλά πεδίο συγκρούσεων: συνάντησε σημαντικές δυσκολίες από

τις κομματικές επεμβάσεις (συμβουλευτικές ή και λογοκριτικές), ταμποϊκοτάζ από οργανώσεις της ΕΔΑ, τις οικονομικές και διοικητικές πιέσεις, ενώ η εσωστρέφεια και η ανυπαρξία ομοιογένειας στη συντακτική επιτροπή ανέστειλε την αναγέννηση στο κόμμα και μείωσε το κύρος του στον ευρύτερο πνευματικό χώρο.

Η θέση που παίρνει ο συγγραφέας σε ό,τι αφορά ορισμένα αμφιλεγόμενα θέματα (όπως, π.χ., σχέσεις ιδεολογίας – πολιτικής – πολιτισμού, σχέσεις κόμματος – διανοουμένων, ή, ακόμη, προσφορά και κληρονομιά του περιοδικού) είναι ότι αυτά πρέπει να εξετάζονται χωρίς δογματισμό, μονομέρεια και προκατασκευασμένες αντιλήψεις. Χρειάζεται μια σοβαρή προσπάθεια έρευνας –όχι «χειρουργική» και «ιατρο-

δικαστική», αλλά αντικομφορμιστική και πολύπλευρη – γύρω από ένα σύνολο ιστορικών και θεωρητικών προβλημάτων που δεν είναι ακόμη λυμένα.

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα επιμέρους συμπεράσματα εκβάλλουν σε έναν προβληματισμό –ευρύτερο από αυτόν που διαφαίνεται στον τίτλο– για την περιπέτεια της τέχνης και της πολιτικής. Συνάμα γίνεται έκδηλη η διαρκής προσπάθεια του συγγραφέως να συνδέσει το μερικό με το γενικό, ώστε το πρώτο να αποκτήσει το νόημά του. Με αυτό τον τρόπο, ο αναγνώστης βοηθεί-

ται να εκτιμήσει με ακρίβεια τα όρια της συμβολής του περιοδικού στη λογοτεχνία, στην τέχνη, στην κριτική, στην πολιτική και στο κίνημα της Αριστεράς. Όπως δηλώνεται από τον συγγραφέα, η *Επιθεώρηση Τέχνης* ήταν αντίθετη στο αυταρχικό κράτος –ιδίως στον πολιτιστικό τομέα– και αντίθετη στην κυρίαρχη ιδεολογία. Μέσα στο πλαίσιο της στράτευσης που είχαν δεχτεί οι άνθρωποι του περιοδικού, δεν έκαναν ανατροπή. Οδηγήθηκαν, όμως, σε μια επανεκτίμηση των πραγμάτων –αρχικά εσωτερική και εμπειρική– επιδιώκοντας την «αποκατάσταση του ανθρωπισμού στην ιδεολογία και μια νέα δεοντολογία του διανοούμενου» (σ.39).

Ο Δημήτρης Ραυτόπουλος, πρωτεργάτης στη δημιουργία και τη διαδρομή του περιοδικού *Ελεύθερη Τέχνη*, έχει μια θητεία πολλών χρόνων στη δοκιμογραφία και την κριτική των κειμένων (βλ. τη σημαντική μελέτη του Άρης Αλεξάνδρου, *ο εξόριστος*, Αθήνα 1996, καθώς και τα: *Οι ιδέες και τα έργα*, Αθήνα 1965, *Τέχνη και εξουσία*, Αθήνα 1985, *Κρίσιμη λογοτεχνία*, Αθήνα 1986, *Σημεία στίξεως*, Αθήνα 1987). Μολονότι ορισμένα θέματα και πρόσωπα, με τα οποία έχει ασχοληθεί, είναι από τη φύση τους φορτισμένα με ιστορικό και θυμικό πάθος, ο Ραυτόπουλος τα μελέτησε και τα σχολίασε με νηφαλιότητα και επιστημονική ευσυνειδησία. Θα μπορούσαμε να ασχοληθούμε αρκετά διεξοδικά με τον συγγραφέα, τονίζοντας την προσπάθεια, την εξαιρετική εμπειρία και κατάρτισή του αλλά και τη λοξή ματιά του που χαρίζει στα πράγματα. Γίνεται φανερό ότι φέρνει μαζί του μεγάλη περιουσία από φιλολογική, ιστορική, καλλιτεχνική γνώση και πείρα, τις οποίες χρησιμοποίησε με φρόνηση, χωρίς προκαταλήψεις και δογματισμούς, με υπολογισμένες κινήσεις ανάμεσα σε ανανεωτικές και συντηρητικές τάσεις, ώστε να δώσει το αποτέλεσμα που, κάθε φορά, νόμιζε πως ήταν το καλύτερο. Πιστεύω ότι ο κόσμος των γραμμάτων και της τέχνης –ιδίως οι νεότεροι– αξίζει να τον ευγνωμονούν για την επιμονή με την οποία εργάστηκε και για την πληρότητα που επέτυχε τόσο στις μαρτυρίες όσο και στις μελέτες του.

Σωτηρία Σταυρακοπούλου

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμά της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση:
Δημοχάρους 60, Αθήνα
τηλ.: 210-72.32.819

Για τον Φεδερίκο Γκαρθία Λόρκα έχουν γραφτεί και ειπωθεί πολλά, ωστόσο μια βιογραφία, γραμμένη με ζέση και αγάπη για το έργο του, είναι πάντα ευπρόσδεκτη. Η **Λέσλι Στέιντον** παρουσιάζει ένα βιβλίο που φέρνει στο προσκήνιο άγνωστο αρχειακό υλικό και καταφέρνει να συγκεράσει τη ζωή του ποιητή και δραματουργού με όσα στοιχεία συστήνουν τη συνολική του εικόνα, την προσωπική και ερωτική του ζωή, τη σχέση του με τους ανθρώπους της τέχνης και τις φίλιες του: *Λόρκα. Η μπαλάντα μιας ζωής* (μετάφραση: **Γιάννης Καστανάρας, Πάνος Τομαράς**, εκδ. Μεταίχμιο, 2006).

Δύσκολη υπόθεση αναλαμβάνει να περιγράψει ένας στρατιωτικός μέσα από την εκπόνηση της διδακτορικής του διατριβής και εν συνεχεία μέσα από την έκδοση ενός τρίτομου έργου εκλαΐκευσης με θέμα *Οι Έλληνες στρατιωτικοί (αξιωματικοί και υπαξιωματικοί στη μεταπολεμική Ελλάδα)*, (πρόλογος: **Βασίλης Φίλιπας**, εκδ. Παπαζήση, 2006).

Συγγραφέας του μνημειώδους αυτού έργου ο αρχιπλοίαρχος ΠΝ ε.α. **Αντώνης Κακαράς**, περνά μέσα από τις συμπληγάδες της στρατιωτικής γραφειοκρατίας και κατορθώνει να συγκεντρώσει πλούσιο υλικό μέσα από πρωτογενείς πηγές, κυρίως στρατιωτικών εγγράφων. Αναλυτικά το έργο δομείται ως εξής: Τόμος 1. Επιλογές, εκπαίδευση, κυριάρχη ιδεολογία και εξαρτήσεις των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων· Τόμος 2. 21η Απριλίου 1967, πραξικοπηματίες και υποστηρικτές του καθεστώτος, Φάκελος

Κώστας Μαυρουδής, Στενογραφία, Κέδρος, Αθήνα 2006

Άθεος ναι, αλλά τι θα ήταν εκείνο το πρωινό στη Ζυρίχη, χωρίς τις καμπάνες να φτάνουν με ασημένια φτερά στο κρεβάτι μας; (σ. 64)

Ο Κώστας Μαυρουδής συνιστά ιδιαίτερη περίπτωση στα γράμματά μας (Τήνος, 1948). Εκδότης εδώ και χρόνια του πολύ καλού λογοτεχνικού περιοδικού *Το Δέντρο* (1978) και ποιητής από το 1973 με τέσσερις εκδόσεις, συμβαίνει να είναι και πεζογράφος από το 1983, πεζογράφος όμως που δεν επιδίδεται στο διήγημα ή στο μυθιστόρημα, όπως συνηθίζουν εσχάτως οι ποιητές, αλλά σ' ένα είδος μεικτό, που συνδυάζει αφήγηση, ποίηση και λόγο δοκιμιακό. Αυτήν την ποικιλία γραφών καταφέρνει να συνταιριάζει με τέτοιο τρόπο, ώστε να μας δίνει κείμενα εξαιρετικά σε βάθος και επιφάνεια και να εξουδετερώνει κάθε μας επιφύλαξη απέναντι στη μείξη των ειδών.

Η Στενογραφία είναι η τελευταία πεζογραφική του εργασία, ύστερα από άλλες τρεις: *Με εισιτήριο επιστροφής* (Εστία, Αθήνα 1983), *Η ζωή με εχθρούς* (Δελφίνι, Αθήνα 1997), *Οι κουρτίνες του Γκαριμπάλντι* (Νεφέλη, Αθήνα 2000). Η έκδοση, όπως υποδηλώνει ο τίτλος και το μότο από το *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ηλίου* (Στενογραφία: μέθοδος ταχυτάτης γραφής, δι ειδικού αλφαβήτου), περιλαμβάνει σύντομα εν γένει κείμενα αφοριστικού χαρακτήρα· άλλωστε ο Εμίλ Σιοράν είναι από τους αγαπημένους συγγραφείς του Μαυρουδή. Ο τίτλος ήταν και τίτλος ενότητας είκοσι δύο αφορισμών στις *Κουρτίνες του Γκαριμπάλντι*, αφορισμών που κατά βάση επανέρχονται κι εδώ.

Ο χώρος στον οποίο κινούνται τα κείμενα της Στενογραφίας εκτείνεται από τη γενέθλια γη ως το άστυ κι από κει ως τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, τις οποίες ο συγγραφέας επισκέπτεται, ή έστω επισκεπτόταν, απ' ό,τι φαίνεται, συχνά. Αν μάλιστα πάρει κανείς υπόψη του και τις αναγνωστι-

Αντιστρέφοντας την πάγια πλευρά των πραγμάτων

κές εμπειρίες, τότε η Στενογραφία εύλογα αποπνέει άρωμα ευρωπαϊκό, κάτι που δεν έλειπε ασφαλώς κι από τις προηγούμενες εκδόσεις. Οι αναφορές σε απόψεις και έργα ζωγραφικής, μουσικής, μυθοπλασίας και κινηματογράφου σπουδαίων δημιουργών της Ευρώπης κατακλύζουν τα κείμενα και, πέρα από την πληροφοριακή γοητεία που ασκούν, λειτουργούν πολύτροπα. Άλλοτε συνιστούν αφορμές διαλογισμού ή επισφραγίζουν παρατηρήσεις και επισημάνσεις κι άλλοτε σχολιάζονται αυτοτελώς.

Τα πράγματα που ο συγγραφέας παρατηρεί ποικίλλουν: από τις παιδικές μνήμες της δεκαετίας του 1950 και την απίθανη συμπεριφορά του εστέτ, που υποκαθιστά την πραγματικότητα με την αισθητική («Δεκατρείς θέσεις για τον εστέτ»), έως τα ουρητήρια του Βεσπασιανού και την πορεία τους στη λογοτεχνία («Ο κλήρος του Βεσπασιανού») κι από την «Τρομοκρατία των συνειρμών» (σ. 147), που προκαλεί το εξέχον από το σκέπασμα χεράκι της κόρης, έως τη σύνομη διατριβή περί σκιών («Σκιές»).

Ορισμένοι άξονες στοχασμού ανά κείμενο διευκρινίζουν περαιτέρω το θεματικό τοπίο, αλλά βέβαια δεν το εξαντλούν, μια και πρόκειται για 238 κείμενα: η ανωνυμία του άστεως και οι ελευθερίες επιλογής που προσφέρει, η αθέατη πλευρά του εστιατορίου, η κυριαρχία της αγγλικής ως επαναφορά της προβαβελικής γλωσσικής ενότητας, η ηγεμονία της φθοράς, τα καινούρια ρούχα και τα μεταχειρισμένα, η ρωσίδα βοηθός του παλιού αγωνιστή της Αριστεράς ως έμμισθο υποκατάστατο του αλλοτινού σοβιετικού σοσιαλισμού, η άλλη Ρωσίδα, που μετά τις κατ' οίκον ερωτικές της υπηρεσίες κάνει στον πελάτη αναγνωστικές προτάσεις, η άποψη του Ράσελ για τη διδασκαλία της Ιστορίας από τις πηγές του αντιπάλου, το άγχος της μετακίνησης και της αλλαγής, η χαμηλή αυτοεκτίμηση του ανθρώπου για τη φυσιολογία του, διαγνώσεις και προγνώσεις εκ των υστέρων, το υπάρχον που χάνεται ή δεν ξέρει την εξέλιξη και την κατάληξή του, η σχετικότητα του χρόνου, η αισθητική των κτι-

ρίων, τα συνθήματα στους τοίχους, η διφυΐα της ελληνικότητας, ο προβληματικός χαρακτήρας του ελληνικού μοντερνισμού, αποστροφή για την εντόπια διάνοηση τύπου Ζουράρι και Γιανναρά αλλά και για τη θεοποίηση της ναΐφ καλλιτεχνίας τύπου Θεόφιλου και Κόντογλου, απόψεις κατά της αυτοαναφορικότητας στην τέχνη, η συνάρτηση του μυθιστορήματος με το σιδηρόδρομο, η σχέση των ηρώων με τον συγγραφέα, η αφαίρεση στη λογοτεχνία, η αναγκαιότητα της τέχνης και η αντοχή της στο χρόνο, σχέση λογοτεχνίας και αναγνώστη, το ανεξάντλητο του έργου τέχνης, η ανεπάρκεια των λέξεων στην έκφραση του νοήματος.

Η οπτική γωνία από την οποία θεωρεί τα πράγματα ο συγγραφέας δεν είναι συνήθης για τα ελληνικά δεδομένα. Ο Μαυρουδής αποστρέφεται την ιθαγένεια που φράζει το βλέμμα, την έλλειψη γούστου και τρόπων, την υπανάπτυξη ενός τόπου που βαυκαλίζεται με μύθους, αυτά «τα αφασικά ιδεολογήματα του νεοελληνικού εθνικολαϊκισμού», κατά την έκφραση του Γιώργου Καρυπίδη [*Κυριακάτικη Αυγή* – «Αναγνώσεις» (16-4-2006)], συμβάλλοντας στην εθνική μας αυτοσυνειδησία, η οποία, διακόσια χρόνια μετά την Επανάσταση, παραμένει ζητούμενο. Η στάση αυτή οφείλεται στο γεγονός πως έχει άλλες εμπειρίες κι άλλα βιώματα, άλλη επιτέλους αισθητική. Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη και εντυφώντας στην κουλτούρα της, γνωρίζει έναν κόσμο πιο προχωρημένο από τον δικό μας σε όλα τα επίπεδα κι έτσι έχει τη δυνατότητα να προβάλλει τον τόπο του μέσα σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο, πράγμα που αναπόφευκτα οδηγεί σε συγκρίσεις, θλιβερές συγκρίσεις. Είναι, με άλλα λόγια, από τους λίγους έλληνες συγγραφείς που, υπερβαίνοντας τη λογική του βατράχου, απλώνει τη ματιά του στο πέλα-

γος, ματιά ενός ιδιότυπου εστέτ, όπως τον προσδιόρισε ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου [*Ελευθεροτυπία* – Βιβλιοθήκη, τχ. 413 (21-7-2006)], και μας μεταφέρει ρήσεις που σπάζουν το φράγμα του χρόνου, περιστατικά ταπεινά ιδιάζουσας σημασίας και σκέψεις έξοχες, δικές του και ξένες, μεγάλων καλλιτεχνών και συγγραφέων της Ευρώπης, αποκάλυπτοντας όψεις του πραγματικού, τόσο του δικού μας όσο και του ευρωπαϊκού, τις οποίες εμείς οι αναγνώστες, για διάφορους λόγους, δεν είχαμε τη δυνατότητα να προσεγγίσουμε.

Δεν ξέρω πόσο δίκιο έχει ο Δημοσθένης Κούρτοβικ, έτσι επιφυλακτικά που εκφράζεται, ο οποίος βλέπει στη *Στενογραφία* τον κίνδυνο «του ελιτισμού και του εστετισμού» [*Τα Νέα* – Βιβλιοδρόμιο (2/3-9-2006)]. Ξέρω όμως πολύ καλά ότι ο Κώστας Μαυρουδής, παρατηρητικός και οξυδερκής, ακριβολόγος κι ευθύβολος, ποιητικός και διακριτικά ειρωνικός, παρατηρεί και κρίνει, αφηγείται και εξομολογείται, φιλοσοφεί και ψυχογραφεί, διανοείται εντέλει, «αντιστρέφοντας την πάγια πλευρά των σχημάτων» (σ. 129) και κατασκευάζοντας κείμενα κεντήματα, των οποίων η αισθητική προκύπτει ως εγγενής ιδιότητα του στοχαστικού βάθους του δημιουργού τους: «Έχω την τύχη να βιώνω το τεχνολογικό θαύμα των Επιστημών, την κορυφαία στιγμή του ανθρώπου, σκεπτόταν πεπεισμένος για την ευνοϊκή του μοίρα (το 1390) ο Γκουίντο Μόρο, πρώιμος αστός απ' την Πίζα, θαυμαστής του διαρκώς παρωχημένου θριάμβου της νεωτερικότητας» (σ. 117): «Για το ευτράπελο που συνιστά το ελληνολατρικό όραμα του Περικλή Γιαννόπουλου (αυτοπυροβολήθηκε μπαίνοντας έφιππος στη θάλασσα του Σκαραμαγκά) αποφαίνεται η εικόνα του σημερινού Σκαραμαγκά» (σ. 121).

Θανάσης Ε. Μαρκόπουλος

Κύπρου· Τόμος 3.

Αντιδικτατορική Αντίσταση, Μεταπολίτευση. Και μόνο από την τόλμη των επιλογών του εγχειρήματός του, το βιβλίο αυτό είναι πολύτιμο. Ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο που φέρνει στο προσκήνιο την αρχαιότερη λογοτεχνική παραγωγή του σουμεριακού πολιτισμού είναι το βιβλίο της **Αύρας Ward** *Σουμεριακοί Μύθοι* (εκδ. Ερμής, 2006). Η συγγραφέας μάς κατατοπίζει, στην εισαγωγή της, για την ιστορία της αποκρυπτογράφησης της σουμεριακής γλώσσας που προέκυψε από τα ακκαδικά που αποκρυπτογραφήθηκαν με βάση την περσική σφηνοειδή γραφή. Μέσα από το βιβλίο αυτό, μας αποκαλύπτεται ένας σημαντικός πολιτισμός και οι αποδόσεις των μύθων από την συγγραφέα μάς φέρνουν κοντά την ανάσα ενός λαού. Πολύ πριν από τον Αίσωπο, ήδη από την τρίτη χιλιετία π.Χ., οι Σουμεριοί έλεγαν: «Η αλεπού είχε ένα μπαστούνι (και είπε): "Ποιον θα χτυπήσω;"». Είχε ένα νόμιμο έγγραφο μαζί της και είπε: "Τι μπορώ να διεκδικήσω;"».

ο χαρτοκόπτης

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε**

Κάρολος Μεσσηνέζης, *Ακροβασία* (εκδ. Οικονόμος, Λαμία 2006).

Γεωργία Μανιού, *Μαζί* (εκδ. Εμβόλιμον, 2006).

Pascal Marchand, *Κοινωνική Ψυχολογία των Μ.Μ.Ε.*, (επιστημονική επιμέλεια: **Στάμος Παπαστάμου**, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006).

Μαρία Στεφανοπούλου, *Ο βράχος στο σύννεφο* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2006).

Κική Αναστασέα, *Επικράνθη δια χειρός Αλέξη Ραζή* (εκδ. Κέδρος, 2006).

Βάνα Παπαθανασίου, *Διάφανη ζωή* (εκδ. Κέδρος, 2006).

Θεοδόσης Πελεγρίνης, *Από τον πολιτισμό στην πείνα* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006).

Φώτος Λαμπρινός, *Λευκά σοσόνια* (εκδ. Καστανιώτη, 2006).

Αριστείδης Αντονάς, *Ο χειριστής* (εκδ. Άγρα, 2006).

Θανάσης Βαλτινός, *Μπλε βαθύ, σχεδόν μαύρο* (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2006).

Ντενί Ντιντερό, *Ο ανιψιός του Ραμό* (μετάφραση: **Εύη Βαγγελάτου**, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2006).

Jared Diamond, *Κατάρρευση. Πώς οι κοινωνίες επιλέγουν να αποτύχουν ή να επιτύχουν* (μετάφραση και επιστημονική επιμέλεια: **Σοφία Νικολαΐδου - Βασίλης Σακελλαρίου**, εκδ. Κάτοπτρο, 2006).

Debra Hamel, *Η δίκη μιας εταίρας. Το χρονικό μιας επίμαχης υπόθεσης στην Αθήνα του 4ου αιώνα π.Χ.* (μετάφραση: **Αγάπη-Σοφία Υψηλάντη**, εκδ. Κέδρος, 2006).

Δώρα Παρδάλη-Σωτηριάδου, *Κυψελίδες* (Διεθνές Κέντρο Λογοτεχνιών και Μεταφραστών Ρόδου, εκδ. Γαβριηλίδης, 2002).

Σωτήρης Π. Βαρνάβας, *Ψήγματα απείρου* (εκδ. Γαβριηλίδης, 2006).

Παναγιώτης Νικητέας, *Ο Miranda του λυτρωμού* (εκδ. Σοκόλη, 2005).

Δημήτρης Κολλάτος, *Οι ελιές* (εκδ. Καστανιώτη, 2006).

κριτική βιβλίου

Γράφει ο Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

**Κατερίνα Καμπάνη,
Άρης Αλεξάνδρου, ο παππούς μου,
Εκδόσεις Ύψιλον,
Αθήνα 2006, σελ. 64**

Ξεφυλλίζοντας το άλμπουμ των παιδικών της χρόνων, η Κατερίνα Καμπάνη ανασύρει εικόνες, ήχους και χειρονομίες από τη μυθική εκείνη εποχή· σαν συμπληρώνοντας στο νοητό λευκό περίγραμμα των φωτογραφιών δικές της μνήμες και κομμάτια ζωής της «μικρής της οικογένειας», στο κέντρο της οποίας δέσποζε η μορφή του παππού της Άρη Αλεξάνδρου. Μνήμες συγκινημένες, που ξεκινούν από μια ξένοιαστη για την ίδια –αφού, όπως ήταν φυσικό, δεν μπορούσε να γνωρίζει τις συνθήκες που υποχρέωσαν τους δικούς της να εγκαταλείψουν την Ελλάδα– περίοδο διακοπών σε μια γραφική κοινότητα της νότιας Γαλλίας, στα 1975, και σταματούν με την επιστροφή στην σκληρή καθημερινή πραγματικότητα του Παρισιού («Ξενοιασιά, τέλος. Για μένα, όμως, συνεχίστηκε. Ο παππούς Άρης, η καλύτερη νταντά»).

Οι περισσότερες φωτογραφίες, τραβηγμένες ανάμεσα στο 1977-1978, την εποχή της «μεταπολιτευτικής Ελλάδας», καθώς αντιστοιχούν στην πιο τρυφερή ηλικία της άμεσης, στην αρχή, και έμμεσης, στη συνέχεια, αφηγήτριας, αφυπνίζουν, ενισχύουν τη μνήμη της και τη στέργουν στην ανάπλαση μιας περιόδου που, παρά τις δραματικές δυσκολίες των άλλων, για την ίδια υπήρξε μια περίοδος άφατης τρυφερότητας και θαλπωρής. Μια σύντομη περίοδος, κατά τη διάρκεια της οποίας διαισθητικά διέγινε στοιχεία ενός ιδιαίτερου ψυχισμού –του παππού Αλεξάνδρου–, μια ελευθερόφρονα

στάση ζωής, εκδηλωνόμενη και στις πιο απλές καθημερινές περιστάσεις και μια διάθεση διακριτικά, σχεδόν θωπευτικά, προστατευτική και διδακτική απέναντί της, με ιστορίες αληθινές και φανταστικές και με παιχνίδια-μαθήματα. («Καθώς σφίγγω με νοσταλγία και λύπη το λεύκωμα, καθώς το κοιτάζω –γράφει–, οι φωτογραφίες ζωντανεύουν, και με ακολουθούν: το καλοσυνάτο, το διαπεραστικό βλέμμα του και, σαν απόκοσμη μουσική, η ήρεμή του φωνή και ο συναρπαστικός, γοητευτικός λόγος του»).

Από ένα σημείο και ύστερα, συνεχίζει την αφήγησή της μεταφέροντας «τα γεγονότα χωρίς δραματοποίηση», όπως τα άκουσε από τη γιαγιά της –σύντροφο του Αλεξάνδρου– Καίτη Δρόσου. Ο λόγος της χάνει τώρα ένα μέρος από την τρυφερή αφέλεια της αναβιωμένης παιδικότητας, καθώς η ίδια προσπαθεί να επιλέξει και να συγκεράσει γεγονότα και καταστάσεις έτσι, ώστε να αποδοθούν οι δυσβάστακτες δυσκολίες που συνάντησαν τα μέλη της οικογένειάς της (οι γονείς της, η γιαγιά της και ο παππούς της), φεύγοντας από την Αθήνα των συνταγματάρχων για το Παρίσι. Από τα όσα «επιλέγει» και «μεταφέρει», από τις περιστάσεις του βίου όλων των δικών της, αλλά, κυρίως, του Αλεξάνδρου, συντίθεται η φυσιογνωμία ενός ανθρώπου που, σε όλη του τη ζωή, κάτω από τις πλέον αντίξοες συνθήκες, υπήρξε «δεσμώτης τοις ένδον ρήμασι πειθόμενος», αρνούμενος να υπακούσει στις επιταγές οποιασδήποτε «εξουσίας», νιώθοντας πως είναι «συγκρατούμενος όχι μόνο με όσους υποφέρουν στα φασιστικά στρατόπεδα, μα και με όσους βασανίζονται στο Αρχιπέλαγος Γκούλαγκ».

Από την αφήγηση της Καίτης Δρόσου –έτσι όπως μεταφέρεται από τη συγγραφέα-εγγονή της, με συχνές προσωπικές, συγκινησιακά φορτισμένες παρεμβάσεις της– έρχονται στο φως πτυχές μιας δύσκολης και πολυπαθούς ζωής στο Παρίσι, έχοντας φύγει από την Αθήνα, αυτή και ο σύντροφός της, «με τα ρούχα που φορούσαν, χωρίς αποσκευές και χωρίς τα χειρόγραφα». Κυρίως, έρχονται στο φως, για μια ακόμα φορά, στοιχεία ενδεικτικά της φυσιογνωμίας, της ανεξίτηλης, της ευαισθησίας, της ακατάπαυστης αγωνίας για ζητήματα κοινωνικού ενδιαφέροντος, της ιδεολογικής

εντιμότητας, της «φυσικής συστολής και της υπερβολικής σεμνότητας» του Αλεξάνδρου, είτε από την περιγραφή λεπτομερειών της κοινής τους καθημερινότητας, είτε από την αφήγηση συγκεκριμένων περιστατικών της ζωής του (η συγκίνηση που ένιωσε όταν, εργαζόμενος ως μεταφορέας, βρέθηκε μπροστά στο σπίτι του Ροβεσπιέρου, η φωτογράφιση, από τα παράθυρα του σπιτιού τους, σκηνών του παρισινού Μάη του '68, η άρνησή του να συνεργαστεί με το γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, τη στιγμή που είχαν χαλάσει οι σχέσεις του με το αντίστοιχο ελληνικό κ.λπ.).

Γενικά, στο βιβλίο αυτό, με αφορμή το ξεφύλλισμα ενός φωτογραφικού λευκώματος, παρέχονται πληροφορίες για τα εννέα δύσκολα χρόνια που έζησε, ως αυτοεξόριστος, ο Άρης Αλεξάνδρου στη Γαλλία· από το 1967 ως το 1976. Τα όσα κατατίθενται γι' αυτόν, αμέσως, από την εγγονή του Κατερίνα Καμπάνη και, εμμέσως, από τη σύντροφο της ζωής του, την Καίτη Δρόσου, διαπερασμένα από ευαισθησία, συγκίνηση και αγάπη της πρώτης προς το πρόσωπό του, προς τον παππού της, συνθέτουν τη δραματική εικόνα ενός ανθρώπου που πάσχιζε να κρατήσει «καθαρό» το πρόσωπό του, μη υποκύπτοντας στις όποιες επιταγές του ιδεολογικού κατεστημένου, υπάκουος μόνο στα κελεύσματα της συνείδησής του. Μια εικόνα που μπορεί να μη διαφέρει από την ήδη παγιωμένη στην έκταση που καλύπτει η ιστορία της μεταπολεμικής μας λογοτεχνίας, είναι ενισχυμένη, ωστόσο, από τη θερμή των φωνών των δύο γυναικών που αναφέρονται σ' αυτόν.

βιβλιοθήκη
του
ναυτίλου

Χαρ. Τριχούπη 28, 106 79 Αθήνα
Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369
nafbooks@otenet.gr

NEMECIS

ΤΡΙΤΗ
ΧΑΛΙΕΤΑ
15000
50000
50000

- Ιστορία μας ή... άσχημη
- Το καταραμένο 24
- Χ. Ζαμπούνης Συλλέκτες Τέως
- Γαλλικές έκλογές με IKEA και CocaCola
- Στην τούρκικη πυρά
- «Ο Μικρός Πρίγκιπας»

Μας βγήκε ΤΟ ΠΑΔΙ...

Η Ελλάδα και οι άλλες χώρες της Ευρώπης που έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της ατμόσφαιρας από την ρύπανση από οχήματα, έχουν υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα.

Να σέ κάψω Γι, να σ' αλείψω... Λόδι

Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης που δεν έχει λάβει μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα. Αυτό είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, καθώς η ρύπανση από τα οχήματα είναι η κύρια πηγή ρύπανσης στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα και οι άλλες χώρες της Ευρώπης που έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της ατμόσφαιρας από την ρύπανση από οχήματα, έχουν υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα.

Η Ανέγερση Άρη που διαλύει την Ολυμπιακή

Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης που δεν έχει λάβει μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα. Αυτό είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, καθώς η ρύπανση από τα οχήματα είναι η κύρια πηγή ρύπανσης στην Ελλάδα.

Εκλογικό γαλλικό 2007...

Κανόνα και πολυεθνικές βγάλουν προτάσεις, ενώ ορυκταίες νασιτικές τάσεις θύλουν τον στρατηλάτη της μεσοστή τάξης

Το παλαιό και το νέο της Ελλάδας, η Ελλάδα της κρίσης και η Ελλάδα της ανάπτυξης.

Κουρδιστήν:

Η Ελλάδα και οι άλλες χώρες της Ευρώπης που έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της ατμόσφαιρας από την ρύπανση από οχήματα, έχουν υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα.

Η τούρκικη πυρά

Μικρού Πρίγκιπα

Η Ελλάδα και οι άλλες χώρες της Ευρώπης που έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της ατμόσφαιρας από την ρύπανση από οχήματα, έχουν υποχρέωση να λάβουν μέτρα για την μείωση της ρύπανσης από τα οχήματα.

kanelli@hol.gr
www.nemecismag.gr

Έργο ευθύνης για την κοινωνία. Το δικό μας παιχνίδι. Η ζωή.

Το δικό μας παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι με αξίες γνήσια ελληνικές. Ποδησμός, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός. Αξίες που κάνουν τη ζωή μας πιο όμορφη, πιο δημιουργική. Αξίες που στηρίζουμε έμπρακτα, με υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, με προσήλωση και με πάθος. Σαν μια μεγάλη ομάδα. Και μαζί, θέτουμε τις βάσεις για ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, πιο αισιόδοξο, πιο ευτυχισμένο.

Γιατί το πιο όμορφο παιχνίδι, είναι η ζωή!

ΟΠΑΠ

Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης